

א שאלת ממני אודיעה דעתי במי שנשא אשה ונשה עמה עשר שנים ולא ילדה ונשא אחרת ונשה עמה עשר שנים אחרות ולא ילדה אם חייב לישא אחרת כדי לקיים מצות פו"ר: תשובה לא ידעתי מקום לשאלה זו לא יהיה אלא שקיים מצות פו"ר ושוב לא ילדה אשתו עשר שנים עדיין הוא מחויב לישא אשה הראויה לבנים דכתיב בבבבבב זרע זרעה ולערב אל תנח ידך וכו' וכ"ש זה שעדיין לא קיים ואם מפני שנשא שני פעמים ולא הוליד שוב אין ראוי להוליד דבתרי הוי חזקה.

לא אמרו פן אלא בשאר דברים שאין בהם חיוב אבל במצוה המוטלת עליו הרי היא עליו חובה אפי' כמה פעמים ישא עד שיקיימה דלא כל הנשים שוות ולא כל הזמנים שונים אפי' זמן מופלג בשנים אין לו להתקייש מלקיים מצוה זו שעליה אמרו חכמים ו"ל כל המתבטל מפ"ו פאילו ממעט את הדמות ואין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה עד שימתקן את אשר ענתו.

הנלע"ד כתבתי דוד ו' זמרא: ב שאלת ממני אודיעה דעתי מי שיש לו בנים ממזרים אם קיים מצות פו"ר או לא. תשובה לכאורה היה נראה דקיים דהרי בנו לכל דבר ליטמא לו וליורשו ולפטור את אשת אביו מן החליצה ומן היבום והיה מיבם את אשת אחיו אלא משום דהוא בלא יבא.

והכי הנה משמע מהא דקי"ל גר שנתגייר הוא ובניו קיים מצות פ"ו משום דאית ליה חיס ובב"ד הרי הוא מיוחס אחר אביו וכן נמי משמע מקרא דהוי זרעו דכתיב פי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם ובן אין לו וכו' ולא ימחה שמו מישראל ונהרי אין שמו של זה מחוי בעולם הנה.

אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דאע"ג דבנו לכל דבר הוי הויא מצוה הבאה בעבירה ולא יצא ידי חובתו וכן כל מצות שבתורה וכ"ש מצוה הבאה בערונה חמורה וגדולה כזו שעבר נפשו ונשמתו דתני בירושלמי מצוה גדולה אסור לברך עליה א"ר אושעיא ע"ש ובבבבב ברך נאץ ה' הדיא דתימא בתחלה אבל בסוף דמים הוא חייב לו ר' יוחנן [אמר] אין עבירה מצוה ר' יסא אמר אין עבירה מצוה א"ר אילה אלה המצוות אם עשיתם כמצותן הרי הן מצוות ואם לאו אינן מצוות עכ"ל.

והכי איתא בתלמוד דידן פ"ק דסנהדרין ר' יעקב אומר הרי שגזל סאה של חיטין וכו' אין זה מברך אלא מנאץ ומייתי לה פ"ק הגזול קמא הא למדת פי מצוה הבאה בעבירה אינה מצוה ואפי' בדיעבד וכ"כ בעל מגיד משנה בשם הרב וכן הספימו רוב הפוסקים ואע"ג דהראב"ד ו"ל לענין ברכה חולק שאני התם דכינן שנהנה ראוי שיברך שעל הנאתו הוא מברך אבל בב"ד כ"ע מודו דכינן שפאה בערונה אין ערונה מצוה ולעולם הבא בנים אלו שחושב שקיים בהם מצות פ"ו מורידין אותו לבאר שחת ומפסיקים אותו ממקום חיותו אשר לזה תכלית המצוה ונדעתו.

שוב ראיתי שכתב הריטב"א ו"ל ביבמות וז"ל ובירושלמי אמר בנו הוא לכל דבר אפי' לפ"ו ולשניה לומר שאע"פ שהוא ממזר גזרו בו שניות וקיים מצות פו"ר עכ"ל וכתבו זה הירושלמי הרמב"ן והר"ן ו"ל ומשמע דפשיטא להו דקיים מצות פ"ו וקשה לי מאי שניה שניות מבועי ליה ותו מאי קמ"ל וכי ממזרות לאו שכיח דלגזרו רבנן עליה שניות.

לפיכך אני אומר דגירסא משונבשת נזדמן להם והכי איתא בספרים שלנו בעי ר' בון בנו הוא לכל דבר אפי' לפו"ר ולא שניא והכי פירושו שאל ר' בון וכו' ולא פשטה וכו' ונשאר הדבר בספק אצלו והיגו דתלמודא דידן לא נקט אלא ליוורשו וליטמא לו.

ואפי' מלשון הרב עצמו נראה שסובר דתלמוד שלנו חולק על הירושלמי כפי' דמתני' ודו"ק ותשפח. שוב ראיתי שכתבו התוס' פ' גש נוהלין ונ"ל אבל ממזר איצטריף ריבוי משום דבזרע פסול הוי שמו מחוי עכ"ל משמע בהדיא דלא קיים.

הנלע"ד דודן ו' זמרא: נ שאלת ממני אודיעה דעתי בשבויה שנשאת לישראל ואמרה היא טהורה אני ונמצאת בתולה פמנהג הנשים הבתולות ומת בעלה אם מותרת לינשא לכהן כיון שנתברר שהיא בתולה: תשובה זו אסורה לכהונה כיון דאיכא סהדי שנשבית דליכא למימר הפה שאסר הוא הפה שהתיר ומה שנמצאת בתולה אינה ראיה שמה באו עליה שלא כדרךה שכן דרוף השבאים אין באין על הבתולות כדרךן כדי שלא להפחית דמיהן וביאה שלא כדרךה פוסל אותה לכהונה או שמה בקי בהטיה ובעל ועדיין היא בתולה או שמה בעל ועל ידי סמנים ותחבולות החזירו אותה כאילו היא בתולה וכאילו הפתח סגור ושוב פשיבעול יצא לה דם.

כללא דמילתא דמה שנמצאת בתולה אינה ראיה לשלא נטמאה אלא א"כ אית לה מגו ואעפ"י שלא אמרה בהדיא טהורה אני אלא שמשמעו שלא נבעלה נאמנת כגון שאמרה ליהודים שבויה אני תפדוני טרם יעלו בי העפוסים הרי זו תנשא לכהונה כיון דליכא סהדי שנשבית ואם אמרה נשביתי נערה וטהורה אני והתרנויה לכהן ונתארסה ונשאת בבת אחת דליכא למיחש לשמה זינתה תחתיו ונמצאת בעולה אם תצא או לא בזה אני אומר תצא מן הפה כיון שהיא אומרת שנשבית בעודה נערה פלומר שעדיין לא נבעלה ועתה אומר שמצאה בעולה שנייתא אנפשיה חתיכה דאיסורא דנדאי נבעלה בשביה ואפי' שהיא בוגרת שכלו בתוליה כיון שהיא אומר שמצאה בעולה ופתחה פתוח אסורה עליו ואע"ג דתנן ואם משנשאה בא באו ** (אמר הכותב מצאתי כתוב אצלי על תשובה זאת משנים קדמוניות שבה לידי קיצור תשובה זאת אני ראיתה בתורתו של רבי מ"ר מוה"ר חיד"א צוק"ל וכו' בפרק האר"ש יסדתי כדברים האלה).

שמענין מן הדא דלהרמב"ן והריטב"א והר"ן ו"ל סרבין תלתא ק"ל לרבנן דבבן ממזר קיים מצנת פו"ר וחיליהו מהירושלמי ומעתה סרו מהר תלונוות הרב קרבן העדה בפ"ב דיבמות מעל הגאון מור"ם ו"ל דאיף פסק להדיא דבבן ממזר קיים מצנת פו"ר הואיל וספקא דאורייתא לחומרא, וכתב עליה וגרם לו שלא עיין בדברי הירושלמי רק במ"ש ב"י סוף דברי הירושלמי ועלתה לו בצ"ע ואילו זכר שר החוט המשולש הרבנים הנ"ל שהעלו כן מהירושלמי עצמו בנדאי שלא כתב מש"כ ועין רואה לגאון עניניו יו"ט ראשון דאורייתא בס"ה הלכות יו"ט דקע"ה ע"ד דמיתי משם הרשב"א ו"ל ג"כ דקאי בשיטה זו לך נא ראה.

והוי יודע דמריש הו"א מפאן הוראה יוצאה למה שנסתפק הרב אור זרוע הביאו הרב שה"ג כפי' הבעיא דתכ"ד ו"ל צ"ע היכא שנודע לנו שהוליד בן ממזר ונשא אשה והוליד בן בכור אי הוי בכור לנחלה ע"כ והרי משנה שלימה שנינו זו שהביא הרדב"ז בתחילת דבריו והיא ביבמות דכ"ב מי שיש לו בן מ"מ פוטר אשת אביו מן היבום ובנו לכל דבר

ואיתמר עלה מ"מ לאתויי ממזר ובנו לכל דבר ליורשו וליטמא לו ופסקו הפוסקים דין זה בפשוט ותו מאי ספיקא.

שבתי וראו ראיתי לקדושים אשר באר"ש הנא בספרתם ואלה שמותם חיים למעלה ראש הרב החבי"ב בהגהותיו לח"מ סי' עז"ר הגהט"ו אות י"ג הרב מחנ"א בליקוטי על חאה"ע הלא מראש הרב ד"מ אשר סביבות הטור שם בסי' עז"ר ואחרון חביב מ"ר גאון ירושלים יו"ט ראשון דאורייתא בס"ה הלכות יו"ט בד' קע"ו קראו ערער על דברי הא"ז הנז' ומנ"ר האי תנא דידן בס' הלכות יו"ט לפום חורפיה אשפח לה פיתרי עפ"י מ"ש בירושלמי בפ' האומר הי"א ופ' הערל ה"ג דממזרא לא חיי וספקו של הנז' היינו היכא דידעו דנולד לו בן ממזר ואין הממזר ידוע דלא חיי ושוב נשא אשה והוליד ממנה בן בכור אי הוי בכור לנחלה אי לא ושפתים ישק משיב דברים נכוחים.

ומאי דלא מטי בה מתלמודין יבמות ע"ז ב' אולי משום דבירושלמי תנא להדיא עד תלתין יומי חיי ותלמודין סתמא קאמר ממזרא לא חיי אמטי"ל מיייתי מהירושלמי וק"ל מאזי"ן):** באו הרי זו לא תצא לא קשיא דהתם אע"ג שנסתלק המיגו שלה מ"מ אפ"ש דקושטא אמרה שלא נטמאת אבל הכא הדבר ברור מתוך דבריה ודברי הבעל שנבעלה לפסול לה ותצא ממנו הנלע"ד דוד ו' זמרא: ד שאלת ממני אודיעך דעתי במעשה שהיה ראובן קנה שפחה וכתב לה גט שחרור ונתעברה ממנו וילדה בן ונפל ספק אם יברך על המילה או למול את העבדים כלל דמילתא אם הבן הזה הוא בנו של ראובן לכל דבר או עבדו לפי שאין הנט יוצא מתחת ידה אלא מתחת ידו ושמא עדיין לא הגיע לידה ועדיין שפחה היא.

עוד אמר ראובן שיש לו עדים שנתן לה הגט בידה קודם שנתעברה והביא עד אחד כדבריו והעד השני אינו במדינה וכן העיד העד שהיה עמו אחד והלך לו עוד העיד העד שקדשה בפניו ובפני העד האחר עוד הביא ראובן את סופרי הקהל והעידו שאמר להם ראובן שיקתבו לה כתובה כף וכף והם נתעצלו ולא כתובה: תשובה כל היכא דאפ"ש לברר הספק מבררין עד שייבא העד השני ויעיד לצאת ידי ספק אבל היכא דאי אפ"ש לברר כגון שמת העד או שהלך למדינת הים או שפא ואמר איני יודע בזה נדאי צריכה לפנים ודעתי בה להקל להתירו לבא בקהל ושהוא בן ראובן לכל דבר ליורשו ולהתחייב על הפאתו וליאסר בקרובותיו מפמה טעמי חדא שהרי עיקר הדין תלוי במחלוקת שהרי כתבו הגאונים שמי שפא על שפחה ונולד כשר חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וסתמא שחררה קודם שפא עליה ותו דהוא אומר שנתן לה גט שחרור ושהוא בנו יש להאמינו דאילו לענין ירושה הדבר ברור שמי שאומר זה בני נאמן אפי' היינו מוחזקים בו שאינו בנו וירשנו וכן הסכימו הפוסקים.

ואם לענין שיהא מותר לבא בקהל יש ג"כ להאמינו דמה לו לשקר אם ירצה יזכה לו גט שחרור על ידי אחרים ויהיה גר ומותר לבא בקהל ולענין שתנשא לכהן ליכא למיחש דהא זכר הוא ולא הוזהרו פשרות מלינשא לפסולין ומות-ים הגרים לישא פהנת ומיגו שהיה יכול לעשות פן נאמן הוא לומר הגט מסרתי לה קודם שבאתי עליה ותו שהרי הכתב מוכיח שהרי הגט כתוב וחתום ואם לא שנתנו לה למה כתבו אין אדם מקדים פורענותא והפסד ממונא לנפשיה ובדאי איכא למימר נתנו לה ותו דאיכא חד סהדא

ואע"ג דקי"ל אין דבֿר שְׁבַעֲרוֹה פְּחוֹת מְשֻׁנִים וְאִין מַעְלִין לְיוֹחֲסִין פְּחוֹת מְשֻׁנִים הָא אִיפֿא חֲזָקָה דְאִין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילְתוֹ בְּעִילְת זְנוּת דְּמִסִּיעֵי לִיה וְאע"ג דְּיֵישׁ פְּנִיגְדָה חֲזָקָה אַחֲרַת דְּהַעֲמֵד הַשְּׁפָחָה עַל חֲזָקָתָה וְלֹא נִשְׁתַּחֲרַרָה לֹא קִשְׁיָא דְהוֹרְעָה הָאִי חֲזָקָה ע"י הַגֵּט שֶׁאע"פ שְׁלֹא הִגִּיעַ לְיָדָה מ"מ כְּבָר יֵצֵאת לְחִירוֹת וְאִינוּ יָכֹל לְהַשְׁתַּעֲבֵד בָּהּ אוּ לְמוֹכְרָה פִּינּוּן שְׁאָמַר בְּפָנֵי עֲדִים הָרִי אִתָּהּ לְעֲצֻמָּה קִנְיָה עֲצֻמָּה וּכ"ש דְּקָנוּ מִיָּדוּ וְאעפ"י שְׁאִינָה נִשְׁאֵת לְיִשְׂרָאֵל עַד שְׁיִגִיעַ הַגֵּט לְיָדָה מ"מ הוֹרְעָה חֲזָקָתָה הִילְכָף פִּינּוּן דְּאִיפֿא חַד סִהְדָא וְחֲזָקָה סְמִכִינוּ עֲלָהּ אִפֿי לְדַעַת הַרְמַב"ם ז"ל וְהָבּוּ דְלֹא לְהוֹסִיף עֲלָהּ.

וְתוּ דְנִרְאָה מִמַּעֲשֵׂיו דְלֹא מִבְּעֵיָא שְׁלֹא הִיָּה רוּצָה לְעֲשׂוֹת בְּעִילְתוֹ בְּעִילְת זְנוּת פְּלוּמַר בְּעִילְת אִיסוּר הַבָּא עַל הַשְּׁפָחָה אֲלֵא אִפֿי אִיסוּר הַבָּא עַל הַפְּנוּיָה לֹא הִיָּה רוּצָה נַעֲשׂוֹת שְׁהָרִי קִדְשָׁה וְיֵישׁ עַד אֶחָד שְׁקִדְשָׁה וְהַשְּׁנִי הֵלֵךְ לוֹ וְאִפֿי' פְּדִין פְּלַגְשׁ לֹא רָצָה לְעַכֵּב אוֹתָהּ אֲצֻלוֹ חֲלָא פְּדִין חֲשָׂה גְמוּרָה שְׁהָרִי אָמַר לְסוֹפְרֵי הַקְּהָל שְׁיִכְתְּבוּ לָהּ פְּתוּבָה וְאָדָם יוֹדֵעַ שְׁאִין קִדוּשִׁין תּוֹפְסִים בָּהּ בְּשִׁפְחָה וְאָדָם יוֹדֵעַ שְׁאִין אִישׁוֹת לְשִׁפְחָה וְהַדְּבָר יוֹדֵעַ שְׁבִנְדָאֵי נִמְן לָהּ גִּיטָה קוֹדָם שְׁבָא עֲלֶיהָ פִּינּוּן דְּמַהֲדָר לְעֲשׂוֹת בְּהִיתָר וְכָל כִּי הָאִי בִּנְדָא נ"ל דְּכ"ע מוֹדוּ.

וְלֹא שְׁאִי סוּמָךְ עַל כָּל אֶחָד מִהַטְעָמִים לְבַדּוֹ אֲלֵא בְּהַטְטָרְפוֹת פְּנֻלָם אֲנִי סוּמָךְ לוֹמַר שְׁמֹתָר לְבֹא בְּקִהָל. וְא"ת רְאוּבֵן זֶה טָעָה וְחָשַׁב שְׁבִכְתִּיבַת הַגֵּט מִסְפִּיק אַעפ"י שְׁלֹא יִגִיעַ לְיָדָה שְׁהָרִי אִין רְאוּבֵן זֶה ת"ח לְדַעַת כָּל זֶה.

יֵישׁ לוֹמַר חֲדָא דְלֹא תְלִינּוּ טְעוֹת לְהַחְמִיר פִּינּוּן שְׁרְאוּבֵן אוֹמַר שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ הַדִּין וּמִיָּד שְׁקִנְיָה לְשִׁפְחָה נִמְן לָהּ גִּיטָה. וְתוּ שְׁרְאוּבֵן אוֹמַר שְׁהִיָּה מְוַדְּקָר וְעוֹמֵד ע"ז מִפֿי ת"ח אֶחָד.

כָּל זֶה פְּתַבְתִּי לְהִלְכָה אֲבָל לְמַעֲשֵׂה רְאוּי לְהַמְתִּין עַד שְׁיָבֹא הַעֵד הַשְּׁנִי וְאִם יַעֲיֵד כְּרֵאשׁוֹן מְוַתֵּר וְאִם לֹא יָבֹא אוּ שְׁלֹא יַעֲיֵד יִזְכָּה לְבֹן הַזֶּה גֵּט שְׁחָרוּר ע"י אַחֲרִים בְּחֻשְׁאֵי שְׁהָרִי לֹא הַפְּסָדְנוּ כָּלוּם וְהָרִי הוּא בְּחֻזְקָת בְּנוֹ לְכָל דְּבָר וְאִי לְהַתְחַיֵּיב עַל הַפְּאָתוֹ לֹא נִפְקָא מִיָּנִיָּה מִיָּדֵי דְּהַאִידְנָא לֹא דְּיִינִיבּוּ דִּינֵי נְפְשׁוֹת.

וְאִם מִת הָאָב וְלֹא הִסְפִּיק לְשְׁחָרְרוֹ בְּזֶה אֲנִי רוּצָה לְהַקְּל וּמְוַתֵּר לְבֹא בְּקִהָל מִהַטְטָעִמִים שְׁכַתְבְּתִי וּמִצְאָתִי סִיוַע לְדְבָר מ"מ שְׁהָרַב"ד ז"ל בְּהַשְּׁגוֹת וְז"ל שְׁלֹא חֲלָקוּ הַגְּאוּנִים ז"ל אֲלֵא כְּשֶׁבַעַל סְתָם אֲבָל אִם הַעֲיֵד עָלָיו שְׁאִמוֹ מְשׁוֹתַרְתָּ לֹא דְבָרוּ וְלַעֲנֵן יְרוּשָׁה יְרֻשְׁנוּ עַכ"ל.

וְאעפ"י שְׁכַתְבַת בַּעַל מַגִּיד מְשֻׁנָה וְז"ל וְאֲנִי אוֹמַר לְדַעַת רַבִּינוּ שְׁאִפֿי' שְׁנַתְנָה תוֹרָה הִיָּכֵר לְאָב לוֹמַר זֶה בְּנִי מ"מ הִנֵּי מִיָּלִי בְּמִי שְׁאִינוּ מִן הַשְּׁפָחָה שֶׁאע"פ שֶׁהוּא מְמַזְר בְּנוֹ הוּא לְכָל דְּבָר אֲבָל בְּנוֹ מִן הַשְּׁפָחָה שְׁאִינוּ בְּנוֹ לְשׁוּם דְּבָר אֲלֵא בְּנָה אִין הִיָּכֵר לְאָב שֶׁאע"פ שֶׁהוּא בְּנוֹ אִינוּ יוֹרְשׁוֹ שְׁלֹא נִתְנָה תוֹרָה הִיָּכֵר לְאָב אֲלֵא לוֹמַר זֶה בְּנִי וְכָאֵן אֲנוּ מְוַחֲזָקִים בּוֹ דְּבָנוּ אֲלֵא דְּמַפְנֵי שֶׁהוּא מִן הַשְּׁפָחָה לֹא יְרֻשְׁנוּ אַא"כ הִיָּה אָדָם כְּשֶׁר עַכ"ל.

מ"מ בְּנִדּוֹן דִּינּוֹן אַע"ג שְׁאִין נוֹדַע שֶׁהוּא אָדָם כְּשֶׁר מ"מ קָא חֲזִינָא דְּמַהֲדָר אַכְּשָׁרוּתָא לְגַבִּי חֲזָקָת הָאִשָּׁה שֶׁהִיא בְּחֻזְקָת שְׁפָחָה וְהוֹלֵךְ הוּא כְּשֶׁר וּכ"ש דְּאִיפֿא כָּל הַנְּהָ טְעָמִי דְּכַתְיָבָא לְעִיל. כָּל זֶה רְאִיתִי דּוֹד וְזִמְרָא: הַ שְׁאֵלְתָּ מִמֶּנִּי אוֹדִיעֶךָ דַּעֲתִי בְּמִי שְׁקִנְיָה עֲבָד חֲפְשֵׁי מְאוֹתָם הִיָּהוּדִים הַדְּרִים בְּאֶרְץ פּוּשׁ אִיָּךְ יִתְנַהֵג עִמּוֹ אִם יִנְצָא בְּשֵׁשׁ אוּ לֹא וְכָל

הדינים הנוהגים בעבדים אם נוהגים בו או לא: תשובה לא מצינו עבד עברי אלא מכרוהו ב"ד בגנבתו או מוכר עצמו ואין אדם רשאי למכור את עצמו אלא א"כ העני ביותר ואפ' ליתן לבע"ח אינו יכול למכור עצמו אלא א"כ צריך לאכלן בלבד הילכף זה שקנה העבד החפשי פינו שנתברר לו שהוא יהודי אין זה אלא פדיון שבויים לא קנין עבדים והמצוה היתה מוטלת על כל ישראל לפדותו כדי שלא ישמע בין העכו"ם וכ"ש הוא השתא ומה מי שמוכר עצמו לעכו"ם אמר קרא או דודו או בן דודו יגאלנו וב"ד פופין את הקרובים לפדותו לא פדאוהו קרובים מצוה על כל ישראל לפדותו וכיון שקדם זה וקנה אותו זכה הוא במצוה רבה אבל אין לו דין עבד ככל אלא יוצא כל זמן שימצא נהרי הוא פשכירו וליקטו הני מילי בזמן שקנה אותי סתם אבל אם משפן עצמו על המעות שלנה ממנו לפרוע לשבאי מסתברא לי שמוטר להשתמש בו יותר מהמעות שהלוהו ולא הוי רבית וכגון דכתב ליה במשולם שניא אילין תיפוק בלא כסף דהיינו משפנתא בנכיתא דמוטר ונדמיא להא דאמרינון מלך שגזר שכל מי שלא יפרע המס הקצוב עליו ישמעבד לזה שנתן המס ע"י הרי זה מותר להשתמש בו יותר מדאי אבל לא כעבד וכן כתבה הרמב"ם ז"ל פ"ק דהלכות עבדים ואע"ג דהוי טעמא משום דינא דמלכותא מ"מ לא עדיף דינא דמלכותא מתנאי גמור שהיא מתנה על עצמו דהוי פשכירות שנתן לו השכירות מוקדמת דמוטר ע"י נכיתא ומ"מ אין יכול לנהוג בו מנהג עבדים.

ואם הלוהו המעות סתם כדי לפדות עצמו אין יכול להשתמש בו אלא כדי מעותיו ואם רצה העבד לשפוך עצמו לאחרים כדי לפרוע חובו הרשות בידו וכופין אותו לשפוך את עצמו לזה או לאחרים כדי שיפרע חובו ואם לא הוי שם ישראלים לפדותו וזה לא רצה לפדותו ולא להלוותו מותר לו להטעותו וימכור עצמו לו כדי שלא ישמע בין העכו"ם ואח"כ מפקיעין אותו ממנו ומסתברא לי דאפי' שטר מלנה אינו פיתב לו עליו שהרי מוטל עליו הנה לפדותו פינו שלא הוי שם ישראלים אחרים וכיון דרמיא עליה לא מצי פטר בפשיה מינה.

והמוכר עצמו בזה"ז אעפ"י שאין היובל נוהג וקו"ל דאין דין עבד עברי ולא אמה העבריה אלא בזמן שהיובל נוהג בין מכרוהו ב"ד בין מוכר עצמו מ"מ אם העני ביותר יכול למכור עצמו כפי השנים שהתנה והא דאמרינון אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג היינו שאינו נוהג בדיני עבד עברי המפורשים בתורה לצאת בשנים ויובל ובמיתת האדון ולהיות מותר בשפחה פנענית אבל יכול הוא למכור עצמו אפי' לעכו"ם והוא קנוי לו קנין הגוף ולכי נפיק בעי גיטא דחירותא כדאיתא בפ' החולץ ובמס' גיטין ובפ' אינהו נשף ואע"ג דאיכא ספק אחרתא שהרי כל אלו החאבשיש הדרים בארץ פוש הם הם מתנהגים כדת הקראין שהם צדוק וביתוס ואין אנו מצוים לא לפדותם ולא להחיותם מ"מ מסתברא לי דהני מילי אלו שהם דרים בתוך הרבנים ורואים דברי חכמים ומלעיבים ומלעיגים עליהם על אלו ועל פיוצא בהם אמרו מורידין ולא מעלין והם המשפחה הארוכה אשר כתב הרמב"ם ז"ל אבל אלו הבאים מארץ פוש הם משבט דן בלי ספק ומפני שלא הוי ביניהם חכמים בעלי קבלה תפסו להם פשטי הכתובים אבל אם הוי מלמדים אותם לא הוי פוקרים בדברי רבותינו ז"ל והוי פתינוק שנשפחה לבין העכו"ם מדע שהרי צדוק וביתוס בבית שני הוי ושבט דן גלה קודם ואפ' אם תמצא לומר שהדבר

ספק מצננה לפדותם אבל לענן יוחסין אני חושש שמה קידושיהן קדושין וגיטום אינו פתיקון חז"ל שהרי אינם יודעים כלל בטיב גיטין וקידושין.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: ושאלת ממני אודיעה דעתי בענין שחרור עבדים יען ראית בתלמוד ובכל הפוסקים שעבד פנעני אינו יוצא לחירות אלא בכסף או בשטר או בראשי אברים ושאלת לאליעזר וידונא אם נתן להם האדון גט שחרור ואמרו שלא נתן להם פלום ואמרת א"כ צריך גט שחרור לחנה ולאליעזר וידונא הנולד עתה אח"כ ראית שמה יצא חורפה גדולה ורינון גדול שעמה צריכים גט שחרור לתת להם וצריכים קדושין אחרים ונישואים אחרים וכתובה אחרת ונמצא שכל בעילות שהיו כבר בעילת זנות ולכן ראית לחפש אולי תמצא פשר לדבר וראית פתוב בלשון הרמב"ם ז"ל בהלכות איסורי ביאה בפ"ג וז"ל הלוקח עבד מן העכו"ם וקדם העבד וטבל לשם בן חורין קנה עצמו והוא שיאמר בעת טבילה הריני טובל בפניכם לשם גירות ואם טבל בפני רבו א"צ לפרש אלא כינון שטבל נשתחרר לפיכך צריך רבו לתקפו במים עד שיעלה והוא תחת שעבודו ואז מודיעו בפני הדיינים שלשם עבדות מטבילו עכ"ל וכתב הרב המגיד ז"ל משה דגמרא דעכו"ם גופיה לא קני ליה אלא למעשה ידיו ולכן יכול לקנות עצמו לבן חורין ויכתוב שטר על דמיו עד שיטבלנו רבו לשם עבדות עכ"ל.

ואמרת שאעפ"י שטבלו אלו שלא בפניו עם כל זה א"צ לפרש הדבר דאמדינו דעתיה דאדון דדוקא שם גבי עבד אמרינו דלא נחא ליה לרביה שיצא עבדו מתחת ידו ולכן שלא בפניו צריך לפרש אבל בכאן אעפ"י שלא פירשו הרי סופו הוכיח על תחילתו דכיון דנשא את חנה והשיא את דונא לאחרים וגם לאליעזר שמשדלו במצות ולובש תפילין לפניו שפונתו כששלח להטבילו שהיתה פונתו לשם גירות מכל וכל.

אח"כ שלחת לשאול מן האדון מה היתה פונתו והשיב שהיתה פונתו כששלח להטבילו כדי שיהיה מגען ביין כשר ושלם הנה בשולן בשולי עכו"ם ולכן שאלת ממני הדין פולו בפירוש בארובה ואם צריכים גט שחרור וטבילה אחרת לשם גירות כמו שהזכיר הרמב"ם ז"ל וצריכים קדושין אחרים וכתובה אחרת הכל מחדש תשובה אמר קרא ולא יהיה קדש בבני ישראל ואנקלוס כלל בכלל זה הלאו לאו הבא על השפחה ומקצת פוסקים סוברים פן אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאין בשפחה לא לאו ולא מלקות אבל כתב אל יהי עון זה קל בעיניו וכו' ונמצא גורם לזרע הקודש שיהא מתחלל ולהיותם עבדים וידעתו ז"ל אין הפרש בין שפחתו לשל אחרים וכן היא הסכמת רוב הפוסקים הא למדת כמה גדול עונש ענין זה וכבר צונחתי הרבה פכרוכיא כמה פעמים על עון זה ולית דאשגח בי דכין ששנו בה ושלשו נעשית להם פהיתר ועמה מקרוב אירע באחד שבא על השפחה והוליד ממנה בן ובא הדבר לפני ויסרתי אותו כפי מה שהיה אפשר ואמרתי לו למכור את השפחה ואת בנה לדעת הרמב"ם ז"ל הנה מותר וישראל הבא על השפחה הנולד פמוה דכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה גם יש בזה הענין עון אחר חמור פי מפני הבושה או היראה אינו טובלות ונמצא בא על הנדה ועוד דסתם שפחה זונה דכולן נשג"ז אית בהו אבל מה אעשה שיד השורים גם הסגנים היתה במעל הנה ראשונה ובג"ד הדבר ברור בלא חולק דצריכין גט שחרור וטבילה כינון שטבילתו היתה כדי שלא יהיו אחרים את היין ושלם הנה בשולן בשולי עכו"ם הרי טבלו לשם עבדות ואעפ"י שלא הודיעם

מקצת מצות אינו מעפב כ"ש פי לפי הנראה קטנים היו בשעת טבילה ומטעם זה אני אומר שאפ"ל לא שאלת את האדון אם טבלו סתמא לא קנו עצמן בני חורין דלא אמרינו הכי אלא בגדולים שיודעים לפרש שטובלין לשם גירות לפיכך הוי סתמא כפירושו אבל קטנים שאינם יודעים לפרש סתמא נמי לא קנו עצמן פי הא דאמרינו כל שאין ראוי לביילה בילה מעפבת בו.

עוד נראה לי שאפ"ל יאמר האדון עתה שכוננתו היתה להטבילין לשם גירות לאו כל כמיניה להתירו לבא בישראל בלא גט שחרור דאנן סהדי דלא מפקיע איניש שעבוד עבדו ושפחתו בכדי ועתה שמא קנוניא הוא עושה שלא יאמרו שהיה עושה בעילותיו בעילות זנות למפרע או לסיבה אחרת.

עוד דשלא בפניו הוה והיה צריך לפרש וכיון דלא פירש דלשם גירות הוא טובל הרי זה עבד. וא"ת כיון ששלח להטבילין שלוחו של אדם כמותו והוי כאילו הוא בפניו וסתמו לשם בן חורין טבלו ליתא להא דגרסינן בפ' החולץ אמר שמואל וצריך לתקפו במים כי הא דבגמין עבדיה דרב אשי בעא לאטבוליה מסריה עליהו לרבינא ולרב אחא בריה דרבא א"ל חזו דמניכו קבעינא ליה רמו ארויסא בצוואריה ארפו ליה וצמצמו ליה ארפו ליה פי הכי דלא ליהוי חציצה צמצמו ליה פי הכי דלא לקדים ולימא לשם בן חורין אני טובל עכ"ל.

והא הכא דרבינא ורב אחא הוו שלוחי דרב אשי להטביליו ואפ"ה אי אמר בהדיא לשם בן חורין אין אי לא ולא מהניא סתמא ומש"ה תקפו במים שאפ"ל יאמר לשם ב"ח לא יהא ממשות בדבריו אבל משום סתמא לא היו חוששין שהרי שלא בפניו היה וזה ברור היקף כל מי שלא טבל כלל עתה לשם גירות ואינו צריך גט שחרור דכל שקדם וטבל לשם ב"ח קודם שיטבילנו רבו לשם עבדות א"צ גט שחרור דכל שאין לו בו קנין הגוף א"צ גט שחרור וכן העלה הרמב"ן ז"ל ורבותינו הצרפתים ז"ל.

וכל אותן שטבלו לשם עבדות כדי שיהיה מגען ביין פשר ולא יהיה בישולין בישולי עפ"ם אין להם תקנה אלא ע"י גט שחרור לכל אחד ואחד גט בפני עצמו אפ"ל לקטן הנולד והרי הם גרים לכל דבריהם והבן הנולד אינו בנו של מסעוד לשום דבר לא לפטור מן היבום ולא לירשו ולא לאבילות ולא עובר משום מכה אביו ומקללו קצרו של דבר אינו בנו לשום דבר אלא כגר בעלמא וכל הביאות הן ביאות של איסור לדעת אנקלוס בלאו דלא יהיה קודש ולדעת השאר הם מדרבנן ומפין אותו מפת מרדות מכאן ולהלאה אם לא יתנו להם גט שחרור אבל מה שעבר הו"ל כשוגגין הם דלאו כ"ע דינא גמירי ופטורין מן המכות אבל ביאת זנות וממילא שמעת מינה דצריכין קדושין אחרים דאין קדושין תופסין בשפחה ובכרות אחרות והבכרות הראשונות היו בכרות לבטלה וה' הטוב יכפר בעד.

גם צריך לתובה אחרת שהרי מה שקנה עבד קנה רבו דאין קנין לעבד בלא רבו ולקטן מזכין לו גטו ע"י גדול וצריך לעשות הדבר בצניעות כדי שלא להוציא לעז וצריך להודיע הדבר לקצת חכמים שאם יש שם בת שנולדה או בת הפת פולין אסורות לינשא לכהן דגירות אסורה לכהן אבל הזכר שבהם מותר לינשא פהנת דלא הוזהרו פשרות לינשא לפסולין.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: ז שאלת ממני אודיעה דעתי בשפחה שהשיאה רבה או נשאה אי אמרינו פבר שחררה או לאו: ח תשובה לדעת הגאונים ולדעת הרא"ש ו"ל הוא דא"צ גט שחרור דאומדון דעתא דאי לאו דשחררה לא היה נישאה או משיאה לאחרים הילכך בנו של מסעוד בנו הוא לכל דבר לפי שיטה ז אבל הרמ"ה ו"ל חולק והרמב"ם ו"ל ג"כ והנה ריהטא פשטא דסוגיא דתלמודא דנהי דאומדנא מפקע ממילא אבל איסורא דאית בה לא מפקע אלא בגט שחרור והיינו דאמרינו סתמא וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור משמע שהגט פדי להתירו בבת ישראל כשאר גט שחרור דעלמא דאילו לדעת הרא"ש ו"ל צריה לומר שהגט הוא פדי שלא יאמר לו עבדי אתה הילכך אית לן למפסק פהרמב"ם ו"ל דאתריה דמר הוא.

ומ"מ לעגנו יבום נראה לי דמותר ממה נפשך אם ישראל הוא שפיר מיבם אשת אחיו ואם גר הוא אשה בעלמא הוא נושא שאינה אשת אחיו. כללא דמילתא הנולד משפחתו שנישאה או שהשיאה לאחר בנו הוא לכל דבר לדעת הרא"ש ולדעת הרמ"ה ו"ל ולדעת הרמב"ם ו"ל אינו בנו לשום דבר אלא שאינו עבדו ולא יכול למוכרו דממונא דאית ליה עליה פקע וכדכתביבנא.

ולעגנו אם קדש את שפחתו אליבא דכ"ע אין קדושין תופסין בה דע"כ לא אמרינו אלא במי שפא על שפחתו משום דחזקה אין אדם עושה בעילתו בע"ז אבל לעגנו קדושין ליכא איסורא כלל ואינו חושש הילכך לא תפסי בה קידושין לכ"ע דליכא אומדנא.

ומ"מ נראה לי דיצאת לחרות דלא גרע מעבד שהניח לו רבו תפילה או שקרא בתורה וכופין את רבה וכותב לה גט שחרור ויקדשנה קדושין אחרים אם רוצה לישאנה או להשיאה לאחר.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: ח שאלת ממני אודיעה דעתי בראובן שנישבה כשהוא בן שש או בן שבע והלכי עמו בשביה מבני עירו ומבני משפחתו והמיר דתו אבל מ"מ היו אומרים קרובו או בני עירו אתה בן יעקב המכונה כה וראובן זה נתגדל בשמדתו עד שהיה גדול ונזק ארוך בן שלשים וחמש שנים או יותר ונתן אל לבו לבקש את האל ואת תורתו ואת אביו ובני משפחתו ושמע שאביו היה פה מצרים ובא אליו ואמר לו יעקב אביו אין אתה בני ואיני מפירך ונתן אביו טענות ואמתלאות שאין זה בנו ואמר לראובן הנז' יש לך עדים שאתה בנו של זה אמר יש לי וכל בני עירי יודעים דבר זה וכל החברים והיושבים תמהו לדבריה ואמרו ומה יועילו העדים ונהרי האב נאמן לומר אין זה בני וכ"כ הרמב"ם ו"ל פ"ד מהל' נחלות אבל נאמן הוא על מי שהוא בנו לומר אינו בני ולא יירשנו ונראה לי שאפ"ל היו לבן בנים אעפ"י שאינו נאמן עליו לומר אינו בני לעגנו: יחוס ואין מחזיקין אותו ממזר על פיו נאמן הוא לעגנו ירושה ולא יירשנו עכ"ל.

הא למדת דלעגנו יחוס נאמן לומר אין זה בני ונהרי הוא ממזר אם אין לו בנים ואם יש לו בנים אינו נאמן וטעמא דמילתא דלא נתנה תורה נאמנות לאב אלא לגבי דבן דכתיב יפיר יפירונו לאחרים ולא לגבי בן בנו וכיון שפן אינו בדין שיהא הוא ממזר ובניו כשרים אבל לעגנו ירושה נאמן אפי' יש לבן בנים ובנ"ד שאין לבן בנים לא יהא אלא שגדל עמו בחזקת שהוא בנו ואומר אביו שאינו בנו נאמן בין לעגנו יחוס בין לעגנו ירושה עכ"כ תוקף השגתם עליה.

אמרת להם אם יעקב זה טוען הוא בתחילה אותו הבן שהלך בשביתה שאפתם מחזיקים בו שהיה בני לא היה בני ודאי נאמן הוא עליו כדבריכם וכדכתב הרמב"ם ז"ל והכי אמרינן כפ' יש גוחלין לדעת ר' יהודה וקי"ל פנתיה אבל טענת יעקב הלא היא אמת הוא שהיה לי בן פשר וגבור והלך בשביתה אבל אין אפה אותו הבן אלא אחר אפה לפיכך אם יש עדים שזה בנו של יעקב שהלך בשביתה אינו נאמן להכחיש את העדים והרי הוא פשר ובנו של יעקב לכל דבר ואפי' שיחזור ויטעון אותו הבן שהלך בשביתה שהייתם מחזיקים אותו שהוא בני לא היה אינו נאמן דהא מעיקרא לא אתי עלה מהאי טעמא וכיון שטען שוב אינו חוזר וטוען דאיפא למימר למדוהו לשקר וזה ברור וכן הודו החברים.

לכוף אייתי סהדי שנשבה זה ראובן עמהם מטראבלוס והלכו בשביתה לפאלירמו והיו יודעים שזה בנו של יעקב וגדל שם עד שהיה בן י"ב או י"ג שנה והניחוהו בלא חתימת זקן ועתה יש לו זקן ארוך אמרת להם אפתם יודעים שאותו ראובן שהנחתם בפאלירמו שהוא זה מקצתם אמרו לא נוכל להעיד בזה ומקצתם אמרו נפיר שהוא זה בטביעות עין ובטביעות עינא דקלא אמרת ודאי זה עדות דהא כמה דברים סמכינן אטביעות עינא ואפילו אטביעות עינא דקלא באחודני סמכינן דאל"כ סומא איך מותר באשתו ואנן איך אנו מותרים בגשותינו בליקיה אם לא בטביעות עינא דקלא וא"ת והכתיב ויכר יוסף את אחיו והם לא הפירוהו ואמרינן עלה בגמרא מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן הא לא קשיא דטעמא הוא דיהבינן אמאי לא הפירוהו אבל לא למימרא שלא יהא אפשר להפירו אם יצא בלא חתימת זקן ומעשים בכל יום שאדם מפיר את חברו ואת קרובו שפירש ממנו בלא חתימת זקן וכ"ש כשאומרים זה פלוני דמדכר טפי וכיון שכן ראובן זה פשר ומחזיקינו ליה בבנו של יעקב לכל דבר.

עוד שאלו החברים הגע עצמה שלא היה עדים האם יאסר ראובן בקרובות יעקב ואם מת ראובן בלא בנים האם תהיה אשתו זקוקה לבני יעקב כיון שהוא אינו מפיר שזה יעקב אביו אלא עפ"י אחרים שהרי קטן היה או דילמא שויתיה אנפשיה חתיכה דאיסורא: תשובה לנ"ד לא נפקא מינה מידי דכיון דאיפא סהדי שנשבה זה בנו של יעקב והלך לפאלירמו אלא שאין מפירין אם זה הוא הרי הוא מפיר בעצמו ואומר אני הוא שהייתי שבו בפאלירמו ושם אמרו לי שאני בנו של יעקב ופשיטא שהוא אסור בקרובות יעקב ואשתו זקוקה לבני יעקב שהרי אמר יש לי אחים בנדאי אבל איפא למבעי במי שבא ואמרו לו שאפה אבי ואין עדים לפנינו מאי וי"ל דאי קים ליה דקושטא קאמרי ליה דלא משקרי ודאי אסור בקרובותיו של יעקב ואי לא קים ליה בגנייהו מותר בקרובותיו והני מילי שאותם שאמרו לו פן הם פסולי עדות או עד אחד פסול אבל אם היו שני עדים פשרים ודאי אית ליה למיחש ואסור בקרובותיו אע"פ שלא באו עדים לפנינו.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: ט שאלת מעשה היה באשה כושית מארץ פוש הנקרא אל חבאש שנשפית ושני בניה עמה וקנה אותה ראובן ושאלנו את פיה מה טיבה ואמרו שהיתה נשואה ואלו בניה מבעלה הנקרא שמו פ' ובני זה שמו פ' ובאו עליהם אויבים ושלוים והרג את כל האנשים שהיו בבית ואת הנשים ואת הטף שבו ויכוזו ונתברר שהם מזרע ישראל ושכט דן אשר שוכנים בהרי פוש ומאותו זמן עד עתה היו מחזיקין אותה בחזקת

עגונה ובתורה זמן בא עליה ראובן אדונה והוליד ממנה בן וגדל והרי הוא רוצה לקחת
אשה מקהל ישראל ולבא בהם.

יורנו מורינו אם הוא ראוי לבא בקהל ומה תקנתו: תשובה תנו פרק האשה שלום בינו
לבינה ומלחמה בעולם ואמרה מת בעלי נאמנת וכתב הרמב"ם ז"ל אפי' אמרה קברתו
וטעמא דמילתא משום דאמרה בדרךמי ואיבעיא לן בגמרא התיקה היא במלחמה מהו מי
אמרנו מ"ל לשקר ומרע לחזקיה ולא איפשיטא בעין וכתב הרמב"ם ז"ל עלה לא תנשא
ואם נשאת לא תצא ומינה נמי דהנלד פשר וא"כ לפי זה הנה נראה לומר דכיון דהתיקה
היא במלחמה הנלד פשר ובטעות התיקו אותה בחזקת נשואה.

אמנם אחר העיון אין הדבר פן תדא דבעיקר הדין איכא פלוגתא שהרי הרא"ש ז"ל כתב
ז"ל ולא איפשיטא ואזלינו לחומרא משמע ואם נשאת תצא והנלד ספק וכ"כ ר"י בנז
ז"ל ונאפי' לא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה והיא אומרת מת במלחמה אינה
נאמנת והרמב"ם ז"ל כתב בזה ואם נשאת לא תצא וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב פן עכ"ל.

וכן אני אומר שהיא סברת הרי"ף ז"ל מדלא כתבה להאי בעיא וכתב איך בעיא דעד א'
במלחמה משום דאע"ג דלא איפשיטא הכא איפשיטא במקום אחר כמ"שבה' אבל בעין
דהתיקה במלחמה השמיטה וכתבה למתני' כצורתה שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם
אינה נאמנת משמע בכל גוונא אינה נאמנת.

שוב ראיתי שכתב הרא"ש בתשובה דהאי בעיא לא איפשיטא ואזלינו בה לחומרא וכן
פסק הרי"ף ז"ל. ואם תאמר הא אמרנו גבי פנסה בגט אליבא דרבנו דקי"ל פנותיה
תצא והנלד פשר י"ל דגט קרוח הוי פסולה דרבנו אבל הכא פינו דאמרה בדרךמי ולא דיקא
ומנסבה ריבא בחזקת אשת איש והנלד ספק ממזר.

ותו דאפי' לדעת הרמב"ם אשה זו בחזקת עגונה היתה פמה שנים וקמו רבנו עלה דמילתא
הילכף מוקמינו לה אחזקה וגדולה מזו אני אומר דאפילו לפי דברייה הרי היא בחזקת
אשת איש שהרי הדבר מפורסם דלעולם יש מלחמה בין מלכי פוש שיש להם שלשה
מלכיות קצתו של ישמעאלים וקצתו נוצרים וקצתם ישראלים משבט דן וכפי הנראה
הם מכת צדוק וביתוס הנקראים קראים שהרי אינם יודעים אלא קצת מצות ואינם
יודעים תורה שבע"פ ואינם מדליקין גרות בשבת ולא תשבות המלחמה ביניהם ובכל
יום שבים אלו מאלו הילכף אין פאן מיגו טוב שיכולה לומר שלום בעולם שהרי דבר
ידוע אצלנו שיש מלחמה ואין שלום ועוד דאפילו שאין ידוע ודאי אצלנו שום מלחמה
מ"מ פינו שאין ידוע אצלנו שיש שלום ליכא מיגו טוב דהא דלא אמרה הכי שהיא
מתפחדת שפא יכחישוה.

ודקדקתי מלשון רש"י ז"ל שכתב וכי קא מבעיא ליה לרבא פגון דיש שלום בעולם הא
אמרה היא מת במלחמה עכ"ל ומדלא קאמר וקא מבעיא ליה לרבא פגון דלא ידענו
שיש מלחמה בעולם דהוי רבותא טפי משמע דדוקא קאמר דיש שלום בעולם דהשתא
איכא מיגו טוב וכדכתיבנא.

ועוד דלא אמרינו הכי אלא באשה בעלמא שפאה ואמרה מת בעלי במלקמה אבל זו שאמרה כל האנשים מתו ודאי אמרה בדרךמי פיון שנהרגו פולם גם בעלה נהרג וכיון דלא אמרה בהדיא שנהרג בעלה אינה נאמנת.

עוד איכא טעמא רבא שיהי פיון שיהי שבויה לפנינו אין לה חזקת מלקמה גדולה מזו שיהי לא שבו אותה אלא מתוך מלקמה וא"כ לא החזיקה היא המלקמה אלא אנחנו ידענו אותה כמה שראינו אותה ביד השבאי וליכא מיגו פלל דאנו לא קא מבטיא לן החזיקה היא במלקמה מהו אלא באשה דעלמא דומיא דמתני' דקאי עלה האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה אבל לא איירי במי שהביא א פה השבאי וזה טעם נכון למשפילים: עוד יש טעם פללי לכלל הקראים שיהי ישראל הם וקידושיהם קדושין ואין גיטין פתקנת רבותינו ז"ל וכולם פסולי עדות הם מדאורייתא ומפני שיש בחקירה זו ספנה גדולה שיהי כמה משפחות מהם באו לכלל הקהל לא ראיתי נהאנייה בזה ומוטב שיהיו שוגגין ומ"מ מודה אני שאם היו מספימין פלם לבא לדת חברות ולקבל עליהם קבלת רבותינו ז"ל להיות פמונו הייתי מתיירם לבא בקהל עם הסכמת החכמים נר"ו.

והטעם פי כל קידושיהם בעדים מהם שהם פסולי עדות וכמו שפונסה כה פוטררה ואין לחוש לדור הראשון שהיו קידושיהם בעדים פשרים ושמה נתגרשה אחת מאותו דור אחר שפקרו בעדים פסולין ונהלכה ונשאת באותו גט שנמצאו הבנים ממזרים ולא הייתי חושש לחששא זו כדי להסיר שם האומה הזאת מפני שהיא חששא רחוקה פי שמה אותם שנמשכו אחר צדוק וביחוס לא היו נושאים נשים.

ואת"ל שהיו נושאים שמה לא גירש אחד מהם את אשתו. ואת"ל גירש שמה בעדים פשרים גירש וכתקון רבותינו ז"ל שעדיין באותו דור לא פקרו לגמרי כאשר הוא בזמן אחר שהיו להם מפרשים פענו וחבריו שהטעו אותם.

ואת"ל בפסולי עדות גירש שמה אותה המגורשת לא נישאת. ואת"ל נישאת לאחר שמה לא ילדה מפנו.

ואת"ל ידה שמה סריס או אילונית ילדה. ואת"ל ראוי להוליד ילדה שמה מתו בעודם קטנים ולא הגיעו לכלל בנים.

ואת"ל הגיעו לכלל בנים כל אחד מהנמצאים עתה יכול לומר איני מהם וכל אחד מהם מותר לבא בקהל לבדו. פללא דמילתא דכיון דאין האיסור מבנרר אם היו מספימים פלם לשוב אלינו ולקבל דברי חברות הנה ממטינא שיבא מפישורא בכלל חברי להתיירם לבא בקהל.

וזה"ל כפתור נפרח ומסתברא שיש לחוש אם אחד מהם קדש בת ישראל וכדאמרינו בכותי שקדש הנה עובדא ואצרכוה גיטא וכן פל פיוצא בזה א"כ נמצא קולו חומרא והצדוקים אינם נמצאים היום בזמנינו מוסיפין אלא אדרבה מתנהדים רבים מהם תמיד וכמעשה שהיה סוף מחזור רס"ז מקהל גדול מהם שנתגזירו ביום אחד במצרים ע"י הנגיד רבינו אברהם נר"ו והמחמיר תבא עליו ברכה עכ"ל וזה הנגיד רבינו אברהם ז"ל נראה ני שהוא בנו של הרמב"ם ז"ל ולא חשש וקבלם.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: שאלת ממני אודיעך דעתי במי שהוציא את אשתו משום דבר
מכוער או מפני שאמר לו עד אהד שזנתי וסמך עליו והוציאה לפי שלבו היה מאמין
בדבר ועתה רוצה להחזירה אם מניחים אותו להחזירה או לא: תשובה לכאורה היה נ"ל
דאסור ואם עבר ונשא מוציאין אותה ממנו דכיון דשניא אנפשיה חתיכה דאיסורא
שגירשה משום זנות וזונה תו לא שריא ליה אבל כד מעינת בה שפיר תשפח דאע"ג
דהוי פכלב שב על קיאו ואסור להחזירה מ"מ אם חזר ונשא אין מוציאין מידו וטעמא
דמילתא דאדרבה חקר ודרש על הענין וראה שאין בו ממש ולפיכך מחזירה ומה שסור
הוא הפה שהתיר שהרי אין ב"ד כופין להוציא אלא ע"י עדות שראו פדרה המנאפים
אע"פ שלא ראו כמכחול בשפופרת והכי אמרינו בכמה דוכתי בפ' כיצד אמרינו וכי דינא
בעדים הוא דמפקי כ ומר בעדי טומאה ובפ' בתרא דגיטין אמרינו אכלה בשוק וכו' אם
כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה והתורה אמרה כי מצא בה ערות דבר
וילוי דבר דבר ממון.

קלא דמילתא אין דבר שבערוה פחות משנים והיא דעוברת על דת או עדי דבר מכוער
לאו דכייפינו ליה להוציא אלא שאם בא לצאת ידי שמים צריה להוציא ונ"ל הריטב"א
בשם רבותיו ז"ל לעולם אין ב"ד מוציאין אשה מתחת בעלה עד דמודה הבעל דאסירה
והודאתו עדיפא מעדים אי נמי דאיכא טומאה ממש או שראו פדרה המנאפים או כמכחול
בשפופרת אבל לא משום יחוד גרידא ולא משום קלא דלא פסיק ודבר מכוער בעדים
נאפי' אין לה בנים עכ"ל.

הילכך בנ"ד פיון שהבעל לא הודה שהיא אסורה אלא שגירשה מפני דבר מכוער או
שסמך על דברי העד לא שניא אנפשיה חתיכה דאיסורא אבל אם אמר אני ראיתי
שזנתה שניא אנפשיה חתיכה דאיסורא ומפקא מיניה ואם הוציאה מדעתו ולא אמר
בהדיא שזנתה ובא להמלך אומרים לי אסור להחזירה אבל אם פנסה אין מוציאין אותה
ממנו מה שא"כ בנטען שאם פנסה נטען מוציאין אותה ממנו דכל שהוציאה הבעל אפי'
מעצמו באופן שאסירה לנטען אם פנס הנטען מוציאין ממנו משום דלגבי נטען הוי קלא
דקמי נשואין.

ונ"ל הריטב"א ז"ל בשלהי קדושין מיהו כל היכא דאיכא עידי דבר מכוער ורצה הבעל
והוציאה וכן פנסה נטען מוציאין אותה ב"ד ממנו בעל פרוח דכל שהוציא הבעל מדינא
אפילו מעצמו בענין שאסורה לנטען אם פנסה מוציאין אותה מידו ובהא חמור נטען טפי
מבעל שאין מוציאין ממנו בע"כ וטעמא דמילתא משום דדבר מכוער הוי פקלא דלא
פסיק דאיתחזיק וב"ד דקי"ל בשלהי גיטין דאי הוי קלא דקמי נשואין חיישינו לה ואי
הוי קלא דלבתר נשואין לא חיישינו לה הילכך גבי בעל הו"ל קלא דלבתר נשואין ולגבי
נטען הו"ל קלא דקמי נשואין ומש"ה מפקינו לה דאלומי אלמוה לקלא אבל בעל
שגירש אע"פ שאסור להחזיר פיון דמשום נטען גירשה אם החזיר אין מוציאין ממנו
דקים ליה בקלא וליתיה וכן קבלתי שיטה זו מפי הרב נר"ו וכן דעת גדולי רבותי ז"ל.

והנה אמת והנה נכון עכ"ל והרי זה הפל בבירור כמו שפכתתי ונתבררו הדברים לפי
דעתו ז"ל וכן פסקינו הלכה למעשה. הנלע"ד דוד ו' זמרא: יא שאלת ממני אודיעך דעתי
על ראובן שגירש ע"מ שלא תנשא לשמעון לפי שנטען עליה ומתמתו הוציאה והלך

שמעון ונשאה בערפאות של גוים ועתה רוצה ללכת למקום שאין מכירין אותו וישא אותה ע"י חנופה וקידושין ונמצא שהגט בטל ובניה ממזרים שאלת אם נאמר לראובן שיגרש אותה בלא תנאי שלא להרבות ממזרים בישראל: תשובה דבר ידוע שהנטען על האשה אסור לישא אותה הילקף אסורה היא על שמעון ולא נתיר לו אנוחנו אסור הקל כדי שלא יעבור על אסור חמור ואדרבה הלעיטהו לרשע וימות.

ועוד דאי אפשר לעשות תקנה זו אלא שיחזור ראובן ויקדשה ויפטרנה בגט בלי תנאי שכ"כ הרא"ש ז"ל בתשובה והר"י בנו ז"ל וא"כ פיון ששמעון הוציא מפני שהיתה אסורה עליו איך נאמר לו שיחזור ויקדשה ואפי' שלא היה שמעון נטען עליה קרוב אני לומר שלא נאמר לראובן ויקדשה הוא ויפטרנה בלי תנאי פיון דעבד שמעון אסורא ונשאה בערפאותיהם לא נשתדל אנוחנו למלאות נפש רשע.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: יב שאלת ממני אודיעה דעתי בראובן שיגרש על מנת שלא תנשא לשמעון לפי שנטען עליה והלה שמעון והרצה את ראובן במעות עד שחזר וקדשה וגיירשה בלא תנאי ושאלו את פי וגזרתי ששום אדם לא יהא עמו עד בקידושין ולא בז' ברכות דכיון שזאסרה עליו מפני שנטען עליה והיתה אצלו באסור שוב אין מתירין אותה לו ועתה טוען שמעון פיון שלא הועילו מעשיו שיחזיר לו מעותיו ראובן דהויא פשרה בטעות דלא נתפטר עמו אלא בחושבו שיהיה מותר לישא אותה ע"י חנופה וקידושין: תשובה אין בדברי שמעון כלום שהרי מה שהיה על ראובן לעשות עשה ואיהו איבעי ליה לאסוקי אדעתיה אם יועילו מעשיו או לא והו"ל לאתנויי בהדיא ותו שהרי הועיל לו הרבה דאלו עבר ונשא אותה קודם הקדושין והגרשוין שנינים הוינו מפקי לה מיניה והיו בניה ממזרים שהרי אשת איש גמורה היתה והשתא אם עבר ונשא לא מפקינו לה מיניה פיון דליכא סהדי שזינתה עמו תחת בעלה ובניה ממנו אינם ממזרים ואין לה תועלת גדול מזה והבנים אשר היו לה ממנו קודם שחזר וקדשה ראובן וגיירשה בלא תנאי אינם ממזרים מפני שהתנה ע"מ שלא תנשא לישמעון ונהרי לא נשאת לו אלא בזנות בעלמא היא אצלו ונהרי הדין בהם כמי שפא על הפנויה בזנות ואע"פ שיחזרה לו בביתו אין אלו נישואין דניתנה תורה ונתחדשה הלכה.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: יג שאלת ממני אודיעה דעתי על מה שהעלתי בתשובה המחזיר גרושתו צריכה למנות ז' ימים נקיים שנמצא פתוב בשם רבינו האי גאון ז"ל גרושה מותר להחזירה ביומא ואפי' לשעתא ואין בכה פלום: תשובה לשון הגאון הוא מההיא דאמרינו פרק נערה המאורסה דאיבעי לן גרושין כשתיקה דמי או כהקמה דמי למאי נ"מ פגון דנדרה ושמע בעלה וגרשה ואהדרה ביומא וכו' למדנו מכאן מדהנה מצי למינקט ונשאת לאחר ביומא ולא נקט הכי משום דבאחר איכא אסורא שצריכה היא להמתין משום הבחנה אבל פי אהדרה בעלה הוי היתר וכן היא פנונת הגאון ז"ל דסד"א אסור להחזירה משום הבחנת הנרע שלא תחלוך בכל הנשים הנשאות וצריכה להמתין ג"ח קמ"ל מותר להחזירה אפי' ביומא ואפי' לשעתא וכל משום חשש נדה לא איירי הגאון ז"ל אלא אם החזירה מיד ליכא למיחש למידי דלא שייך חימוד ואם החזירה בנדחה נמי ליכא למיחש ואם החזירה לאח"ז אם היה דעתו עליו שיחזירה בכל שעה הרי היא תבועה ועומדת ואם גירשה לקיים שבועתו ומחזירה אין כאן חימוד שהרי יש לה פת

בסלה אכל אם גירש אותה לגמרי ומחזירה לאח"ז רואה אני שצריכה להמתין ז' ימי נקיים מכ"ש בפאר נשים וכמו אשר העליתי באותה תשובה ואין עלי קושיא מדברי הגאון ז"ל תדע שלא היתה פנונתו אלא משום הבחנת הגרע היינו דאמר ואפי' לשעתא אכל אם פא לומר שפותר להחזירה מיד ולא חיישינו לחימוד איפכא מבעיא ליה שיהי קל שהוא סמוך לגירושין ליכא למיחש לחימוד וזה ברור מאוד.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: יד שאלת ממני אודיעה דעתי במגרש את אשתו לזמן אם צריכה להמתין ג"ח משעה שהגיע גט לידה או משעה שנשלם הזמן: תשובה הדבר תלוי כפי התנאי אם גירש אותה בע"מ כל האומר ע"מ פאומר מעכשיו דמי ונהרי היא מגורשת למפרע ומונה ג"ח משעה שהגיע הגט לידה או ליד השליח של קבלה ששלחה היא ואם שלמו הג"ח קודם שישלם הזמן התנאי אינה צריכה להמתין כלל ואם זמן התנאי נשלם קודם הג"ח צריכה להמתין עד תשלום ג"ח משעה שהגיע הגט לידה אכל אם הנה בעל תנאי ולא במעכשיו אינה מגורשת אלא בהגעעת זמן התנאי הילקף צריכה להמתין ג"ח מיום שנשלם הזמן.

ואם תאמר למאי נחוש לה שיהי לא פא וליכא למיחש שפא פא שאם פא פבר נתבטל הגט ונהרי היא אשתו. הא לא קשיא דנהרי לא חלקו בכל הנשים אפי' פא תם שאינם ראויים לילד או שהיתה לה פעס בבית חמיה פולן צריכות להמתין שלא לחלוק בגרושות אפי' זו נמי צריכה להמתין ג"ח משעה שחלו הגירושין וברור הוא.

הנלע"ד דוד ו' זמרא ** (אמר הכותב מצאתי על תשובה זו הגהה כי לא ידעתי אל מי מקדושים וכמדונמה שהיא מעט"ר מוה"ר המלי"ץ זלה"ה כי זה ספרו ונהיה עמו וקרא בו. נראה שהרב פסק פרב פאיסורי דסבר דמונין לגט משעת נתינה ולכך נחית לחלק בין תנאי דאם לתנאי דמעכשיו אכל רוב גדולי המורים פסקו פשמואל דאמר משעת פתיכה ולא שייך האי חילוק דוק עכ"ל הגהה) ** טו שאלת ממני אודיעה דעתי בענין גרושה מניקת דקי"ל כ"ז שפכירה כופה אותה ונותן לה שכרה והיא מניקתו ולא ידעין פן פמה הוא מכירה דק"ל דכתב הריא"ף ז"ל פלוגתא דרב דאמר פן ג"ח ור' יוחנן אמר פן חמשים יום וכתב הא דאמר רב שימי בר אשי הלכה כר"י וכתב נמי שהיא דאמאי לקמיה דשמואל א"ל לרב דימי בר יוסף זיל בדקה אותכה בהדי דנשי וכו' משמע דבהיקרא תליא מילתא ולא בזמן ותו היכי שייך למפסק הילקתא והא משמע בגמ' דלא פליגי רב ור"י דפריה תלמודא בשלמא רב ור"י פל חד וחד פי חורפיה אלא לשמואל פי האי גוונא מי משפחת לה: תשובה לדעת ר"י פחות מחמשים יום לא תלי בתריפות כלל אלא אפי' שראינו שאינו יונק מאשה אחרת לית לן בה ואינו כופה אותה כלל פי לבסוף ינק מפל אשה אכל מחמשים ואילך תלוי בתריפות ושמואל אמר עד ג"ח אינו תלוי בתריפות אכל מג"ח ואילך תלוי בתריפות ולגבי הא מילתא פסק רב שימי בר אשי הילקתא כר"י.

והא דפריה תלמודא בשלמא רב ור"י פל חד וחד לפום חורפיה הכי קאמר דלר"י פיון דאיכא חריפים דמפירים בתוך ג"ח פלהו בעי בדיקה ורב אמר פיון דכולהו לאו חריפין ניהו כופין אותה ולא סמכו הבדיקה אלא אחר ג"ח פי יש תינוק שהוא חריף ומש"ה בדקינן לכולהו ור"י ורב סברי יש תינוק שאינו חריף ולא סמכינן אבדיקה בתוך ג"ח

ושמואל אמר כ"ז שמפירה ואין הדבר תלוי בזמן כלל, כ' יש תינוק חריף טפי ומכיר אפ"י בתוך חמשים ויש תינוק דאפ"י אחר ג"ח אינו מכיר ולגבי הא דצריכין למיפסק הילקתא כר"י דפחות מחמשים לא תלי' בתריפות דאפילו אינו יונק מאשה אחרת אין כופין וזה לאפוקי סברת שמואל אבל אחר חמשים יום תלוי בבדיקה וכלהו בדיקונו להו ובהאי אתי לאפוקי מדשמואל והיגו דכתב הריא"ף ו"ל הא דפסקינו כר"י דפחות מנ' לא תלוי בבדיקה ומנ' ולמעלה תלוי בבדיקה והיגו דמייתי עובדא ללמדנו סדר הבדיקה מנ' ואילך פדעת ר"י.

וכן דעתי מדברי האשירי ו"ל וז"ל אמר רב שימי בר אשי הלכה כר"י פירוש פחות מכן חמשים הוא בחזקת שאינו מפירה ולא בעי בדיקה ואפ"י הוא נראה פאילו אינו רוצה לינק מאשה אחרת אקראי בעלמא הוא ולכסוף הוא יונק ולא בעי בדיקה אבל בן נ' אם אינו רוצה לינק מאחרת בעי בדיקה אבל אם רוצה לינק מאחרת אפ"י בן שנה אין כופה אותה ואם אינו רוצה לינק מאשה אחרת אפ"י קטן הרבה כופה ומניקתו מפני הספנה עכ"ל.

והא דכתב אפ"י קטן הרבה הכי פירושו אם אינו רוצה לינק כלל מאשה אחרת ובדיקו אותו פעם אחר פעם ואינו רוצה לינק אפ"י קטן בן יומו כופה ומניקתו מפני הספנה. הנלע"ד דודן זמרא: טז שאלת ממני אודיעה דעתי באשה שמרדה בבעלה ואין לה עליו מזונות ובעלה לא רצה לגרשה והלה לעיר אחרת ואעפ"י שכתוב בתנאי פתובתה שתלך עמו לא רצתה ללכת והיא מעוברת וילדה בן והשליכתו לב"ד האם כופין אותה להניקו אם לא: תשובה כבר ידעת כי באלמנה וגרושה איפא פלוגתא בין האחרונים אם נתנה בנה למינקת אם צריכה להמתין כ"ד חדש או לא דקי"ל לא ישא אדם מעוברת ומינקת חבירו ומקצת האחרונים הסכימו שאפילו נתנה אותו למינקת מיד שלא הפירה אפ"ה צריכה להמתין כ"ד חדש וכן העלה ריב"ש ו"ל בתשו' סי' קס"ג (ועיי"ע) ומ"מ כבר ראיתי בזמני זה חכמים עשו מעשה בגרושה שהשליכה אותו על הבעל מיד אחר שילדתו ונשאת ואיפא קצת טעמא בגרושה כיון דאית ליה אב ממסמס ליה בבצים וחלב אבל באלמנה איפא למיחש ליה לסכנת נפשות ויש לדון פאשר העלה ריב"ש ו"ל דאין חילוק בין גרושה ובין אלמנה אבל מודה אני שאם אמרה לא אנשא עד כ"ד חדש פדין אבל איני רוצה להניק כיון דאפתי אין מפירה הדין עמה שהרי אינה משועבדת לו לעשות לו שום מלאכה ולא להניק שהרי אינה אשתו דתניא נתגרשו אינו כופה אותה ואם הנה מפירה נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הספנה ומדנקט גרושה ולא אלמנה משמע דאלמנה כופין אותה להניק את בנה אלא דלא פסיקא ליה לתנא אם היא נזונית משל בעלה כופים אותה להניק דהרי קי"ל כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליתומין חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו ומכ"ש שפופין אותה להניק אבל בזמן שאינה נזונית מהם כגון שלא נשארו נכסים או שתבעה פתובתה אין כופין אותה להניק אלא נותנת הולד לקרוביו או משליכתו לקהל אם אין לו קרובים או שהם עניים והקהל מתטפלים בו ואם הפירה כופין אותה הקהל להניק ונותנים לה הקהל שכרה מפני הספנה.

ומכאן אתה למד לנ"ד פינון שהיא מורדת ואין לה מזונות ולא תנאי מתנאי כתובתה אלא שלא רצה הבעל לגרשה אין כופין אותה להניק אלא ב"ד או קרובי הבעל מטפלין בו עד שיבא הבעל ויקח את בנו ואם רצתה להניקו ויתנו לה שכרה היא קודמת לכל וכופין לבעל לתת לה שכר ההנקה או את קרוביו אם הם אמודים דזה נהנה וזה אינו חסר והדבר ברור שהאם תפקח על בנה יותר מאחרים דכתיב התשפח אשה עולה מרחם בן בטנה ואם נתנו לה שכרה ולא רצתה להניקו והיא אינה יכולה להנשא שהרי מעופכת הגט כנ"ד זו מדת אכזריות וחוששני לה שמה מן הגבעונים היא שבני אברהם יצחק ויעקב רחמנים בני רחמנים הם כדאיתא בעובדא דדוד עם הגבעונים דכתיב והגבעונים לא מבני ישראל המה על שנמצא בהם מדה רעה זו והיא מדת אכזריות כי לא רחמו על בני שאול כמפורש בנביאים.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: יז שאלת ממני אודיעך דעתי בראובן שהכניס אשה לתוך ביתו לשרת אותו בלא קידושין ולא חנופה ומתיחדת עמי והלך והניחה והיא רוצה להנשא אי חיישינן שמה בעל לשם קידושין ואם צריכה להמתין ג"ח כדי להבחין בין זרע ראשון לזרע שני ואת"ל צריכה להמתין אם פירסה נדה ב' פעמים אם מספיק ואינה צריכה עוד: תשובה הדבר ברור דלא חיישינן שמה בעל לשם קידושין משום דאין אדם עושה בעילתו לשם זנות דלא אמרינן הכי אלא במגרש את אשתו או במי שבא על שפחתו לדעת הגאונים אבל במי שבעל אשה דרך זנות לא חיישינן שמה בעל לשם קידושין וכ"ש שאין מתיחד עמה בפני עדים ואפ"י נתיחד עמה בפני עדים שמה לא בעל שמה בעל ואת"ל בעל שמה לא בעל לשם קידושין ואם היא פלגש ממש למ"ד פלגש בקדושין בלא פתיבה פשיטא דצריכה להמתין ג"ח אחר הגט ולמ"ד פלגש בלא קדושין ובלא כתובה למאן דפסק דפלגש בזה"ז אסורה ודאי דהויא לה ביאת זנות אבל למאן דפסק דפלגש בזה"ז מותרת אינה מתהפכת וצריכה להמתין ג"ח אחר מיתתו או אחר שהוציאה מביתו או אחר שהלך והניחה.

ומיהו כבר כתבתי בתשובה שהנכון פלגש בזה"ז אסורה ל"ש בקדושין ל"ש בלא קידושין. ומה שכתבת שפירסה נדה אינה ראיה פלל דכמה מעוברות רואות דם ואפ"י הפילה צריכין להמתין דחקמים השוו מדותיהם ואפ"י קטנה ואפ"י זקנה ואפ"י מן האירוסין הילכך בנ"ד לא מבעיא לדעת ריא"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל והנמשכים אחריהם דפסקו כר"י גבי אנוסה ומפותה דאינן צריכות להמתין ג"ח דאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר אלא אפ"י לדעת מקצת גאונים וקצת אחרונים דפסקו הלכה כר' יהודה דאמר פולן צריכות להמתין דחיישינן שמה לא נתהפכה יפה יפה אפ"י מודים בנ"ד ודא דעיקר איסורו מדרבנן דהא אמרינן להיות לה לאלהים ולזרעה אחריה בזמן שזרעה מיוחס אחריה אסמכתא בעלמא היא וכ"כ בתוס' ותו דלא ידעינן ודאי שנבעלת ואת"ל נבעלה שמה נתהפכה יפה יפה וכיון דאיכא פל הגני טעמי אזלינן לקולא דעד כאן לא פליגי אלא באנוסה ומפותה ודא אבל באשה המתחדת כ"ע מודו דא"צ להמתין ג"ח אחר לכתו הנראה לע"ד דוד ו' זמרא: יח שאלת ממני אודיעך דעתי באשה שאמר לה אחד מת בעליך וכשתבעתו לבא להעיד לה בפני ב"ד פפר ואמר לא ידעתי לה עדות אם היא אומרת ב"י לי שמת בעלי שפך אמר לי העד ואני סומכת על דבריו הראשונים אם מתירין אותה להנשא שא ומה תקנתה: תשובה גרסינן בפרק שבועות העדות הפל מודים

בעד מיתה דפטור דא"ל לדידה ולא א"ל לב"ד דתנו האשה שאמרה מת בעלי תנשא מת בעלי תתיבם וכתב עלה רש"י והעד פטור לפי שיכולה האשה ללכת לב"ד אחר ולומר מת בעלי ותנשא ולא תהא צריכה שום עד דתנו האשה שאמרה וכו'.

למדת מדבריו ז"ל שני דברים כי בב"ד זה לא יתירוה לינשא בעד שהיא תלתה בו והעד מכחישה אין מתירים אותה וכ"כ הרמב"ן ז"ל שקבל דין זה שקל שהאשה תולה באחד פגון זו וכגון עד מפי עד ובאחד ומכחישו אין זה שתלה בו נאמן והביא ראיה מההיא דאמרינו במס' פתובות גבי ומאכילתו שאינו מעושר וכו' ובנדאי טעמא דמסתבר הוא דאע"ג דאיהו מהימן לא עדיף מגבירא דאתי מחמתיה.

ועוד למדת הלכה לב"ד אחר ואמרה מת בעלי סתם נאמנת ומשו"ה פטור העד מקרבן שבוועה. וא"ת כיון שהעד נאמן יותר ממנה איך תלה לב"ד אחר ותאמר מת בעלי ותנשא והלא שלא כדין תנשא כיון שבמקום העדות לא היתה יכולה לינשא.

וי"ל דשאני הכא דרבנן התירוה לינשא ע"פ עד אחד שאמר כן בחוץ לב"ד מתוך חנומר שהחמרת עליה בסוף וכיון שב"ד זה לא שמעו הכחשת העד כי שרו לה בדין שרו לה. והיא דתלתה בעד אי ליתיה קמן ודאי שרינו אבל אי איתיה קמן איכא למידק או שילינו ליה לברר הדבר כדאמרינו גבי שחיטה או דילמא שאני הכא דאיתתא זיקא ומינסבא ומדברי הרמב"ן והריטב"א ז"ל נראה דשילינו ליה כיון שהיא תלתה בו ולא סמכה על עצמה לומר מת בעלי סתם נאפי' לדעת המפרשים דטעמא דפטורא דעד משום דלא צורף השביעתו שאלו רצתה אמרה סתם מת בעלי והיתה נשאת וכן פירשו הרמב"ן ז"ל והרשב"א והריטב"א ז"ל מפל מקום מודים הם ז"ל בדינו של רש"י דלא נאדו מפי רש"י אלא משום דקשיא דאמאי פטרינו ליה לעד דהא אפסידה ממון דכיון דכפר היא מירתתא ללכת לב"ד אחר ולומר מת בעלי סתם דדילמא שמעי ב"ד בהכחשה אי נמי דאזיל סהדא התיב ומכחישה אי נמי שהיא סבורה לומר שלא יאמינוה ונ"ל לתרץ לדעתם דאין לנו לחייב לזה קרבן שבוועה מפני גרעותא או יראתה מ"מ לכל הפירושים אה תלתה בעד אחד והעד מכחישה העד נאמן ואם הלכה לב"ד אחר ואמרה מת בעלי סתם נאמנת ואם תלתה בעד וליתיה קמן נאמנת במיגו דאי בעיא אמרה מת בעלי סתם ואי איתיה קמן שילינו ליה.

הנראה לע"ד דודן ז' זמרא: יט שאלת ממני אודיעך דעתי באשה עגונא שפא עדות להתירה וז"ן במומת תלתא כחזא הוינא וכו' כד אתא לגזמנא ה"ר יוסף גהנן ואמר כי פשרצה לילה מכאן לאסטנבול בקשה ממנו אלמנת ה"ר יצחק חכים לחקור ולשאול על בניה בני ה"ר יצחק הנז' והעיד עתה בפנינו שהיה באסטנבול בפונדק אחד היו נמצאים עמו יהודים מפאטראס ושאל מהם על הבנים הנז' אם הם בחיים חיתם או לא והשיבו לו שהבן הקטן הוא עדיין בחיים והגדול יצא מפאטראס למקום אחר ולא זכר אם אמרו לו הרגוהו לסטים בדרך או הפוהו וחסור לפטארס ומת מחמת המכות ומ"מ העיד שאמרו לו שמת ומה שהעיד בפנינו וכו' פלוני וכו' ופ': תשובה אשה זו מותרת לינשא לכ"ע כיון שלא הוחזקו שני יצחק חכים שיש לו ב' בנים במצרים ואע"ג דלא ידעינו אם יש שם יצחק חכים אחר שיש לו ב' בנים כיון דלא הוחזקו לא חיישינו.

ותו דעל אותם שהיו במצרים שאלו העד ונעליהם השיבו שהגדול מת ואע"ג דלא העידו וקברנוהו לית לן ביה פיון שלא היה שעת מלחמה ודבר ברור שאשתו של משה בנו של ה"ר יצחק חפים הנזכר שהוא הגדול מותרת לינשא למאן דמתצביה.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: כ שאלת ממני אודיעה דעתי על מעשה שהיה בב' יהודים שיצאו מקרא צאר בארץ תוגרמא והרגום ה' ינקום נקמתם ואשתו של אחד מהם נשאת עפ"י עד אחד והיה עד מפי עד ונתגלגלו הדברים ובאו האשה ובעלה והעד הראשון לצפת תובב"א והיו העם מרננים אחריה ושאלו את פי העד הראשון אם מת בעלה של זאת ואמר כי מעולם לא ידע ולא ראה ושקר העיד העד השני מפיו וחקמי צפת תובב"א הע"י הפרישוהו ממנה ונתנו בידה מעשה ב"ד שהיא אסורה עליו לפי שעדיין לא נתברר שמת בעלה והרי היא בחזקת אשת איש ובין כף הוליד ממנה בן ובאו לכאן למצרים ובא הרשע להשיב את האשה בחושבו שלא יכירו אותו והוציאה האשה את מעשה ב"ד ואמרנו לו שהיא אשת איש עדיין ושהבן הוא ספק ממזר עד שילך למקום אשר נהרג הבעל להביא מעשה ב"ד ע"ז והרשע הוסיף על חטאתו פשע ויצא מן הכלל והוציא את הבן עמו והרצו אותו בתרמו' לגרש את האשה אולי ימצאו עדים שמת בעלה הראשון וכלו קידושיו של זה הרשע ונמצאת אגודא ביה.

שוב קבלנו עדות וז"ן במוטב תלתא וכו' פאת פלומא אשת ר' אברהם מורינו והגידה בתורת עדות איך הייתה דרה בקראצאר בעליה שהיו בה חלונות על אם הדרך וראתה שלשה יהודים עוברי דרכים והיו מהלכים על רגליהם ותופסין פרדותיהם באפסרותיהן וראתה את אחד מהם צולע על ירכו מעט והיה לבוש חלוק לבן עשוי קמטים קמטים ואחר שיצאו היהודים הללו בכמו חמשה עשר יום בא תוגרמי א' שמו אולואה והיה אומר ליהודים בקשו אם אחד מכם יהודים כי ראיתי ג' אנשים מתים מושלכים ע"ג הנהר במקום הנק' גי' פוטר ואני חושב שהם יהודים ואז הלכו היהודים לבקש על דבר זה ואני לא ידעתי מה היה אח"ז באה לאה בת יצחק אשכנזי לקראצאר לתבוע דם בעלה שהיה בכלל ההרגים ואמרה שבעלה הוא אותו החיגר שהיה לבוש החלוק הלכן העשוי קמטים קמטים כמנהג האונגרוש ואז שמעתי מבחור שמו אברהם ו' עזרא שהיה מלמד לבני שאמר היינו חושבים שהקרוואנסארי שהיה שומר הפונדק הוא שהרג את בעלה של זו בכלל היהודים אשר יצאו מפה ולא נמצא אלא נכרי אחר הרגם כי תפסו לסטים אחד שהיה החמר ואז פשהו תולין אותו הגיד את חטאיו ובכללם אמר כי עתה בקרוב הוצאתי ג' יהודים מקראצאר והרגתים במקום קרוב לגיפוטר והשלכתים בנהר כ"ז הגידה פלומא הנז' בפנינו בתחילת חדש חשוון וכו'.

עוד שאלה אותה אם באו נשי שני היהודים הנהרגים הנזכרים לעיר לתבוע כמו שבאה לאה הנזכרת ואמרה שהיא בארץ מרחקים ולא ראתה שבאו אף הקהל יצ"ו השתדלו לחקור בדבר להציל הנשים מעיגון.

ועוד שאלנו אותה אם חסרו יהודים אחרים באותו פרק באותו המקום ואמרה שבתוך השנה בלה לא חסרו זולת ג' אלו והיה קבלה זו: תשובה אשה זו מותרת להנשא ובנה פשר בהצטרף שלשה הקדמות אחת שנה נקרא מסיח לפי תומו שנית שהאומר הרגתי את פ' א"צ לומר קברתיו שלישית פיון שלא יצאו ג' יהודים מקראצאר באותו פרק זולת

אלה הג' שבעלה של זו אחד מהם עדות זה נקרא מסיח ל"ת דג'רסינן בפ' פל הגט שמע מקונטרס של נכרים איש פ' מת איש פ' נהרג לא ישיאו את אשתו ואמרין עלה בגמ' אע"ג דקי"ל דמסל"ת הימני מהימן הני מילי במילתא דלא שייך בה אבל במילתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו דכתיב אשר פיהם דבר שוא ופירש"י ו"ל דלא שייכי בה שאינה תפארת להם דשייכי בה פי הכא שמתפארים שרגו בדין.

הרי לה בהדיא דהיכא שאינה תפארת להם פגון הרגתי את פ' או הרגו את פ' שלא כדין שהם נאמנים שאין להם בזה תפארת אלא בנשת ופגם וכן יש לדקדק מל' הרמב"ם ו"ל שפתב אבל אם יש אמתלאה וכו'.

וכ"כ מור"ם בתשובה שאפ"י אמר הנכרי אני הרגתי את פ' נאמן במסל"ת ולא אמרינן למירמי אמתא קא עביד אלא א"כ מוכח מדבריו ומסיק דה"ה לשאר אמתלאות פגון להתפאר או למצוא חן דלא תלי בכל הני להחמיר אלא א"כ מוכיח עכ"ל.

וגדולה מזה כתבו ההגהות מרדכי בסוף יבמות עי"ש בנכרי שדנוהו למיתה ואמר מעולם לא פשעתי אלא ביהודי אחד שהרגתיו בין ניקולא לאוריק שהיה מוליד עשרה ליטרא של כסף והתירו את אשתו משום מסל"ת ע"י ששאלו לאשת יהודי אם שלחה לאחים בניקולא המעות אע"ג דלא הזכיר שם היהודי עכ"ל.

והרי יש בכאן שתי קולות חדא שלא הודה אלא מחמת המיתה ואפ"ה חשבו אותו מסל"ת ותו דלא הזכיר שם היהודי אלא באמתלאה כל דהו התירו דאי משום ששאלו לה אם שלחה המעות אין משם ראיה דאפשר ליהודי אחר בנדמנו עשרה ליטראין כסף והלך בדרך ניקולא ואותו הוא שנהרג ואידך אזל לעלמא אלא שלא הלכו בדבר להחמיר אלא להקל משום תקנת עגונות וכ"כ הרמב"ם ו"ל בתשובה וכבר הארכתי בתשובות אחרות בכינצא בזה.

והאי עובדא הוי כנ"ד ממש ומהך ברייתא דכתיבנא לעיל שמעינן דישראל הפעיד מפי נכרי מסנ"ת נאמן והוי יודע דנ"ד עדיף ממסל"ת פנין שלא היו מפין אותו להגיד והגיד שהרג בכדי לא משוי נפשיה רשיעא ונהרי הוא הולך למות ומה לו לשקר הקלף ודאי קושטא קאמר ובלאו טעמא דאשה דייקא הנה לנו להאמינו וכ"כ מוהר"י קולון ז סי' קכ"א: ולענין שלא הזכיר שמם ולא היו מכירים והנה צ"ל קברתיו לא מבעיא לדעת הפוסקים שא"צ לומר קברתיו אלא אפ"ל לדעת הרמב"ם ו"ל ובעלי שיטתו הני מילי היכא דאמר הנכרי מת או נהרג אבל נכרי שאמר אני הרגתיו לכ"ע א"צ לומר קברתיו דהא טעמא דבעינן שיאמר קברתיו הוא משום דילמא אמר בנדמי אבל נכרי האומר אני הרגתיו לא שייך לומר דאמר בנדמי אפ"ל לדעת האומרים דנכרי אמר בנדמי וטעמא דמילתא פנין שאמר שהוא הרגו הפירו היטב ודקדק אם מת או לא ולא חיישינן דאמר בנדמי ולפיכך א"צ לומר קברתיו וזה טעם נכון וקיימתי אותו מסבא.

ושוב מצאתי פן בשם אחד מהגדולים מוהר"ר דוד הפהן ו"ל. ותו כי דרך התורגמים מתחילה הורגים ויודעים ודאי שמת ואח"כ שולטם הממון כי הם ראים שמא יקבלו עליהם למלכות וכן מעשים בכל יום בעונות שהורגים אותם ואח"כ מחפשים ואין מוצאים אתם ממון.

ולענגן שלא הנה מפיר אותם ולא מזכיר שמותם ואיפא למיחש דהנה אזיל לעלמא והגי אחרניי נינהו שנינו בתוספתא אין מעידין עד שמפירין שמו ושם עירו אבל אמרו אהד יצא מעיר פ' ומת מחפשיין באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו וכתבוה הפוסקים ובעלי ההלכות הלא נמי בנ"ד פנין שבקראצאר לא יצאו יהודים באותו פרוק זולת אותם הג' אשר בעלה של זו מפללם הרי נשותיהו מותרות.

ותו פנין שנמצאו במקום אשר אמר המרצח ודאי הם היו אשר יצאו מקראצאר. ותו דהפל הנה בזמן קצר משעה שיצאו עד זמן שנמצאו.

וגדולה מזו אמרינו בפ' האשה שלום גבי עובדא דיצחק ריש גלותא דאיפליגו אבני ורבא אי חיישינו לתרי יצחק ריש גלותא ופסקו כרבא דלא חיישינו והא הלא דאיפא למיחש שפא מקורטובא לאספמא איפא יצחק ריש גלותא אחרניא ואפ"ה לא חיישינו משום דלא מחזיקים איסורא מספקא וקרוב אני לומר דאפילו אבני מודה בנ"ד דבשלמא התם איפא למיחש לתרי יצחק נאנו לא ידעינו ליה אבל בנ"ד הא ידעינו דלא יצאו מאותו מקום אלא אלה הג' ואי הוי אחרניי דעלמא קהל קראצאר היו שומעים בהם.

ולפא למימר דהתם הוי טעמא משום דהזכירו שמו יצחק ריש גלותא אבל בנ"ד לא הזכירו המרצח שמותם דהזכרת השמות אינו מועיל לענגן זה פלל דאפי' שהיה אומר הרגתי את פ' פוק חזי כמה פ' אוקי ולא מהני הזכרת שמו אלא דלא בעי לומר קברתי וטעמא דמילתא דכינן דמזכיר את שמו לא אמר בנדמי דמירפת דילמא אחי למחר ונמצא שקרו אבל לגלות שפ' הוא שמת ולא אחר מעלמא לא מהני הזכרת השם אבל אם הנה מפירו מועיל לברר שנה הוא המת ולא אחר ופשוט הוא.

וכן יש להוכיח מתשובת הרא"ש ז"ל על מעשה דאותו שמו ר' אשר וז"ל בסוף מפל אלה המעשים יש לידע שהרבה הקלו חכמים בעדות אשה משום עגונא וכו' ולא הונוקו ב"ד לתקור מן הגוי אם הנה אותו יהודי שנתלנה עמו כי שפא אותו יהודי הלה לו ושוב נתלנה עמו אחר עכ"ל.

הרי לה דלא אמרינו זה אזיל לעלמא והנהרג אחר הוא ואע"ג דהתם איפא למימר איפא סהדי שנתלנה זה היהודי עם הגוי הא ל"ק שפל קהל קראצאר יודעים שלא יצאו משם באותו פרוק אלא אלה הג' יהודים שפ' אמר העד השני היינו חושבין ששומר הפונדק הוא שהרג בעלה של זו בכלל היהודים שיצאו מפה אלא המוקרי אמר שהרגם משמע שהדבר פשוט אצלו שבעלה של זו בכלל ההרוגים ואין עלינו לחקור עליו פיצד ידע דבר זה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מגירושין יע"ש.

הנלע"ד דודן זמרא: כא שאלת ממני אנדיעה דעתי על ענגן קבלת עדות להתיר אשה עגונה וז"ל הקבלת עדות קבלת עדות שהעידו בפנינו אנחנו ב"ד הח"מ ביום ד' טו"ב לח' אייר שנת הש"ט ליצירה בא יהודי א' שמו ר' ראובן בן עואז ונהעיד איהו בשנה שעברה נטבעה ספינה אחת ביים ובה היו יהודים ובתוה ג' ימים לטביעתה הלה ר' ראובן הנזכר עם גוים וראה שם על שפת הים ח' נפשות מהיהודים אשר היו בספינה מתים והפירם ונהעיד שהם היו ברגות ואשתו וחורגו ואשת חורגו וסעיד בן איל חמאל וזה עדות העיד בפנינו ר' ראובן הנזכר ולפי שנה אמת ועבר בפנינו וקבלנו העדות הזאת

וְחָשׁ פֶּה לְזָכוֹת אֲשֶׁת סָעִיד בֶּן אֵיל חֲמָאֵל הַנּוֹפֵר וְקָיָים עַכ"ל וְחֲתִימֵי בֵּי תָרֵי וְתוֹ לָא:
תְּשׁוּבָה לְשׁוֹן קְבָלַת עֵדוּת זֶה אֵינוֹ מְתוּקָן וְאֲשָׁא וְאָתָן בּוֹ בְּדָבָר שְׂנוּגָע לְעֵנִן דִּינָא יֵשׁ
לְדַקְדָּק פִּינּוֹן דְּלֹא חֲתָמֵי בְּיָה אֲלֵא תָרֵי וְלֹא פְתָבוּ וְחֲתִימֵי תָרֵי מִגּוֹ תְּלִמְתָּא אוֹ וְחַד לִיתוּהֵי
אֵע"ג דְּכָתְבוּ אֲנַחְנוּ ב"ד לָאוּ פְלוֹם הוּא וְכ"כ הֶרְמֵב"ם ז"ל פ"ו מ'ה' עֵדוּת וְז"ל שְׁלִשָּׁה
שְׂיָשְׁבוּ לְקָיָים אֶת הַשְּׁטֵר וּמַת אֶחָד מֵהֶם צָרִיכִים לְכַתּוֹב בְּמוֹתָב ג' הֵינְנוּ וְהֵא' אֵינְנוּ שְׂמָא
יֵאמֵר הָרוּאָה ב"ד בְּשָׁנִיִּים קִיְמוּהוּ אִפִּי הִיָּה פְתוּב בּוֹ ב"ד שְׂמָא יֵאמְרוּ שְׁנִיִּים ב"ד וְאִם
יֵשׁ בּוֹ מִשְׁמַעוֹת שְׁהִיּוּ ג' א"צ עַכ"ל וְהִכִּי אֵיתָא בְּגַמ' בְּהִדְיָא וּלְפִי"ז לֹא הִיָּה רָאוּי לְהַכְשִׁיר
קְבָלַת עֵדוּת זֶה.

אָבֵל כַּד מְעִינְתָּ בַּהּ שְׁפִיר תְּשַׁכַּח דִּישׁ לְסַמְנָךְ עֲלֵה שְׁהִרֵי כָּל מִשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן מוֹרָה שְׁהִיּוּ
בָּם ג' שְׁהִרֵי הַזְּפִירוּ (וּבְקְבָלַת) עֵדוּת וְכ"ע יְדַעֵי דְלֹא יֵשׁ קְבָלַת עֵדוּת פְּחוּת מִג' וּלְב"ד
טוֹעֵינן בְּכִי הָאֵי לֹא חִיְיָשִׁינּוּ וְתוֹ שְׁהִפְתִּיבָה הוּא פְתִיבַת סוֹפֵר יְרוּשְׁלַיִם תוֹכַב"א וְהַחֲתִימָה
הִיא חֲתִימַת הַדִּינָיִם מִשְׁמַע שְׁגָם הַסּוֹפֵר הִיָּה עֲמָהֶם וְתוֹ שְׁהַשְׁלִיחַ שְׁהִבִּיא קְבָלַת הָעֵדוּת
אָמַר שְׁנַתְקַבֵּל בְּפָנָיו בְּכַוֵּנָא שְׁל חֲכָמִים וְתוֹ דְּכָתְבוּ לְזָכוֹת אֲשֶׁת סָעִיד וְ' אֵל חֲמָאֵל
וּבְשִׁלְמָא אִם נִתְקַבְּלָה כְּדִין הֵינְנוּ דְאִיפָּא זָכוֹת לְאֲשָׁה אָבֵל אִם נִתְקַבְּלָה שְׁלֵא כְּדִין לִית
כְּפִין זָכוֹת לְאֲשָׁה וְכִינּוֹן דְּמִשְׁמַע מִתּוֹךְ הַלְשׁוֹן וְהַעֲנִין שְׁנַתְקַבְּלָה בְּפָנֵי ג' שׁוּב לֹא הִיָּה צָרִיךְ
לְכַתּוֹב וְחַד לִיתוּהֵי פִּאֲשֵׁר פְּתָבוּ לְעֵיל בְּשֵׁם הֶרְמֵב"ם ז"ל וּמְסַכְּם הוּא.

עוֹד יֵשׁ לְהַכְשִׁירוֹ פִּינּוֹן שֶׁהוּא בְּדִיעֵבַד וְכ"כ בְּהִדְיָא בְּהַגְהָה בְּשֵׁם הַתּוֹסֵ' וְז"ל נִרְאָה דְאִם
לֹא פְתָבוּ וְחַד לִיְיִתוּהֵי פְּשִׁיטָא דְלֹא מְפָסֵל בְּהִכִּי מְדַקְאֵמַר וְאִי פְתַב ב"ד תּוֹ לֹא צָרִיךְ
וְהִתָּם פְּשִׁיטָא דְלֹא פְתַב וְחַד לִיְיִתוּהֵי מְדַפְרִיךְ וְדִילְמָא ב"ד חֲצוּרָה הָיָה עַכ"ל וְכֵן יֵשׁ לְדַקְדָּק
מִלְשׁוֹן הֶרְמֵב"ם ז"ל מְדַקְאֵמַר צָרִיכִין לְכַתּוֹב מִשְׁמַע לְכַתְּחֵלָה וְכֵן נִרְאָה מְדַכְּתַב טַעְמָא
שְׂמָא יֵאמְרוּ וְתוֹ אִיפָּא לְאֲכוּרֵי דְלֹא גָרַע מִעַד מִפִּי עַד דְּכָשֵׁר בְּעֵדוּת אֲשָׁה וְכ"ת הֵנִי מִיְלֵי
אִי הִיָּה אֲתִי לְקַמְן אָבֵל ע"י פְתַב לֹא דְרַחֲמָנָא אָמַר מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם וְהֵא' נִיחָא לְר"י
שְׁכַתְּבֵי מִשְׁם ר"ת פְּשִׁיטָא עֵדִים רְחוּקִים מִב"ד שְׁשׁוֹלְחִים עֵדוּתָם בְּכַתְּבֵי יָדָם וְאִין לְפָסוּל
עֵדוּתָם מִשׁוּם מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם פִּינּוֹן שְׁמִפְרִין עֵדוּתָם אָבֵל לְדַעַת רִש"י וְהֶרְמֵב"ם
ז"ל וְרוֹב הַמְּפָרְשִׁים ז"ל דְּפָסְלֵי עֵדוּת ע"י פְתַב מֵאִי אִיפָּא לְמִימַר.

הָא לֹא קָשְׁיָא דְהֵנִי מִיְלֵי בְּשִׁאָר עֵדוּיוֹת דְּעֵלְמָא אָבֵל בְּעֵדוּת אֲשָׁה פֶּשֶׁר כְּמוֹ שְׁהַכְשִׁירוּ עַד
מִפִּי עַד וְעַד מִפִּי נְכָרֵי הַמְּסֵל"ת וּפְלוּגָתָא הִיא בִּירוּשְׁלַמִּי פֶּרֶק בְּתָרָא דִּיבְמוֹת מְצָאוּ שְׁטֵר
שְׁכַתּוֹב בּוֹ אִישׁ פ' מֵת אִישׁ פ' נְהַרְג רַבִּי יְרֵמְיָה אוֹמַר מְשִׁיאִין אֶת אֲשֶׁתוֹ ר' אַבּוֹן אָמַר
אִין מְשִׁיאִין אֶת אֲשֶׁתוֹ וּפְסַק הֶרְמֵב"ם ז"ל פֶּרֶק אַחֲרוֹן מֵה' גִּירוּשִׁין כְּדָבָרֵי הַמַּקֵּל וְכֵן
מוֹכִיחַ בְּהַלְכוֹת פ' מִי שְׂאֵחְזוּ וְהַרְשָׁב"א ז"ל הַפְּרִיז עַל הַמְּדָה וְהַסְפִּים לְדַעַת הָאוּמְרִים
שְׂאֵפִי לֹא נִתְקָיָים הַפְּתָב מְשִׁיאִין וּבִנ"ד לֹא צָרִיכִין לְהֵאֵי דְהָא כֵּת"י הַדִּינָיִם נִיפְרָת.

וְהֵנִי יוֹדַע שְׂאֵם הִיָּה הַדְּבָר בְּרוּר שְׁלֵא הִיּוּ מְקַבְּלֵי הָעֵדוּת אֲלֵא ב' אִין זֹו קְבָלָה דְּשָׁנִיִּים
שְׁדָנוּ אִין דִּינֵיהֶם דִּין וְכ"פ הֶרְמֵב"ם ז"ל פ"ב מ'ה' סְנֵהֲדָרִין וְאֵע"ג דְּאִיפָּא מֵאֵן דְּפָסַק
כְּשִׁמוּאֵל דְּאָמַר שְׁנִיִּים שְׁדָנוּ דִּינֵיהֶם דִּין אֲלֵא שְׁנִיִּים קִיְמוּהוּ ב"ד חֲצוּרָה מ"מ רוֹב הַפּוֹסְקִים פְּסָקוּ
כַּר' אַבְהוּ דְּפָלִיג עֲלֵה וְתוֹ דְּאֲתַרְיָה דְּמַר הוּא.

וּבִנ"ד פִּינּוֹן דְּמִשְׁמַע מִתּוֹךְ הַלְשׁוֹן דְּנַעֲשָׂה בַּג' לֹא חִיְיָשִׁינּוּ לְחַשְׁשׁוֹת רְחוּקוֹת לְעַגּוֹן אֶת
הָאֲשָׁה וְזֶה בְּרוּר : עוֹד יֵשׁ לְדַקְדָּק בְּגוֹפָה שְׁל עֵדוּת שְׁהַעִיד שְׁרָאָה שְׂמָה עַל שְׁפַת הַיָּם

משמע שלא היה שם בשעה שהשליכם הינם אלא אחר זמן מה ראה אותם וא"כ שוב לא היה יכול להפירם לפי שנשתנית וצרתם ואע"פ שאמר שהפירו שפא אחר היה ואעפ"י שנמצא כתוב בספרי הרמב"ם ז"ל ואם שקה (הבשר) [ביבשה] אחר שהושלה מן היים י"ב שעות וכו' טעות הוא וצריף להיות שעה א' והכי איתא בגמ' פ' האשה בתרא והגי מילי דכי אסקוה וחזיוה בשעתיה אבל אי אשתהי מתפח תפח וכ"כ הריא"ף ז"ל וכל הפוסקים משמע בהדיא דבתוף שעה מעידין עליו ואחר שעה אין מעידין עליו.

והכי דייק לישנא דגמ' מדקאמר בשעתיה ולא קאמר לאלתר ואם תרצה להכשיר עדות זה מפני שהיה תוף ג' ימים לטביעה ואין משתנית צורת פנים לאלתר אלא כשנשתהא זמן מרובה במים אבל אם נשתהא זמן מועט במים אינו משתנה אפי' יעמד יותר משעה ביבשה הא ליתא דכתבו הרמב"ם והרשב"א ז"ל שפדין זה אין הפירש בין תוף ג"י לאחר ג"י שאפ"י תוף ג"י כיון שעמד במים והעלוהו ואשתהי מתפח תפח עכ"ל וכן כתב בעל מגיד משנה וכיון שלא מצינו מי שיחלוך בהדיא אין לנו להקל אבל כיון שלמדנו חז"ל דלית לו למיהדר אלא לאנפי דשריותא דלא לעגוני אתתא אמינא דמים שאין להם סוף מדרבנן היא כיון שהדבר מפורסם שנטבעו בים הגדול דל מהכא איסור תורה תדע דאם נשאת לא תצא ועוד דבאותו פעם לא נטבעה ספינה שיצאה מדמיאט לא"י שהיו בה יהודים זולת אלו שהעיד עליהם תלינו דהני גיהו והכי תניא בתוספתא אין מעידין עד שפכירין שמו ושם עירו אבל אמרו אחד יצא מעיר פ' מפשפושין באותה העיר אם לא יצא אלא הוא תנשא אשתו עכ"ל וכתבו כל הפוסקים זאת התוספתא.

ואחר הקדמה זו אני סומך להתיר אשה זו לדעת הרמב"ם ז"ל כיון דהעיד שהפירו נדאי לא תפח דלא אמרינו דאין מעידין עליו אלא כשנתפח ממש אבל כשלא תפח מעידין עליו וכן דקדקו כל המפרשים ז"ל מלשון הרמב"ם ז"ל דכתב ואם שקה ביבשה אחר שהושלה מן היים ונתפח אין מעידין עליו שהרי נשתנה ומדקאמר ונתפח משמע שהוא מפרש מתפח תפח לאחר מפאן אבל אם נראה שאינו נתפח אין חוששין לו שהרי הנפיקה היתה נראית.

וגדולה מזו התירו התוס' בשם ר"ת שאם צורת הפנים שליקמה שמעידין אפי' לאחר כמה ימים וכתב הרא"ש בשם הר"ז דדוקא מי שראה הטביעה אפשר דאמר בדדמי אבל מי שלא ראה הטביעה ומצאו מת ואמר שמפירו בטביעות עין לחודיה נאמן ואין מדקדקין אחריו עכ"ל ואע"ג שכתבו מקצת המפרשים שאין לשון הגמ' מורה באשר כתבנו ודקדקנו מלשון הרמב"ם ז"ל מ"מ על הרב ז"ל יש לנו לסמוך חזק דאתריה דמר הוא נתו משום תקנה דעגונות.

וא"ת בשלמא אם היה העד אומר בהדיא שלא נתפח ניקח אבל כיון דהעיד סתם למה נסמוך לומר שלא נתפח תשובתה כיון שהעיד שהפירו נדאי לא נתפח ועל פן הפירו תדע דכן הוא דהא תנן אין מעידין עליו אלא עד שלשה ימים וכתבו עלה רבנונתא ז"ל והיכא דאשפחהו ונאשתמודעוהו ולא ידעינן אם הוא בתוף שלשה או אחר שלשה כיון שמפירין אותו חזקה זה הוא אלא דחשו רבנן ודוקא שנודע שעברו ג' וכל ספקא חששא דרבנן הוא ולקולא.

ו"ל התוס' יכול להיות דהיכא דאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא תוך ג"י ואני הוכחתי בתשובה אחרת שכן הוא דעת הר"ף ו"ל ולא ראיתי מי שנסתפק בזה זולתי הרשב"א ו"ל משום דק"ל מתני' ובאותה תשובה תרצתי מאי דמספקא ליה ומ"מ הוא ו"ל בעצמו מי קל בתשובתו למעשה הילכך בנ"ד נמי כיון דלא ידעינן אם נתפח או לא נתפח תלינן לקולא דחששא דרבנן היא ולקולא וכיון שהעיד שהפירו תלינן להקל השתא דאתית להכי אפשר דאפי' אליבא דשאר מפרשים אשה זו מותרת דהא בתוך שעה אחת אחר שהשליכו הים הוי פתוך ג"י ביבשה וכי היכי דהתם אי אשתמודעהו ולא ידעינן אי תוך ג' או אחר ג' אזלינן לקולא הכא נמי כיון שהעיד שהפירו אזלינן לקולא ובתוך שעה אחת היה ונפיר אשתמודעהו.

הילכך כיון דאיכא למימר שלא נתפח לדעת הרמב"ם ו"ל ובתוך שעה אחת אחר שהשליכו הים לדעת כ"ע תלינן להקל ושרינן לה ולית לן לאהדורי אנפי דאיסורא לעגן איתתא ובהצטרפות כל הטעמים הנזכרים לעיל דעתי סומכת להתיר אשה זו.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: כב שאלת ממני אודיעה דעתי על ענין הנשים העגונות אשר התרנו מפח העדות של ר' צבי מפני שהיה הנכרי מסל"ת אבל לא מפני שאר העדויות לפי שלא היו הנכרים מסל"ת ו"ל העדות העיד כ"ר פ' איה היה עובר נגד הקרוואצארה שיש פה העיר בלוגראדו והיתה השמועה גדולה איה באו ליסטים על ג' ספינות ומהם נהרגו ומהם נמלטו ובעוברים פ' הנז' ראה ישמעאלים שואלים זה לזה ובתוכם רגליים מבני בודון שהיו יושבים על מושבי הקרוואצארה הנז' בפתח ושאל פ' הנז' את הרגליים הבאים מדרך בודון אם אמת מה ששמעתי אומרים שבאו ליסטים על ג' ספינות ותפסום ונהרגום ולא שאל להם יותר מזה ונשיבוהו אמת הוא שבאו ליסטים על ספינה אחת מן רגליים והיו עמהם ג' יהודים שיצאו מפה בלוגראדו תוך ספינתם וג' היהודים נהרגו אמת ואמת ולזה אין ספק ירדו מן הספינה ללקט ענבים תוך הכרמים שהיו על הדרך ושמה באו עליהם הליסטים ומהם מי נהרג ומי נמלט אבל היהודים נהרגו ושלשתם וכן העיד ג"כ פ' ואני העליתי באותה תשובה שלא נקראים מסל"ת אבל אחד מחכמי סאלוניקי רצה להוכיח בראיות שעדות זה נקרא מסל"ת ונהרני כותב ראיותיו אחת לאחת.

כתב לשון הרשב"א ו"ל מדמקשי והא איה חברינו שמעינן דכל שאומרים לו איה פ' שהלך עמה אין זה מסל"ת עכ"ל ודקדק מכאן דדוקא היכא ששואל על פ' דחדוש הוא ואין לה בו אלא חדוש אבל כל שנשאל על דבר אחר כגון בנ"ד נקרא מסל"ת וכן רצו להוכיח מלשון נמ"י ו"ל וכתבו המפרשים דכי היכי דכל שהתחיל לומר במסל"ת אעפ"י ששאלוהו לבסוף והגיד עפ"י שאלתם נאמן פן נאמר שכל האומרים לו איה פלוני שהלך או שהנחנו כאן מה ששייב להם מכאן ואילך אינו נדון במסל"ת וכן הלקתא עכ"ל ולמד מכאן דדוקא היכא דנשאל על הנהרג בעצמו אבל בנ"ד שלא שאלו על היהודים בפרט אלא אם נתפסו הספינות ע"י הליסטים מסל"ת הוי עכ"ל.

ואני אומר דאין מכאן ראיה כלל לפי שהמפרשים תפשו להם לשון הגמ' שהקשו לשם גבי פונדקית דאמרין מסל"ת היא והקשו והא איה חברינו קאמרי לה ומשני כיון דחזינהו וכו' אבל אה"נ דכל גוונא דמשמע דאין הנכרי מסל"ת אין כאן עדות והבו דלא להוסיף עלה דהא קי"ל אין עדות לנכרי והמנוהו רבנן במסל"ת הילכך תפסת מועט תפסת היכא

דְּהוּי מסל"ת לגמרי אַבְל היָא דְאִיכָא לְמִימַר דְּלֵא הוּי מסל"ת הַדְרִינּוּ לְכָלְלִין דְּאִין עֲדוּת לְנִכְרִי אַם מִתְפּוֹנִין לְהַעֲיֵד לּוֹ לְהַתִּיר וְהִכָּא נָמִי פִּינּוּן שְׁהִיָּה הַדְבָר מְפּוֹרְסָם שְׂיִצְאוּ יְהוּדִים מְבִלּוּגְרָאדוּ וּבְחֻבְרַת רְגִלִּים בְּסִפְיֵנוּת הַבִּינּוּ הַרְגִלִּים שְׁעַל הַיְהוּדִים הַנְּהַרְגִים הִיָּה שׁוֹאֵל דְּמָה לַיהוּדִי לְבַקֵּשׁ עַל הַרְגִלִּים אַם בָּא עֲלֵיהֶם לְיִסְטִים אוֹ לֹא וְכ"ש אַם הִיָּו אֱלוֹ הַרְגִלִּים מְפָלֵל אוֹתָם אֲשֶׁר הִלְכוּ בְּחֻבְרַת הַיְהוּדִים הִילְכֵף בְּנ"ד נָמִי הוּי פְּאִיָּה חֲבַרְיִנּוּ וְאַפְּי' אַם הִיָּה סְפֵק אַם נִקְרָא זֶה מסל"ת אוֹ לֹא יֵשׁ לָנוּ לְהַחְמִיר דְּהוּי אִיִּסוּרָא דְּאִוְרִיָּתָא וְאַפְּי' בְּאִיִּסוּרָא דְּרַבִּנּוּן יֵשׁ לָנוּ לְהַחְמִיר דְּהָא דְּאִמְרִינּוּ סְפֵקָא דְּרַבִּנּוּן לְקוּלָּא הַנִּי מִיָּלִי הִיָּכָא דְּנוּלֵד הַסְפֵק מְעַצְמוּ פְּגוּן בָּא זָאב וְנִטְל בְּנִי מְעִים אַבְל הִיָּכָא דְּנוּלֵד הַסְפֵק מְחֻסְרוֹן יְדִיעַתְנוּ כִּי הִכָּא שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִים לְבָרַר אַם נִקְרָא זֶה מסל"ת אוֹ לֹא אִין לָנוּ לְהַקְל בּוֹ פְּלֵל וְשְׁמוּר פְּלֵל זֶה וְלִיכָּא לְמִימַר לְהַקְל מִשּׁוּם עֵיגוּנָא דְּאִתְתָּא דְּאִין לָנוּ אֱלָא מָה שְׁהַקְלוּ רַז"ל וְכ"כ פֵּל הַמְפָרְשִׁים וּמ"מ אָנִי לֹא מְסַפֵּקָא לִי.

אַלָּא פְּשִׁיטָא לִי דְּלֵא הוּי מסל"ת, עוֹד הִבִּיא רְאָיָה מִתְשׁוּ' מוהר"ם ז"ל הַמְתַּחֲלַת חֲזַרְנוּ ע"כ הַצְדָּדִים וְכו' וְז"ל וְשׁוֹנְטְפֵקְתָּם מֵאֲחַר שְׁהַקְרוּבִים הוֹצִיאוּ קוּל בְּכָל הַעֲיָיִרוּת שְׁמִסְבִּיב דְּדָמִי קִצַּת לֵאמֹר חֲבַרְיִנּוּ לֹא דְמִי דְּהִתָּם קָא שְׂיִילִי לִיָּה בְּהַדְיָא אַבְל הִכָּא דְּלֵא שְׂיִילִי לִיָּה לְהֵאִי נִכְרִי גּוּפִיָּה מְקַרִי שְׁפִיר מסל"ת אַע"ג דְּיַדַּע דְּמַחְפְּשִׁים אוֹתוֹ עכ"ל וְלָמַד מִכָּאן וְז"ל הִנֵּה לָנוּ שְׂאֵעַפ"י שְׁנִשְׁאֲלוּ נִכְרִים אַחֲרִים מִהַנְּהַרְג גּוּפִיָּה וְנִכְרִי דְּיַדַּע דְּהַנְּפָרִים הֵהֱם נִשְׂאֲלוּ עַל זֶה וְהִסִּיחַ מִדְּעַתּוֹ וְאָמַר שְׂאוֹתוֹ יְהוּדִי נְהַרְג הוּי מסל"ת כ"ש בְּנ"ד דְּלֵא נִשְׂאֵל הַנִּכְרִי עַל הַנְּהַרְג גּוּפִיָּה דְּעַדִּיף טְפִי וּמסל"ת הוּי עכ"ל וְאַנִּי רוֹאָה מִכָּאן רְאָיָה לְהִיָּכָא דְּלֵא תְּלִינּוּ טַעְמָא אֱלָא מִשּׁוּם דְּלֵא שְׂיִילִי אַהִאי נִכְרִי גּוּפִיָּה מְקַרִי שְׁפִיר מסל"ת אַע"ג דְּיַדַּע שְׁמַחְפְּשִׁים אַחֲרֵי הָא אַם הוּי שְׂיִילִי לְנִכְרִי גּוּפִיָּה אַע"ג דְּלֵא שְׂיִילִי לִיָּה אִיָּה חֲבַרְיִנּוּ מִמֶּשׁ אֱלָא כְּעִין חִיפּוּשׁ אוֹ כְּעִין הוֹצֵאוֹת קוּל פְּגוּן שְׂאוֹמְרִים לְפָנֵי פְּלוּנִי הַלֵּךְ וְלֹא חֲזַר אוֹ פְּגוּן חִפְשָׁנוּ אַחַר פְּלוּנִי וְלֹא מְצָאנָהּ וְהוּא מְשִׁיב נְהַרְגָלָא הוּי מסל"ת אַף הִכָּא נָמִי פִּינּוּן שְׁנִשְׂאֵל הַנִּכְרִי בְּעַצְמוֹ אַעפ"י שְׁלֵא שְׂאֲלוּהוּ אִיָּה הַיְהוּדִים אֱלָא שְׁנִשְׂאֲלוּ מֵהֶם דְּבַר הַנְּשִׁמָּע מִמֶּנּוּ שְׁעַל הַיְהוּדִים הֵם שׁוֹאֲלִים לֹא נִקְרָא מסל"ת שְׂאֵעַפ"י שְׁלֵא שְׂאֲלוּ בְּפִירוּשׁ עַל הַיְהוּדִים מ"מ עַפ"י שְׂאֲלָתוֹ הוּא מְשִׁיב וְאֹמַר נְהַרְגוּ הַיְהוּדִים: עוֹד הִבִּיא רְאָיָה מִלְשׁוֹן מוהרי"ק שׁוֹרֵשׁ קכ"א וְז"ל וְאַשְׁרֵי גְמַגְמַתָּ שְׁלֵא לְהַחְשִׁיב הַנִּכְרִים הַרוֹדְפִים מסל"ת מִפְּנֵי שְׁכָבֵר הַגִּיד הַשׁוֹפֵט אֵל הַרוֹדְפִים פֵּל הַעֲנִין לַעֲדוֹן שְׁהַדְעַת מְכַרְעַת שְׁלֵא לְחַלֵּק בְּכֵף דְּאוֹתָם נָמִי פְּהָא שְׁפַתְב מְהַר"ם ז"ל דְּחַשִּׁיב מסל"ת וְלֹא דְמִי לֵאמֹר חֲבַרְיִנּוּ שְׁהִיָּו יוֹדְעִים הַנִּכְרִים שְׁהֵם מְחַפְּשִׁים אוֹתוֹ הַקְרוּבִים וְאַפִּילוּ חַשִּׁיב מסל"ת פִּינּוּן דְּלֵא שְׂיִילִי לְהַהוּא נִכְרִי גּוּפִיָּה וְאַעפ"י שְׁהַגִּידוּ לּוֹ שְׂאֵר הַנִּכְרִים שְׁהִיָּו מְחַפְּשִׁים אוֹתוֹ הַקְרוּבִים וְכֵן מִשְׁמַע קִצַּת בַּפ' הַגּוֹזֵל בְּתֵרָא דְּשְׁפִיר מְקַרִי מסל"ת אַע"ג דְּיַדַּע הַעֲנִין וְאַפְּי' שְׁמַעָה מְפִי הַבְּעֵלִים כְּדִמְשַׁמַּע הֵתָם לְכַאוּרָה אַר"י בֶּן בְּתִירָה נְאֻמְנִים אִשָּׁה וְקִטָּן לּוֹמַר מִכָּאן יֵצֵא נְחִיל זֶה וְפָרִיף בְּגַמ' וְאַשָּׁה וְקִטָּן בְּנֵי עֲדוּת נִינְהוּ וּמִשְׁנֵי אַר"י אַמ"ש הִכָּא בְּמֵאֵי עֲסָקִינּוּ כְּשִׁהִיָּו הַבְּעֵלִים מְרַדְּפִין אַחֲרֵיהֶם וְהִיָּו מסל"ת וְאוֹמְרִים מִכָּאן יֵצֵאוּ נְחִיל זֶה מִשְׁמַע לְכַאוּרָה דְּאֵע"ג דְּהַבְּעֵלִים מְרַדְּפִים בְּפָנֵי הָאִשָּׁה וּמִתּוֹף כֵּף נִתְעוֹרְרָה וְאַמְרָה מִכָּאן יֵצֵא נְחִיל זֶה אַפ"ה חַשִּׁיב מסל"ת וְאַע"ג שְׁשִׁמְעָה מְפִי הַבְּעֵלִים עֲצָמָם שְׂאוֹמְרִים שְׁהוּא שְׁלֵהֶם עכ"ל מִזֶּה נִרְאָה דְּבַנ"ד מסל"ת הוּי מְכ"ש עכ"ל.

ונאני אומר כי אין זה דבר בעלי ההוראה להעתיק קצת הלשון אשר נ"ל להסתייע ממנו ולהניח קצתו דקשיא עליה ונהרי לה סוף לשונו כיון שלא אמרו לה דבר ולא שאלנה להעיד עכ"ל.

הרי אתה רואה בעיניך שיש מפאן ראיה גמורה לנ"ד דלא הוי מסל"ת אלא משום דלא אמרו לה דבר הא אם אמרו לה דבר לא הוי מסל"ת דאלת"ה תרתי ל"ל לא אמרו לה דבר ולא שאלנה להעיד להם וכ"ש שאין אני מאמין לדבריו בפשט הסוגיא וגם הוא ו"ל לא אמרה אלא לכאורה.

ומ"ש ו"ל דדחוק הוא להעמידה דוקא בדלא שמעו בהרדפתה הבעלים מדלא פ"ה התלמוד ואדרבה מדקאמר פגון שהיו מרדפים אחריהם והיו מסיחים וכו' דמשמע דע"י רדיפת הבעלים הפירתו עכ"ל ואע"ג דאין משיבין את הארי אחר מותו מ"מ אין הסוגיא מוכחת כדבריו דמה הוצרך התלמוד לפרש דבלא שמעה רדיפת הבעלים עסיקינו דאין רדיפת הבעלים אלא לגלות שלא נתיאשו ותו כי רדיפת הבעלים אינה במקום שיצא ממנו הנחיל ואלו האשה והקטן הם אומרים מפאן יצא נחיל של דבורים משמע שאינם במקום רדיפת הבעלים.

ותו דמשמע אשה דומיא דקטן שאין הקטן יודע רדיפת הבעלים אע"ג דשמע אין שמיעתו פלום כן האשה בדלא שמעה ואע"ג דאני חולק עליו בראיה אין אני חולק עליו בדין לפי שאני מודה שאע"ג שהנכרי שמע מפי הנכרים שהישאראלים מבקשים את פלוני הנכרי נקרא שפיר מסל"ת כיון דלא ידע מפי ישאראל אבל אם ידע מפי ישאראל שהם מבקשים את פלוני אע"פ שלא הודיע הנכרי הדבר לזה שהודיעו אלא לאחר לא נקרא מסל"ת ולפי מ"ש הרא"ם ו"ל וכן המעשה של מהררי"ק נקרא שפיר מסל"ת אבל בנ"ד שישאראל התחיל לשאול והוא הגיד עפ"י שאלתו לא נקרא מסל"ת.

ומעתה אפי' אם נודה לראיתו של מוהרי"ק ו"ל אינה ראיה לנ"ד וכן כתב מהר"ר ישאראל ו"ל סי' רל"א ו"ל מ"מ נראה דדוקא פשוואלים אותו ישאראל תו לא חשיב מסל"ת משום דמרגיש שיש להם שום נפקותא בדבר ומשקר אבל אם שאל אותו נכרי שלא בפני ישאראל והוא משיב חשיב שפיר מסל"ת עכ"ל.

הא קמן בהדיא פשוואל ישאראל מרגיש שיש לישאראל בעדות זה תועלת ומכיון להעיד ואין עדותם עדות דכתיב אשר פיהם דבר שוא וכו': ולענין אם נקרא זה מלחמה גדולה או קטנה איני רואה בזה מקום עיון כיון שהם מעידים שפאו עליהם על ג' הספינות ליסטים משמע שלא פאו על הספינה שהיו אלו בתוכה שא"כ היו הם אומרים פאו ליסטים על ספינתנו אלא נדאי על ספינה אחרת פאו שיצאו ללקט ענבים בפרמים ואפשר שאחר שהלכו הליסטים פאו אלו נראו אותם הרוגים או אחרים הגידו להם ונכרי מסל"ת מפי נכרי מסל"ת פשר לעדות אשה ובזה א"צ להאריך אבל מ"ש שפני שהם ב' לא אמרי בדדמי וא"צ לומר קברתיו אפי' לפי דבריו מי הוא אשר ערב אל לבו לעשות מעשה באיסור אשת איש נגד הריא"ף ו"ל וכ"ש דאיכא אחריתי.

גם מ"ש כי עדות ר' חיים ור' דוד תרי ניהו דמסדהי מפי הרגליים וכיון דהווי תרי סהדי ויותר לא צריך להזכיר קבורה עכ"ל לא ידעתי מה ענין עדות ר' חיים ור' דוד בכאן

שְׁהָרִי הֵם אֵינָם עֲדִים אֲלָא מִפִּי הַנְּכָרִים וּמָה לָנוּ שִׁיְהִיּוּ ב' אוּ א' שְׁהָרִי אֵינָם מְעִידִים שְׁמַת
לְשֵׁנָא מֵר שְׁאֲצִ"ל קִבְרָנוּהוּ מִשׁוּם דְּלֹא אָמְרִי בְּדַמִּי הִילְכָה לֹא יִדְעָתִי מָה הֵיְתָה פְּנוּנְתוֹ
עַד שִׁיְפָרֵשׁ דְּבָרָיו.

כָּלֵלָא דְמִקְלָתָא דְאֵלְמָלָא עֲדוּת הָרֵאשׁוֹן שְׁהוּא מִסְל"ת פְּדִין מִמֶּשׁ לֹא הֵיְתִי סוּמָה לְהַתִּיר
עַפ"י הָעֲדוּת פְּזָה דְלִפִּי דְעָתִי אֵין זֶה מִסְל"ת פִּינָן שְׁהַתְחִילוּ הַיְהוּדִים לְשֹׂאֵל לְהֵם וְהָרֵאָה
מָהָא דְגָרְסִינָן בִּירוּשְׁלַמִּי אֵיזְהוּ מִתְפֹּנֵן ר' יוֹחָנָן אָמַר כָּל שְׁמִזְפִּירִין לוֹ אִשָּׁה וּר"ל אָמַר
כָּל שְׁשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ וְהוּא אוֹמַר פִּי אֵיזְהוּ מִתְפֹּנֵן שְׁהוּא פְּסוּל לְעֲדוּת אִשָּׁה ר"י אָמַר כָּל
שְׁמִזְפִּירִין לוֹ אִשָּׁה וּק"ל כִּר"י לְגַבִּי ר"ל וְלֹא מִבְּעֵיָא כָּל שְׁמִזְפִּירִין לוֹ אִשָּׁה בְּעֵלְמָא וְאִם
מִפְּנֵי שְׁמִזְפִּירִין לוֹ אִשָּׁה הוּא מִתְפֹּנֵן לְהַעֲיֵד כ"ש כְּשִׁשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ עַל הַמַּעֲשֶׂה בְּעַצְמוֹ
אֵעַפ"י שְׁאֵין מִזְפִּירִין לוֹ הַיְהוּדִים דְּפְשִׁיטָא דְהוּי מִתְפֹּנֵן לְהַעֲיֵד וּפְסוּל וְקָרוֹב אֲנִי לוֹמַר
דְּאִפִּי ר"ל מוֹדָה בִּנ"ד דְהֵינּוּ כָּל שְׁשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ וְהוּא אוֹמַר שׂוֹאֲלִין אִיךָ הֵיְתָה הַמַּעֲשֶׂה
וְהוּא מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ כָּל מָה שְׁאֵיבַרְע בֵּין לְנְכָרִים בֵּין לְיְהוּדִים דֹּאֵלֵת"ה לֹא הוּי לִר"ל מִתְפֹּנֵן
לְהַעֲיֵד אֲלָא הֵיכָא שְׁשׂוֹאֵל אוֹתוֹ מָה נַעֲשָׂה בִיהוּדִי פְלוֹנִי.

וּכ"ת ה"נ לִיתָא דֹא"כ הָכִי הו"ל לִר"ל לְמִימַר אֵיזְהוּ מִתְפֹּנֵן כָּל שְׁשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ אֵיךָ פְלוֹנִי
וְתוֹ דְנִמְצָאוּ ר"י וּר"ל מְוִפְלָגִין בְּמַחְלֻקָת וְתוֹ דְכָל עֲדוּיּוֹת שְׁבַעוּלָם כְּהֵם שׂוֹאֲלִים אוֹתוֹ
אִיךָ הֵיְתָה הַמַּעֲשֶׂה וְהוּא מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ נֹאפִי אִם תִּרְצָה לְחַלֵּק לֹא גָרַע מִזְכִּירַת שֵׁם אִשָּׁה
וְאִפ"ה חָשִׁיב לִיהֵ לִר"י מִתְפֹּנֵן לְהַשִּׁיב וּק"ל כְּנוֹתִיָהוּ כָּל הַנְּהָ עוֹבְדֵי דְבִסוּף וְכִמוֹהֵ הוּי
שְׁהַנְּכָרִי מִתְחִיל לְהַסִּיחַ ל"ת וּמִש"ה מְקַשָּׁה בְּגַמ' בְּפְשִׁיטוֹת עֲלָה דְהֵיָא דְפְנוּדְקִית וְהָא
אֵיךָ חִבְרָנוּ א"ל הִילְכָה אֵינִי רוֹאָה לְסַמְנָה ע"ז הָעֲדוּת אֲלָא עַל הָעֲדוּת הָרֵאשׁוֹן וּמִפְּנֵי
שְׁאֵינִי מְסַפֵּים בְּדִין שְׁהַנְּשִׁים הִלְלוּ מְוִתְרוֹת הֵן לִינְשָׂא לֹא הָאֲרַכְתִּי בְּרֵאיוֹת בְּזָה אֲבָל דַּע
שְׁלֹא סְמַכְתִּי אֲלָא עַל הָעֲדוּת הָרֵאשׁוֹן בְּהַצְטָרְפוֹת מָה שְׁהַעֲיֵדוּ קַהֵל בְּלוּגְרָאדוּ יצ"ו כְּאֲשֶׁר
תִּרְאָה מְקוֹנְטְרוֹס אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי לְהֵם ע"י הַח' כַּה"ר שְׁמוּאֵל דֵּי מְדִינָא נִר"ו אֲשֶׁר שְׁאֲלֵנִי
ע"ז וּמִשָּׁם תְּבִין פְּנוּנְתִי וְרֵאיוֹתִי כִּי לֹא יְכוּלְתִי לְהַעֲתִיקוּ פַעַם אַחְרַת וּמָה שְׁפַתְבְּתִי הוּא
לְהוֹדִיעָה שְׁאִם יָבֵא מַעֲשֶׂה בְּעַנְנֵן הָעֲדוּיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת לֹא תְסַמְנָה עֲלָיו לְהַתִּיר אִשְׁתִּי אִישׁ
וְהָבוּ דְלֹא לוֹסִיף עַל מָה שְׁאָמְרוּ רז"ל מִשׁוּם עֵיגוּנָא דֹאֵיְתָתָא.

הַנְּלַע"ד דוֹד וְזָמְרָא: כַּג שְׁאֵלְתָּ מִמְּנֵי אוֹדִיעָה דְעָתִי עַל מַעֲשֶׂה שְׁהֵיָה בִיהוּדִי שְׁמוֹ עֲטִיָא
אַבוֹדְרָדוּף שְׁנַתְבַּקֵּשׁ וְלֹא נִמְצָא וְלֹא יִדְעוּ מָה הֵיָה לוֹ וְאִם"כ פֹּא עַד וְהַעֲיֵד וְזֶה נִסְחַ בְּחֻלּוֹ
שְׁל מוֹעֵד חַג הַסְּנוֹכוֹת שְׁנַת רַחֲמִי"ם הַעֲיֵד כ"ר רַחֲמִים אָבוּ דוֹכָאן שְׁהֵלָה לְמַצְרִים הֵיְשִׁנָּה
בְּזִמְן שְׁנַתְבַּקֵּשׁ עֲטִיָא נ"ע הַנְּז' וְלֹא נִמְצָא אַחַר ב' שְׁפַתוֹת לְבַקֵּשְׁתוֹ וְכִשְׁהַגִּיעַ ר' רַחֲמִים
הַנְּז' לְקַנְאֲטְרָאֵל צְבוּעַ עֲמַד לְפָנֵי חֲנוּת אַחַת שְׁל נְכָרִי לְקַנּוֹת הֵימְנוּ מָה שְׁיֵאֱכַל וְעוֹדְנוּ
עוֹמֵד בָּא נְכָרִי אֲחַד וְאָמַר לְנְכָרִי בְּעַל הַחֲנוּת מְסַפֵּן עֲבָרִי א' מְצָאֵתִי הָרוּג מִן־שְׁלָה לְפָנֵי
בוֹר אֲחַד וְהִלְכְתִּי לְבַקֵּשׁ הַשׂוֹמְרִים כְּדִי לְתַפְּסֵם בְּעַל הַמְּקוֹם הַקְּרוּבִים אֵל הַחֲלָל וְלֹא
מְצָאֵתִים וְחִזְרְתִּי לְמְקוֹם שְׁהֵיָה מְוִטֵל בּוֹ הָהָרוּג וְלֹא מְצָאֵתִי וְכִשְׁשִׁמַּע ר' רַחֲמִים הַנְּזָפֵר
דְּבָרָיו אָמַר לוֹ הֵאֲתָה יוֹדַע זֶה הָעֲבָרִי וּמָה הֵם סִימְנָיו וְהַשִּׁיב לוֹ שְׁאֵינִי יוֹדַע אוֹתוֹ שְׁהוּא
חִיָּט אֵל פְּרָא בְּגַאמ"ע טִיפּוֹן וְלֹא רֵאיוֹתִי אוֹתוֹ מִימֵי מוֹכַר וְקוֹנָה בְּכֶסֶף וְזָהָב רַק תּוֹפֵר
אַלְפָּר"א וְהוּא מִתְבִּירִי וְסִימְנָיו אֲרוּךְ טְקִיָא חֲמָרָא וְשִׁיכִי עַל רֵאשׁוֹ וְכִשְׁהֵיָה בְּחֵיִים כְּהֵ
הוּא לוֹבֵשׁ עַל רֵאשׁוֹ וְהוּא נֶאֱמָן מְכַל הַיְהוּדִים וּלְפִי שְׁהַכְרַתִּי שְׁהוּא בְּעַצְמוֹ שְׁרֵאֵתִי

הרוג הלקתי לבקש השומרים לחקור עליו לידע מי הרגו עכ"ל, ושאלת ממני אם אשתו מותרת עפ"י זה העדות או לא: תשובה לכאורה משמע דלית מששא בהאי סהדותא אבל משום עיגונא דאיתתא בעינא לאהדורי אנפי דשריותא ולברורי מילתא אליבא דהלכתא ומאי דאיפא לעיוני בה אם עד המעיד מפי נכרי המסל"ת אם פשר לעדות אשה דדילמא עד מפי עד מפי אשה התירו אבל לא מפי נכרי מסל"ת ותו דניחוש דילמא אחר שלשה ימים להריגתו מצאו ואין מעידין עליו דדילמא נדמה לו פאותו עברי שהיה מפיר ואינו אלא אחר ותו דלא הנפיר שמו ולא שם עירו ותו דארז וקצר וסימני פליו לא הוו סימנים מובהקים ותו אם נקרא זה מסל"ת פינו שעיקר העדות אמר עפ"י שאלת היהודי ותו אם מסל"ת נאמן אפי' שלא יאמר קברתיו ותו דעדיפא מכלהו דאין מסל"ת נאמן אלא בזמן שאומר מת או נהרג אבל מצאתיו הרוג אינו נאמן אפי' ע"י סימנים מובהקים לפי שצריך טביעות עין ובשלמא ישראל המעיד בתורת עדות נותן דעתו להפירו ע"י טביעות עינא אבל נכרי המסל"ת חשב שזהו פלוני ואינו וכ"ש בנ"ד שלא נתן סימנים מובהקים.

וכן כתוב באור זרוע ונ"ל ועוד כתב רבינו שמחה ז"ל ורבינו נתן ז"ל דאין מסל"ת נאמן אלא פשאמר נהרג או מת משום דלא צריך טביעות עין אבל מצאתי פ' הרוג עם סימנים היכא דאיפא למיחש דילמא אחר הוא וצריך טביעות עין וכל טביעות עין צריך עיון גדול וטביעות עין המסל"ת שאין דעתו להעיד אלא שאומר אותו ממילא לא סמכינן עליה דבשלמא ישראל שמתכוון להעיד דאיפא למימר נתן בו טביעות עין בכוננה עכ"ל.

ואפי' אם ת"ל ולפרש בסימנים דכתב הרב ז"ל הם סימנים בלתי הגונים ומובהקים אבל בסימנים מובהקים נאמן הנכרי המסל"ת בנ"ד ליפא סי' מובהקים. ומפל הגי טעמי הנה משמע דלית מששא בהאי סהדותא אבל כד מעינת בה שפיר איפא לאסוקי דאיתתא שריא אפומא דסהדותא דא.

גרסינן בברייתא ומייתינן לה בפ' כל הגט שמע מקונטרסין של נכרים איש פלוני נהרג איש פלוני מת אל ישיאו את אשתו ואמרו עלה בגמ' אמאי לא הא קי"ל דכל מסל"ת נאמן ומשני ה"מ במילתא דלא שייכי בה אבל במילתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שיקריהו עכ"ל.

ולמד הרשב"א ז"ל מזאת הברייתא דנכרי המסל"ת אין צ"ל קברתיו דאי לאו דעבידי לאחזוקי שיקריהו הוו מהימני אפי' שלא אמר קברתיו והנה עובדי דמייתי בשלהי יבמות דתנן בהו קברתיו מעשה שהיה פה היה ותמה הרשב"א ז"ל על הרמב"ם ז"ל שכתב והוא שאמר קברתיו או קברתיים וזו הספמת כל האחרונים שאין צ"ל קברתיו ולתרץ דברי הרמב"ם ז"ל כתב הריטב"א ז"ל דכ"מ שהנכרי מקריז ואומר מת פלוני אין צ"ל קברתיו דכינן דמנטל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו דקים ליה דשכיב לא אמר הכי אבל בנכרי המסל"ת דעלמא חיישינן דילמא אמר בדדמי וצריך שיאמר קברתיו וטעמא דמסתבר הוא וכ"כ הנ"י וכתב בעל המגיד משנה דע"כ לא הצריך הרב לומר קברתיו אלא שלא הנפיר הנכרי שם הישראל הנהרג ולא מפירו אבל אם היה מפירו אין צ"ל קברתיו אפי' לדעת הרב ולפ"ז בנ"ד שהיה הנכרי מפירו אין צריך לומר קברתיו אפי' לדעת הרב ולמדנו גם מזאת הברייתא דעד השומע מפי נכרי המסל"ת מעיד כדקתני שמע מקונטרסין של נכרים ואי לאו דשייכי בה הוו מהימני וזו הספמת כל הפוסקים:

וְנִ"ל הַרְמַב"ם וְנִ"ל הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁמַע מִפִּי נִכְרֵי הַמַּסְל"ת מַעֲיֵד מַה שֶּׁשָּׁמַע מִמֶּנּוּ וְחַנּוּשָׁא עַל פִּי עַכ"ל וְכ"כ נ"י וְנִ"ל וְנִ"ל מִסְתַּבְּרָא דְעַד מִפִּי נִכְרֵי הַמַּסְל"ת פֶּשֶׁר פִּינּוּן שֶׁפֶשֶׁר מִפִּי עֶבֶד וְאִשָּׁה וְכַדָּא מְרִינּוּ לְעֵיל שֶׁשָּׁמַע מִפִּי נְשִׁים וּמִפִּי קְטָנִים מְשׁוּם דְקוּ"ל דְקוּשְׁטָא קְאָמְרֵי עַכ"ל.

וּגְדוּלָה מְזוּ אָמְרוּ דְנִכְרֵי הַמַּסְל"ת מִפִּי נִכְרֵי אַחַר מַסְל"ת פֶּשֶׁר מִק"ו מְאִשָּׁה מִפִּי אִשָּׁה וְעֶבֶד וְנִ"ל שֶׁפָּקָה דְנִכְרֵי מַסְל"ת עֲדִיף מֵעֲדוֹת אִשָּׁה וְעֶבֶד וְכ"כ מְהַר"י קוֹלוֹן וְנִ"ל בְּשׁוֹרֶשׁ קַל"ב וּבְשׁוֹרֶשׁ קַכ"א וְהִבִּיא רְאִיוֹת וְכ"כ מוהר"י יִשְׂרָאֵל וְנִ"ל בְּתַשׁוּ' סִי רַל"ט וְאֵע"ג דְלֹא יִדְעִינּוּ אִם הַנִּכְרֵי הֶרְאִשׁוּן הִיָּה מִתְּפִינּוּן לְהַעֲיֵד אוֹ לְהַתִּיר שְׂאִין מִמֶּשׁ בְּעֲדוֹתוֹ אוֹ מַסְל"ת פִּינּוּן שֶׁהַנִּכְרֵי הֶאֱחָרוּן לֹא פִי' דְבָרֵינוּ אִם הַנִּכְרֵי הֶרְאִשׁוּן הִיָּה מַסְל"ת לֹא תְלִינּוּ לְהַחְמִיר וְלוֹמַר ע"י שֶׁאֵלָה סִיפֵר וְכ"כ מוֹר"ם וְנִ"ל בְּתַשׁוּבָה.

וּגְדוּלָה מְזוּ פָּתַב הַר"ר יִשְׂרָאֵל וְנִ"ל שֶׁאֵפִי' שֶׁאֵל הַנִּכְרֵי שֶׁלֹּא בְּפִנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשִּׁיב עַל שֶׁאֵלְתוֹ נִקְרָא מַסְל"ת דְּבִשְׁלָמָא כְּשֶׁשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵלִים מְרַגֵּישׁ שִׁישׁ לְהֵם בְּזֵה אִיזָה נִפְקוּתָא בְּדָבָר וּמִשְׁקַר אֲשֶׁר פִּיָּהֶם דִּיבָר שְׁוֹא וְאִינוּ נֶאֱמָן וְזוֹ קוֹלָא גְדוּלָה בְּעֵינֵי.

הָא לְמַדְתָּ מְזָה הַבְּרִייתָא דְעַד מִפִּי נִכְרֵי מַסְל"ת נֶאֱמָן וְעוֹד דְאִין צ"ל קְבַרְתִּיו וְנִ"ל לְדַעַת הָרַב וְנִ"ל אִם הִיָּה מִפִּירוֹ כִּנ"ד אִין צ"ל קְבַרְתִּיו: וְלַעֲנִינּוּ אִם מְעִידִים עָלָיו אַחַר שְׁלִשָּׁה יָמִים תָּנּוּ בְּהַאֲשָׁה בְּתַרְא אִין מְעִידִין אֵלָא עַל פְּרָצוּף פָּנִים עִם הַחוּטָם אַעפ"י שִׁישׁ סִימָנִים בְּגוּפוֹ וּבְכַלְיוֹ וְאִין מְעִידִין אֵלָא עַד שְׁלִשָּׁה יָמִים וְכַתְּבוּ הַתּוֹס' בְּשֵׁם ר"ת וְנִ"ל דְדוֹקָא כְּשֶׁאִין שָׁם אֵלָא פְּרָצוּפוֹ הוּא דְבְּעֵינּוּ כְּלוּלֵי הָאֵי אֶבֶל אִם הִיָּה כָּל גּוּפוֹ שָׁלֵם אִפִּי' אִין כָּאֵן פְּדַחַת וְחוּטָם נִיכָר הוּא יָפָה ע"י הַסִּימָנִים וְעוֹד דְשִׁמָּא דְסִימָנִים הוּא דְאָמַר הִכִּי אֶבֶל ע"י טְבִיעוֹת עֵינֵי נִיכָר הוּא יָפָה פִּינּוּן שִׁישׁ שָׁם כָּל גּוּפוֹ אֶבֶל הַרְשָׁב"א וְהַרְיֵטְב"א וְנִ"ל וְרַב הַמְּפָרְשִׁים חֲלוּקִים עָלָיו דְאִין מְעִידִין אֵלָא עַל פְּרָצוּף פָּנִים כְּפֶשֶׁטָא דְמַתְנִי' וּמַדְבְּרֵי כְּוָלָם לְמַדְנּוּ שְׁאֵם יֵשׁ לוֹ סִימָן מְוַבְהַק בְּשִׁאָר גּוּפוֹ מְעִידִין וְסוּמְכִין עַל אוֹתוֹ סִימָן וְעוֹד לְמַדְנּוּ דְסִמְכִינּוּ אֶטְבִיעוֹת עֵינֵי טְפִי מְסִימָנִים וּבְסִיפָא דְמַתְנִי' אִפִּי' נְמִי דְאִיכָא מְקַצָּת מְפָרְשִׁים וְר"ת בְּכָלְלָם דְאִוְמְרִים דְהָא דְתָנּוּ אִין מְעִידִין אֵלָא עַד שְׁלִשָּׁה יָמִים וּנְפ"מ הִיכָא דְנַחְפֵּל בְּפָנִים אֶבֶל אִם לֹא נַחְפֵּל בְּפָנִים מְעִידִין עָלָיו אֶפִּילוֹ אַחַר כְּפָה יָמִים וְהֶאֱחָרוּנִים חוֹלְקִים דְמַתְנִי' כְּפֶשֶׁטָא דְאִין מְעִידִין וְק"ל דְכ"נ מְלִשׁוֹן הַרִיא"ף וְנִ"ל שֶׁכְּתַב אִין מְעִידִין עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁהִמַּת מִשְׁתַּנָּה וְאִינוּ נִיכָר אַחֲרֵי שְׁלִשָּׁה יָמִים וְכֵן סְבַרְתָּ הַרְמַב"ם וְנִ"ל הִילְכָף אִי הִנּוּ יִדְעִינּוּ בְּנֹדָאֵי שְׁרָאָה אוֹתוֹ אַחַר שְׁלִשָּׁה יָמִים לְמִיתָתוֹ לֹא הִיָּה רְאוּי לְהַקְל אֶבֶל פִּינּוּן דְהַדְבָר סִפְקָא אִם הִיָּה תוֹף שְׁלִשָּׁה אוֹ אַחַר שְׁלִשָּׁה תְלִינּוּ לְהַקְל וְהַרְשָׁב"א וְנִ"ל הַעֲלָה הַדְבָר בְּצָרִיף תְּלִמּוּד וְכַתְּבֵי דְלִשְׁנָא דְמַתְנִי' מְכַרְעָא דְלְסָפְרִים דְגָרְסִי אִין מְעִידִין אֵלָא עַד שְׁלִשָּׁה יָמִים לְחוּמְרָא אֶבֶל לְמַקְצָת סָפְרִים דְגָרְסִי כָּל שֶׁעֲבָרוּ עָלָיו ג' יָמִים אִין מְעִידִין עָלָיו מִשְׁמַע דְדוֹקָא לְאַחַר שְׁלִשָּׁה יָמִים הוּא דְאִין מְעִידִין הָא מְסַתְמָא מְעִידִין עָלָיו עַכ"ל וְהַרְיֵטְב"א וְהַנ"י וְנִ"ל כְּתַבוּ דְמַסְתַּבְּרָא לְקוֹלָא פִּינּוּן שְׂאִין נְרָאָה שִׁינּוּי בְּפָנִים וְשִׁמָּא חֲשָׁשָׁא דְנִתְפַח דְרַבְּנָן הוּא וּלְקוֹלָא וְנִ"ל הַתּוֹס' וְיָכוֹל לְהִיּוֹת דְרַבְּנָא דְאִין יְדוּעַ מְתֵי נְהַרְגֵי אִין לְתַלּוּתוֹ אֵלָא תוֹף ג' יָמִים.

וְכ"נ לִי מַדְבְּרֵי הַרִיא"ף וְנִ"ל שֶׁכְּתַב אֶבֶל אִם לֹא מְצָאוּהוּ אֵלָא אַחַר שְׁלִשָּׁה יָמִים אִין מְעִידִין עָלָיו מִשְׁמַע דְיִדְעִינּוּ בְּנֹדָאֵי אַחַר ג' יָמִים לְמִיתָתוֹ דְאִי לֹא"ה מָה הִיָּה צָרִיף לְכַתְּבוּ

אָבֵל אִם לֹא וכו' וּמִתְנִי דְקַתְנִי אֵין מְעִידִין אֶלְא עַד ג' יָמִים אַגַּב דְתַנִּי רִישָׁא אֵין מְעִידִין אֶלְא עַל פְּרָצוּף וּכו' תְּנִי לֵה הָכִי אָבֵל קוּשְׁטָא דְמִלְתָּא דְהָכִי אֵיבְעִי לִיָּה לְמִתְנִי כֹּל שְׁעָבְרוּ עָלָיו ג' יָמִים אֵין מְעִידִין עָלָיו וְתוּ דְבַעְיָקָר הַדִּין הֵיכָא דְרָאוּהוּ לְאַחַר ג' יָמִים אֵיכָא כְּמָה מְרַבְּוֹתָא דְפִסְקוּ דָּאִם לֹא נִחְבֵּל בְּפָנִים וְהַגּוֹף שְׁלָם מְעִידִין עָלָיו אִפִּי לְאַחַר כְּמָה יָמִים וְגַם אֲשֶׁר רָאִיתִי ר"ת וְגַם הַתּוֹס' דְכָתְבוּ וְהֵיכָא שְׁאִין נִחְבֵּל בְּפָנִים וְדָאִי גְרָאָה כְּבָר פְּשׁוּט שְׁוִיכְלוּ לְהַפִּירוּ אִפִּי אַחַר כְּמָה יָמִים אִפִּי הוּא אָמַת דְהֵיכָא דְנִחְבֵּל בְּפָנִים אֵין מְעִידִין עָלָיו אֶלְא בְּתוֹף ג' יָמִים כִּיּוֹן שְׁשָׁאָר גּוֹפּוֹ שְׁלָם עַכ"ל וְהַר"ב עֲזַרְיָאֵל פְּתַב כַּר"ת וְכֹן רַבִּינוּ מֵאִיר ז"ל בְּתַשׁוּ' וְכֹן הַטּוֹר וְכֹן הִיא הַסְּפָמַת מוּהַר"י קוּלוֹן ז"ל וְכ"ש בְּמִקּוּם הַדּוּחַק וְא"כ הֵבוּ דְלָא לּוֹסִיף עֲלֵהּ וְלִהְיֵה מִיר אִפִּי הֵיכָא דְלָא יִדְעִינוּ אֵי בְּתוֹף ג' אוּ לְאַחַר שְׁלִשָּׁה אֶלְא וְדָאִי לְקוּלָא תְּלִינן וְכָל הַמְּפָרְשִׁים לֹא רָאִיתִי מִי שְׁנִסְתַּפֵּק בְּדָבָר זוֹלָתִי הַרְשָׁב"א ז"ל בְּחִדּוּשָׁיו אָבֵל לְמַעֲשֵׂה גְרָאָה לִי שֶׁהוּא מִיִּקַּל מְלִשׁוֹן תְּשׁוּבָתוֹ שְׁשָׁאֵלוּ מִמֶּנּוּ וְז"ל רָאוּבֵן הֵלֵךְ לְאַרְצֵי מְרַחֲקִים וְהִנִּיחַ אֶשְׁתּוֹ בָּא עַד אֶחָד וְאָמַר רָאִיתִי רָאוּבֵן בַּעֲלָהּ שֶׁל פְּלוֹנִי הָרוּג בְּדַרְךָ בְּאַרְצֵי שְׁמַעְאֵלִים וּבְבוּאֵי הַכְּרַתִּי שֶׁהִיָּה פְּלוֹנִי וְאָמַרְתָּ שְׁנַחֲלַקְתָּם אִם הָאִשָּׁה מְוַתֵּרַת לִינְשָׂא אִם לֹא שְׁיִישׁ מ'שְׁאוּסֵר וְיִישׁ מִי שְׁמַתִּיר תְּשׁוּבָה הַדִּין עִם הַמַּתִּיר דְכָל שְׁבָא עַד אֶחָד אִפִּי עֶבֶד אִפִּי שְׁפָחָה וְאִפִּי עַד מִפִּי עַד נְאֻמָּן וְה"ט מ'שׁוּם דְאֵיתָתָא דִּיקָא וּמִינְסָבָא דְמַתוּף חוּמְרָא שְׁהַחְמַרְתָּ עָלֶיהָ וּכו' וְדַבְרֵי הָאוּסֵר לֹא יִדְעִיתִי עַל מַה סָמָךְ עַד שְׁאֲשַׁמַּע טַעֲנוּתוֹ עַכ"ל וּמִדְלָא חֲשַׁשׁ ז"ל לומר שְׁבָא אַחַר שְׁלִשָּׁה יָמִים מְצָאוּ הָרוּג אֶלְא הַתִּיר מְשַׁמַּע לְדַעֲתִי שְׁמִיקַל לְמַעֲשֵׂה.

וְז"ל הַטּוֹר וְאִפִּי אִם הִיָּה בִּיבְשָׁה אִם אֵינוּ חָבוּל בְּפָנָיו מְעִידִין עָלָיו לְאַחַר כְּמָה יָמִים ע"י טְבִיעוֹת עֵין שֶׁל גּוֹפּוֹ וְכַוְנָתוֹ וְאִפִּילוּ אִם הוּא חָבוּל בְּפָנָיו שְׁאִין מְעִידִין עָלָיו אֶלְא עַד שְׁלִשָּׁה יָמִים אִם מְצָאוּהוּ הָרוּג וּמְפִירִין אוֹתוֹ בְּטְבִיעוֹת עֵין וְאֵין יוֹדְעִין מְתֵי גְהָרַג תּוֹלִין שְׁנֵהָרַג תּוֹף שְׁלִשָּׁה יָמִים וּמְעִידִין עָלָיו עַכ"ל.

וּמַעֲתָה אֲנִי דֵּן קַל וְחוֹמֵר לַנ"ד שֶׁהִיָּה שְׁלָם בְּצוּרְתוֹ וּפְרָצוּפוֹ וְאֵיבְרִיו שְׁלָמִים וְהַפִּירוּ ע"י טְבִיעוֹת עֵין וְסִימְנֵי פְּלִי שְׁתּוֹלִין לְהַקֵּל זֶזוּ אֵינָה צְרִיכָה לְפָנִים: וְלַעֲנִן שְׁלֹא הַזְכִּיר שְׁמוֹ וְלֹא נָתַן בּוֹ סִימְנִים מְוַבְהָקִים גְּדוּלָּה מְזוֹ שְׁנִינוּ בְּתוֹסְפָתָא דְתַנִּיא אֵין מְעִידִין עַד שְׁמִפִּירִין שְׁמוֹ וְשֵׁם עִירוֹ אָבֵל אָמְרוּ אֶחָד יֵצֵא מְעִיר פְּלוֹנִי מִפְּשָׁפְשִׁין בְּאוֹתָהּ הַעִיר אִם לֹא יֵצֵא אֶלְא הוּא תִנְשָׂא אֶשְׁתּוֹ עַכ"ל וּפְסָקוּהָ כֹּל הַפּוֹסְקִים וְכַתְּבוּהָ כֹּל הַמְּפָרְשִׁים.

הֵילְכָף נ"ד כִּיּוֹן שְׁלֹא הִיָּה אַחַר שְׁתּוֹפֵר אֶלְפָּרָא בְּגַאמַע טִילִין כִּיּוֹן שְׁלֹא חָסֵר אֶלְא זֶה בְּאוֹתוֹ פָּרַק תִּנְשָׂא אֶשְׁתּוֹ דְדַמְיָא מִמֶּשׁ לְאוֹתָהּ תּוֹסְפָתָא דְכַתִּיבְנָא לְעִיל וְכ"ש שְׁהַנְּכָרִי מְעִיד שֶׁהַפִּירוּ בְּטְבִיעוֹת עֵין וְנָתַן בּוֹ סִימְנִים אַעפ"י שְׁאִינָם מְוַבְהָקִים וְהַזְכִּיר שֵׁם מְקוֹמוֹ וּמְלַאכְתּוֹ וְשֶׁהִיָּה אוֹהֵבוֹ וְשֶׁהִלֵּךְ לְבַקֵּשׁ אֶת הַשּׁוֹמְרִים לְתַבְּנֹעַ אֶת דָּמוֹ וּלְנַקְוֵם נִקְמָתוֹ שְׁכ"ז מוֹרָה שֶׁהַפִּירוּ יָפָה הַעֲדוֹת גְּמוּרָה הִיא וְתִנְשָׂא אֶשְׁתּוֹ.

וְלַעֲנִן אִם נִקְרָא מַסֵּל"ת כִּיּוֹן שְׁעִיקָר הַעֲדוֹת הַגִּיד ע"י שְׁאֵלַת הַיִּשְׂרָאֵל גְּרַסִּינוּ בְּשִׁלְהִי יְכַמּוֹת מַעֲשֵׂה בְּכַנִּי לוי שֶׁהִלְכוּ לְצוּעֵר עִיר הַתְּמָרִים וְחָלָה אֶחָד מֵהֶם וְהִנְחִיחוּהוּ בְּפִנְדָּק בְּחִזְרָתָם אָמְרוּ לְפִנְדָּקִית אֵיָּה חֲבִירֵינוּ וְאָמְרָה לָהֶם מַת וּקְבַרְתִּי וְהִשְׂיָאוּ אֶת אֶשְׁתּוֹ וּכו' וְאָמְרִינוּ עֲלֵהּ בְּגַמְרָא מֵאֵי גְרִיעוּתָא דְפִנְדָּקִית אָמַר רַב כְּהֵנָּא פְּוֹנְדָּקִית נְכָרִית הִיָּתָה וּמְסִיחָה לְפִי תּוֹמָה הִיָּתָה זֶה מְקוּלוֹ וְזֶה תְּרַמִּילוֹ וְזֶה קָבֵר שְׁקַבְרָתִי וְאִקְשִׁינוּ וְהָא אֵיָּה

חברינו קאמרי ליה ומשגינן פנין דחזיתנהו בכתה ואמרו לה איה חבירינו א"ל מת
וקברתיו עכ"ל וכתב עלה הריא"ף ז"ל וש"מ דהיכא דמתחיל הנכרי המסל"ת אע"ג
דקדרינו ומגלינו למלתא מיניה שפיר לא נפק ליה מתורת מסל"ת אלא נאמן ומשיאין
על פיו עכ"ל וכן היא הסכמת כל הפוסקים שראיתי ומכ"ש לנ"ד אם מפני שבכתה
כשראתה אותם חשבינן לה מסל"ת כ"ש כשאמר מסכן יהודי אחד שמצאתיו הרוג לפני
בור אחד וכו' וזה ברור מאד.

אלא דאיכא למידק מה הנצרך הרב לומר ושמעינן מיהא וכו' פשיטא דשמעינן דהא אפי'
לא אמרה דבר אלא מפני שבכתה חשבינן לה מסל"ת כ"ש בעלמא. וי"ל דמשום דבהאי
עובדא אמרה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו ואין לה אמתלאות גדולות מאלו
ומשו"ה הימנוה אעפ"י שהגידה עפ"י שאלתם אבל בעלמא שאין הנכרי אומר שום
אמתלאה לאמת דבריו הנה אמינא שלא הנה נאמן עד שיהיה מסל"ת מתחילה ועד סוף
לקו הנצרך הרב לומר שמעינן מהא וכו' שעיקר מה שהאמינוה מפני שבכתה פנין
שראתה אותם ולא מפני שאר אמתלאות שנתנה ומעשה שהיה כף הנה ולא מפני שהיתה
צריכה לומר דבר מכל זה זולתי מת ואפילו לדעת מי שסובר שצ"ל מת וקברתיו מכ"מ
זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו לא היתה צריכה לומר אלא מעשה שהיה כף
היה: ולענין גוי המסל"ת אם הוא נאמן כשאומר מצאתיו הרוג אע"ג דכתבו בשם אור
זרוע שכתב בשם רבינו שמחה ורבינו יונתן ז"ל שאינו נאמן לפי שצריך טביעות עין
וכל מסל"ת אין לסמוך על טביעות עינו מ"מ נראה לי לחלק לנ"ד שפנין שהיה הגוי
מפירו ואוהבו ביותר עד שהלך לבקש השומרים לדעת מי הרגו ולנקום נקמתו ודאי נתן
בו עיניו להפירו יפה יפה ע"י טביעות עין ודמי ממש לישראל המעיד וראוי לסמוך על
עדות פנה וכ"ז הוא אחר שנודה שדברי רבינו שמחה ורבינו נתן אין חולק עליהם כי
לע"ד כל הפוסקים חולקים עליו ואם יש מקום לטעמם הוא כשאין הגוי מפירו את
ישראל אבל אם היה מפירו מתחילה מעיד עליו דשפיה אית ליה טביעות עין בו ואע"פ
שהה"ר ישראל ז"ל כתב בתשובה הפך זה שכתב שבזמן שמפירו אינו מעיד עליו לפי
שסומך על סברתו ואינו נותן בו טביעות עין כדי להפירו אין אני מאמין ומודה לו בסכרא
זו כלל ויש לי אילן גדול והוא רבינו מאיר בר רבינו ברוך ז"ל שכתב בתשובה וז"ל
אחר שכתב תשובת ר"ת כתב אלמא אם המעיד עליו הנה מפירו מחיים ומעיד עליו אחר
מותו שהפירו בטביעות עין מהימן אף לאחר מותו כמה ימים וה"ה בעדות נכרי המסל"ת
דמפירו ומעיד עליו אפי' לאחר כמה ימים מהימן דכל מאי דמהימן ישראל בעדות אשה
להיתר מהימן נכרי המסל"ת עכ"ל.

הרי אתה רואה בעיניך שזה חולק על סברתו של הר"ר ישראל ז"ל שיותר יש לסמוך
על טביעות עין במי שהיה מפירו מחיים מאותו שלא הי' מפירו וגם חולק על רבינו
שמחה ורבינו נתן ז"ל שהרי כתב שכ"מ שישראל מהימן בעדות אשה להיתר מהימן
נכרי מסל"ת.

וגדולה מזו ראיתי דעדיף נכרי מסל"ת מעד ישראל דעד המתפנין להעיד אמר בדדמי
אבל נכרי לא אמר בדדמי וז"ל ההגהות המימוניות ובתשובת רבינו מנחם ורבינו אלעזר
ורבינו קלונימוס ז"ל יש במקום שאומר העד אפילו בשעת מלחמה ראיתיו הרוג אחר

כּן וּהַפְּרִתִּיו בְּטוֹב מְאֹד בְּטְבִיעוֹת עֵין פְּשִׁיטָא דְנֶאֱמָן דְּלֹא גִרַע עַד מֵאַשָׁה גּוֹפָה דְּאִם אָמְרָה מֵת עַל מִטְתּוֹ מְהֵימְנָא דְּלֹא שְׁיִיף לְמִימַר בְּדַדְמִי אֶלְא בְּאוֹמְרַת מֵת בְּעַלִּי בְּמִלְחָמָה אֶבְל בְּאַמְתַּת דְּבָר מַה לִּי עֵת מִלְחָמָה מַה לִּי עֵת שְׁלוֹם וְטוֹבַת הַלֵּב דְּלֹא שְׁיִיכָא לְמִיחָשׁ דְּיִלְמָא אָמְרָה בְּדַדְמִי גַבִּי נְכָרִי שְׁאִינוּ נֶאֱמָן כִּי אִם בְּמַסְל"ת דְּבִשְׁלָמָא יִשְׂרָאֵל הַמְתַּפְּוֹן לְהַתִּיר יֵשׁ לֹאמַר שְׁנַתְּנִי דְּעֵתוֹ בְּשַׁעַת מִלְחָמָה לְהַעֲיֵד לְהַתִּיר וְאָמַר בְּדַדְמִי בְּדָבָר דְּהוֹנָה לְהִיּוֹת אֶבְל נְכָרִי הַמְסַל"ת וְאִין פְּוֹנְתּוֹ לְשׁוּם דְּבָר לֹא אָמְרִינוּ בְּדַדְמִי כִּי אִם פְּאַשֶׁר רָאָה וּסְבָרָא נוֹתְנַת כּן עַכ"ל וְכֵן הַסְּפִים רַבִּינוּ שְׁמוּאֵל ז"ל עַכ"ל.

הָרִי לָהּ בְּהַדְּיָא שְׁפָל אֶלְהָ הַרְבַּנִּים חֲלוּקִים עַל מַה שְׁכָּתַב בְּאֵר זְרוּעַ וְעַלִּיהֶם רָאוּי לְסַמְּוֹ וְלְהַלְכָה וְטַעְמָא דְּמַסְתַּבֵּר הוּא וּמְדַבְּרִיהֶם לְמַדְּנוּ דְּעַדִּיף טְפִי הֵיכָא שְׁהַעַד אוֹמַר מְצַאֲתִיו הָרוּג מְהֵיכָא שְׁאוּמַר מֵת אוּ נְהַרְג וְאַצְ"ל לְגַבִּי גּוֹי מַסְל"ת דְּלֹא שְׁיִיף בְּהַ בְּדַדְמִי וְהִינְנוּ דְּבַהֲנָה עוֹבְדֵי דְּשִׁלְהִי יְבָמוֹת לֹא נִשְׁמַט אֶחָד מִן הַמְּפָרְשִׁים לְפָרֵשׁ דַּה"מ כְּשָׂרָאוּ שְׁמַת אוּ נְהַרְג אֶבְל מְצַאוּהוּ מֵת אוּ הָרוּג לֹא מְהֵימֵן דַּמְכ"ש הוּא דְּאִם כְּשָׂאוּמַר מֵת אוּ נְהַרְג דְּאִיכָּא לְמִימַר דְּיִלְמָא אָמַר בְּדַדְמִי אָמְרִי מְהֵימְנִינוּ לִיהַ מְשׁוּם דַּמְסַל"ת כ"ש הֵיכָא דְּאָמַר מְצַאֲתִיו הָרוּג אוּ מֵת דְּלִיכָּא לְמִימַר בְּדַדְמִי דְּוֹדָאֵי נֶאֱמָן וְדָבָרִים פְּשׁוּטִים הֵם לְכָל יוֹדְעֵי סֵפֶר וּבֵא"ז בְּמַקּוּם אַחַר כְּתַב וְז"ל אִם הִגִּידוּ גּוֹיִם מְצַאֲנוּ הָרוּג וְקַבְּרָנוּ אוֹתוֹ וְהִגִּידוּ לְפִי תְּנִימָם עַל פְּרָצוּפוֹ וּפְדַחְתּוֹ וְחֻטְמוֹ וְשַׁעְרוֹ וְעַל חֻטְמוֹ הִיָּה גְּרִשׁוּשׁוֹת וְכֵן הִיָּה בְּמִי שְׁהִגִּידוּ בִּיהוּדִי אֲשֶׁר נֶאֱבַד וְהִשִּׁיב אָבָא מוֹרִי ז"ל שְׁהֵאֲשָׁה מְוַתְּרַת דְּגַאֲשִׁישִׁית עַל חֻטְמוֹ סִימָן מְוַבְּהַק הִיא וְסַמְכִינוּ עַלִּיהָ אֶפְּיָלוּ לְמַ"ד סִימָנִים דְּרַבְּנָן עַכ"ל הָרִי פְּשִׁט הַלְּשׁוֹן חוֹלֵק עַל מ"ש הוּא עֲצָמוֹ בְּשֵׁם רַבִּינוּ שְׁמָחָה וְרַבִּינוּ נִתָּן ז"ל וְלִיכָּא לְפִלוּגִי בֵּין מַפִּירוֹ פְּדַמְפְּלִיג ה"ר יִשְׂרָאֵל ז"ל דְּאִי לֹאִינוּ מַפִּירוֹ הֵכִי אִיפְּכָא מְסַתְּבָרָא וְכַדְּבָרִירָנָא לְעִיל וְלִיכָּא לְפִלוּגִי נְמִי מְשׁוּם דְּאָמְרוּ הַגּוֹיִם קַבְּרָנוּ אוֹתוֹ וּמְשׁוּ"ה נֶאֱמָן חֲדָא דְּלֹא תְּלוּ טַעְמִיָּהוּ דְּמֵאֵן דְּאָסְרִי בְּהֵכִי וְתוֹ דְּהָא תִּינַח לְמֵאֵן דְּבַעֲי לְמִימַר קַבְּרָתִיו אֶבְל לְכָל הַפּוֹסְקִים דְּסַבְּרִי דְּלֹא צ"ל קַבְּרָתִיו מֵאִי אִיכָּא לְמִימַר וְהַנְּכֹחַן בְּזָה דְּאָבִיו שָׁל א"ז דְּבָר ע"י סִימָן מְוַבְּהַק וְלֹא צָרִיף לְטְבִיעוֹת עֵין וְלִהְיֵי מְהֵימֵן אֶבְל רַבִּינוּ שְׁמָחָה וְרַבִּינוּ נִתָּן ז"ל אִיִּירוּ בְּסִימָנִים בְּלִתִּי מְוַבְּהַקִּים דְּצָרִיכִין לְטְבִיעוֹת עֵין וּמְשׁוּ"ה לֹא סַמְכִינוּ עַלִּוְהִי.

וְהַשְׁתָּא לֹא קָשְׁיָא מִדִּידָהּ לְדִידָהּ שְׁכָּתַב דְּבָרֵי אָבִיו וְדַרְבִּינוּ שְׁמָחָה וְאִם רַבִּינוּ שְׁמָחָה אִיִּירִי ע"י סִימָנִים מְוַבְּהַקִּים כְּבָר כְּתַב הַר"ר יִשְׂרָאֵל ז"ל בְּאַחַד מִן הַצְּדָדִין צ"ל שְׁאָבִיו שָׁל הַרְבַּ ח"ז חוֹלֵק גַּם כּן [עַל] רַבִּינוּ שְׁמָחָה ז"ל וְרַבִּינוּ נִתָּן ז"ל וְסוֹבֵר כְּכָל אוֹתָם הַרְבַּנִּים אֲשֶׁר כְּתַבְנוּ לְמַעְלָה כְּלָל דְּנִקְטִינוּ מְהֵא שְׁקֵלָא וְטָרְיָא דְּעַד הַמַּעֲיֵד מִפִּי נְכָרִי הַמְסַל"ת נֶאֱמָן דְּנְכָרִי מִפִּי נְכָרִי נֶאֱמָן וְכָל עוֹד דְּלֹא יִדְעִינוּ אִם הַנְּכָרִי הָרֵאשׁוֹן מַסְל"ת אוּ לֹא תְּלִינוּ לְקוּלָּא.

וְתוֹ דְּאִם שְׁאֵל הַנְּכָרִי אֵת נְכָרִי שְׁלֹא בְּפִנֵּי יִשְׂרָאֵל מְהֵה מְפִלוּנִי וְהִגִּיד לוֹ נְקָרָא מַסְל"ת. וְתוֹ דְּלְדַעַת הָרוּב אִין צ"ל קַבְּרָתִיו וְאִם הִיָּה מַפִּירוֹ אוּ הַזְּכִיר שְׁמוֹ לְדַעַת בְּעַל מ"מ וְהַר"ן וְרִיב"ש בְּתִשְׁבָּה אוּ שְׁהִיָּה מְכָרִיז מֵת פ' לְדַעַת הַרִיטְב"א אִין צ"ל קַבְּרָתִיו.

וְתוֹ דְּאִין מְעִידִין אֶלְא עַל פְּרָצוּפֵי הַפְּנִים וְאִם אִין שְׁם פְּרָצוּף אִין מְעִידִין עַל הַגּוּף אֶלְא בְּסִימָן מְוַבְּהַק. וְתוֹ דְּאִין מְעִידִין אֶלְא תוֹף שְׁלֵשָׁה יָמִים וּבְסַפְקָא תְּלִינוּ לְהַקְּל.

ותו דאם מְצֹאוֹהוּ הַרוּג וְאִין יוֹדְעִים מְתֵי אִפִּי' נֶאֱכַל בְּפִנּוּי מְעִידִין עֲלָיו בְּטְבִיעוֹת עֵין. וְתוּ
אִם אָמְרוּ אֶחָד יֵצֵא מְעִיר פְּלוֹנִית וּמֵת מִפְּשָׁפְשֵׁין בְּאוֹתָהּ הָעִיר אִם לֹא יֵצֵא אֱלָא זֶה תִּנְשֹׂא
אִשְׁתּוּ.

ותו דאם הַתְּחִיל לְהַגִּיד לְפִי תַנְמוּ הַגִּי עֲדִיף מְעֻדוֹת אִשָּׁה וְשִׁפְחָה. וְתוּ דָאם הָיָה מְפִירוּ
מְחִיִּים מְעִיד עֲלָיו בְּטְבִיעוֹת עֵין אִפִּי' אַחַר כְּמָה יָמִים לְמִיתָתוֹ וְכֵן נְכָרֵי הַמַּסְל"ת דְּנְכָרֵי
הַמַּסְל"ת הַגִּי כְּעַד כְּשֶׁר לְהַתִּיר אֶת הָאִשָּׁה וְתוּ דְנְכָרֵי הַמַּסְל"ת לֹא אָמַר בְּדָדְמֵי כִּינּוּן שְׂאִין
מִתְּפֹנּוּן לְהַעֲיִד אוֹתוֹ דְיוֹתֵר טְבִיעוֹת עֵין יֵשׁ בְּמֵי שְׂמִפִּירוּ מְחִיִּים מִמֵּי שְׂלֵא מְפִירוּ וְתוּ
דְעֲדִיף מְצֹאתֵיו הַרוּג מִנְהַרְג דְּהָכָא לִיכָא לְמִימַר בְּדָדְמֵי וְהָכָא אִיכָא לְמִימַר בְּדָדְמֵי.

ותו דבנ"ד שְׁהֵלֶךְ לְבַקֵּשׁ הַשּׁוֹמְרִים לְדַעַת מִי הָרַגוּ לְנֶקֶם אֶת נֶקֶמְתּוֹ לְדַעַת כ"ע הַגִּי עֻדוֹת
דְּאִי לֹא דְקִים לְיָהּ בְּיָהּ שְׂפִיר וְהַפִּירוּ יָפָה בְּטְבִיעוֹת עֵין לֹא הָיָה מִשְׁתַּדֵּל לְנֶקֶם נֶקֶמְתּוֹ.
הַנְּלַע"ד דְּוֹד וְ' זְמַרְא: כִּד שְׂאַלְתָּ מִמְּנֵי אוֹדִיעָךְ דְּעִתִּי בְּמַעֲשֵׂה שְׁהֵיָה וְזֶה נּוֹסַח הָעֻדוֹת
בְּפִנּוּי בָּאוּ ח"מ בְּיוֹם ג' י"ג לְחֹדֶשׁ סִינּוּן שְׁנַת ה'ש' לִיצִירָה בְּעֵזָה מֵתָא דְבְּנַחֲלַת בְּנֵי יְהוּדָה
מוֹתְבָא בָּאוּ לְפִנּוּי ה'ר' שְׁלֵמָה וְ' סוֹבְרֵי וְה'ר' יַעֲקֹב קִשְׁתִּיל וְה'ר' יוֹסֵף צִיִּיג וְאָמְרוּ אָנוּ
מְעִידִים אִיךְ בְּהִיּוֹתֵנוּ יוֹשְׁבִים בְּחֻנוֹתֵינוּ בְּסַאָה אָנוּ וְשְׂאָר יְהוּדִים בְּצַאָה עֶבֶר עֲלֵינוּ גוֹי
אֶחָד וַיֵּשֶׁב בְּצַאָה הַנְּזָכֵר וְהַסְל"ת נְכָה אָמַר אָנִי הִיִּיתִי הוֹלֵךְ לְמַצְרַיִם וְעַבְרָתִי עַל קִטְיָא
וּמְצֹאתִי חֲבָרֵי לְשֵׁם בְּקִטְיָא וְדַבְרָתִי עִמּוֹ וְאִמְרָתִי לוֹ הִזְהַר שְׁהַדְרָךְ אֵינוּ בְּטוּחַ וְהַשִּׁיב
אוֹתִי שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּחֻבְרַת יְהוּדִי אֶחָד וְעַגְמֵי וְהִיְהוּדִי שְׂכַר עַרְבֵי אֶחָד הִיִּיתָמֵי לְלֶכֶת עִמָּנוּ
אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא הָיָה מִפְּחָד וְרֵאִיתִי הִיְהוּדִי הָיָה בְּחוּר וְנִחְמַד וְאִמְרָתִי לְחֻבְרֵי אֵל תְּלַךְ עִם
זֶה הִיְהוּדִי כִּי בְּסַכּוֹתוֹ יִגִּיעַ לָךְ הִיזָק וְהַנְּחָתִי אוֹתוֹ בְּקִטְיָא וְהִלְכָתִי לְדַרְכֵי לְמַצְרַיִם
וְהַשְׁלַמְתִּי חֲפָצִי וְחֻזְרָתִי עַל קִטְיָא לְלֶכֶת דְּרָךְ עֵזָה וְשְׂאַלְתִּי עַל חֲבָרֵי וְאָמְרוּ לִי שְׂשֻׁכְרוּ
עַרְבֵי וְהִלְכוּ עִמּוֹ חֲבָרָךְ וְהִיְהוּדִי וְהַעֲגְמֵי וְנִהְרְגוּ בְּמִקּוֹם פ' וְשִׁמְתִּי מְגַמְתִּי לְלֶכֶת לְבַקֵּשׁ
עֲלֵיהֶם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂאָמְרוּ לִי עֲלָיו וּכְשֶׁהִגַּעְתִּי לְאוֹתוֹ מְקוֹם הַנּוּ' מְצֹאתִי שְׁהֶם הַרוּגִים
חֲבָרֵי וְהִיְהוּדִי הַבְּחוּר וְהַעֲגְמֵי (וְהַפּוֹתִי) וְהַכְּרַתִּים] שְׁהֶם הָיוּ בְּקִטְיָא עִם חֲבָרֵי וְעַמְדָתִי
עֲלֵיהֶם וְקַבְרָתִי אוֹתָם לְחֻבְרֵי וְהִיְהוּדִי וְהַעֲגְמֵי וְאִח"פ בְּאִתִּי לְעֵזָה וְעַבְרָתִי לִירוּשָׁלַיִם
וּבְאִתִּי לְאָבִיו שְׂשֻׁמוֹ מוֹשֶׁה קְאֶשְׁטְרוֹ וְהַגְּדַתִּי לוֹ זֶה הָעֵנִין וּלְפִי שְׂשֻׁמְעֵנוּ שְׁהַדְרַיִם הָאֵלֶּה
הַסִּיחָן לַפ"ת לֹא רְצִינוּ לְשֹׂאוֹל לוֹ יוֹתֵר הֵן הַדְּבָר שְׂשֻׁמְעֵנוּ מִפִּיו זֶהוּ מַה שְׁהַעֲיִדוּ בְּפִנּוּי
אָנוּ ח"מ הָעֻדִים הַנּוּ' אוֹת בְּאוֹת וּמְלָה בְּמְלָה וְאָנוּ ח"מ לְפִי שְׂרָאֵינוּ דְבַרְיָהֶם מְכּוֹנְנִים
קַבְלָנוּ עֻדוֹתָם וְכַתְּבָנוּ וְחַתְּמָנוּ שְׂמוֹתֵינוּ פְּהֵ הַיּוֹם הַנּוּ' וּבְזִמְנֵי הַנּוּ' וְהַפֵּל שְׂרִיר וְקִים שְׂמוֹאֵל
בכ"ר יְפַת.

תַּנִּים אֲלִיעֶזֶר בכ"ר יוֹסֵף גְּרִישׁ זֶלֶה"ה. יוֹסֵף רִיִּיאַטְנִי: עֻדוֹת אַחַר בְּמוֹתב תְּלֵתָא כְּחָדָא
הַוִּינָא אֲנַחְנוּ ב"ד דח"ל כִּד אָתָא גְּזַמְנָא ה'ר' יִצְחָק דְּמוּק וְהַעֲיִד בְּפִנּוּי אִיךְ הָיָה יוֹשֵׁב
בְּקִטְיָא כְּשֶׁבָא לְשֵׁם ה'ר' רְפָאֵל בֶּן הַחֲכָם כַּה"ר מִשָּׁה קְאֶשְׁטְרוֹ יצ"ו וְקוֹדֵם בּוֹאוֹ לְשֵׁם
ה'ר' רְפָאֵל וְ' הַחֲכָם כַּה"ר מִשָּׁה קְאֶשְׁטְרוֹ כְּמוֹ שְׁלִשַׁת חֲדָשִׁים וְאַחַר שְׁהֵלֶךְ מִשָּׁם כְּמוֹ
חֲמִשָּׁה חֲדָשִׁים לֹא יֵצֵא מִשָּׁם יְהוּדִי יְחִידִי בְּחֻבְרַת עַרְבֵי זוּלַת ר' רְפָאֵל הַנּוּ' וּכ"ז הַזִּמְנֵי
הָיָה דָר תְּמִיד ה'ר' יִצְחָק בְּקִטְיָא וּלְפִי שְׁהַעֲיִד כֵּן בְּתוֹרַת עֻדוֹת כְּתַבְנוּ וְחַתְּמָנוּ בְּיוֹם ג' י"ג
לְחֹדֶשׁ אָב שְׁנַת רְחֻמִּים לִיצִירָה פ' וּפ' וּפ': תְּשׁוּבָה אִשָּׁה זֹאת מוֹתֵרַת לִינְשֹׂא ע"פ מַה
שְׁכַתְּבִתִּי בְּתְשׁוּבָה הַקּוֹדֶמֶת.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: כח שאלת ** (שאלה זו נשאלה למוהריב"ל כל בח"א סי' ב' מוהרשד"ם אה"ע סי' ע"ד דקע"ו מוהרימ"ט אה"ע סי' מ"ד משפטי שמואל סימן פ'): ** ממני אנדיעה דעתי על ענין ג' יהודים שנהרגו בין בלוגראדו ובין בודון אם נשותיהם מותרות לינשא אם לא ואמרת שנפל מחלוקת בין חכמי סאליניקו יצ"ו בזה ושדעתך לאסור וכתבת ראיות לומר דלית מששא בהאי סהדותא והראת לזה פנים כפי עיניך אבל מדברי המתירים וראיותיהם לא פתבת דבר ויפה עשית כי חי נפשי אפי' שלא היה נמצא שום ספר מתוך קונטרסים מעכ"ת הייתי מתיר העגונות האלה ויהיה חלקי עם המתירין ולפיכך צריך אני להאריך בראיות להתיר ולדחות ראיותיה אשר פתבת לאסור בדרך משא ומתן שמימי לא אמרתי קבלו דעתי ואע"פ שלעולם דרפי לבא בקצרה לברר הדברים היטב אבוא בארובה וזה נוסח העדויות בא לפנינו ר' צבי והעיד בפ"ע ח"מ א"ך עבר מפה בחור אחד בשם יצחק בר שמשון מדרי בודאן והגיד לי על דבר א"ך רגלי אחד א"ל לבחור הנז' יצחק שאותו הרגלי עצמו יצא עם חבריו רגלים אחרים תוך ספינה אחת שקורין אותו בלשון ישמעאל נאסו יצא הוא וחבירו תוך הספינה הנז' מתוך פה העיר בלוגראדו ללכת בדרך בודון וכנסעם מפה העיר הנז' נתחברו עמם שלשה יהודים והלכו אתם והיה בלכתם עמם ויחשבו עליהם רעות בלבכם ויתנפלו עליהם להמיתם לומר שיש להם ממון רב ונכנסו בדמיהם ואח"כ פשטו את פתנתם אשר עליהם ולא נמצא אתם עד אלפים לבנים פחות או יותר והגיד הרגלי הנז' ליצחק הנז' לפי עדות רבי צבי הנז' כי אם היו יודעים הוא וחביריו שאין להם ממון רב כי מעולם לא היו נושאים ידיהם מטוב עד רע להכותם ולהרוג שלשה יהודים על לא חמס כי חשבו שהיו סוחרים גדולים כי זאת היתה הפנונה כי הושמו דמים בחיקם ע"כ עדות ר' צבי בר אליקים הנז' שפך שמע מפי הבחור יצחק הנזכר שהעיד כדברים האלה מפי הרגלי וכה"ר חיים במה"ר פנחס העיד בפ"ע ח"מ א"ך הוא היה עובר פנגד הקארוסארה שיש פה העיר והיתה השמועה גדולה תוך פה העיר בלוגראדו א"ך באו ליסטים על ג' ספינות ומתם נהרגו ומתם נמלטו ובעופרו הר' חיים הנז' פנגד השער הנז' ראה ישמעאלים שואלים זה לזה ובתוכם רגלים מבאי בודון שהיו יושבים על מושבי הקרוסארה הנז' בפתח ושאל הנבון הר' חיים הנז' לרגלים הבאים מבודון אם אמת אתם הבאים מה ששמעתי אומרים שבאו לסטים על שלש ספינות ותפסום ונהרגום ולא שאל בהם יותר מזה והשיבוהו אמת שבאו לסטים על ספינה ג' מרגליים והיו עמם ג' יהודים שיצאו מפה בלוגראדו תוך ספינתם והג' יהודים נהרגו אמת וזה אין ספק כי ירדו מהספינה ללקוט ענבים תוך הכרמים שהיו על הדרך ושמה באו עליהם הליסטים ומשם מי נהרג ומי נמלט מהרגליים אבל היהודים נהרגו שלשתם ה' ינקום דמם ולפי תנאם אמרו אותם הרגליים להנבון ה"ר חיים הנזכר נהרגו ג' יהודים על לא שאל להם בעבורם כי לא שאל רק סתם בעד הספינות וכך אמרו לו מאליהם ומעצמם שהג' יהודים נהרגו ומקצת הרגליים נהרגו ומקצת נמלטו והפלטים הרה נסו לזרפם למעלה מבודון על הארץ וזהו עדות הר' חיים הנז' שפך שמע מפי הרגליים הבאים הנז' והיה זה יום ה' ט' לכסלו שנת הש"ז פה בלוגראדו וקיים משה בר בנימין ז"ל יאודה בר דוד ז"ל מודה אני חיים בכ"ר פינחס במסירת הקולמוס ציונה לחתום הר' יוסף בכר יעקב הלוי.

עוד בְּנֵה הַיּוֹם הַיּוֹם ה'בְּשֶׁבֶת ט' לְכֶסֶל שְׁנַת הַש"ז לְפָרֶט בָּא לְפָנֵינוּ הַר' דָּוִד בֶּר דָּוִד וְהַעִיד גַּם הוּא בְּפָנֵינוּ עֲדִים ח"מ אִיךָ שְׁמַע שְׁהִיו אוֹמְרִים אִיךָ בָּאוּ לְסֻטִים עַל ג' סְפִינּוֹת וְהִנֵּה אֶצֶל הַרְגְּלִיִּים הַבָּאִים מִבָּאֵי בְּדוֹן וְשָׂאֵל מֵאִתָּם אִם הִיָּה אֲמַת שְׁשֻׁלֵּשׁ סְפִינּוֹת נִתְפָּסוּ מִלְּסֻטִים וְנִהְרְגוּ וְהַשִּׁיבּוּ לוֹ הַרְגְּלִיִּים מִן הַבָּאִים אֲמַת וְאֲמַת וּבְלִשׁוֹן יִשְׁמַעְעָאֵל טָאִין הַסְפִינָה הָאֲחַת מִהַרְגְּלִיִּים הַהוֹלְכֶת מִפֶּה בְּלוֹגְרָאָדוּ וּג' יְהוּדִים עִמָּהֶם אוֹתָהּ הַסְפִינָה לְבַדָּה קִצַּת הַרְגְּלִיִּים נִהְרְגוּ וְקִצַּת נִמְלְטוּ וְהִיָּהוּדִים אֲמַת וְאֲמַת נִהְרְגוּ בְּרִדְתָּם עַל הַדְרָךְ לְלִקְנוֹת עֲנָבִים מִהַפְרָמִים וְשָׂמָה נִהְרְגוּ וְכָךְ שְׁמַע הַר' דָּוִד הַנּוֹז' מִפִּי הַרְגְּלִיִּים הַבָּאִים הַנּוֹז' וְזֶהוּ עֲדוּתוֹ בַּיּוֹם הַנּוֹז' וְכַתְּבֵנוּ וְחַתְּמֵנוּ פֶּה בְּלוֹגְרָאָדוּ וְשָׂרִיר וְקִיָּים מְשֶׁה בְּנִימִין יֵאָנֹדָה בֶּר דָּוִד ז"ל מוֹדָה אֲנִי דָּוִד בֶּר דָּוִד בְּמִסִּירַת הַקּוֹלְמוֹס צִנְהָ לְחַתְּמוֹם כַּר' יוֹסֵף בֶּר יַעֲקֹב הַלְוִי מִק"ק שְׁלוֹם בְּמוֹתֵב תְּלִמָּא פְּחָדָא הוֹינָא אֲנַחְנָא ב"ד כֹּד אֲתוּ קַדְמָנָא סְהִדָּא אֵלֵינוּ צְבִי בֶר אֱלִיקִים אֲשַׁכְּנִזִי וְה"ר חַיִּים בַּכְּמוֹהַר"ר פִּינְחָס וְהַר' דָּוִד בֶּר דָּוִד וְאֶסְהִידוּ עַל חַתִּימַת יְדִיהוֹן וְאֲשַׁרְנוּהִי וְקִיָּמְנוּהִי בְּדַחְזִי וְקִיָּים יוֹסֵף בַּכ"ר יַצְחָק נ"ע דִּיָּין.

יוֹסֵף בַּכ"ר שְׁלֵמָה בִּינ"ה דִּיָּין יוֹסֵף בַּכ"ר דִּנְיָאֵל בְּדוֹן דִּיָּין. בַּפ"ע ח"מ אֲנַחְנוּ ק"ק בְּלוֹגְרָאָדוּ אִיךָ בָּא לְפָנֵינוּ עֲדוּת בְּרוּרָה שְׁנִהְרְגוּ ג' יְהוּדִים תוֹךְ סְפִינַת הַרְגְּלִים כְּמוֹ שְׂרִיָּאָה לְעִינֵי הַעֲדָה וְלִכְּנֵן אֲנַחְנוּ ק"ק יצ"ו הַנּוֹז' מְעִידִים עֲדוּת בְּרוּרָה אִיךָ מֵאוֹתוֹ זְמַן יוֹם רְשׁוּם בְּתוֹךְ הַפְּתָב ט' בָּאָב יִהְפָּכֶהוּ ה' לְשִׁשׁוֹן וְלֹא נִהְרְגוּ שׁוּם אִישׁ אֶחָד מִתוֹךְ הַיְהוּדִים רַק אֵל וְהַג' יְהוּדִים הַנּוֹזְפִרִים שְׁנִהְרְגוּ וְאָנוּ מְעִידִים עַל נְשִׁמְתֵינוּ שֶׁהַג' יְהוּדִים הַנּוֹז' שְׁהַעִידוּ בְּפָנֵינוּ שְׁנִהְרְגוּ תוֹךְ הַסְפִינָה מִהַרְגְּלִיִּים כַּנְרָאָה בְּעִינֵיכֶם הֵם אוֹתָם הַשְׁלִשָּׁה יְהוּדִים שְׂיִצְאוּ מִפֶּה עִם הַרְגְּלִיִּים הַנּוֹז' יוֹם ט' בָּאָב וְנִכְנְסוּ תוֹךְ הַסְפִינָה מִרְגְּלִיִּים הַנּוֹז' כְּנֹז' וְהֵם הִיוּ דָּוִד וְי' יוֹסֵף עֲרַבְתוּ וּר' מְנַחֵם בֶּר מְשֶׁה עֲזָרָא ל״ו וּבְחֹזֵר ג' נַעַר שְׁפָגִיד לְבוּ שְׁהִיָּה גִיסוֹ שֶׁל מִתְתָּא יוֹסֵף הַקֶּצֶב וְשְׁעֵמֵד בְּסוֹפִיָּאָה עִם גְּבִיר וְאֵלוּ הִיוּ אוֹתָם שְׁאֲנַחְנוּ יוֹדְעִים בְּשִׁפְהָ בְּרוּרָה שְׂיִצְאוּ מִפֶּה בְּלוֹגְרָאָדוּ עִם סְפִינַת הַרְגְּלִיִּים וְכַתְּבֵנוּ וְחַתְּמֵנוּ הַיּוֹם יוֹם ו' י"א לְכֶסֶל ש' הַש"ז לְפָרֶט וְשָׂרִיר וְקִיָּים חַיִּים בַּכְּר פִּנְחָס נ"ע.

דָּוִד בֶּר דָּוִד נ"ע. יוֹסֵף בַּכְּר דִּנְיָאֵל בָּאָדוֹן.

מְשֶׁה בַּכְּר יַעֲקֹב. יֵאָנֹדָה בֶּר דָּוִד ז"ל.

עכ"ל הַעֲדוּיּוֹת: תְּשׁוּבָה תַּחֲזִיקָה יֵשׁ לְדַקְדָּק. (א) אִי הַדְרִינֵן אֲאֲנָפִי דְאִיסוּרָא מְשׁוּם חֻמְרַת אֲשֶׁת אִישׁ אוֹ אֲאֲנָפִי דְשְׂרִיּוֹתָא מְשׁוּם עִיגוּנָה דְאִיתְתִּיהּ.

(ב) תוּ אִי הַדְרִינֵן אֲאֲנָפִי דְשְׂרִיּוֹתָא אִפִּי אֲגוּפָא דְסִהְדוּתָא אוֹ לֹא. תוּ אִי פְּסָקִינֵן הִילְכְתָּהּ כְּבַתְרָאִי דְלֹא בְּעוּ דְלִימָא וְקַבְרְתִּיו בְּגוֹי הַמַּסְל"ת אוֹ כְּקַמָּאִי דְבְּעוּ דְלִימָא מֵת וְקַבְרְתִּיו.

(ד) תוּ אִם הַגּוֹי יֹאמֵר הַרְגֵתִי אֶת פ' אִם מְשִׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ עַל פִּיו אוֹ לֹא. (ה) תוּ אִם יִשְׂרָאֵל מְעִיד מִפִּי גּוֹי הַמַּסְג"ת נְאֻמֵּן אוֹ לֹא.

(ו) תוּ גּוֹי הַמַּסְל"ת וְאִיתְתִּיהּ קָמֵן אִי צָרִיךְ לְדִיּוּקֵי סִהְדוּתָא לְבְרוּרֵי מִיְלְתָא אוֹ לֹא. (ז) תוּ אִי אִיכָּא מְשִׁשָּׁא בְּהַאי סִהְדוּתָא פִּינֵן שְׂאִין מְזַפְרִין שְׁמָם וְלֹא מְכִירִים אוֹתָם.

(ח) תוּ אִי דְמִי נ"ד לְשַׁעַת מְלַחְמָה אוֹ רְעֻבּוֹן וְאִם הַגּוֹי בְּדַחְזִי אוֹ נָא. (ט) תוּ אִם יֵשׁ הַכְּחָשָׁה בְּאֵלוּ הַעֲדוּיּוֹת אוֹ לֹא.

(י) תו אם יש לחיוב דהנהגה אוזיל לעלמא ונהני דאסהדי עליהו אחרוני ניהו הרי לה י' דברים דיאכא לעיוני בהו כנ"ד ואע"ג דאפתי איכא דקדוקי אחריתי הכל יתבאר באר היטב אנגרא דהני בס"ד.

תנן בפ' האשה אין מעידין וכו' נאפי' ראוהו מגניד וצ'לוב ונהיה אוכלת בו וכו' נפל למים שאין להם סוף וכו' מהני מתניתא וממה דאתמר עליהו בגמ' משמע דאזלינן בתר אנפי דאיסורא משום חומרת א"א ולא מקלינן מידי משום עיגונא ונגרסינן נמי בירושלמי ראוהו מגניד אני אומר בתר מלובנת נכנה ונהיה וצ'לוב אני אומר מטרונית עברה עליו ופדאתו ונהיה אוכלת בו אני אומר נסים נעשו לו פדניאל וכו' אלמא חיישינן לחששות רחוקות ותלינן בכל דהו להחמיר ולא דהרינן אאנפי דשרייתא ואילו התם משמע איכא דתנן אפי' שמע מן התנוקות וכו' ותנן מעידין לאור הנהגה ואלאור הלבנה ומשיאין ע"פ בת קול ומעשה באחד שעמד על ראש ההר וכו' מכל הני מתניתא ומכל הנהגה עובדי דמיייתי תלמודא עליהו משמע בהדיא דהרינן בתר אנפי דשרייתא ותלינן בכל דהו להקל משום עיגונא דאיתתא וצריף לתרץ דהנהגה מתניתא דלעיל ומה דאתמר עליהו כיון דליכא סהדי דמית משו"ה אזלינן בהו לחומרא אבל הנהגה מתניתא דאיכא סהדותא דמת מקלינן בסהדותא משום עיגונא דאיתתא ותלינן בכל דהו להקל ונאמר דקושטא קאמר דמית משום חומר שהחמרת עליה בסופה וטעמא דמילתא דכיון דספיקא נפל בגופה דעובדא מוקמינן ליה אחזקת חי אבל פשיש עדות מיהא דמית איתרע חזקת חיותיה והדרינן אאנפי דשרייתא משום עיגונא דאיתתא תדע שכתב הרמב"ם ז"ל בתשובה וז"ל וכל אלו הדברים חוזרים אל עקר אחד והוא שאין מדקדקים בעדות אשה עגונא וכל המחמיר וחוקר בדברים אלו לא יפה עושה ואין רוח נוחה הימנו שעיקר תקנתם הקלו משום עיגונא דאיתתא עכ"ל ועדיין אכתוב לקמן השאלה והתשובה בע"ה.

וז"ל הרא"ש ז"ל בתשובה על מעשה אותו תלמיד שמו ר' אשר וכתב פל הנהגה עובדי שבתלמוד אח"כ כתב וז"ל מכל אלה המעשים יש לידיע שהרבה הקילו חכמים בעדות אשה משום עיגונא כמעשה הראשון וכו' ולא הוזהרו ב"ד לחקור מן הנכרי אם היתה אותו יהודי שנתלנה עמו כי שמא אותו יהודי הלך לו ושוב נתלנה אחר עמו עכ"ל ועיקר טעמו של דבר שמתוך חומר שהחמרת עליה בסוף הקלת עליה בתחלה משום דאשה דייקא ומינסבא וכ"כ בתשובה שלמעלה ממנה וכן ראוי לכל מורה לחזור על כל צדדין להתיר עכ"ל.

וז"ל מוהר"י קולון ז"ל סי' קנ"א ברוף אמה כי תלך בדרך טובים רז"ל אשר כמה וכמה חשו לעיגונא דאיתתא וכמה קולות הקלו בה מפני טעם זה וכן הדורות הבאים אחריהם זה אח"ז חזרו בצדדין וצדדי צדדים בשרייתא דאיתתא באשר בא בשאלה הזאת וגם אמה צדדת צדדין וטעמים נכוחים וישר פתח אריה עכ"ל.

הרי אמה רואה בעיניה דכל חכם וכל מורה צריף לבקש צדדים להתר דהני כמקום סכנה דאי לא סמכת אהני לא תשכח אחרוני ותני ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבים ונותנים אע"פ שאין מכירין ופירש"י ז"ל שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ואפשר דמהאי טעמא נמי איפסיקא הילכתא כמאן דאמר אין בודקים עדי נשים בדרישה וחקירה אע"ג דלפעמים אית בהו דיני נפשות וכל המבקש אומדנות ודקדוקים להחמיר ולאסור לעגן

את האשה אין רוי"ח נוחה הימנו: ולענין אי הדריןן אאנפי דשריותא אפילו אגופא דסדויותא לכאורה הנה משמע לי למימר דלא מדגריסיןן בפ' יש בכור ת"ש פדחת בלא פרוצוף פנים ומתריציןן שאני עדות אשה דהחמירו בה רבנן ופרכינן ומי החמירו בה והתנן הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה ומתריציןן כי הקילו רבנן בסופה בתחילתה לא אקילו רבנן ואי בעית אימא יפיר ופירנו וכו' הרי לך דבתחילה לא אקילו רבנן אפי' היכא דאיכא סדויותא דעלה דמתני' קיימינן דקתני אין מעידין אלא על פרוצוף פנים וכו' וכ"כ במרדכי פרק בתרא דיבמות דבגופא של עדות לא מקלינן ומייתי האי דיש בכור ומייתי הך דירושלמי דכתיבנא לעיל וזה הלשון בעצמו כתב בהגהות במימוני ואפשר שאחרים ג"כ כתבוהו וכלם טעם אחד להם.

אבל פד מעיינת בה שפיר תשכח דבגופא של עדות איכא תרי גוונני חד היכא שהעדים מעידים שמשאווהו מת או נהרג פהיהא מתני' דמייתינן מינה בפ' יש בכור או פהיהא דמייתי במרדכי דראוהו מת אף על פני המים ועל זה גמגמו התם היאך נתן טביעות עין בכוננה בכי האי גוונא צריף לדקדק עליו היאך ראה אותו ואם הפיר אותו יפה או לא כי זה נקרא תחילתו של עדות פלומר בזמן שראה העדות ובהא לא מקלינן מידי וכ"נ מלשון רש"י ז"ל בפ' יש בכור וז"ל אבל בתחילת העדות דהיינו ראית המת לא הקלו עד שיפירוהו יפה וזה הלשון עצמו הוא אשר כתבת בשם מוהר"ר ישראל ז"ל אלמא בהפרכת המת הוא דלא מקלינן ובכל מקום שתמצא דלא מקלינן בגופא של עדות הפנונה הוא בזמן שפא להעיד על המת ואנו חוששין שפא לא הפירו יפה צריף לחקור עד שידע הדבר בבירור דהא מתני' דאין מעידין אלא על פרוצוף פנים ומסוגיא דאימתר עלה ילפינן לה מדע שהרי כתבו לראיה את הירושלמי שכתבתי למעלה והתם איירי בעיקר העדות אם ודאי מת או שפא לא מת משמע דהיכא שמעידין שפאאו מת דמא לכל הנך דראוהו מגויד או חיה אוכלת בו וכו' וכי היכי דהתם אזלינן לחומרא הכא נמי אזלינן לחומרא ומדקדקין בעדותו בד"א היכא דהעד בעצמו שראה איתה קמן אבל אם הוא עד מפי עד או מפי נכרי מסל"ת אין מדקדקין עליו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק בתרא מהלכות גירושין אבל היכא דהנכרי המסל"ת שראהו שמת או שראה שהרגוהו או הרגתיו כב"ד אין מדקדקין עליו לדעת היאך יודע עדות זה אם מפי השמועה או מפי הראיה ואין צריף לדקדק אם היה זה שמעיד עליו ארוף או קצר בחור או זמן ולא אחד מפל הדקדוקים כשאר העדויות הילכף בנ"ד אפי' שהיה הנכרי המסל"ת בפנינו לא היה צריף לחקור עליו אם הוא הרגם או אחרים הרגום אם בתוף הספינה או חוץ לספינה וכן פל פיוצא בזה בדברים אלו שפינן שהגידו שנהרגו אין צריף יותר וכן יש ללמוד מאותם המעשים שבתלמוד בסוף פרק בתרא דיבמות שהשיאו את נשותיהם ולא חקרו על עדויות פיצד דעו שמתו וכן משמע בהדיא מלשון הרא"ש ז"ל שכתבתי למעלה.

וא"ת בשלמא התם בעובדא דהרא"ש איכא סהדי שנתלנה זה היהודי עם הנכרי המעיד אבל בנ"ד ליכא סהדי. הא לא קשיא פלל שפל קהל בילוגראדו מעידים שלא נתלוו יהודים עם רגליים ונהרגו זולת אלו כאשר מבואר בכתבם בהדיא וכן משמע בהנהו עובדי דגמ' דהא לא פריש תלמודא אם יש עדים שנתלנה עמו או לא אלא מאי אית לך למימר שהיה הדבר ידוע להם שנתלנה זה היהודי עם זה הנכרי או ע"פ עדים או פגון שלא יצא יהודי אחר באותו זמן אלא זה וכן באידך עובדי פגון שהיו יודעים שלא יצאו

בקולר זולת אלו וכן באידיך עובדי ומשו"ה לא אשכח הרא"ש ז"ל צריכותא אלא בין רבים למעטים כמו שמפרש באותה תשובה.

וכן יש להביא ראיה מתשובת הרמב"ם ז"ל וז"ל ראובן הנה נושא נותן בחוץ ויצא לישא וליתן בכפרים של עכו כמנהגו והפקיד כליו שם ולקח מהם מקצת והלך למפןר בעיר אחרת המתין ג' ימים ולא בא אז הביא כליו לאשתו שאלוהו עליו אמר הלך ולא חזר לימים עברו יהודים מפפר עכו דרך שם אמרה להם נכרית א' לאן אתם הולכים א"ל לכפר פלוני א"ל לא תזוזו מפאן לכו ונחזרו לבתיכם שמה יארע לכם כמו שאירע ליהודי א' שאלנה מה אירע לו אמרה יצא מעיר פלוני ללכת לעיר פלוני ויצאו אחריו והרגוהו שאלנה מאין תדעי זה האיש אמרה הוא הנה מודעתינו ועושה מלאכתינו כשהנה בעירו ובאו העדים לב"ד שבעכו והתירוה לינשא.

תשובה אשה זו מותרת לינשא שזאת הנכרית מסיחה לפי תנמה ואעפ"י שחזרו ושאלנה כמעשה בצוער עיר התמרים ואע"פ שלא הזכיר שמו ולא ידע אותו בשמו כמעשה בצידון ואנטוכיא וכל אלו הדברים חוזרים וכו' כדלעיל למדנו מתשובה זו שאין מדקדקים בעדות אשה עגונה אפי' בעדות עצמו כלומר בגופה של עדות שהרי ב"ד של עכו לא הצריכו לחזור ולשאול מהנפרים שהרי לא הלכה לה ממקומה אם ראתה כשהרגוהו או שמעה מפי אחרים או שמצאתו הרוג והפירתו או אמרה כן מפני שהלך ולא חזר אלא פיון שאמרה הרגוהו לא הצריך עוד והוא ז"ל הסכים למה שעשו ב"ד של עכו ואי קשיא לך האי סוגיא בפ' יש בכור הא תריצנא לה דהתם תחילת העדות והכא סוף העדות או גמי דלא ס"ל כהך תירוץ אלא פאידיך יפיר יפירונו אי גמי דבנכרי המסל"ת אין מדקדקים עליו דלאו מתורת עדות מהמינינו לה וכ"ש בנ"ד שאומר אני הרגתי כמו שאני עתיד לבאר בעז"ה: למדנו מתשובה זו שכל המחמיר ומדקדק בעדות אשה אין רוח חכמים נוטה הימנו.

ועוד שלא יאמר קברתי דלא בעינו שיאמר קברתי שהרי הנכרי תלא אמרה קברתי עוד למדנו דכיון דהתחילה להסיח לפי תנמה אעפ"י שעיקר העדות אמרה ע"י שאלה הני שפיר מסל"ת והכי איתא בשלהי יבמות מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וכו' בחזרתם אמרו לפונדקית איה חברינו ואמרה להם מת וקברתי והשיאו את אשתו ואמרנו עליה בגמרא מאי גריעותא דפונדקית אמר רב כהנא פונדקית נכרית היתה ומסל"ת היתה זה מקלו תרמילו וכו' ואקשינו והא איה חברינו קאמרי לה ומשני פיון דחזתינהו בכתה וכתב עליה הריא"ף ז"ל שמעינו מינה וכו' ואיכא למידק עליה מה הוצרך הרב לומר האי ושמעינו מינה פשיטא דשמעינו מינה הכי דהא אפי' לא אמרה דבר אלא דבכתה חשבינו לה מסל"ת כ"ש היכא דהתחילה לספר מסל"ת ונ"ל דמשום דבהאי עובדא איכא פמה אמתלאות דקושטא קאמרה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתי בו הו"א דמשום הני אונמדי האמינוה אעפ"י שהגידה ע"פ שאלתם אבל בעלמא היכא דמסל"ת ולא אמר אמתלאות אימא לא נאמין עד שיהא מסל"ת מתחילה ועד סוף לכה הוצרך הרב לומר ושמעינו מינה וכו' שעיקר מה שהאמינוה מפני שבכתה פשראתה אותם מפני שאר אמתלאות ומעשה שהנה כף הנה.

הילקף בנ"ד אעפ"י שלא הנה שם שום אתמלאה ולא אמרו אלא נהרגו בלבד הוי סגי כ"ש שפבר יש קצת אמתלאות פאשר אני עתיד לבאר בעז"ה. ואם תשאל ותאמר איך אתה סומך על שאלה זו ונהרי היא חולקת על מ"ש הרב ז"ל בפסק דמצריף בנכרי המסל"ת שיאמר מת וקברתי ואילו במעשה באותה נכרית לא אמרה קברתי.

אין זו שאלה דמה שהצריף הרב לומר קברתי ה"מ היכא דאין מפירו ולא הזכיר שמו אבל היכא דמזכיר שמו או מפירו במעשה דאותה נכרית דאמרה מודעתינו ועושה מלאכתנו אין צריף לומר קברתי.

וכן דקדקתי מלשון הרב ז' ומן המעשיות שפאו בתלמוד דאילו בג' מעשיות אחרונות פתיב חבל על יהודי שהיה עמנו וכו' וכן ב' בני אדם שהיו אסורים בקולר או נושאים גמלים הוא המעשה של ס' בני אדם שהיו מהלכים בדרך בינתר לדעתי.

וא"ת למה שינה הרב ז"ל הלשון וגמלים מאן דכר שמינהו. וי"ל שפא הרב ז"ל לתת צריכות להני עובדי לא מבעיא חבל על יהודי וכו' דפשיטא דכיון שהיו מפירים אותו שנתלנה עמהם דנאמן אלא אפי' שלא היו מפירין אותם מצד עצמם אלא ע"י שהיו אסורים בקולר אפי"ה נאמן ולא מבעיא זה דסוף סוף יש קצת סימן בהם שהיו אסורים בקולר אלא אפי' שלא הפיר אותם אלא ע"י שהיו נושאים גמלים שהוא סימן חוץ לעצמן נאמן שלא הלכו בדרך להחמיר אלא להקל וסתם שפירא של ס' בני אדם יש עמהם גמלים ובתנאי שידענו שלא יצאו ס' בני אדם נושאים גמלים זולת אלו הילקף בהני תלת עובדי שלא הנה הנכרי מפירם ולא מזכיר שמותם צ"ל קברתי פלישנא דתלמודא ואילו בראש הפרק פתב הרב ז"ל פיצד הנה הנכרי מסל"ת ואמר או לפלוני שמת וכו' אוי שהיה מסל"ת ואומר פשהייתי בא בדרך ונפל פ' שהיה הולך עמנו הרי בכל אלו מזכיר שמו ולפיכך לא הזכיר הרב פאן שיאמר קברתי ותינו הנה עובדי קמאי שהונכרו בגמרא מאן איפא בי חינואי שרוב חינואי וכו' לפרשא זריזא דהנה בפומבדיתא וכו' מאן איפא בי חסא וכו' הרי בכל הני מזכירו או מפירו ואינו אומר קברתי וכ"כ בעל מ"מ ונהרי הוא פתוב לפניה (עי"ע) וכ"כ הר"ן ז"ל בתשובה אין בזה ספק אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל שכ"כ הוא בכינצא בזה פ' אחרון מה גירושין דכל שהוא מפירו אינו צריף לומר אלא מת בלבד וכו' טעמא דמילתא דיותר אדם בקי במי שפפירו מבמי שאין מפירו הילקף פל שאומר מת סגי אע"ג דלא אמר קברתי ולא אמרינו בנדמי אמר אבל כשאינו מפירו אז חיישינו דאמר בנדמי אפי' שאין הדברים ברורים עד דאמר קברתי עכ"ל.

וכ"כ ריב"ש בתשובה וז"ל נאני איני חושד את הרמב"ם שפצריף שיאמר קברתי בכל נכרי המסל"ת דהא בגמ' גבי מאן איפא בי חינואי לא אמר קברתי ואכל דעת הרמב"ם ז"ל כשאין הנכרי אומר איש פ' שאינו מזכירו בשמו צ"ל מת וקברתי אבל באומר איש פ' מת חלילה לרב ז"ל שפצריף קברתי עכ"ל ודברים פשוטים הם.

אלא שראיתי אחרים נשתפשו בזה במעשה שאירע בקנדיא קרוב לנ"ד זה י' שנים וכתבתי אז בטעמו של דבר דבזמן אשר מזכיר את שמו או מפירו לא אמר בנדמי משום דאי אתי למחר לא מצי לאישתמוטי לומר אחר הנה אבל כשאינו מפירו ואינו מזכיר שמו אמר בנדמי ולא מירתת דאי אתי למחר מצי לאשתמוטי ולמימר על אחרניא אמינא

וטעם זה קלסוהו חכמים שהיו אז אשר נמנית עמיהם באותו מעשה וסעו המה למנוחות וכו'.

והנה ראיתי להריטב"א ז"ל שנתן טעם לתרץ עובדי דתלמודא דבזמן שהנכרי מכריז ואומר פ' מת ודאי קושטא קאמר פיון דנחית לאכרוזי ואצ"ל קברתיו אבל היכא דאינו מכריז צ"ל קברתיו ואפשר לומר שאינו חולק על מה שפיתגמו למעלה אלא מכריז או מזכיר שמו או מפירו אין צ"ל קברתיו דבכל חד מנייהו סגי.

והוי יודע שאפ"י אם תרצה לומר שהתשובה ההיא חלוקה על הפסק על התשובה יש לנו לסמוך שהיא הלכה למעשה** (אמר הפותב שמעינן מן הדא זה פלל גדול בתורה להיכא דהרא"ש ז"ל נמי בתשובה מורה ובא וישם בסתר למ"ש בפסקיו כמ"ש בתשובה נקיטין להורות תשובה לרבים וטעם נכון יש בדבר היותו נדרש ללו' שאלוהו לדעת מה יעשה ישראל ולהורות נתן גדולה תשובה פדת מה לעשות משא"כ בפסקים אלא שהטור בח"מ סי' ע"ב פתב פל קבל דנא וכ"כ מרן הב"י בח"מ סי' ק"י בשם ר"י בנו של הרא"ש ז"ל ומצאתי רשום בזכרונותי רבים מישינוי אדמת רבנו סבוראי הם המדברים בזה וקצת מהם רמזתי בהונ"י סי' ח"י והן אמת שמצאתי חכר לרבינו המחבר מני"ר מוהרי"ל ז"ל דקאי בשיטה זו אלא דיש מי שפתב דדברי מוהרי"ל לא קיימי על הרא"ש אלא אבעלמא אבל לענין סתירת הרא"ש אפשר שיוזנה דהפסקים עיקר דדברי הר"י ו' הרא"ש ואחיו ועיין משפית מלחמות סי' ג' וסי' יו"ד וסי' ט"ז.

ואולם בס' פ"מ ח"א סי' י"ב דז"ך ע"ב הן לו הובא תשובה למוהר"ש ו' ניליסיד ז"ל דקאי בשעת רבינו המחבר ומטעם הנ"ל ואין פאן מקום להאריך:)** ותו דמשום עגונא יש לנו להקל ותו שהתשובה היא מסכמת עם סברת האחרונים ז"ל דס"ל דבכל גוונא אצ"ל קברתיו והנה עובדי דאמרי קברתיו מעשה שהיה פה היה: ולענין פמאן פסקי הלכתא פקמאי או כבתראי איברא דהר"ז והרמב"ם ז"ל** (אמר הפותב מצאתי פתוב בגליון חזות ק' ראתה עיני בדברי הרב ז"ל שכ' בפשיטות דהרי"ף והרנ"ה ס"ל פהרמב"ם להצריך בכל נכרי מסל"ת שייאמר קברתיו וזה אינו דדין זה דנכרי מסל"ת לא הוזכר אלא בדברי הר"מ אבל מ"ש הרי"ף והרנ"ה הוא במלחמה או במים דמלחמה דמי ורוב שאר המפרשים סוברים דלא בעינן קברתיו אף במלחמה ומים וכו' שפתב הרשב"א מי יקל ראשו נגד אבות העולם ודברי הרב צ"ע)** ס"ל דצ"ל קברתיו היכא דאינו מפירו ולא מזכיר שמו ולא מכריז וגם הריא"ף ז"ל לפי עדותו של הרשב"א ז"ל אבל עדיין לא נתברר אצלי מנא ליה הכי ואפשר דכה מצא בתשובה אבל רובם של אחרונים והרשב"א מפללם ס"ל דאצ"ל קברתיו ואע"ג דכתב בתשובה הוא ז"ל ונ"ל מ"מ מי יקל ראשו פנגד אבות העולם להקל בדבר שבפרוה אנו אין לנו אלא לשיית לבינו לדעתם ואיני מודה לה להקל בדבר זה עכ"ל.

מ"מ כבר נהגו בדורות האלו להקל בדבר חדא משום תקנת עגונות דלא ליפוק מנייהו חורבא וכ"כ האחרונים בכינוצא בזה שאם לא תנשא ע"פ עדות זה לא תמצא עדות אחר ותצא לתרבות רעה ולא תהא תששא זו קלה בעיניו ותו פיון דקמו בתראי במלנהו דקמאי ולא ניתא להו יש ללכת אחריהם ונהרי לה שלשלת של בעלי סברא זו הרמב"ן הרשב"א הריטב"א הר"ן נמק"י ריב"ש שלשלת אחרת תוס' מרדכי הרא"ש ורבינו יעקב

ז"ל שפכת לשון הרמב"ם ז"ל וכתב עלה ואיני יודע למה צ"ל קברתי ובשלמא אם בא לחלוק נחא אבל אם מודה בדין ואינו יודע הטעם וכי לא ידע והלוא פל המפרשים הספימו דטעמא הוי דדילמא אמר בידמי אלא ודאי חולק הוא וס"ל פדעת האחרונים דאצ"ל קברתי וסתמא דמילתא פן היא סברת אביו ולא ראיתי בהדיא מן האחרונים שיצריה לומר קברתי זולת רבינו ירוחם ז"ל ואע"ג דאפשר דאיכא אחרוני לא נחוש להם למיעוטם ותו שאנו רגילים לסמוך על הגי רבנותא שהזכרתי הילכף אפ"ל לא הנה לנו טעמים אחרים הנה מטינא שיבא מפשווא להתיר בנ"ד ולסמוך על הגי רבנותא בשעת הדחק אלא תרעא פיון דרנוח רנוח.

ובנ"ד כ"ע מודו דמותרות לינשא אע"ג דלא אמרו קברנום ולא הזכירו שמותם ולא הפירום דהא טעמא דצ"ל קברתי היינו משום דילמא אמר בידמי ובנכרי המסל"ת לא שיניך למימר בידמי לפי דעת כמה גדולים.

וז"ל המרדכי והוא בהגהה מיימוני ובתשובת ר' מנחם בר' יעקב ור"א ב"ר יהודה ור' קלונימוס וכו' סברת הלב דלא שיניך למיחש דילמא אמר בידמי גבי נכרי שאינו נאמן פי אם במל"ת דבשלמא ישראל המתפנין להעיד י"ל שנתן דעתו בשעת המלחמה להעיד להתיר ואמר בידמי בדבר שהוא ולהיות נכרי מל"ת ואין פוננתו לשום דבר לא אמר בידמי פי אם אפשר ראה וכן הספימו ה"ר נתן בר' שמעון ור' שמחה ור' שמואל עכ"ל ותו דאיכא כמה גדולים דס"ל דלא חיישינן בידמי אלא בשעת רעבון אבל בשעת מלחמה לא.

ואפ"ל לדעת האומרים דאפילו בשעת מלחמה אמר בידמי נ"ד לא הוי שעת מלחמה לפי דברי העד הראבון אשר עליו אני סומך בהוראה זו. ותו דעדיפא מכולהו דבשלמא פשהנכרי אומר נהרג פ' או מת פ' איכא למיחש דילמא אמר בידמי אבל פשהנכרי אומר אני הרגתי לא אמר בידמי כלל וזה טעם נכון וסברא גמורה לסמוך עליה בנ"ד לדעת כ"ע.

וכן נמצא פתוב אצלי מאז וכן פתבת בשם אדם גדול ושמחתי פי מצאתי לי חבר אע"פ שלא ידעתי מי הוא וזה לשונך ולא נסתיעתי מענין קברתי לפי שמצאתי בדברי הרב הגדול סוה"ר מוהר"ר דוד פ"ץ ז"ל שכתב ז"ל וכן נמי הנכרי המל"ת שהרגו פשיטא שפינון שהוא הרגו הפיר בו היטב ודקדק בו ולא חיישינן דאמר בידמי ואצ"ל קברתי ויפה עשית שלא נסתיעת מזה כי האמת הברור הוא מ"ש ויפה קלסת אותו ודילמא שמא גרים פי פוננתי לדעתו ז"ל.

ותו פיון שאמה מאמינו לנכרי שהרגו הרי הוא אומר שפשט את פתנתם מעליהם לבקש אם יש עמהם ממון והפשיטו מערומיהם ולקחו מה שעליהם ולא שיניך למימר בידמי שהרי הפירו יפה שמתו ונחשיב כאילו אמר קברתי.

ותו פי דרך התורגמים תחלה הורגים ויודעים ודאי שמתו ואח"כ שוללים אותם פי הם חוששים שמא יקבלו עליהם למלכות וכך מעשים בכל יום בכיוצא בזה כלל דמילתא חזרתי ע"כ הצדדים ואיני רואה טעם דשיניך לומר בנ"ד בידמי וניכא למיחש שמא אחרים היו פיון שלא היו מפירים אותם ולא מזכירים שמותם וכיון שהרגלי אומר

שנכנסו בספינה בבלוגראדו ללכת לבודון ונתחברו עמהם ג' יהודים ונכנסו בספינה ונהרגו וקהל בלוגראדו מעידין שלא יצאו מבלוגראדו מט' באב של אותה שנה בחברת רגליים ונהרגו זולת אלו הג' יהודים אשר נקבו בשמות אין כאן מיחוש כלל לדעת כ"ע: ולענן אם נאמן הנכרי לומר הרגתי את פ' או אני הייתי עם הורגיו גרסינו בפ' כל הגט ששמע מקנטרניסין של נכרים איש פ' מת איש פ' נהרג לא ישיאו את אשתו ואמרינו עליה בגמ' ואע"ג דקי"ל דכל מלתא המוני מהימן ה"מ במילתא דלא שייכי בה אבל במילתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקריהו דכתיב אשר פיהם דבר שוא ופירש"י ו"ל דלא שייכו בה שאינה תפארת להם דשייכי בה פי הכא שמתפארים שהרגי בדין עכ"ל.

הרי לה בהדיא דהיא שאינה תפארת להם פגון הרגתי את פ' או הרגנו את פ' שלא במשפט שהם נאמנים שאין להם בזה תפארת אלא בנשת ופגם. וכן יש לדקדק בהדיא מלשון הרמב"ם ו"ל שכתב וז"ל אבל אם יש אמתלאה בשיחת הגוי שמא לא יתפונין אלא דבר אחר פגון שאמר עשה לי כו"כ שלא אהרוג אותך כמו שהרגתי את פ' אין זה מל"ת שפונתו להטיל אימה וכן אם שמע מערפאותיהם וכו' וטעמא דאיכא אמתלאה אבל אי ליכא אמתלאה הוי שפיר מל"ת אע"פ שאומר הרגתי את פ'.

ומ"ש הרב ו"ל באותו פרק ישראל שאמר הרגתי את פ' הרי זו תנשא על פיו שאין אדם משים עצמו רשע ונהרי העיד שמת לא תידוק מינה הא אם היה נכרי במשים עצמו רשע לא מהימן אלא למימרא דישאל אע"פ שיש אמתלאה נאמן דלאו מתורת מל"ת מהימנינו ליה אלא מתורת עדות ופלגינן דיבוריה כמ"ש שהוא הרגו אין אדם משים עצמו רשע ולא מהימנינו ליה ובמה שאמר שנהרג מהימנינו ליה וכ"כ מור"ם ו"ל בתשובה דאפילו אם אמר הנכרי אני הרגתי את פלוני נאמן במל"ת ולא אמרינו דלמימרי אימה דעביד אא"כ מוכח מדבריו ומסיק דה"ה לשאר אמתלאות פגון להתפארות או למצא חן לא חיישינו דלא תלינו להחמיר בכל הני אא"כ מוכח עכ"ל.

וגדולה מזו יש בהגהות ובדברי האחרונים ו"ל מעשה בנכרי שדנוהו למיתה ואמר מעולם לא פשעתי אלא פעם אחת הרגתי יהודי אחד בין ניקולא לאודיק שהיה מוליך עשרה ליטרין כסף ששלחה אשת יהודה לאחיה בניקלא והתירו את אשתו משום מל"ת ע"י ששאלו לה אם שלחה המעות ואע"ג דלא הזכיר שם היהודי עכ"ל.

ונהרי יש בכאן ב' קולות חדא שלא הודה אלא מחמת המכות שהכוהו עד שיגיד כמנהגם דנוהו למיתה עפ"ז חשבו אותו מל"ת ותו דלא הזכיר שם היהודי ולא מפירו אלא באמתלאה כל דהו התירו דאלו ממה ששאלו לה אם שלחה מעות אין משם ראיה דכבר אפטר שפנדמנו ליהודי אחר עשרה ליטרין של כסף והולך בדרך ניקולא ואותו הוא שנהרג ואידך אזל לעלמא ומהאי עובדא אתה דן ק"ו לנ"ד שהנשים מותרות ליכא למינד מיניה.

ומהך ברייתא דפרק כל הגט שמעי' נמי דישאל ששמע מפי הנכרי המל"ת נאמן וכן הסכימו כל הפוסקים ומאותה ברייתא עצמה למד הרשב"א דאצ"ל קברתיו ופריה מינה על הרמב"ם ו"ל והעלה הדבר בצ"ע וכבר כתבנו למעלה לתרץ דברי הרב ו"ל מה שיש בו די: ולענן אי איכא מששא בהאי סהדותא איני רואה שום פקפוק בעדות הא' שהעיד איך רגלי א' אמר לבחור הר' יצחק שאותו רגלי וכו' ומשמע שאמר לו הרגלי מעצמו

מבלי שישאל לו הבחור כלום משמע ג"כ מסוף לשון העדות שהעיד שכן שמע הבחור יצחק תוך בודון מפי הרגלי בהיותו שמה ולשון שמע משמע שהיה מספר והוא שומע וא"כ הוי מל"ת ואפילו אם תרצה לומר דהוי ספקא אזלינן להקל ואמרין סתמא דמילתא בדין נעשה שהיה הנכרי מל"ת.

וגדולה מזו כתב מור"ם בתשובה וכן הר' ישראל בתשובה דנכרי מל"ת מנכרי מל"ת נאמן ואע"ג דלא ידעינן אם הנכרי הא' היה מכונן להעיד או להתיר שאין ממש בעדותו או אם מל"ת פינון שהנכרי האחרון לא פירש דבריו אם הנכרי הא' היה מל"ת לא תלינן להחמיר שע"י שאלה ספר עכ"ל.

והשתא ומה אם בנכרי מל"ת מפי נכרי דלא ידע דינא תלינן להקל דמל"ת היה הנכרי הא' כ"ש בזמן שישאל מעיד מפי הנכרי שיש לנו לתלות להקל ולומר שישאל זה יודע שעדות הנכרי ע"י שאלה אינו כלום ופשיטא דלא שאל דבר ומל"ת היה וכדין וכהלכ' נעשה וזה ברור בעיני מאד הילכך עדות ר' צבי שהעיד מפי הבחור יצחק שהעיד מפי הנכרי הרגלי המל"ת עדות גמורה היא ועליה אני סומך בהוראה זו.

ומה שכתבת לדחות עדות זו באומדנות דלא מוכחי הוא רחוק הרבה מדרכי ההוראה ועל פיוצא בזה פתבו בעלי התשובות כל המחמיר וחוקר בדברים אלו אין ר"ח נוחה הימנו ומפני שאין דרכי לחטט אחר פרכי הדברים לא ראיתי להטריח קולמוסי בזה אלא לשום מגמתי לאמת ובדרך כלל אומר לה דכיון דבדקו באותה העיר שיצאו ממנה ולא חסרו אלא אלה הג' יהודים נשותיהם מותרות בלא סימן ובלא הכרזה ובלא הפרה ובלא זכירת שמם וכך שנינו בתוספתא אין מעידין עד שמכירין שמו ושם עירו אבל אמרו א' יצא מעיר פלונית ומת מחפשינן באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו עכ"ל ופסקוה הפוסקים וכתבוה המפרשים ומפאן ראיה גמורה לנ"ד פינון שהרגלי אמר ובנסעם מפה העיר הנזכר נתחברו עמהם ג' יהודים והלכו אתם ומשמע בשעה שנסעו מן העיר ממש הילכך ליכא למיחש דהנהך אזול לעלמא והני אחריני גינהו וכיון שבדקו בעיר בלוגראדו ולא יצאו משם בזמן ההוא זולת אלו הג' אין כאן בית מיוחד כלל.

וגדולה מזו אמרין בפרק האשה שלום גבי עובדא דיצחק ריש גלותא דאיפליגו אביי ורבא אי חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא ופסקו הריא"ף והרמב"ם ז"ל וגדולי הפוסקים פרבא כפי הכלל המסור בידינו אביי ורבא הלכה פרבא והא הכא דאיכא למיחש שמה בין קורטובא לאספמא איכא ריש גלותא אחרינא ואפ"ה לא חיישינן משום ולא מחזקינן איסורא מספקא כ"ש בנ"ד דלא תלינן דהנהך אזול לעלמא והני אחריני גינהו דהוי חששא רחוקה ולא תלינן בה לאסור אשה ולעגנא מספק וקרוב אני לומר דאפילו אביי מודה בהא דבשלמא התם איכא למיחש לתרי יצחק ר"ג אע"ג דלא אחזוק דילמא איכא תרי יצחק נאמן לא ידעינן להו אבל בנ"ד אם היו שם יהודים אחרים קהל בלוגראדו היו שומעים בהם וכיון שלא שמעו ודאי שלא היו שם אחרים שנסעו בספינות ובר מן דין הכא לא שייך הך חששא כלל פינון דאמר הרגלי ובנסעם מפה העיר נתחברו וכו' ודברים ברורים הם לא היו כדאיתם לכותבם אלא להפיק רצונה: ולענין שאר עדויות הדבר ברור אצלי שאין ראוי לסמוך עליהם להתיר דבר שבפירושה דדוקא פשהו מנ"ת ממש האמינו אותו רבנן להא מילתא אבל מתפנין להעיד או מתפנין להתיר לא האמינו את הנכרי

ובשקלמא היכא דהנכרי הוא מתחיל מל"ת אע"ג דאנן מגלינן ליה מילתא שפיר דמי כההיא דפונדקות דכיון שראתה אותם בכמה והכירו שעל חברם שהניחוהו חולה היתה בוכה ולפיכך שאלו לה איה חברינו אבל באלו העדויות הדבר נראה שלא העידו אלא ע"פ השאלה כי הדבר היה מפונרסם מאד שהיו יהודים בתוך הספינה והנכרי מבין שישאל על השאלה לא על הרגליים הוא שואל אלא על היהודים והוי פאילו שאלו מה נעשה מן היהודים שהיו הולכים בספינות ולא תמצא בכל עובדי דתלמודא אלא שהנכרי מתחיל לדבר מנ"ת ומש"ה מקשו בגמ' בפשיטות עלה דההיא פונדקית והא איה חברינו קאמרי לה ותירצו פיון דחזיתניהו בכיאו להביא ראיה לדין זה מהא דגרסינן בירושלמי איזהו מכונן ר' יוחנן אמר כל שמזכירין לו אשה ור"ל אמר כל ששואלין אותו והוא אומר פי איזהו מתכונן שהוא פסול לעדות אשה רי"א כל שמזכירין לו אשה ור"ל אמר כל שמזכירין לו אשה מל"ת הוי איזה שמתכונן כל ששואלין אותו והוא אומר ומעתה הדבר ברור דקי"ל כר"י לגבי ר"ל והשתא ומה אם מפני שמזכירין לו אשה אפילו אם תרצה לפרש אשתו של מת חשבינן ליה מתכונן ופסול כ"ש בזמן ששואלין אותו על המעשה בעצמו אע"פ שאין מזכירים לו היהודים דפשיטא דהוי מתכונן ופסול.

וקרוב אני לומר דאפילו ר"ל מודה בהא דהיינו כל ששואלין אותו והוא אומר שואלין איה הנה המעשה והוא מספר להם כל מה שאירע בין ליהודים בין לנכרים דאלת"ה לא הוי לר"ל מתכונן היכא ששואלין אותו מה נעשה ביהודי פלוני.

וכי תימא ה"נ ליתא דהכי הול"ל ר"ל איזה מתכונן כל ששואלין אותו איה פ'. ותו דנמצאו ר"י ור"ל חלוקים מן הקצה אל הקצה.

ותו דכל עדויות שפעולם הם שואלין אותו איה אתה יודע דבר פ' או הנה המעשה והוא מספר והולך והכא נמי דכונתה ששאלו מה הנה המעשה אם אמת הוא שנ' ספינות נתפסו מלסטים ונהרגו היש לה שואלין אותו ומשיב גדול מזה ואפילו אם תדחוק עצמך שיש איזה חילוק ביניהם לא גריע מזכירת שם האשה ואפ"ה חשיב ליה ר"י מתכונן וקי"ל כפונתיה הילקף איני רואה ממשות בב' העדויות האחרונים ובזה אני מסכים על דך.

ומ"ש בקבלת העדות הב' ונ"ל ולפי תנאם אמרו הרגליים וכו'. טעות הוא שטעו מקבלי העדות שחשבו שזה נקרא מסל"ת ואינו כן כמ"ש.

גם מ"ש הקול של בלוגראדו אינו מעלה ומוריד לענין העדות אבל למדנו מדבריהם עיקר גדול לנ"ד שביום ט' באב נכנסו היהודים הנז' בשמותם עם הרגליים בספינה ולא נהרג שום איש אחר מהיהודים כי אם אלו הג' הנז' ואני פשהברתי עדותם עם העדות הא' של הרגלי לא נשאר אצלי שום ספק ואני לבדי הייתי מתיר כ"ש בהספמת שאר החקמים אשר שם פי הדברים אשר פתבת לבטל זה העדות לא נתחנורו אצלי ולענין אי הוי נ"ד כשעת מלחמה הדבר ברור פי לפי עדות הא' אשר סמכנו עליו ליכא מלחמה כלל שהרי הם היו הרוצחים ומה יעשו ג' טלאים עם זאבים הרבה תדע שהרי היו בטוחים עד אשר הפשיטו מערומיהם אפילו אם תדחוק דהוי כשעת מלחמה ובשעת מלחמה שייך בדדמי הא ברירנא לעיל דהגוי האומר הרגתי את פלוני לא שייך בדדמי: ולענין אי הוי עדות מוכחשת גמרת אנמר שהיא מוכחשת ונדחית דברי הרא"ש ו"ל שכתב זה אומר מת

ונה אומר נהרג מאחר שכולם מודים על פלוני שאינו בעולם אין לחוש להכחשה ודחית בקש נדף דהני מילי היכא דא"א לתרץ אבל בנ"ד אפשר לתרץ דבריהם ואזלת בתר איפכא לתרץ פי שני מעשיות היו כדי לעגן את האשה שלא פדין אין זה אלא בחור ברע ומאוס בטוב אני אתרץ שיהיו דברי העדים קיימים ודברי הרא"ש פנים ולא תתעגן האשה כי הרגלי הא' היה יחידי עם הבחור יצחק ולא פחד והגיד האמת אבל שאר עדויות היו במקום פרסום כמו שנהרא מלשון העדות ולא היו יכולים לומר הרגנום שיהיו נתפסים ולפיכך הוכרחו לומר שלסטים הרגום עוד יש לתרץ כי הרגלי האחד היה עם ההורגים והוציאו קול שהלסטים הרגוהו כשירדו לפרמים ללקט ענבים ונתפרסם דבר זה בבודון והרגלים של שאר עדויות הבאים מבודון לא היו עם ההורגים כי שמא היו בספינות אחרות או שמא לא היו מההולכים מבלוגראדו לבודון והגידו מה ששמעו בבודון והוא הקול שהוציאו ההורגים.

ונ"ל המרדכי אמנם אם יכולים לברר דברי הנכרים המל"ת ואינן מכחישים זה את זה כגון שאלו אומרים נטבע בא' בשבת וכו' ואחד אומר בשנו בשבת נהרג יש לומר מאחר שנטבע נהרג אחר כך ומותרת לינשא ע"כ.

והוי יודע דנכרי המכחיש ממש שאומר לא נהרג איכא כמה מרבנותא דס"ל דאשה זו מותרת כי אין הנכרי נאמן לאסור ויש חולקים אבל אין אנו צריכים לזה כי אין בנ"ד הכחשה כלל וגם אתה האח היה לה לבקש דרכים וצדדים לקיים העדויות באופן שלא תתעגן האשה כאשר עשו החכמים אשר היו אז באותו מעשה שבקשו צדדים וצדי צדדים להתיר וגם אני נמניתי עמם ורוב מה שכתבתי בקונטרס הזה נמצא כתוב אצלי מאז זולת קצת דברים שהוצרכתי לחפש לפי חילוף הדברים ולכן זאת עצתי אם תאבו שמוע תמנה עם שאר החכמים יצ"ו להתיר ונאנא בהא סלקינא ולא נחיתנא דהני נשי שרין להנשא לכתחילה לדעת כ"ע ואין לבי נוקפי בדבר כלל.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: כו שאלת** (הר"ם אלשקאר סי' קי"א דקס"ו)** ממני אודיעה דעתי במחלוקת גדולה שנפלה בין רבני קנדיא בהיתר אשה עגונא וגופא דעובדא הכי הנה בב' יהודים שהיו הולכים בספינה ונשברה הספינה ובא אחד מהם והעיד על חבירו וזה נוסח עדותו כפי מה שכתבו משם ח' לח' אדר רח"ץ ליצירה בא אצלי ר' שפתי פהן בר יהודה בשפרילו מרמימו והעיד בתורת עדות איהו בהיותו באקשיאה שמע לנכרי מסל"ת שהיה מספר שבירת ספינה פראנקי והיה מספר ג"כ מה שאירע לאנשים שהיו תוף הספינה הנז' מי נטבע ומי ניצול ובתוף כך אמר איהו שמע לו שהיה מספר ואומר איהו סוחר אחד שמו סיסמונדו הוציא פונילו א' ונהרג את משה קולפטי יען שרצה משה הנז' כשנפל לים כשנשברה הספינה של פונקין הנז"ל לרנב על הקרש שהיה סיסמונדו הנז' עליו וע"כ הרגו.

עוד העיד שפתי הנז' איהו ראה את משה קולפטי הנזכר כשנשברה הספינה שנפל ביים ולא ראהו שעלה ע' בעדותו: תשובה ראיתי בעלי תריסין ובידם קונדריסין אצים ורצים לקראת מלחמתה של תורה מערכה מול מערכה בחמה שפוכה וקשת דרוכה זה אומר ככה וזה אומר ככה וזו היא דרפה ערוכה בכל ושמורה מיום אשר באו ימי הרעה והיתה רק זנועה ובין שמועה וכל אחד אומר אני קולע אל השערה יחטיאו ויניאו כל בעלי סכרא

בדבר ועל כן יצא משפט מעוקל ואת כל הישגיה יעקשו ותהי האמת נעדרת וע"כ נתתי אל לבי לברר וללבו הדברים אשר באו בשאלה למען ירוץ קורא בו.

ראשונה אי מחייב איניש לאהדורי אאנפי דשריותא משום עיגונא דאיתתא או אאנפי דאיסורא משום חנומרת אשת איש אפילו בגופא דעובדא. תו אי פסקינן פקמאי דבעינו שיאמר קברתיו או כבתראי דלא בעו שיאמר קברתיו.

תו אי איתיה קמן נכרי מסל"ת אי בדיקין ליה לסהדותיה לברורי מילתא בגונא אחרניא או דילמא לא סמכינן. תו אי עדיף נכרי מסל"ת מעבד ושפחה או לא.

תו אי סמכינן האי דאיכא תרי בדימי חד שהרי נטבע במים אדירים ועוד שהרי הנהפך מפת מנת ואמרינן ודאי מת ודילמא לא מת בכל הני איכא לעיוני שהם עיקר הדבר ואעפ"י שיש עדיין דקדוקי דברים יתבארו היטב דרו העברה.

איכרא דמחייב איניש לאהדורי אאנפי דשריותא ואפי' בגופא דעובדא ונ"ל הרמב"ם ז"ל בתשו' וכל אלה הדברים חוזרים אל מקום א' ועיקר א' והוא שאין מדקדקים בעדות אשה עגונא וכל המתמיר וחוקר ודורש בדברים אלו לא יפה עושה ואין רוח חכמים נוחה הימנו שעיקר תקנתם הקלו משום עיגונא דאיתתא עכ"ל.

ועדיין אכתוב לקמן השאלה בעז"ה נז"ל הרא"ש ז"ל בתשובה על מעשה של אותו תלמיד שמו ר' אשר אחר שכתב אותם המעשים שבתלמוד כתב מאלו המעשים יש לידע שהרבה הקלו חכמים בעדות אשה משום עיגונא כמעשה הא' וכו' ולא הוזהרו הב"ד לחקור מן הנכרי אם הנה אותו יהודי שנתלנה עמו כי שמא אותו היהודי הלך לו ושוב נתלנה אחר עמו עכ"ל ועיקר טעמו של דבר שמתוך שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילה דאשה זייקא ומנסבא וכ"כ ז"ל בתשובה שלמעלה וכן ראוי לכל מורה לחזור ע"כ צדדים להתיר עכ"ל ז"ל מוהר"י קולון ז"ל סי' קכ"א ברוך אמה פי תלך בדרך טובים רז"ל אשר כמה וכמה חשו לעיגונא דאתתא וכמה קולות הקלו זה מפני זה וכן כל חכמי הדורות הבאים אחריהם זה אחר זה כמה חזרו בצדדים וצדי צדדים בשריותא דאיתתא כאשר בא בידם שאלה פזו וגם אמה צדדת צדדין וטעמים נכוחים ויש פחד אריה עכ"ל.

הרי אמה רואה בעיניה דצריף לבקש צדדי ההיתר והמבקש אומדני כי הני רבנותא לעגן האי איתתא אין רוח חכמים נוחה הימנו וכינן דאיכא לפרושי עובדא להתיר אע"ג דאיכא לפרושי נמי לאסור הדרינן להתירה בשעת הספנה דמשום האי טעמא לא חיישי דלמא צרה היא דתגי ר' ישמעאל בשעת הספנה פותבין ונותנים אעפ"י שאין מכירים וכתב רש"י ז"ל שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר עכ"ל וכ"ש אם יש פנים להיתר יותר מפנים של איסור כאשר אני עתיד לבאר בגדון זה.

ואפשר נמי דמהאי טעמא איפסיקא הילכתא כמ"ד אין בודקים עד נשים בדו"ח אע"ג דאית בהו דיני נפשות ואע"ג דכתב ר"י דבגופא של עדות אין מקילין היינו כגון שראה צף על פני המים מת לא מקילין לומר שהפירו בטביעות עין אבל בנ"ד שהעדות הוא מכונן אלא דאיכא לספוקי היכי הנה עובדא תלינן להקל ולא אמר בדימי ואע"ג דכולה שמעתא משמע דתלינן לחומרא כמ"ש בהגהות מימונית שאני הכא דאיכא סהדותא

דאָמער נהרג פֿלונגי: וועגןן אי בעינן שײאָמער קברותיו תּלִיָא בְּאַשְׁלֵי רַבְרָבִי ר"ז וְהַרְמַב"ם ז"ל בְּעוֹ שײאָמער קברותיו משום דאָמער בְּדַדְמִי וְכַתְּבֵי הַרְשָׁבָא ז"ל שׁוֹזוּ הִיא דַעַת הַרִיא"ף ז"ל ג"כ וְעַדִּין לֹא נִתְבָּרַר אֲצֵלֵי מְנָא לִיָּהּ הָא לְגַבֵּי נְכָרֵי מַסְל"ת וְהָן לֹו יְהִי כְּדַבְּרֵי הָרִי כָּל הָאֲחֵרוֹנִים וְרַשְׁבָּ"א עֲצָמוּ מְכַלְלֵם סְבָרֵי דְאַצְ"ל קְבָרְתִּי וְאַעֲפ"י שֶׁהוּא ז"ל כְּתַב בְּתַשׁוּבָה וְז"ל הַרְמַב"ם כְּתַב שְׁצָרִיף לֹוֹמֵר מֵת וְקְבָרְתִּי בַּמַּסְל"ת אֲבָל מְקַצֵּת אֲמָרוּ שֶׁהוּא נֶאֱמָן בְּאוֹמֵר מֵת סָתָם וְאַעֲפ"י שְׁאִין דַעַתִּי מְכַרְעַת דַעַתִּי נוֹטָה מִפְּנֵי שׁוֹשׁ לְנוּ רְאִיוֹת מֵהַגְמָ' וּמֵהִירוּשַׁלַּיִם מ"מ מִי יִקַּל רֵאשׁוּ כְּנֶגֶד אַבּוֹת הָעוֹלָם לְהַקְלֵ בְּדַבָּר שְׁבַעְרָנָה אִין לְנוּ אֲלֵא לְשִׁית לְבָנוּ לְדַעַתָּם וְאִינִי מוֹרָה לָךְ לְהַקְלֵ בְּדַבָּר זֶה עַכ"ד.

מ"מ פֿבֵּר נֶהְגּוּ בְּכָל הַדּוֹרוֹת הַלְלוּ לְהַקְלֵ בְּדַבָּר מְשׁוּם תְּקַנַּת עֲגוּנוֹת דְלָא לִיפּוֹק מִנִּיָּהּ חוֹרְבָא כ"ש בנ"ד דְלַדַעַתִּי כ"ע מוֹדוּ כְּמוֹ שְׁאִנִּי עֲתִיד לְבָאָר. וְזֶה שֶׁהַמְּפָרְשִׁים ז"ל הַקְשׁוּ לְדַעַת הַרְמַב"ם ז"ל מֵהַנְּהַךְ עוֹבְדֵי דֵהֵהוּא נְכָרֵי דֵהֵנָּה אֲזִיל וְנֶאֱמַר וַי לְפָרְשָׁא זְרִינָא וְכו' וְאִידָךְ מֵאֵן אִיפָא בִּי תִיּוּאֵי וְאִידָךְ מֵאֵן אִיפָא בִּי חָסָא וְכִלְהוּ אִינְסִיבוּ אִיתְתַּיָּהּ אַע"ג דְלָא אָמַר קְבָרְתִּי וְהַרְשָׁבָא הַעֲלָה הַדַבָּר בַּצ"ע וְהַרִיטְבָ"א ז"ל תִּירָץ פִּינּוֹן דְנְכָרֵי גַחִית לְאַכְרוּזֵי אִי לָאו דְקִים לִיָּהּ דְמִית לָא הֵנָּה מְכָרִיז וּמַש"ה לָא בְּעֵי וְקְבָרְתִּי וְכ"כ נִמְק"י מְשָׁמוּ וּלְפִי שִׁטָּה זֹו בנ"ד דְלִיפָא הַכְרֹזָה בְּעֵי לְמִימַר קְבָרְתִּי אֲבָל בַּעַל מ"מ גִּרְאָה דְלָא אֲזִיל בְּהַאי שִׁיטָּה שְׁתִּירָץ דֵּהֵכָא דְלָא מְזַכִּיר שְׁמוֹ וְלֹא מְפִירוּ צ"ל קְבָרְתִּי כְּמַעֲשֵׂה דְצִיָּדוֹן וְאַנְטוֹכִיָּא אֲבָל הִיכָא דְמְזַכִּיר שְׁמוֹ וּמְפִירוּ כִּי הֵנָּה עוֹבְדֵי דְלַעִיל לָא בְּעֵי לְמִימַר וְקְבָרְתִּי וְא"ת בְּשַׁלְמָא לְפִי הַרִיטְבָ"א פִּינּוֹן דְמְכָרִיז לָא [אָמַר] בְּדַדְמִי אֲבָל לְפִי שִׁיטָּת מַגִּיד מְשָׁנָה מַה בְּכָךְ שֶׁהַזְכִּיר שְׁמוֹ וּמְפִירוּ אַפְתִּי אָמַר בְּדַדְמִי.

וּי"ל דְכִינּוֹן דְמְזַכִּיר שְׁמוֹ לֹא אָמַר בְּדַדְמִי דְאִי אֲתִי לְמַחַר לָא מְצִי לְאַשְׁתְּמוּטֵי אֲבָל אִם אִין מְזַכִּיר שְׁמוֹ וּמְפִירוּ אָמַר בְּדַדְמִי דְאִי אֲתִי לְמַחַר מְצִי לְאַשְׁתְּמוּטֵי וּלְמִימַר אַחְרֵינָא הוּא. וְעַל חִילּוּק זֶה אֲנִי סוֹמֵךְ לְמַעֲשֵׂה חָדָא שֶׁהוּא הִיָּה בְּקֵי בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם ז"ל לִיּוֹתֵר מְזוּלְתוֹ וְעוֹד שְׁאִנִּי מְדַקְדָּק כֵּן מְלִשׁוֹן הַרְבּ בְּעֲצָמוּ שְׁהָרִי בְּתַחֲזִילַת הַפְּרָק כְּתַב הִיָּה הַנְּכָרֵי מַסְל"ת וְנֶאֱמַר אוֹי לְפִלוֹנֵי וְכו' אוֹ שְׁהִיָּה וְכו' וְנֶפֶל פֿלוֹנֵי וְכו' שְׁמַע מְעַרְפְּאוּתֵיהֶם שְׁאָמַר הַרְגֵנוּ אֵת פֿלוֹנֵי בְּכֻלָּם מְזַכִּיר פֿלוֹנֵי וְלֹא הַזְכִּיר קְבָרְתִּי וּבְסוּף הַפְּרָק לֹא הַזְכִּיר פֿלוֹנֵי כְּלָל אֲלֵא יְצָא נְכָרֵי וְיִשְׂרָאֵל וְכו' וְכוּן אִם יְצָאוּ ה' בְּנֵי אָדָם וְהֵכָא לֹא כְּתַב פֿלוֹנֵי וּמַש"ה צ"ל קְבָרְתִּי וְהִכִּי מְשָׁמַע פֿשְׁטָא דְעוֹבְדָא דְתַלְמוּדָא.

וְתוּ פִּינּוֹן שְׁעִיקָר הַדִּין הוּא בְּמַחְלֻקַת שְׁהָרִי הָאֲחֵרוֹנִים שְׁרָאוּ דְבָרֵי הַרְאִשׁוֹנִים פֿסְקוּ דְאַצְ"ל קְבָרְתִּי הִבּוּ דְלָא לוֹסִיף עָלָה וְכַדָּא הוּא בַּעַל מ"מ לְסוּמְוֵה עָלִיו בְּשַׁעַת הַסְּפָנָה בְּמִילְתָא דְפֿלוֹגְתָא כ"ש לְדַעַת הַהֲגָהוֹת וְז"ל וּבְתַשׁוּבַת ר' מְנַחֵם ור"א וְהַר"ר קְלוֹנִימוּס ז"ל וְסִבְרַת הַלֵּב דְלָא שְׁיָיָךְ לְמִיחַשׁ דִּילְמָא אָמַר בְּדַדְמִי גַבֵּי נְכָרֵי שְׁאִינוּ נֶאֱמָן כִּי אִם בַּמַּסְל"ת דְבְּשַׁלְמָא יִשְׂרָאֵל הַמְתַּכּוֹנִין לְדַבָּר לְהַתִּיר י"ל שְׁנַתְּנָן דַעַתוֹ בְּשַׁעַת מְלַחְמָה לְהַעֲיִד לְהַתִּיר וְאָמַר בְּדַדְמִי בְּדַבָּר הַהֵנָּה לְהִיוֹת אֲבָל נְכָרֵי הַמַּסְל"ת וְאִין פְּנוּנְתוֹ לְשׁוּם דְבָר לֹא אָמַר בְּדַדְמִי כִּי אַר כְּאַשְׁרֵר רְאָה וְהַסְבְּרָא נוֹתְנַת כֵּן עַכ"ל.

וְכוּן הַסְּכִים רַבִּינוּ שְׁמוּאֵל ז"ל ע"כ הָרִי אֲתָה רוּאָה שְׁאַפְּנִי בְּשַׁעַת הַמְּלַחְמָה ל"א הַנְּכָרֵי בְּדַדְמִי כ"ש בנ"ד וְטַרְחַתִּי וּמְצָאֵתִי הוֹן לִי וְהוּא תְּשׁוּבַת הַרְמַב"ם ז"ל מְסַכְמַת לַמ"ש וְז"ל רְאוּבֵן הִיָּה נוֹשָׂא וְנוֹתֵן בַּחוּץ וְיְצָא לִישָׂא וְלִיתֵן בְּפֿפְרִים שֶׁל עֲכוּ כְּמִנְהַג וְהַפְּקִיד כְּלִיו

בפּפּר בַּיַד נְכָרִי אֶחָד וְלִקְחָ מֵהֶם מִקְצֵת וְהִלֵּךְ לְמַפְנֵי בְּעִיר אַחֲרֵת הַמִּתִּין הַנְּכָרִי ג' יָמִים וְלֹא בָּא אִזּוּ הַבֵּיא כָּלִיו לְאַשְׁתּוֹ שְׁאֵלוֹ עָלָיו אָמַר הִלֵּךְ וְלֹא חָזַר לְיָמִים עָבְרוּ יְהוּדִים מִכֶּפֶר עָפוּ דָרָךְ שָׁם ת"ל נְכָרִית אַחַת לֶאֱנָן אַתֶּם הוֹלְכִים א"ל לְכַפֵּר פְּלוּנִי א"ל לֹא אֲזוּזוּ מִכָּאן לְכוּ וְחֲזְרוּ לְבֵתֵיכֶם שְׁמָא יֵאָרַע לָכֶם כְּמוֹ שְׁאֵירַע לַיהוּדִי אֶחָד שְׁאֵלְנָה מָה אֵירַע לוֹ אַמְרָה יֵצֵא מֵעִיר פְּלוּנִי לְלֶכֶת לְעִיר פְּלוּנִי וְיֵצְאוּ אַחֲרָיו וְהִרְגוּהוּ שְׁאֵלְנָה מֵאִין תִּדְעִי זֶה הָאִישׁ אַמְרָה הוּא הֵיךְ מוֹדַעְתִּינוּ וְעוֹשֶׂה מְלֹאכְתֵּינוּ כְּשֶׁהֵיךְ בְּעִירוֹ וְסִפְרָה לָהֶם דְּמוּתוֹ וּבָאוּ עֲדִים אֵל ב"ד שְׁבַעכּוֹ וְהִתִּירוּהָ לִינְשָׂא תְּשׁוּבָה זֹאת הָאִשָּׁה מְוַתֵּרֶת הִיא לִינְשָׂא שְׂזוּ הַנְּכָרִית מְסִיחָה הִיא לְפִי תְּנֻמָּה וְאֵעִפ"י שְׁחֲזְרוּ וְשְׁאֵלוּ אוֹתָהּ כְּמַעֲשֶׂה בְּצִיָּעַר עִיר הַתְּמָרִים וְאֵעִפ"י שְׁלֹא הִזְפִּירָה שְׁמוֹ וְלֹא יִדְעָה אוֹתוֹ בְּשֵׁמוֹ כְּמַעֲשֶׂה צִיָּדָן וְאַנְטוֹכִיָּא וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים חוֹנְרִים לְעִיָּקָר אֶחָד וְהוּא שְׁאֵין מְדַקְדָּקִים בְּעֲדוֹת אִשָּׁה וְכָל הַמַּחְמִיר וְחוֹקֵר וְדוֹרֵשׁ בְּדְבָרִים אֵלּוּ לֹא יָפָה הוּא עוֹשֶׂה וְאֵין דַּעַת חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ שְׁעִיָּקָר תִּקְנֻתָם הַקָּלוּ מְשׁוּם עֵיגוּנָא דְאַיְתָתָא ע"כ לְמַרְנוּ מִתְּשׁוּבָה זֹו כְּמָה דְבָרִים חֲדָא שְׁאֵין רְאוּי לְדַקְדָּק וְלַחְקוֹר בְּעֲדוֹת אִשָּׁה עֵגוּנָא וְכַדְכְּתִיבְנָא לְעִיל וְעוֹד כִּינּוּן שְׁהַנְּכָרִי מל"ת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל א"צ לְשׁוֹב וְלִשְׂאוּל אִיךְ הֵיךְ הַמַּעֲשֶׂה שְׁהָרִי לֹא הִצְרִיף הָרַב שְׁיַחְזְרוּ וְיִשְׁאֵלוּ מִהַנְּכָרִית אִיךְ הֵיךְ הַמַּעֲשֶׂה אִם הִיא רְאָתָה אוֹתוֹ בְּשַׁעַה שְׁהִרְגוּהוּ אוֹ אַחֲרִים הִגִּידוּ לָהּ אוֹ מְצָאָתוֹ הָרוּג אִי שְׁמָא מְשׁוּם שְׁלֹא חָזַר אַמְרָה שְׁהִרְגוּהוּ אֵלּא מְשַׁמַּע כִּינּוּן שְׁאֵמְרָה הִרְגוּהוּ מִסַּל"ת א"צ לְשְׂאוּל יוֹתֵר וְאַפְּי' שְׁהַנְּכָרִי לְפָנֵינוּ יֵשׁ טַעַם לוֹמַר שֶׁא"צ לְחַקוֹר וְלִשְׂאוּל יוֹתֵר וְכ"ש כְּשֶׁהַנְּכָרִי חִלְף הִלֵּךְ לוֹ.

עוֹד יֵשׁ לְלַמּוֹד מִתְּשׁוּבָה זֹו שְׁאֵצ"ל קְבָרְתִּי שְׁהָרִי הַנְּכָרִית לֹא אָמַר אֵלּא וְיֵצְאוּ אַחֲרָיו וְהִרְגוּהוּ וְלֹא הִזְפִּירָה הַקְּבוּרָה כָּלֵל וְהַשִּׁיב הָרַב אִשָּׁה זֹו מְוַתֵּרֶת לִינְשָׂא וּמִתְּשׁוּבָה זֹו מוֹדַעַת רַבָּא לְמַחְמִירִים וְאֵעִפ"י דְּפִשְׁטָא דְהָאִי עוֹבְדָא חוֹלְקָת עַל מ"ש הָרַב ז"ל בְּעַצְמוֹ בַּפ"ח וְהוּא שְׁיֵאמַר קְבָרְתִּי הֵתֵם אַמְרָה לְהִלְכָה וְהִכָּא אַמְרָה לְמַעֲשֶׂה וְלֹא רְצָה לְהַחְמִיר בְּאִשָּׁה עֵגוּנָא.

וְלִיכָּא לְמִימַר שְׁתְּשׁוּבָה זֹו אֶחָד מִבְּעֵלֵי אוֹתָהּ סְבָרָא אַמְרָה חֲדָא דְשְׁמוֹ חֲתִים עָלָה הוּא וְהִיא כְּתוּבָה בְּכָלֵל שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת אַחֲרוֹת שֶׁל הַרְמַב"ם ז"ל וְעוֹד מִי שְׁהוּא רַגִּיל וּבְדַק בְּלִשׁוֹן הָרַב ז"ל יִפִּיר שְׁהוּא לְשׁוֹנוֹ דוּק וְתִשְׁפַח וְכְמָה דְבָרִים מְצִינוּ שְׁחֲזַר בּוֹ הָרַב ז"ל בְּאַחֲרִית יָמָיו וְעוֹד שְׁהוּא מְסַפֵּים לְבְּעֵלֵי הַסְּבָרָא הָאַחֲרֵת.

וְאַפְּשֵׁר לִי לְתַרְץ דַּמ"ש בְּפִסְקָ וְהוּא שְׁיֵאמַר קְבָרְתִּי הֵינְנוּ בְּזִמְנָן שְׁהַנְּכָרִי הַמִּסַּל"ת לְפָנֵינוּ הוּא אִם אָמַר קְבָרְתִּי מוּטָב וְאִם לֹא אָמַר שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ אִם נִקְבֵּר אוֹ לֹא אִם אָמַר לֹא קְבָרְתִּי אוֹ אֵינִי יוֹדַע אֵין מְשִׁיאִין אוֹתָהּ אֲבָל כְּשִׁיאִנָּה בְּפָנֵינוּ אִזּוּ סוּמְכִין דְּאִי הֵיךְ שְׁאֵילְתָא הִנּוּ אָמַר קְבָרְתִּי וְכָל זֶה לְדַעַת הָרִיטְב"א אֲבָל לְדַעַת מ"מ ז"ל לֹא קָשִׁיא דְכַתְּבִיב ז"ל דְּהָאִי עוֹבְדָא דְהָוָא דְהָנָה מְכָרִיז וְאָמַר מֵאֵן אֵיכָּא בִּי חִינְאִי שְׁכִיבִי חִינְאִי וְאֵיךְ עוֹבְדָא דְבִסְמוּךְ דְּפָרְשָׁא זְרִיזָא מְשַׁמַּע דַּא"צ לוֹמַר קְבָרְתִּי וְתִירְץ לְדַעַת הַרְמַב"ם ז"ל דַּע"כ לֹא הִצְרִיף הָרַב ז"ל לוֹמַר קְבָרְתִּי אֵלּא כְּשִׁיאִנּוּ מְזַפִּיר שְׁמוֹ וְלֹא מְפִירוֹ אֲבָל מְזַפִּיר שְׁמוֹ אוֹ מְפִירוֹ אֵצ"ל קְבָרְתִּי וּבְהָאִי עוֹבְדָא דְהָיָא נְכָרִית הָרִי אַמְרָה שְׁהֵיטָה מְכִירְתוֹ וְכ"ש בַּנ"ד שְׁהֵיטָה מְפִירוֹ וּמְזַפִּיר שְׁמוֹ וְהָיוּ הוֹלְכִים בְּסִפְיָנָה א' וְהַצְרִיכְתִּי לְתַרְץ תִּירוּצִים אַחֲרֵים אֵעִפ"י שְׁעַל תִּירוּץ מ"מ ז"ל אֵנִי סוּמְךָ כַּמֶּש"ל מ"מ תִּירְץ תִּירוּץ אַחַר לִישָׁב הַדְּבָרִים אִפְּי' לְדַעַת

המתהללים באילי חללות לבם לבלתי שמוע אל הפוסקים האחרונים כגון הר"ן ומ"מ וריב"ש ז"ל.

ונו"ל ריב"ש ואני איני חושד להרמב"ם ז"ל שיצריה קברתי בכל נכרי מסל"ת דהא בגמ' גבי מאן איתא בי חינואי לא אמר קברתי וכן ההוא דקאמר ני לפרשא זרינא וכו' אבל דעת הרמב"ם ז"ל כשאין הנכרי אומר איש פלוני מת שאינו מזכירו בשמו אז צ"ל קברתי אבל באומר מסל"ת איש פלוני מת חלילה להרב ז"ל שיצריה קברתי שהרי באותו הפרק בעצמו כתב כיצד משיאין ע"פ המל"ת וכו' ובפרק שלפניו כי הרב ז"ל אינו סובר שצאמר בהנהו תלת עובדי מעשה שהיה פה היה ועשה זה החילוק עכ"ד.

ונו"ל הר"ן בתשובה ואין בזה ספק אפי' לדברי הרמב"ם ז"ל שכ"כ הוא בכיוצא בזה פרק אחרון מה' גירושין דכל שהוא מפירו אצ"ל קברתי אלא מת בלבד אבל כשאינו מפירו הוא שסובר הרב ז"ל דלא סגי עד דאמר קברתי מפני המעשים שבאו בגמ' בכיוצא בזה דבכולם יש קברתי אלא ש"מ דנהי דבמפירו סגי במת בלבד ושאינו מפירו בעינו דלימא מת וקברתי והוא דעתו של הרב בזה וטעמא דמילתא דיותר אדם בקי במי שפירו מבמי שאינו מפירו הילכך כל שאמר מת לחוד סגי אע"ג דל"א קברתי ולא חיישינן דאמר בדדמי לפי שאין הדברים ברורים עד דאמר קברתי עכ"ל.

ולדעת הני רבנותא אין ק"ו כלל ממ"ש בפסק למ"ש בתשובה אבל לדעת הריטב"א ז"ל שחילק בין מכריזלאינו מכריז ולדעת הרשב"א שהעלה הדבר בצ"ע עכ"פ צריה לתרץ כמ"ש או בדרך אחרת פי מעולם לא אמרתי קבלו דעתי ולפי אומר לי שאם היה הרשב"א ז"ל רואה תשובה זו של הרב היה גם הוא עושה מעשה להקל: ולענין אי עדיף נכרי מסל"ת טפי מעבד ופחה הדבר ברור דעדיף ועדיף וכ"נ בבירור מדברי רש"י ז"ל בסוף יבמות בעובדא דהיא פונדקית וכ"כ הר"ר ישראל וכ"כ מוהריק"ו יעיי"ש פי איני בא לשנות הדברים ולית דין צריה בושש.

ועיקר מה שיש לדקדק בנ"ד בהאי סהדותא דמשמע מתוך עובדא גופא דאמר בדדמי שהרי המכה היה עומד על קרש בלב ים מותרף והפה אותו אל החומש או במקום שיצאה נשמתו מיד וגם המסל"ת שהיה מטורף לעמוד על נפשו איך נתן אל לבו לראות שהכהו במקום שהנשמה יוצאה בו ועוד דמסתמא מיד שהכהו צלל במים אדירים ועוד שהנכרי לא היה אפשר שיששהא שם עד שיצא נשמתו שגם הוא היה ממהר לצאת מתוך ההפכה מפל הני צדדי הוה משמע דלית מששהא בהאי סהדותא אבל כד מעינת בה שפיר תשפח דאיכא פמה אנפי אחרני דלא אמר בדדמי ותחילה אומר פי עדות היהודי אינו מכחיש כלל עדות הנכרי המסל"ת ואינו מעלה ומוריד בדין זה פי כן דרכו של דבר ראה אותו שנפל לים בכח וצלל במים ויצא למרחוק כמנהגו של עולם ולשם איבע המעשה והיהודי לא ראה פי לא ראיתי אינה ראה אא"כ אמר לא וזה ידי מתוך ידו וזה ברור מאד והחולק על זה חולק על האמת ואפשר שהמכה היה גבור וחזק והקרש היה כבד והכהו מפת אכזרי על הלב או בכטן ויצאו מעיו ואדרבה טירופו היה סיבה להפאתו מפת מנת כדי להנצל ממנו שהיה רודף אותו שאם ירבו שניהם על הקרש קרוב הוא שימותו שניהם ועוד אפשר שהיהודי היה קרוב למיתה וחלוש מאד מחמת המים ונלאה לשוב בהפאה כל דהו יצאה נשמתו וזה קרוב מאד כ"ש שחשב שכבר מצא קצת סמך ולענין הנכרי

המל"ת אֶפְשֶׁר שֶׁהִיא גַם הוּא עַל קֶרֶשׁ אוֹ עַל נֹטֵל יוֹשֵׁב בְּטוֹחַ וְרָאָה הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהִכָּהוּ וְאָח"כ רָאָה אוֹתוֹ צָף ע"פ הַמַּיִם כְּדֶרֶךְ הַמַּתִּים וְא"ת בְּשִׁלְמָא אַחַר שִׁישֵׁב זְמַן בְּמַיִם מֵת שֶׁכָּבֵר נִתְפַח אָזִי הוּא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם אֲבָל מִיָּד אַחַר מִיתָה צָלַל בְּמַיִם י"ל דִּילְמָא שֶׁהִיא זְמַן מְרֻבָּה עַד שֶׁנִּתְפַּח וְעָלָה וְהִקְרֹב אֲצֵלִי הוּא שֶׁעָלוּ כָּלָם לִיבְשָׁה וְהִשְׁלִיכוּהוּ הַמַּיִם לִיבְשָׁה כַּמְנַהֵג וְשֵׁם רָאָה אֶת הַיְהוּדִי מְוַשְׁלָה מֵת וְהִבִּין בּוֹ וְרָאָה אֶת הַמַּכָּה שֶׁהִיא מִפֶּת אַכְזָרִי בְּמִקוֹם שֶׁהִנְשָׂמָה יוֹצֵאָה בּוֹ וְהִפִּיר שֶׁמִּתְחַמֵּת הַמַּכָּה מֵת אוֹ שִׁמָּא הִיא כָּל פֶּה קֶרֶב אֲצֵלָם עַד שֶׁרָאָה שֶׁהִפָּהוּ בְּמִקוֹם שֶׁהִנְשָׂמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ אוֹ בְּכֶטֶן וְיִצְאוּ מַעֲיוֹ שֶׁשׁוּב לֹא יִחְיֶה אוֹ שִׁמָּא הַקֶּרֶשׁ הִיא גְדוּל וְרָאָה אוֹתוֹ מְוַשְׁלָה מֵת עַל הַקֶּרֶשׁ שֶׁהָרִי בְּהַכָּאָה כָּל דָּהוּ הִיא מֵת כְּדָפְנִי לְעֵיל וְאָח"כ הִפִּילוּ לָיִם אוֹ אֶפְשֶׁר אַחַר שֶׁעָלוּ כָּלָם לִיבְשָׁה הִיא הַמַּעֲשֵׂה וְהִרְגוּ לְפִי שֶׁרָצָה לְעֵלוֹת עַל הַקֶּרֶשׁ כְּשֶׁהָיוּ בֵּינָם פִּי הַנְּכָרִי עֵבְרָתוֹ שֶׁמְרָה נֶצַח כְּמוֹ שֶׁהוּא מְפֹרָס בְּאֻמַּת אֲדוֹם וְכָף הַעֵיד עֲלֵיהֶם הַנְּבִיא אוֹ שִׁמָּא בְּסַפִּינָה עֲצָמָה הִיא הַמַּעֲשֵׂה לְפִי שֶׁדֶרֶךְ הַסַּפִּינָה הַנְּשָׁבְרָת אֵינָה מִתְפָּרֶקֶת לְחֻלְקִים בְּפַעַם א' אֲלֵא אַח"כ וְכִשְׁהִתְחִילוּ לְרַבּוֹת בָּהּ הַמַּיִם כָּל אֶחָד תּוֹפֵס לוֹ קֶרֶשׁ אוֹ חֶבֶל אוֹ עֵץ אוֹ קוֹרָה וְרוֹכֵב בָּהּ וְיוֹשֵׁב וּמִצָּפָה עַד שֶׁיִּרְאָה מֵהַשִּׁיָּהָה בְּסוֹפָהּ וּמִשָּׁה קוֹלְפִטִי הַשְּׁלִיף עֲצָמוֹ בְּתַחֲלִילָה וְחִבְּרוּ רוֹאָה וְלֹא עָלָה וְאֶחָדִי הַשְּׁלִיף עֲצָמוֹ הַיְהוּדִי וְאָח"כ עָלָה מִשָּׁה הַנּוֹ' וְחִזַּר אֶל הַסַּפִּינָה שֶׁלֹּא הִיא יְכוּל לְשׁוּט וְרָצָה לְרַפּוֹב עַל הַקֶּרֶשׁ אֲשֶׁר הִיא רְכוּב הַמְרָצָח וְהַגּוֹי רוֹאָה הַמַּעֲשֵׂה כִּי עֲדִינָן בְּתוֹךְ הַסַּפִּינָה הָיוּ אוֹ בְּאֶחָד מִחֻלְקֶיהָ וְכִינָן שִׁישׁ לְתַלּוֹת בְּאֶחָד מֵאלוֹ לֹא תְּלִינָן דְּאָמַר בְּדַדְמִי וְאָפְנִי לְדַעַת הָאוּמָרִים דְּנְכָרִי הַמַּל"ת אָמַר בְּדַדְמִי.

וְרָאָה דְּתְּלִינָן לְהַקֵּל וְלֹא לְהַחְמִיר דְּהָא תְּלַמּוּדָא לֹא מְפִיק מִמַּל"ת אֲלֵא בְּמִתְפַּנּוּן לְהַעֲדִיד אוֹ לְהַתִּיר א"כ לֹא דִּיִּיקִי אֲשָׁאֵר אֲמַתְּלָאוֹת וְכ"כ הַר' יִשְׂרָאֵל ז"ל וְהָכִי אֵימָא בְּתַשׁוּבוֹת מוֹר"ם דְּאָפְנִי אָמַר הַנְּכָרִי אֲנִי הַרְגָתִי אֶת פ' מִהֲנִי בַּמַּל"ת וְלֹא אֲמָרִינָן דְּלִמְיָרְמָא אֵימָא קַעְבִּיד וְא"כ מוֹכַח מְדַבְּרִיו וּמְסִיק שֵׁם דַּה"ה לְשָׂאֵר אֲמַתְּלָאוֹת כְּגוֹן לְהַתְּפָאָרוֹת אוֹ לְמִצְאָ חֵן קָא מְכוּיָן לֹא חִיִּישִׁינָן דְּלֹא תְּלִינָן לְהַחְמִיר בְּכָל הַנִּי אַא"כ מוֹכַח ע"כ עוֹד כְּתַב מוֹר"ם ז"ל בְּתַשׁוּבָה דְּאֵם הַעֵיד הַעֵד לְאַחַר ג' יָמִים לֹא אֲמָרִינָן לֹא תְּהִי עֵדוֹת וְכִדְתַּנָּן אֵין מְעִידִין עָלָיו לְאַחַר ג' יָמִים דְּכִינָן דְּמַעֲדִיד בְּסַתָּם נְהַרְגַּ אֲמָרִינָן דִּידַע וְדָאִי שְׁנִהְרַג כְּגוֹן שְׁנִהְרַג מִיָּד וְהִפִּירוּ אוֹ שֶׁהִיא עִם הַהוֹרְגִים וְרָאָה חִבְּרוּ שְׁהַרְגוּהוּ ע"כ וְכַתְּבַ עָלָה מוֹהַר"ר יִשְׂרָאֵל ז"ל אֲלֵמָא אֲזַלִּינָן בְּתַר סַתָּם וְלֹא דִּיִּיקִינָן אֲבַתְרִיָּה אֲלֵא תְּלִינָן דִּידַע בְּוֹדָאִי שְׁמַת בְּאִיזָה עֲנָן וּמְאֹרַע שֶׁהִיא ע"כ וְאֵע"ג דְּכַתְּבַ ז"ל דְּסַתָּם כְּצִמְסִיחַ סַתָּם שְׁנִהְרַג אֵינּוּ מְסִיחַ הַדְּבָר דְּרַגִּיל עָלְמָא לְמִימַר בְּהוּ בְּדַדְמִי אֲבָל בַּנ"ד דְּבַגּוּף הַעֵדוֹת אֵיכָא לְמִיחַשׁ לֹא אֲמָרִינָן וְכו' וּבַנ"ד נְמִי אֵיכָא לְמִיחַשׁ דְּאָמַר בְּדַדְמִי.

לִיתָא וְלֹא קִשְׂיָא אֲלֵא אֲדַרְבָּה מַהֲרָ עוֹבְדָא אֵיכָא סִיעָתָא לְעוֹבְדָא דִּידוֹן חֲדָא דְּהַתָּם מְזַכִּיר מִיתָה וְשֵׁם מִיתָה נּוֹפֶלֶת עַל כָּל דְּרָכֵי הַמִּיתָה אוֹ ע"י הַטְּבִיעָה אוֹ ע"י דְּבַר אַחַר וּבְטְבִיעָה רַגִּילִי אֵינְשִׁי כִּי חֲזִי לִיהַ טוֹבַע בַּיָּם קוֹרִין עָלָיו שֵׁם מִיתָה אֲבָל בַּנ"ד שֶׁהַזְכִּיר הַרִיגָה בְּפוֹנִיָּאל לֹא שִׁיָּף לְמִימַר בְּדַדְמִי דְּלֹא קָרוּ אֵינְשִׁי לְטְבִיעָה הַרִיגָה בְּפוֹנִיָּאל וְזֶה בְּרוּר מְאֹד לְכָל בְּעָלֵי הַעֵינַיִם הַמְּבַקְשִׁים הָאֵמֶת.

וְתוֹ דְּהַתָּם סִינִים דְּבַרְיוֹ וְאָמַר דְּבָרִים שְׁמִשְׁמַעוֹתָם הַטְּבִיעָה כַּמ"ש הוּא ז"ל אֲבָל בַּנ"ד לֹא הַזְכִּיר כָּלָל. וְתוֹ כִּינָן שֶׁהִיא מְסַפֵּר מִי נִיצוֹל וּמִי נִטְבַּע וְהַיְהוּדִי לֹא הַזְכִּירוּ בְּכָלֵל הַטּוֹבַעִים

אֵלָא שְׁנֵהֲרַג בְּפוּנְיָאֵל מִשְׁמַע בְּהֶדְיָא מִתּוּךְ דְּבָרֵי שְׂיַדַּע בּוֹדַאי שְׁהַרְגוּ וְלֹא מִתּ מִפְּנֵי הַטְּבִיעָה וְטַעַם זֶה נִכּוֹן מְאֹד וְלֹא עָלָה עַל לֵב בְּעַלְי הַקּוֹנְדְרִיסִין: וְלַעֲנֹן אֵי הֶדְרִינֵן בְּתַר שְׁרִיטָא אוֹ בְּתַר אִיסוּרָא בִּפְּ הָאִשָּׁה בְּתַרָא תַּנּוּ אֵין מְעִידִין נְאֻפִי רְאוּהוּ מְגֻנֵד וְצְלוּב וְהַסְיָה אוֹכְלֵת וְכוּ' נְפַל לְמַיִם שְׂאִין לְהֵם סוּף וְכוּ'.

מִהְנֵי מִתְנִיתָא וּמַה דְּאִיתְמַר עָלֶיהוּ בַּגְמ' מִשְׁמַע דְּאֲזַלִּינֵן בְּתַר אִיסוּרָא מְשׁוּם חֲנוּמְרַת א"א וְלֹא מִקְלִינֵן מִיַּד מְשׁוּם עֵיגוּנָא דְּאִתְתָּא וְגַרְסִינֵן נְמִי בִירוּשְׁלַמִי רְאוּהוּ מְגֻנֵד אֲנִי אוֹמֵר בְּחֶרֶב מְלֻבְּנַת נְכוּה וְצְלוּב אֲנִי אוֹמֵר מְטְרוֹנִיתָא עֶבְרָה עָלֵי וּפְדָאֲתוּ וְסִיָּה אוֹכְלֵת בּוֹ אֲנִי אוֹמֵר נְתַרְחַמוּ עָלֵי מִן הַשְּׂמַיִם נְפַל לְבוּר אַרְיוֹת אֲנִי אוֹמֵר נְסִים נַעֲשֶׂה לּוֹ פְדֻנְיָאֵל לְכַבְשָׁן הָאֵשׁ אֲנִי אוֹמֵר נְסִים נַעֲשׂוּ לּוֹ פְחֻנְיָא וְכוּ' ע"כ הָא מִשְׁמַע דְּהֶדְרִינֵן אַצְדִּי דְחֻמְרָא וּמִהֲתֵם מִשְׁמַע אִיפְכָא דְתַנּוּ אִפִּי שְׁמַע מִן הַתְנוּקוֹת וְכוּ'.

וְתוּ תַנּוּ מְעִידִין לְאוּר הַנֵּר וְלְאוּר הַלְבָנָה וּמְשִׁיאִין עַפ"י בַּת קוֹל וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁעֻמֵד עַל רֹאשׁ הַהָר וְכוּ' וּמִהְנֵי מִתְנִיתָא וּמַעוּבְדֵי דְאִתְמַר עָלֶיהוּ בַּגְמ' מִשְׁמַע דְּצָרִיף לְאִהֲדוּרֵי בְּתַר צְדָדִין דְּשְׁרִיטָא וְכ"כ הָרָא"ש ז"ל בְּתַשׁוּבָה וְכַדְכְּתִיבָנָא לְעִיל וּא"כ קִשְׁיֵן אִהֲדוּרֵי י"ל דל"ק דְהֶנְהָ דְלְעִיל אִיגְרִי בְּדִלְיָא סְהִדוּתָא דְמַת אֵלָא דְמַסְפָּקָא לָן עוֹבְדָא הִיכִי הֵנָּה וּמְשׁו"ה אֲזַלִּינֵן לְחֻמְרָא אֲבָל הִיכָא דְאִיפְכָא סְהִדוּתָא אִפִּי נְכָרֵי הַמַּל"ת אֲזַלִּינֵן לְקוֹלָא וּמִהֲדְרִינֵן אַאֲפִי דְשְׁרִיטָא וּמִקְלִינֵן מְשׁוּם עֵיגוּנָא דְאִתְתָּא.

וּא"ת ה"מ בְּעַד הוּא דְמִקְלִינֵן אֲבָל בְּגוּפָא שְׁל עֵדוּת לֹא דְגַרְסִינֵן בִּפְּ יֵשׁ בְּכוּר ת"ש פְּדַחַת בְּלֹא פְרָצוּף פְּנִים וְכוּ' וּמִתְרַצִּינֵן שְׂאֵי עֵדוּת אִשָּׁה דְאִתְמַירוּ בַּה רַבְּנֵן וּפְרָכִינֵן וּמִי הַחֲמִירוּ בַּה וְהַתְנֵן הַחוּזְקוּ לְהִיּוֹת מְשִׁיאִין עַד מְפִי אִשָּׁה מְפִי עֶבֶד מְפִי שְׁפָחָה וּמִתְרַצִּינֵן כִּי אִקְלוּ רַבְּנֵן בְּסוּפָה בְּתַחֲזִילָה לֹא אִקְלוּ רַבְּנֵן וְאִי בְּעֵית אִימָא יִכִּיר לְחוּד וְכוּ' הָרִי לָהּ בְּהֶדְיָא דְבַתְחִילָה לֹא אִקְלוּ רַבְּנֵן אִפִּי דְאִיפְכָא סְהִדוּתָא דְעָלָה דְמַתְנִי דְאֵין מְעִידִין אֵלָא עַל פְּרָצוּף הַפְּנִים קְוִימִינֵן.

וּי"ל דַּה"מ הִיכָא דְמַעֲיַד רְאָהוּ מִת לֹא מִקְלִינֵן לּוֹמֵר זֶה הוּא עַד שְׁיִפִּירָהוּ יָפָה אֲבָל עַד הַמַּעֲיַד שְׁרָאָהוּ שְׁמַת אוֹ שְׁנֵהֲרַג פִּינֵן שְׂיַדַּע שְׁזָה הוּא מִקְלִינֵן בֵּינָה וְכֵן הַבְּאִתִּי מְלִשׁוֹן רַש"י ז"ל שְׁפָתָב בְּסִיפָא לְאַחַר שְׁכּוֹנוֹנוּ יָפָה שְׁזָה הַקְלוּ חֲכָמִים בְּסוּף עֵדוּתוֹ לְהַחֲזִיקוֹן אִפִּי בְּעֶבֶד וְשְׁפָחָה אֲבָל בְּתַחֲזִילָתוֹ תַּחֲזִילַת הַעֵדוּת דְהֵינּוּ רְאִיִּית הַמַּת לֹא הַקְלוּ עַד שְׁיִפִּירָהוּ יָפָה עַכ"ל וּמִפְּאֵן נְסִתְפָקוּ וּגְמָמוּ הִיכָא שְׁהַנְכָרֵי מַל"ת שְׁרָאָהוּ צָף ע"ג מִיָּם הִיאָף נְתַן טְבִיעוֹת עֵין דְבַשְׁלָמָא יִשְׂרָאֵל שְׁמַתְפְּנוּן לְהַעֲיִדָאִיפְכָא לְמִימַר נְתַן בּוֹ ט"ע בְּמַתְפְּנוּן אֲבָל בְּנְכָרֵי לֹא שְׁיִיף זֶה וּא"ת וְאִמָּי גְמָמוּ בְּהֶדְיָא מִשְׁמַע הִכִּי בִּפְּ יֵשׁ בְּכוּר.

י"ל דְּדִילְמָא לֹא סְמִיכִינֵן אֵהָאֵי תִירוּצָא וְכַנְרָאָה פִּינֵן שְׁהַנְכָרֵי הֵנָּה מִפִּירוּ יָפָה וְהַעֲיַד שְׁנֵהֲרַג הֶדְרִינֵן אַצְדִּי דְשְׁרִיטָא מְשׁוּם עֵיגוּנָא דְאִתְתָּא וְאִי אֲמַרִינֵן אֲמַר בְּדַדְמִי אוֹ לֹא כָּל הִיכָא דְאִיפְכָא צְדָדִי דְלֹא אֲמַר בְּדַדְמִי הֶדְרִינֵן עָלֶיהוּ וְלֹא הֶדְרִי אַצְדִּי דְאֲמַר הַנְכָרֵי בְּדַדְמִי לְאַסְוֵר אֵת הָאִשָּׁה.

הַנְלַע"ד פְּתַבְתִּי דוֹד וְ זָמְרָא: כּוֹ שְׂאֵלַת מְמַנִּי הוֹדִיעָף דַּעֲתִי בְּאִשָּׁה עֵיגוּנָא שְׂפָא עֵדוּת לְהַתִּירָה וְז"ל בְּמוֹתָב תְּלַתָּא פְּחָדָא הַוִּינָא וְכוּ' פֶּד אֲתָא קְדַמְנָא הַר' יוֹסֵף נְהוֹן וְאֲמַר כִּי פְשָׁרְצָה לִילָף מִפְּאֵן לְאַסְטָנְבוּל בְּקָשָׁה מְמַנֵּן אֲלַמְנַת ה' יִצְחָק חֲפִים לְבַקֵּשׁ עַל בְּנֵיהָ מָה

היה מהם והעיד עתה בפנינו שפשהיה הוא באסטנבול בפונדק א' היו נמצאים עמו יהודים מפטרס ושאל מהם על הבנים הנז' אם בחיים חיתם או לא והשיבו לו שהבן הקטן הוא עדיין בחיים והגדול יצא מפטרס למקום אחר ולא זכר אם אמרו לו הרגוהו לסטים בדרך או הכוהו וחסר לפטרס ומת מחמת המכות מ"מ העיד שאמר לו שמת ומה שהעיד בפנינו וכו' פ' ופ' וכו'.

תשובה אשה זו מותרת להנשא לכ"ע פינון שלא הוחזקי שני יצחק חפים שיש לו ב' בנים במצרים ואע"ג דלא ידעינו אם יש שם יצחק חפים אחר שיש לו שני בנים פינון דלא הוחזקו לא חיישינו.

ותו דעל אותם שהיו במצרים שאל העד ועליהם השיבוהו שהגדול מת ואע"ג דלא העידו וקברנוהו לית לן בה פינון שלא היה שעת מלחמה ודבר ברור שאשתו של משה בנו של רבי יצחק חפים הנז' שהוא הגדול מותרת להנשא הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא.

כח שאלת ממני אם כל חייבי מיתות ב"ד ומלקות שוין לענני חזקה וזמנו שנה: תשובה גרסינו בירושלמי פ' עשרה יוחסין תני איש ואשה באו ממ"ה הוא אומר אשתי היא והיא אומרת בעלי הוא אין הורגין עליה משום א"א הוחזקו הורגים עליה משום א"א עד כמה היא חזקה ר' יונא ר' בא ר' חייא בשם ר' יוחנן אמר עד ל' יום עכ"ל והירושלמי הזה כתבו הרמב"ם ז"ל פ"א מאישות ורבינו יעקב ז"ל וכי הכי דלגבי א"א הוי חזקה ל' יום ה"ה לכל שאר חייבי מיתות ב"ד או חייבי מלקות חוץ מנדה דהא דאמרין הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה לא שייך למימר חזקה (לי) [שלישים] אלא פינון שראוה שכוותיה לובשת בגדי נדותה הוחזקה ובעלה לוקה עליה וכן פירש"י ז"ל וכן הספיקו כל המפרשים ז"ל תדע דביתר האי מימרא מיייתי בירושלמי ההיא דר"י דהורגין על החזקות ולא שאיל עלה כמה היא חזקה משמע דעלה דלעיל סמוך דאמר חזקה (לי) [שלישים] וליכא לפלוגי בין ענין לענין דהא בתלמודא דידן בשלהי (ק"י) [קדושין] מיייתי האי דר"י דאמר מלקין על החזקות וסוקלין ושורפין על החזקות האי דרבי בר רב הונא איש ואשה תינוק ותינוקת שהגדילו בתוך הבית נסקלין זה ע"ז ונשרפין זה ע"ז ומעשה באשה א' שפאת לירושלם ובנה מורכב על כתפה והגדילתו ובא עליה והביאה לב"ד וסקלוה לא מפני שהוא בנה אלא מפני שהנה פרוף אחריה הרי שאין חילוק בין כל חייבי מיתות לזמן החזקה ותו דר"י הוא מארי דשמעתא דאמר הורגין על החזקות איהו הוא דאמר דזמן החזקה (לי) [שלושים] נאי איתא שיש זמן אחר לחזקה לא הנה שתיק מיניה אלא ודאי חזקה כל הדברים הללו ל' יום הנלע"ד פתבתי דוד בן זמרא: כט שאלת ממני אודיעה דעתי על ענין אביגיל עם דוד דאמרו בפ"ק דמגילה ובירושלמי דסנהדרין שתבעה דוד והוציאה לו פתם לאמר שהיא נדה וכו' פדאיתא התם נאיך יעלה על לב לומר שדוד שהנה בחיר אלקים היה רוצה לבא על א"א וכשראה שהיתה נדה חזר בו והלא א"א במיתה ונדה בכרת ולאיסור א"א לא היה חושש ולאיסור כרת היה חושש.

ותו אמרו ברוכה את לה' וכו' אשר פליתני לבא בדמים תרי דמים דם נדה ודם נבל ולמה לא שבח אותה על שמנעתו מלבא על א"א. ותו דאמרו התם שגילתה אביגיל את שוקה והלכו לאורה ג' פרסאות היא צדקת גלתה את שוקה לפני דוד והתוס' הקשו קוש' זו ולא תירצו כלום ולא ראיתי לאחד מן המפרשים דברו בזה כלל.

ואם במעשה דבת שבע אמרו כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה איך אפשר דיאמרו שתבע א"א בעבירה: תשובה הקושיא שהקשו בתוס' איך גלתה אותה צדקת את שוקה עוד הקשו קושיא אחרת דמחזי כגונמא לומר שהלך לאור שוקה ג' פרסאות ומירצו דנמצא בספרים המדווקים שנקוד בהם לאורה כלומר לאור שלא פי' נתאנה לה דוד והלך באור החמימות ג' פרסאות עכ"ל.

והקושיא הא' לא חזר לתרצה לפי שאפשר לתרץ דלא גלתה את שוקה לכתיחלה אלא שהיא היתה יורדת בסתר הדר והרוח גילה את שוקה והיא לא היתה יודעת שאחרים רואים אותה שהרי בסתר הדרים היו יורדים ולא ראו אלו את אלו עד שפגעה בהם וכ"נ מהכתובים והגונמא תירצו אותה ולעיקר השאלה הנה אפשר לומר דס"ל לדוד דכיון שנגמר דינו דנבל להריגה מפני שמרד במלכות הרי אשתו למלך (עיין ב"ר פ' ל"ה) כשאר נכסים וכי היכי דשאר נכסים מחיים שרו למלך ה"ה לאשתו דגברא קטילא הוא וטועה הנה בזה דבשלמא שאר נכסים מותרים מטעם הפקר אבל איסור א"א אינו נפקע אלא בגט או במיתה ואפשר דהיה סובר כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעו רבנן לקידושין מיניה וכן אמרו כל המורד במלכות ויגמר דינו למיתה יהיו קידושין למפרע מתנה ודוד טועה הנה לא מזיד ח"ו.

כ"ז כתבתי להראות פנים לפשטי הכתובים. אבל מה שאני מאמין הוא פי אביגיל פלגש היתה לנבל וקי"ל פלגש בלא קידושין וכתובה ולפיכך תבעה דוד שמותרת היא ולא נמנע אלא מפני פרת של נדה ואע"ג דהכתוב קורא אותה אשתו דכתיב ולאביגיל אשת נבל וכו' משום חשיבותה קורא אותה אשה.

ותו שפך הנה המנהג באותו זמן לפלגש קורין אשה דרך פבוד וכן תמצא בענין פלגש בגבעה דכתיב ויקח לו אשה פלגש וכתוב ויקם אישה וילך אחריה ומזה הטעם ניחא נמי מהקושיא שהקשו בתוס' שגלתה את שוקה כדי שישתפל בנפיה וישאנה ואילו היתה א"א לא היתה עושה כן שהרי מנו אותה בכלל הנביאות אלא שידעה שעתידי נבל למות ותנשא לדוד זהו שאמרה וזכרת את אמתך ואמרו בגמ' דבני מערבא היא כיון שפקרה עצמה פגמה הכתוב פי מתחילה קורא אותה אביגיל ועתה אביגה ואפשר פי בתחילה שגלתה את שוקה להכי נתפוננה ולא היל יכול דוד ליקח אותה בעודו נבל חי אעפ"י שהיתה פילגש מפני שהיו מחמירים בה באותו זמן כאילו היא אשה ומעשה פלגש בגבעה יוכיח וכתב ותנה עליו פלגשו שאעפ"י שהיא פלגש קרו ליה ננות מ"מ לא היתה א"א גמורה ודוד הנה יודע זה ולפיכך תבעה והראת לו הפתם שהיא נדה ופירש מפני איסור פרת שבה ואין לנו לתלות דבר מגונה בזה בדוד משיח ה' מדעתנו שאפ"י מה שמפורש בכתובים מעשה בת שבע דקדקו רז"ל כמה דקדוקים שלא חטא כ"ש בדבר שאין לו זכר בכתוב.

וכי תימא משום דלא בא הדבר לידי גמר לא חשבו דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה הא ליתא שאם המניעה היתה מצדו לפי שנתגבר על יצרו ניחא אבל לא היתה המניעה אלא מפני שהיתה נדה והנפש המתאנה קצה בה שהרי הנכרים מרחקים הנדה ומקרבים שאר העריות אלא מאי אית לה למימר שלא היתה א"א או משום דפלגש היתה או תנאי הנה בנישואיה ולא נתקנים התנאי והנה זה מפורסם אצל דוד ומשו"ה תבעה

והיא לא השיבה לו א"א אני אלא טמאה אני וזהו שאמר הפתוח אשר פליתני מפא בדמים ולא אמר לה אשר פליתני לבא על א"א.

עוד אפשר לפרש פי היא היתה יורדת בסתר מקום חשף ובלילה דכתיב אם יותר לנבל עד אורהבןקר והוא נאנשיו היו באים מכנגדה ויורדים בסתר החר אלו מזה ואלו מזה והיא לא ידעה שהיו באים כנגדה וכתיב ותפגוש את דוד וכו' וכדי להאיר בחשף גלתה את שוקה שהיה מביהיק להאיר לה באפילה פי נעריה הלכו לפניו ודוד נאנשיו הבאים לקראתה כנגדה ראו האור ההוא ולא ידעו מה הוא והלכו לאור ההוא ג' פרסאות היא יורדת מן החר מזה והם יורדים מהחר מזה עד שפגעו בה למטה וכל מה שהיו יורדים היה האור ההוא מתקרב אליהם ועתה ניחא קצת ממה שהקשו התוס' שהוא גונזא וכשפגעו בה וראו את יופיה נעשו פלם בעני קרנו כדאימא בירושלמי והוא נדאי פסטה את שוקה כשהרגישה בהם ודוד המלך נתן עיניו בה לישא אותה אחר שיהרוג את נבל אבל היה הדבר קשה בעיניו בחושבו שהיא פרוצה שעשתה מעשה הזנות לגלות את שוקה ותבעה לבדוק אותה ולדעת הטובה היא אם רעה לא ח"ו לעשות מעשה שאפ' היתה רוצה לא היה עושה מעשה וגם לא היה נושא אותה והיא לא רצתה והראתה לו דם נדתה והפיר דוד שלא היתה רוצה ובין שלא היתה פרוצה וגם לא היתה מןקרת.

ומ"ש אח"כ אשר פליתני לבא בדמים דמשמע דאם היתה רוצה היה בא עליה אזיל דוד לשיטתה כפי מה שהבינה בדבריו כפשטן שדעתו היה לבא עליה אבל בלבד לא היה אלא לנסותה ולבדוקה אם היא ראויה לו אחרי מות נבל.

ומה שיאמת לה זה הוא כי מלשון הגמרא במגילה משמע דאפילו אחר שהראתה לו הפתם אמר לה השמיעי לי ואיך יעלה בדעת שהדבר שאפילו הנכרים מרחיקים אותו היה דוד מתאנה אלא נדאי לנסותה היה מתכוין מפני שראה בה פריצות גילוי השוק.

וא"ת מנא להו לרבנן למדרש שגלתה את שוקה בשלמא שתבעה דוד למדו ממה שאמרה ולא תהיה זאת לפוקה ולמכשול מפלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו מעשה דבת שבע אלא שגילתה את שוקה מנ"ל.

וי"ל דתיבת ותפגוש אותם דרשי שהיא יתירה ונהכי איתא בירושלמי ותפגוש אותם גלתה את שוקה והלכו לאורה ותפגוש אותם הקרו פלם עכ"ל. כ"ז פתבתי ללמד שיש לנו לחזור ע"כ צדדי וצדדי דצדדי ללמד זכות על משיח ה' כאשר עשו רז"ל על עגנון בת שבע.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: שאלת ממני אודיעה דעתי על ראובן נטען על אשה פנויה ואשתו תובעת ממנו בפני ב"ד שיאסור אותה הפנויה עליו לזמן ארוך ואע"פ שהוא מושבע ועומד שלא ישא אשה אחרת עליה בחייה מפחדת שמרוב אהבת זאת הפנויה לא ימיתנה כדי שיוכל לקחת את הפנויה אם יש לב"ד לפסוק על האיש ההוא לאנסרה או לאו: תשובה שורת הדין נותנת שיאסור איתה עליו דחיישינן שהנואף יחרוג אותה מדאמרינן סוף מס' נדרים אמר רבא איתתא שריא אם איתא וכו' איסורא ניחא ליה דליכול ולקמות דכתיב אנשי דמים נאפו ודם בידיהם ופירש"י דנואפים והורגים הבועלים.

הרי מציינו בקדיא דחיישינן שיהרגנה וכמו שפיתבנו שם בשם התוס' דניחא ליה להנזאף דלימות בעל פדי שישאנה בפרהסיא הרי דאיכא למיחש. הנלע"ד כתבתי שמעון אשפנזי תלמיד מרנא ורנא מוהר"ר דוד ו' זמרא: לא שאלת ממני אודיעה דעתי על אחד מבני האנוסים דור ג' שנשא אשה גרושה ורצו קצת החכמים לכופו לגרש אותה לפי שהיה אביו נזקק מליטמא למתים שהיו הנכרים קוראים אותו תתיז פהו נאבי אביו חזר לחסות תחת פנפי השכינה ולא היה חושש לזה והיה מיטמא למתים ולא היה נוהג דבר מעניני הפהונה אבל אביו כשפא לא"י חשש לעצמו ושאל את פי אחד מגדולי הדור והזהירו מליטמא למתים בנו לא חשש לזה ונשא גרושה ורצו להוציאה ממנו בטענה זו ורצית לדעת מה עמדי: תשובה מי שהזהירו שלא יטמא למתים לא משורת הדין א"ל פן אלא אם אתה חושש לעצמך ממדת חסידות לא תטמא למתים דליכא למימר משום דקי"ל ספק חלל של תורה אינו מטמא למתים ונותנין עליו חומרי פהני וחומרא ישאל דל"א הכי אלא היכא דהוחזק לן ודאי דכהו הוא אא דמספקא לן אם הוא חלל אבל בנ"ד לא הוחזק בכהו ע"פ הנכרים כלל דעד כאן לא איבעיא לן אלא אם מעלין משטרות לכהונה וכגון שפתיב בשטר פלוני פהו לנה מפלוני אבל ע"פ הנכרים שקורין לו פהו לא הוחזק לכהונה.

ותו דהורע חזקה זו פיון שאבי אביו לא חשש לה שהיה קרוב לראשונים יותר מאביו ותו שהרי בשמדותם לא היו נזקרים מפסולי פהונה והוי ספק ספיקא ספק פהו ספק אינו פהו ואת"ל פהו ספק נתחלל ספק לא נתחלל וכל ס"ס מותר ליטמא למתים ולישא גרושה וב' הספיקות נוטים להקל קרוב הוא שלא היה פהו פיון שאבי אביו לא חשש וקרוב הוא שנתחלל בד' דורות שהרי לא היו נזקרים מפסולי דכהונה באשר הוא ידוע הילכף מטעם זה חומרא בעלמא הזהירו החכם מליטמא למתים לא מן הדין ואלה החכמים עזרו לרעה לכורף להוציא ובשלמא קודם שנשא אותה היה מקום לומר פיון דאביה היה חושש לכהונה גם אתה לא תשא גרושה משום ואל תטול תורת אמה אבל פיון שנשא אין מוציין אותה וזה ברור אצלי.

וכבר ראיתי במצרים בא' מבני האנוסים שהיו אומרים עליו שמשפחה שלו היא פהנים ולא היה נוהג דבר מחומרי הפהנים ולא היה אדם מערער עליו ולפי שפיתבתי שלא היו נזקרים מפסולי פהונה צריף אני להודיעה הנשים אשר ביאתן פוסלת מן הפהונה אם בא ע"ה זה וכל חייבי לאוין נעשה השוין בכל וכל העריות או כל ישראלית שפא עליה נכרי או עבד או נתין או ממזר או עמוני ומאובי או מצרי נאדומי ראשון ושני או פצווע דפא וכרות שפכה או חלל כל אלו עשו אותה זונה ונפסלה לכהונה בין שפא עליה באונס או ברצון בזדון או בשגגה וכן א"א שנבעלה כל א' מאלו נקראת זונה ואם בא הפהו על א' מהו הולד חלל וכן אם בא על החללה הולד חלל וכן אם בא על הגרושה הולד חלל וכן הפהו הבא על א' מן העריות חוץ מן הנדה או על א' מחייבי לאוין או עשה השונה בכל עשאה זנה ואם בא עליה שנית או פהו אחר הולד חלל וכן אם בא על א' מחייבי עשה של פהונה הולד חלל דקי"ל כראב"י דאמר יש חלל מחייבי עשה.

הרי אתה רואה מפמה נשים ועל פמה דרכים הולד חלל והדבר ברור שלא היה אפשר להזהר מפל זה בעודם בגיותם הילכף אין זה ספק חלל שנותנים עליו חומרי פהנים

וישראלים ומותר לישא גרושה אם אינו חושש לעצמו וחקקת אביו בטעות היתה או משום מדת חסידות לחוש לס"ס.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: לב שאלת ממני אודיעך דעתי על מה שפסקו רוב הפוסקים אסור להתניח עם העריות חוץ מאמו ובתו והאי פסקא דלא כר"א ודלא כשמואל דאילו לשמואל אסור להתניח עם כל העריות אפי' [עם] בהמה ואילו לרב אסי מותר להתניח עם אחת ודר עם אמו ועם בתו כדאיתא בהדיא בשלהי קדושין ולא מציינו סברא ג': תשובה הדבר ברור דלא שבקינן סתמא דמתניתין ועבדינן כברייתא דקיימא כשמואל הילכה פסקו פסתם מתניתין וכל הנה עובדי דאמוראי חומרא בעלמא דרף חסידות אבל מדינא מותר להתניח עם בהמה ועם הזכור דקי"ל כרבנן דאמרו לו לר"י לא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה והשתא ניחא דלא תקשי לן דפסקינן פסתם מתני' דהא סתם מתני' ר"מ היא ומתיר להתניח עם בתו ובברייתא תניא אמ"ר מאיר הזקרו בי בבתי אלא נדאי דרף חסידות הנה אומר כן.

וא"ת אי פסקינן דלא כשמואל א"כ כר"א אית לן למפסק אה"נ אלא דק"ל דמתני' לא אתי פשטא כנותיה דהא קשה עליו בתרתי חדא דמתני' אסר יחוד אחותו ואיהו מתיר ותו דמתני' לא התירה אלא יחוד אמו ובתו אבל לדור עמהם משמע דלא התיר ואיהו מתיר לדור עמהם והיינו דקאמר תלמודא ותיובתא דשמואל משמע דנהו ס"ד דמותיב גמי לר"א וצריף לדחוק דר"א לפרושי מתני' אתי דהא דקתני מתניח אדם עם בתו ועם אמו ודר עמהם גמי קאמר והיינו דקתני סיפא וישן עמהם וכו' ואם הגדילה זו ישנה בכסותה וכו' משמע שמואל דדור ומשום דלגבי אחותו אסור לדור אע"ג דמותר להתניח עמה ועם שאר העריות שהן דומיא דאחותו לא תנא להו ונהי דר"א מציי לתרוצי הכי ומשו"ה לא מותבינן עניה דר"א ממתני' מ"מ פשטא דמתני' לא משמע הכי הילכה שבקיה ליה כפשטא ופסקינן לה דלגבי אמו ובתו מסתבר טעמא דר"א דקרא שרי להו דכתיב פי יסיתה אחיה בן אמה או בנה או בתה משמע דאלו מותרים הא שאר עריות אסורים והקשה ר' יוחנן בהדיא לומר לה בן מתניח עם אמו ואסור להתניח עם כל העריות שבתורה ומשמע אפי' אחותו ועלה סמכו כל הפוסקים לפסוק כפשטא דמתני' וכמימרא דר"י משמיה דר' ישמעאל ומסתבר טעמא דשמואל בשאר עריות חוץ מאמו ובתו א"כ הו"ל פשטא דמתני' מלתא מציעתא וכפשטייהו דקראי וכפשטא דמימריה דר"י ומשו"ה פסקוה.

ובמאי דכתבינא ניחא מאי דאיכא להקשות עליה דהריא"ף ז"ל דכתב מימריה דרב אסי ומימריה דשמואל ולא פסיק הלכתא כמאן ואיכא למימר דפסק כשמואל דהא כתב הברייתא דאמרו לו לר"י לא נחשדו ישראל לא על משכב זכור ולא על הבהמה אלא הפנונה היתה לומר פינן דפליגי אמוראי מדנקט מילתא מציעתא עדיף דהיינו מתני' כפשטא וכמימריה דר' יוחנן וכיון שכתב הרב כמימריה דר"י משום דר' ישמעאל רמז ליחוד מן התורה מנין שצאמר פי יסיתה אחיה בן אמה וכי בן אב מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לה בן מתניח עם אמו ואסור להתניח עם כל העריות שבתורה וכיון דהיא מימרא הוי כפשטא דמתני' עלה סמיה ולא הוצרך לפסוק ותנא דברייתא ושמואל ס"נ דקרא לאו בהכי משמע ופ"י מודה דלא הוי אלא רמז בעלמא.

והגוי יודע דאע"ג דהגוי רמז מ"מ יחוד העריות הגוי מן התורה ויחוד פנויה דוד גזר עליה והכי איתא בהדיא במסכת ע"ז ובפרק ב' דסנהדרין והקשה רמז ליחוד מן התורה מנין דאי לא דאיפא איסור תורה ביחוד העריות לא הווי גזרי על יחוד הפנויה ומתני דקתני לא יתיחד אדם וכו' בין בעריות בין בפנויות איירי אלא דבעריות הגוי איסור תורה ובפנויות הגוי גזרה דדוד.

הנלע"ד פתבת דוד ו' זמרא: הלכות קידושין לג שאלת ממני אודיעה דעתי בענין הפלגש אם מותרת בזה"ז או לא ואת"ל מותרת אם היא בקידושין או בלא קידושין לפי שיש מקצת בני אדם הוצרכו גדר בדבר זה ולפעמים באים לידי איסור פרת לפי שהיא בושא לטבול ומשמשתו נדה: תשובה גרסינן בסנהדרין פ' כ"ג והכתוב ויקח דוד עוד פלגשים ונשים בירושלם וכו' מאי נשים ומאי פלגשים אמ"ר יהודה א"ר נשים בכתובה וקידושין פלגשים בלא כתובה ובלא קידושין זוהי גירסת הספרים שלנו והיא גי' הרמב"ם ז"ל בה' מלכים וכן גורס המאירי וכ"נ שהיא גירסת הרמב"ן ז"ל שהיא ז"ל פתב בתשובה וז"ל ה' אילו רצה שתהיה פלגש שלא תהיה קנויה לו ולא אסורה לאחרים ולא קדש פלל הרשות בידו הרי לה בהדיא שאעפ"י שהיא מתיר הפלגש אפי' להדיוט מ"מ מודה הוא דפלגש בלא כתובה ובלא קידושין כפי גרסת הספרים שלנו אבל הרמב"ם ז"ל פתב ויש ספרים שפתוב בהם פלגשים קדושין בלא כתובה עכ"ל אף מדבריו למדנו שרוב ספרים הם כגירסא שלנו גם הרשב"א ז"ל נראה שגורס פלגש בלא קדושין ובלא כתובה שכ"כ בתשובה ששאלו ממנו באחד שהיה תופס גויה מיוחדת וגיירה ונתן לה קידושין והיא עמה בלא כתובה והשיב ז"ל ואם לא שהחמתם אפשר היה שהיה יכול להשהותה אצלו דהיינו פלגש עכ"ל.

הרי לה שהשאלה היתה במקודשת והשיב דהיינו פילגש ומ"מ הגירסא הנכונה היא פלגשים בלא כתובה ובלא קידושין והוא גי' רוב הפוסקים אבל יש לתמוה על בעל מ"מ שפתב בתחילת הלכות נשים וז"ל ולדעת רבינו ודאי כן היא הגירסא פלגשים קדושין בלא כתובה עכ"ל והרמב"ם ז"ל פתב הפך זה בהלכות מלכים וז"ל נשים בכתובה וקדושין פלגשים בלא כתובה ובלא קידושין אלא ביחוד בלבד קונה אותה ומותרת לו אבל הדיוט אסור בפלגש אלא באמה העבריה וכו' עכ"ל.

ואין לתלות טעות בספרי הרב ז"ל שהרי פתב בלשון שלילה אלא ביחוד בלבד ואפשר שלמד זה מלשון הרב בה' אישות שפתב וז"ל לפיכך כל הבוועל אשה לשם זנות בלא קידושין לקה מן התורה לפי שבועל קדשה ואם הפלגש היא בלא קידושין הרי יש בה מלקות ואיך היא מותרת אפי' למלה וצ"ל לפי"ז שמ"ש בספרים שלנו בהל' מלכים ט"ס הוא אבל אני בדקתי בכל הספרים ישנים ובכלם נמצא פתוב פלגשים בלא כתובה ובנא קידושין ולפיכך אני אומר שז"ש הרב בה' אישות לא מייירי באדם שמיחד לו אשה בביתו אלא במי שבועל אשה דרך זנות ודרך מקרה ומניחה והולך ואעפ"י שאינה מופקרת לכל מ"מ קדשה היא לדעת הרב ז"ל אבל במי שמיחד לו אשה דהיינו פלגש לא איירי הכא אלא בה' מלכים ואין בה לא לאו ולא מלקות ולא איסור תורה שאם היתה אסורה מן התורה לא היתה מותרת למלה אבל איסורא דרבנן איפא ולגבי מלה או נשיא

לא גזרו דאינה בושא מליטבנול אבל לגבי הדיוט גזרו דכיון שיהא בושא מלטבנול לפעמים בושא מלטבנול.

וא"ת שכתב הרמב"ן ז"ל באותה תשו' ששם תאמר מן התורה מותרת ומדבריהם הוא דגזור וכי באינה מקום הונפרה גזרה זו בתלמוד ואינה ב"ד נמנו עליה ובאינה זמן נשנית משנה זו ומתוך כך העלה הרב הנז' שהפלגש מותרת אפילו להדיוט.

עוד פתב וגם דברי הרמב"ם ז"ל אינם לאסור פלגש להדיוט ולהתיר למלך אלא כך אמר וכל הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מפני שבעל קדשה ולשם זנות היינו שפגע בה ובעלה ולא יחדה לשם פלגש דהיינו קדשה ולא אמר הרב ז"ל כל הבועל לשם זנות בלא קידושין לוקה וכן בה' מלכים פשהזפיר פלגשים דמלך לא הזפיר כלל שהוא היתר המיוחד לו עכ"ל ובמ"ש הרב ז"ל על מ"ש הרמב"ם ז"ל בה' אישות אין ספק כו' שפך היתה פוננתו וכבר כתבתי אני למעלה פן אבל במ"ש שבה' מלכים לא הזפיר שהוא היתר מיוחד למלך פבודו של הרב ז"ל במקומו מונח פי אני בדקתי בכל הספרים הישנים הנמצאים פה מצרים דאתריה דמר הוא ובספר א' מוגה שאומרים שהגה מספר שהגיה הוא עצמו ז"ל שהוא (בחלב) [בגוש חלב] עד היום הזה ובכלם פתיב ומותרת לו אבל בהדיוט אסור בפלגש ובנדאי גוסחא משונפשת נזדמנה לו ואפי' שתאמר שלא היה פתוב בספרו אבל הדיוט אסור בפלגש אפ"ה יש ראיה גמורה שפך הוא דעתו מדכתב ומותרת לו משמע למלך דוקא דאל"כ מותרת ותו לא מפעו ליה ועוד אם הפלגש מותרת להדיוט מה לו להזפיר ההיתר אצל המלך לשמועין אצל הדיוט בה' אישות וכ"ש במלך ואי לאשמועין שלוקח אותם בעל פרחם פחוק המלוכה ליתני ולוקח מפל גבול ישראל נשים ופלגשים ויש לו לעשות אותם טפחות ואופות וכו' ומה לו להזפיר הדבר היתר אלא נדאי להבדיל בין המלך להדיוט בהיתר.

ומה שהקשה הרב ז"ל היכן מצינו גזרה זו קרוב אני לומר שבכלל גזרת יחוד הפנויה היא שהרי תכלית גזרת יחוד הפנויה היה שלא יבא עליה ואין טעם לומר שגזרו על יחוד פנויה דמקרה ולא גזרו על יחוד הפנויה תדיר ולפיכך אני אומר שאחר בקשת המחילה שהיא בכלל ומעשה אין קושיא מפלגש בגבעה ולא מזילתם שהיו להם פלגשים שקונדם שגזרו על הפנויה היו ומ"מ לא גזרו על המלך מטעמא דאמרינו לעיל שאינה בושא ליטבנול אלא אדרבה מתפארת היא להיות פלגש המלך.

ונ"ל דה"ה לנשיא אם נשמעין אליו כל ישראל פאשר נשמעין למלך שהוא מותר בפלגש. והוי יודע שאפי' הרמב"ן המתיר אם היה בזמנינו זה שהם פרוצים בפפחות ובביאות האסורות היה גם הוא אוסר תדע שכתב באותה תשובה עצמה וז"ל ואתה רבינו הרב יחי' במקומה הזהירם על הפלגש שאם ידעו ההיתר יזנו ויפרצו יבואו לזנות עמהן בנדתן עד כאן לשונו.

ומעשה אתה דן קדושין במקומות אלו ובזמנינו זה גם הרשב"א ז"ל שהתיר הפלגש לא התיר אלא ע"י קידושין כי לדעתו ז"ל היא הפלגש אבל בלא קידושין מודה הוא ז"ל דאסורה גם מדברי הראב"ד ז"ל נראה דפלגש יש בה איסור שכתב ז"ל אמר אברהם אין קדשה אלא מזונות ומפקרת לכל האדם אלא המותרת המיוחדת עצמה לאיש אחד אין בו לא מלקות ונא איסור לאו משמע הא איסורא איכא וכ"נ מדברי בעל מ"מ שכתב

ו"ל ונראה סיוע לרבינו ו"ל ממ"ש חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואם לא היתה הפנויה שאינה מןפקרת באיסור מן התורה לא היו סומכים על חזקה זו דאיסורא זו דרבנן בלהו אינשי לא זהירי בה עכ"ל.

משמע דמאן דפליג על רבינו מודה הוא דאיכא איסורא דרבנן מיהא והרא"ש ו"ל פתב בתשובה ונהביאה הטור ו"ל סי' כ"ו ו"ל פנויה המשמשת בבית ראובן ויצא קלא דלא פסיק [שמתחד עמה לא מבציא בני משפחה שיכולים למחות אלא ב"ד כופין אותו להוציאה מביתו כי הדבר ידוע שהיא בושא לטבול ונמצא שבוועל נדה עכ"ל.

ואם הפלגש מותרת אמאי כופין אותו להוציא הרי היא משמשת בביתו ומינחדת לו כי כ"כ הראב"ד ו"ל פלגש מלה הפוכה לפעמים משמשת את הבית ולפעמים למשגל עכ"ל. גם המאירי ו"ל פתב ו"ל ופלגשים פי' בלא פתובה וקידושין ונשים הם פתובה וקידושין עוד פתב ופלגש מיהא הדיוט אסור בה עכ"ל והוא ו"ל רגיל בשיטת הרמב"ם ו"ל ואני תמיה למאן דגריס פלגשים קידושין בלא פתובה שהיא גירסת הראב"ד והרשב"א ו"ל איך יעץ אחיתופל שהיה מפלל סנהדרין לאבשלום שיבא על פלגשי אביו וכיון שהיו בקידושין ואיך ישאל הספימו על כך ואבשלום איך בא על נשי אביו דאית בהו תרתי א"א ואשת אב ואפשר לתרץ בדוחק כי אחיתופל היה יודע שהיו לדוד פלגשים בלא פתובה ובלא קידושין ועליהם יעץ אחיתופל שיבא אבשלום אבל לא על אותם שהיו בקידושין כי לא יעלה על הדעת שהתיר לו לעבור על מיתות ב"ד ואעפ"י שיש קצת דוחק שלקח דוד בלא קידושין אפשר דס"ל דבלא קידושין נמי הני פלגש ומותרת למלך אבל לא קי"ל הכי כפי זאת הגירסא אלא פלגשים קידושין בלא פתובה ומ"מ הגירסא הנכונה פלגשים בלא פתובה וכו' ומשו"ה היו מותרות פלגשי דוד לאבשלום דדוקא להדיוט אסורות פלגשי המלך אבל למלך אחר הם מותרות ולדעת אחיתופל אבשלום מלך היה והראה שפלגשי המלך הם מותרות למלך אחר מאבישג השונמית.

פלגש דמילתא דכל פלגש היא אסורה בזמן הזה לכל אדם אפי' לגדול שבישראל בין ע"י קידושין בין שלא ע"י קידושין דשלא ע"י קידושין הרי אסר הרמב"ם והמאירי ו"ל וכן סברת הרי"א ו"ל שהשמיט כל פ' פהן גדול משמע שאינו נוהג בזה"ז וגם הרא"ש השמיטו בפסקיו והרא"ש וגם הרשב"א לא התירו אלא ע"י קידושין וגם הרמב"ם ו"ל להלכה אמר ולא למעשה ואילו בקידושין כלם אסורים חוץ מהרשב"א דאפי' הראב"ד ו"ל מודה הוא דאיכא איסור כ"ש בדור הרע הזה שכל העולם פרוץ בביאת השפחות ומורים היתר לעצמם ואומרים כי הכסף אשר קנה אותם בהם הם כסף קדושה וזו טעות הוא גדול ומפורסם דאין קידושין תופסים בשפחה ואפי' היתה משוחררת ממ"נ אם קנה אותה מאחרים וכי מותר למכור הגיורת וגם היא אינה יכולה למכור את עצמה לאפי' ישראלית שמכרה אביה כדכתיב וכי ימכור איש את בתו ואמה אין דין אמה העבריה ולא דין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג הילקף כיון שהדור פרוץ בביאות אסורות אין ראוי להורות להם אפי' הדבר המותר כדי לתת גדר וסייג לתורה כ"ש דמדינא הפלגש אסורה להדיוט וכדכתבנא הילקף אם לא רצה להוציאה משמתינו ליה עד שיוציאנה או עד שישא פדת משה וישאל בקידושין וז"ב וכתורה ומינה לא תזוז וראיתי מחלק לפי גרסתנו בין מלך להדיוט כי פלגש הדיוט קידושין בלא פתובה ופלגש

בגבעה בקידושין היתה ואינו נכון כלל ורש"י ז"ל כתב דפלגש האמורה בתורה היא קידושין בלא פתובה והרמב"ן חולק עליו.

ועוד קשה לאותה גירסא דגרסי פלגשים בלא פתובה איך ישאל אדוניך ו' חגיגת את אבישג השונמית והרי היא אשת אביו בשלמא למאן דסבר דאין מותר למלה אלא י"ח נשים בין נשים ופלגשים אבישג אסורה היתה לדוד אפי' בתורת פלגש ולפיכך שאל אותה אדוניך ושלמה פעם ע"ז לפי שאין משתמשין בשרביטו של מלה והיינו דאמר וישאלי לו המלוכה אבל למאן דסבר דדוקא נשים בכתובה ובקידושין אסור ביותר מי"ח אבל פלגשים כמה שירצה ומשום דקאמרה ליה אבישג נינסבן פלומר בכתובה וקידושין א"ל דוד אסירת לי שפבר נשאתי י"ח נשים אבל בתורת פלגש היתה אצלו ולמאן דגרסי קידושין בלא פתובה אסורה היתה לאדוניך ובמאי שתיגרץ לעיל ניחא נמי האי שדוד הנה סובר דפלגש בלא קידושין הילכך אבישג לא היתה מקודשת לדוד והיתה מותרת לאדוניך מדינא אלא משום דאין משתמשין בשרביטו של מלה.

וא"ת פיון שהיתה מותרת לדוד אמאי לא ידעה הכתיב והמלה לא ידעה. וי"ל דהיא לא רצתה להבעל לו בתורת פלגש אלא בכתובה וקידושין בתורת אישות ואז הנה אסור לדוד שפבר נשא י"ח נשים.

ועו"ק למ"ד פתובה דרבנן במה הנה מבדילין בין אשה לפלגש הואיל ותרנייהו בקידושין. וי"ל שהאשה היו מכניסין אותה לחופה ועושים משתה משא"כ בפלגש ואין רחוק פי אפי' שתקנו פתובה לאשה היו נוהגין לתת לאשה מותר בתוליה מה שלא היו עושים כן בפלגש.

ומ"מ הגירסא הנכונה היא פלגשים בלא קידושין וכתובה והכי משמע פשיטי דקראי דכתיב ותזנה עליו פלגשו והלה להחזירה ואם איתא דמקודשת היתה לא הנה מותר להחזירה אלא נדאי בלא קידושין היתה ומפני שידעה לעצמו קרי ליה זנות דכתיב ותזנה עליו פלגשו וכ"כ הרד"ק ז"ל כי בלא פתובה וקידושין היתה אעפ"י שאמרו ז"ל שלא הנה זנות ממש מ"מ פשיטי דקראי הכי משמע.

הכלל העולה שאין אשה מותרת לשום אדם בזה"ז אלא ע"י חופה וקידושין וז"ב וכתובה פדת משה וישאל פדכתיבא. שוב ראיתי בתוספות בגיטין פ"ז שסברתם היא דפלגש בלא פתובה ובלא קידושין ונה לשונם זבוב מצא לה נימא מצא לה מותרת עליו פלגשו לשון זנות מלשון מזון ממש.

וא"ת מנא לן דלא הני זנות ממש ואומר ר"ת מדרצה להחזירה פדמוכח מקראי דאפי' פלגשים לא הנה דרפם להחזיר אחר זנותם פדכתיב בא אל פלגשי אביך וכתוב ותהינה צרורות עד יום מותם אלמנות חיות עכ"ל.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: לד שאלת ממני אודיעך דעתי בראובן שחטף דינר מאשה אחת וא"ל אם אחזירהו לך תהנה מקודשת לי בו ואמרה כן אי חיישינן לקידושין או לא: תשובה לכאורה הנה נראה דלא חיישינן לה דיכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי ותו דקדשה בגזל וחס אינה מקודשת דלא קי"ל כר"ש דאמר סתם גזלה וגניבה יאוש בעלים ואיכא יאוש ושוני רשות דקני דהא אסיקנא בפ' האומר דלית דחש לדר"ש והך

ברייטא דקתני קדשה בגזל וחסס ובגנבה או שחטף סלע מינה וקדשה מקודשת תריצא דכולה חדא קתני פגון שחטף סלע מינה וקדשה אבל בגזל דבעלמא אינה מקודשת פלל והכי פסקו רבנן ו"ל.

וא"ת תפשוט שאלתינו מהו ברייטא דמקודשת הא ל"ק דמוקמינן לברייתא בפ"ק דקידושין בדשדף אבל שאלתינו בדלא שדף אבל כד מעיינת בה שפיר תשפח דבנ"ד מקודשת אע"ג דלא שדף דכיון שנתרצית להתקדש לו ואמרה פו נעשה פאלו מחלה לו הדינר פדי שיקדשנה בו ומנא אמינא לה דהיא איתתא דהנה מוכנא ונרדשכי אתא דהוא גברא חטף וקדשפא מינה א"ל הבה ניהלי א"ל אי יהיבנא לה מקדשת לי שקלתיה ואישתיקא ואמר ר' נחמן יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי ומותבינן עליה מהו ברייטא דכתיבנא ומתריץ התם בדשדף.

הא קמן בהדיא דהו עובדא הוי בדלא שדף וטעמא דאישתיקה הא אי אמרה הו מקודשת. וא"ת אמאי לא משני שאני התם משום דשתקה אבל ברייטא בדאמרה הו הא ל"ק דברייתא סתמא קתני מקודשת משמע בכל גוונא אפי' בשתיקה ומשו"ה מוקי לה בדשדף לאשמועינן דאפי' בשתיקה אי שדף מקודשת אבל בדלא שדף אי אמרה הו מקודשת ואי שתקה אינה מקודשת דמצית למימר אין שקלי ודידי שקלי אבל אי אמרה אין תו לא מציא אמרה הכי דנדאי ניהא לה להתקדש לו והשתא הוא דהדרה בה.

פללא דמילתא אי שדף וקדשה בגזל דינה אפי' בשתיקה מקודשת ואי לא שדף אם קבלה בשתיקה יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי ואינה מקודשת וכתיב הרשב"א ו"ל דאפי' מודה פי לשם קידושין נתפוננה אינה מקודשת: וילעגין אם סייב לשלם לה מה שגזל לה איכא פלוגתא ורש"י ו"ל פתב בפ' האומר גבי חטף סלע מינה מקודשת ואוקמינא בדשדף וכיון דשדף פי קבלתיה לגזל דינה לשם קידושין אחולי אסתתיה ומיהו בגזל דינה וקדשה התם מפורש בירושלמי שהיא סייב לשלם לה פדי גזילה דלא אסתתיה גביה אלא אקנויי אקני לשם מלנה והוא סייב לה פנגדו וכדגרסי' התם בפ' האומר במה קדשה ר' סגי בשם ר' פדת רוצה היא שתהא מקודשת לו ויהא סייב לה סלע עכ"ל.

ונ"ל דמדנקט מילתא מציעתא עדיף דאם קדשה מחלה אי אמר לה אי מהדרנא מקדשת לי דמשמע דבחזרתו לבד מקדש לה וכיון דאישתיקא אודי מודית לה ואחולי אסתת' וכ"ש היכא דאמרה הו דנדאי אחולי אסתתיה ואין סייב לה פלם.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא. לה שאלת ממני אודיעה דעתתי בראובן שיש לו מלנה אצל שמעון וחסר ממנו דינר וקדש בו את האשה אי הו קידושין או דילמא גזל הוא ולא הו קידושין: תשובה היכא דהגיע זמן פרעון המלכה לא תיבעי לה דנדאי היא מקודשת דהא מצי למימר הין חטפי ודידי חטפי ולא זו בלבד אלא אפי' חטף ממנו פלי וקדש בו מקודשת דקי"ל הנה לו חוב על אחרים ויש עליו משכון וקדשה בו מקודשת ואעפ"י שאינו שלו לפי שבע"ח יש לו מקצת קנין בגופו של משכון ולא שני לן בין משכנו בשעת הלואתו בין שלא בשעת הלואתו וכן העלו המפרשים ו"ל ואע"ג דחוטף משכון מיד חבירו נקרא גזלן מ"מ קנה את המשכון עד שיפרע לו חובו ולא פייפינן ליה לאהדורי אם אינם מדברים הנצרכים לו דאפוכי מטרתא ל"ל אם יבא לב"ד ויאמר יתן לי מעותי או יתן לי

משפין הרי ב"ד כופין אותו לתת לו משפון או למכור הפלי בעצמו אשר חטף הילכף קנה אותו לשעבוד חובו ויכול לקדש בו את האשה שהרי אין יכול לפדותו עד שימתן לו מעותיו ובאותו שעבוד נתקדשה האשה וכ"ש לדעת הראב"ד ז"ל שהוא סובר דלא נקרא גזלן אלא היכא שאין לו עליו פלום אבל אם יש לו עליו מלוג ומשפן אותו בזרוע לא נקרא גזלן ולפיכך אם נתברר שיש לו עליו מלוג ומשפנו בזרוע לכ"ע לא מחייב לאהדורי תדע דהא גבי אלמנה פתב הרמב"ם ז"ל ואם חבל מחזירין ממנו בע"כ משמע טעמא דהוי אלמנה וקי"ל בין עניה בין עשירה אין ממשפנים אותה אבל איניש דעלמא דיכול למשפנו אע"ג דאם משפנו בזרוע נקרא גזלן אין מחזירין ממנו בע"כ וכן אם משפנו דבר שחייב להחזיר לו כגון פסות יום ביום וכסות לילה בלילה כופין אותו להחזיר דהוי מצות עשה וכן אם משפנו פלי מלאכתו אבל היכא דליכא חד מהני אע"ג דעבר אין כופין אותו להחזיר ואם קדש בו את האשה מקודשת דממונו הוא פי תבעי לך היכא דלא מטא זמניה או סתם הלואה נ' יום אם חטף ממנו דינר וקדש בו את האשה אם היא מקודשת או לא דדילמא מצי למימר דידי חטפי דלמחר אתי זמנא ונמצא שהוא שלם והרי היא מקודשת או דילמא השתא מיהא לא מחייב לו מידי וגזלה הוי.

ואני אומר דתליא הא מילתא במילתא אחריתי אם החוטף בתוך זמן אם כופין אותו להחזיר עד שיגיע הזמן או לא אם כופין אותו להחזיר הניא גזלה בידו ואינה מקודשת ואם אין כופין אותו להחזיר הרי הוא ממונו ומקודשת הילכף פיון דקי"ל דשנים שהוציאו שטר זה ע"ז וזמנו של זה אינו כזמנו של זה מוציאים מזה שהגיע זמנו ולכשיגיע זמנו של זה יגבה ואפי' בגדולה מזו אמרו כשהם שונים ונכסיהם שונים דקי"ל דזה עומד בשלו וזה עומד בשלו דאפוכי מטרטא ל"ל אם מכר אחד מהם חלקו לאחר אין יכול לומר הלוקח לא עדיפת מגברא דאתית מחמתיה כמו שבעל השטר בעצמו לא הניא יכל להוציא ממני כן הלוקח לא יוכל להוציא.

הא ליתא שאין השטרות בחזקת פרועים אלא שאין ב"ד נזקקים להם משום אפוכי מטרטא תדע שאם אח"כ קנה זה עדיית ובינונית ואין לשני אלא זבורית כ"א גובה חובו ואעפ"י שבשעת ההלואה היו שוין בנכסיהם הילכף הלוקח גובה מן הלנה וחוזר הלנה וגובה מן המלנה הא למדת שמלנה שלא הגיע זמנה אפי' תפס מפקינן מיניה הילכף לגבי קידושין אם קידש בו את האשה אינה מקודשת ומיהו הני מילי בזמן שהלנה אמוד ואין מבזבז נכסיו אבל אם הלנה עני ויש לחוש שמא כשיגיע הזמן לא יוכל לגבות ממנו אם בא הממון לידי המלנה לא מפקינן מיניה וכ"כ הראשון ז"ל בתשובה סימן תתק"ח הילכף האשה מקודשת ואם הדבר ספק אע"ג דמספקא לא מפקינן מיניה מ"מ אם קדש בו את האשה קודם שהגיע זמן הפרעון הרי היא ספק מקודשת.

פללא דמילתא דאם חטף אחר שהגיע זמן הפרעון אפילו חטף משפון וקדש בו מקודשת ואם חטף קודם שהגיע זמנו אפילו חטף מעות וקידש בהם אינה מקודשת דגזילה היא דהא ב"ד כופין אותו להחזיר עד שיגיע זמנו ויחזור ויגבה חובו ואם הלנה עני ומבזבז נכסיו וחטף ממנו וקדש מקודשת ואם הוא ספק אם ימצא לו נכסים או לא הרי זו ספק מקודשת.

וילענגן אם הָיָה תוֹף ל"י להלואָה וְחָטַף סָלַע מִיָּדוֹ וְקָדַשׁ בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה אֵינָהּ מְקַוְדָּשׁת׃
דָּגוּל הֵם בְּיָדוֹ אִם הָיָה מִלִּנְהוּ בְּשֵׁטֶר וְקָנוּ מִיָּדוֹ וּמָנָא אֲמִינָא לֵהּ מִדְּכַתְּבִי הֶרֶם בִּין ו"ל
בְּתִשְׁבָּה וְז"ל וְלִנְהוּ שְׂבָא לִב"ד בִּשְׂט"ח שְׂבִידוֹ לְכַפּוֹת אֶת הַמִּלְנָה לְהַלְוֹתוֹ עַד זְמַן שְׂקִבַּע
לוֹ דְּבַר בְּרוּר הוּא שְׂיָכוֹל מִלְנָה לְטַעוֹן שְׂלָא מְדַעְתּוֹ נְכַתְּבִי וְאִם יָבִיא רְאִיָּה הַלְנָה שְׂמַדְעָתּוֹ
נְכַתְּבִי אוֹ שְׂהַשְׂטֵר בְּיַד הַמִּלְנָה יֵשׁ לִידוֹן שְׂפִינּוֹן שְׂנַשְׂתַּעְבְּדוּ לוֹ נְכִסֵּי לְנָה בְּחִלְפִין מַעֲכָשׁוֹ
אָף הוּא חֲזִיב לִיתָן הַדְּמִים כְּלוּמַר לְהַלְוֹתוֹ עַד זְמַן שְׂקִבַּע לוֹ וְיִקְנֶה נְכִסֵּי לְשַׁעְבּוּדוֹ וְזֶה
דַּעַת הָרֵא"ש ו"ל וְדַעַתָּא צְלִתָּא הִיא עַכ"ל וְאֵע"ג דְּהַרְשֵׁב"א ו"ל חֲלוּק עָלָיו וְסָבַר
דְּבִשְׂט"ח לְעוֹלָם יָכוֹל מִלְנָה לְחִזּוֹר בּוֹ וְהִבִּיא רְאִיָּה מִפ' הַמְקַדָּשׁ שְׂאָמְרוּ שָׁם בְּמִלְנָה
בְּרִשׁוֹת בְּעָלִים לְחִזְרָה קָא מְפַלְגִי דְּמִשְׁמַע מֵהֵתָּם דְּכָל שְׂלָא נְתָנָם יָכוֹל לְחִזּוֹר בּוֹ לְכ"ע
עַכ"ל.

מ"מ לנ"ד כ"ע מודו שְׂפִינּוֹן שְׂנַתְנָה לְלִנְהוּ זְכָה הַלְנָה בְּהֵם וְאִם חָטַף מִמֶּנּוּ הָיָה גְזוּל וְאֵינָהּ
מְקַוְדָּשׁת׃ וְאִם לֹא נְכַתְּבִי שְׂטֵר אֵלָא שְׂקִנּוֹ מִמֶּנּוּ לְבַד בְּזָה רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי הַרְשֵׁב"א ו"ל
דְּמִלְנָה בְּרִשׁוֹת בְּעָלִים לְחִזְרָה וְאִין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַלְוֹתוֹ הַלְכָּף לנ"ד פִּינּוֹן שְׂנַתְנָן לִיד הַלְנָה
וְנַשְׂתַּעְבְּדוּ נְכִסֵּי בְּשֵׁטֶר וְקָנְנוּ וְחָזַר וְחָטַף מִמֶּנּוּ פִּינּוֹן דְּב"ד מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ וְנוֹתְנִין לְלִנְהוּ
פְּשִׁיטָא דְּהָיָה גְזוּל בְּיָדוֹ וְאֵינָהּ מְקַוְדָּשׁת׃ אִם הִיא מִלְנָה ע"פ דְּקִי"ל סָתָם מִלְנָה ל' יוֹם פִּינּוֹן
שְׂאֵם עַדִּין לֹא הִגִּיעוּ לִיד הַלְנָה לֹא פִּינְפִינּוֹן לְמִלְנָה לְהַלְוֹתוֹ פִּינּוֹן שְׂלָא קָנוּ מִיָּדוֹ וְלֹא
נַשְׂתַּעְבְּדוּ נְכִסִּים שְׂל לְנָה הַשְׂתָּא שְׂהִגִּיעוּ לִידוֹ וְחָזַר זֶה וְחָטַף בְּתוֹף ל' יוֹם לֹא מְפַקִּינּוּ
מִיָּנָה לְתַת לְלִנְהוּ הַלְכָּף מִמוֹנֵה הוּא וְנִתְקַדָּשָׁה הָאִשָּׁה וְה"ה לְמִלְנָה ע"פ לְזִמְן קְצוּב פִּינּוֹן
שְׂאֵם תְּפַס בְּתוֹף הַזְּמַן לֹא מְפַקִּינּוּ מִיָּנָה אִם קִידָשׁ בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה מְקַוְדָּשׁת׃ דְּלַעֲנִין זֶה מַה
לִי סָתָם מִלְנָה דְּל' יוֹם שְׂקִצְבוּ רז"ל מַה לִי זְמַן שְׂקִצְבִי הוּא דְּכִינּוֹן שְׂלָא נַשְׂתַּעְבְּדוּ נְכִסֵּי
שְׂל לְנָה לֹא בְּקִנְיָן וְלֹא בְּשֵׁטֶר נְהִי דְּלֹא מְצִי לְמַכְפִּיָּה לְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ קוֹדָם ל' יוֹם אוֹ קוֹדָם
הַזְּמַן שְׂקִצְבִי לוֹ אֲבָל אִם כְּבָר גָּבַהּ לֹא מְפַקִּינּוּ מִיָּנָה וְהִבּוּ דְּלֹא לוֹסִיף עָלֶיהָ וּמִמוֹנֵה הוּא
לְקַדָּשׁ בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה.

וילענגן מִלְנָה בְּשֵׁטֶר וְלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּה וְחָטַף מִמֶּנּוּ וְהַלְנָה אוֹמַר גִּיחָא לִי פִּינּוֹן דְּלִמְחָר אֲנִי
צָרִיף לְפָרְעוֹן יֵהָא לְפָרְעוֹר"ל שְׂהִיא מְקַוְדָּשׁת׃ וְאֵע"ג דְּאָמַר רַבָּא בְּפָרְק הָאוֹמַר לֹא אָמְרוּ
כְּלָף אֲצִל יָפוֹת אֵלָא בְּתַרוּמָה אֲבָל הָכָא גַּבִּי קִידוּשִׁין מִשּׁוּם פְּסוּפָא הוּא דְּעַבְד וְאֵינָהּ
מְקַוְדָּשׁת׃ הָנִי מִיָּלִי דְּאָמַר לִיָּה לְשׁוֹן דְּמִשְׁמַע הָכִי וּמִשְׁמַע הָכִי כְּהִיא סְרָסָא דְּקַדָּשִׁישׁ
בְּפָרוּמָא דְּשִׁיכְרָא אֲשַׁכְחִיָּה א"ל אֲמַאי לֹא תִתְיַבְנְהוּ מֵהַךְ חֲרִיפַת טְפִי בְּכִי הָאִי גְוֹנָא אֵיכָּא
לְמִימַר דְּלֹא גִיחָא לִיָּה וּמִשּׁוּם פְּסוּפָא א"ל הָכִי אֲבָל בנ"ד דְּאִית לִיָּה גַּבִּיָּה מִלְנָה וּשְׂטֵר
לְנָה גִיחָא לִיָּה בְּהָכִי דְּלִהוּ בְּתוֹרַת פְּרַעוֹן אֵע"ג דְּלֹא עֲבִיד אֵינִישׁ דְּפָרַע גּוֹ זְמַנָּה מ"מ אִם
פְּרַע פְּרַעוֹן הוּא הָכָא נְמִי אִם אָמַר גִּיחָא לִי דְּלִהוּ דִּילָיָה בְּתוֹרַת פְּרַעוֹן מְקַוְדָּשׁת׃

וְלֹא דְּמִי לְגוֹזֵל מְחַבְּירוֹ וְחָזַר וּמְחַל לוֹ אוֹ שְׂנַתְנָן לוֹ בְּמִתְנָה דְּהֵתָּם בְּשַׁעָה שְׂקַדָּשָׁה לֹא יֵהִיב
לָהּ מִדִּילָיָה כְּלוּם אֲבָל הִיכָא דְּאִית לִיָּה מִלְנָה גַּבִּי חֲבָרִיָּה וְלִקְחָ מִמֶּנּוּ דִּינָר וְקַדָּשׁ בּוֹ אֶת
הָאִשָּׁה וְלִנְהוּ אָמַר גִּיחָא לִי דְּלִהוּ בְּתוֹרַת פְּרַעוֹן מְסַתְּבָרָא לִי דְּהוּאִי מְקַוְדָּשׁת׃ מֵאוֹתָהּ שַׁעָה
דְּמִמוֹנָא דִּילָיָה יֵהִיב לָהּ וְלֹא גְזוּל פִּינּוֹן דְּאִית לִיָּה גַּבִּיָּה וְגִיחָא לִיָּה.

הַנְּלַע"ד כְּתַבְתִּי דוֹד ו' זְמַרָא: לוֹ שְׂאֵלַת מִמֶּנּוּ אוֹדִיעָה דַּעַתִּי בְּמִי שְׂזַרְק קִידוּשִׁין לְלֵאָה
וְלֹא הָיוּ שְׂוִין פְּרוּטָה וְלֹא הִסְפִּיקוּ לְהִגִּיעַ לִידָה עַד שְׂנַתְיַקְרוּ וְעָמְדוּ עַל פְּרוּטָה מֵהוּ בְּתַר

נותן אֲזֵלֵינוּ וְלִיתָא פְּרוּטָה וְלֹא קָא מְחַסֵּר וְלֹא מִיֵּדִי הִילְכָה לֹא קָנִי אוּ דִילְמָא בְּתַר מְקַבֵּל אֲזֵלֵינוּ וְהָא אִיכָא פְּרוּטָה: תְּשׁוּבָה הַדְּבָר בְּרוּר דְּבִתְרָא דִּינָה אֲזֵלֵינוּ שְׁהֲרִי אֵינָה מְתַקְדָּשָׁת אֲלֵא מְשַׁעָה שְׁהֲגִיעוּ הַמַּעוֹת לִינְדָה וְכִשְׁהֲגִיעוּ הָיוּ שְׁוִין פְּרוּטָה וְאֵע"ג דְּכִשְׁנִתְּנוּ הוּא לֹא הָיָה ש"פ וְלֹא מְחַסֵּר לֹא מִיֵּדִי מ"מ קָנִי מִדִּין עֶבֶד כְּנַעֲנִי דֹאֵע"ג דְּלֹא חָסֵר מִיֵּדִי קָנִי נִפְשִׁיָה הָאִי גְבָרָא נְמִי אֵע"ג דְּלֹא חָסֵר מִיֵּדִי קָנִי לְהָאִי אִתְּתָא וְתוּ דְּבִרְשׁוּתוֹ נִתְיַקְרָה וְעֵמְדָה עַל פְּרוּטָה.

וְהוּא הִדִּין לְעוֹשֵׂה שְׁלִיחַ לְקַדְדָשׁ לוֹ אֲשֶׁה בְּחֻצֵי פְּרוּטָה וְלֹא הִסְפִּיק הַשְּׁלִיחַ לְקַדְדָשׁ עַד שְׁעֵמֶד עַל פְּרוּטָה שְׁהִיא נְמִי מְקַדְדָּשָׁת וְלֹא אֲמַרִּינוּ כִּינּוּן שְׁלֵא הָיָה כָּאֵן ש"פ לֹא הָוִי שְׁלִיחוֹת דְּהָא אִיכָא כְּמָה גְדוּלִים שְׁאֲמָרוּ דְּאִפִּילוּ לֹא עֲשָׂאוּ שְׁלִיחַ כְּלָל וְאֲחֲרִים אֲמָרוּ אִי אֲרֻצֵי קַמְיָה וְאָמַר לוֹ רְצוּנִי לְקַדְדָשׁ אֲשֶׁה פְּלוּגִית וְהִלְכָה זֶה וְקַדְדָּשָׁה לוֹ מְקַדְדָּשָׁת וְכ"ש הִכָּא דְּהֲרִי עֲשָׂאוּ שְׁלִיחַ בְּפוּעֵל בְּחֻצֵי פְּרוּטָה הִלְכָה כִּינּוּן שְׁעֵמְדָה עַל ש"פ וְקַדְדָּשָׁה לוֹ הָוִיא מְקַדְדָּשָׁת דְּבִתְרָא מְקַבֵּל אֲזֵלֵינוּ.

וְכֵן מְשַׁמַּע מִמָּאִי דְּבָעֵי רְבָא בַּפ"ק דְּקַדְדוּשִׁין שְׁתִּי בְּנוֹתִיף לְשַׁנִּי כְּנִי בְּפְרוּטָה מֵהוּ וְסִלְקָא בְּתִיק"ו וְכֹתֵב רַש"י ז"ל לְשַׁנִּי כְּנִי גְדוּלִים הֵם עֲשָׂאוּהוּ שְׁלִיחַ לְקַדְדָשׁ וְכ"כ ר"י דְּמִיֵּרִי בְּבָנוֹת קַטְנוֹת דְּאִי בְּגְדוּלוֹת פְּשִׁיטָא דְּבָעֵי פְּרוּטָה לְכָל אַחַת דְּבִתְרָא נֹתֵן דְּקָאֵמַר לֹאֵו דִּוְקָא שְׁהֲרִי הַנּוֹתֵן ע"כ בְּתוֹרַת שְׁלִיחוֹת כְּנִי הוּא כָּאֵן אִי בְּתַר נֹתֵן אֲזֵלֵינוּ הָנָה כְּעֵינֵן ש"פ כְּאֵלוּ הַכְּנִים עֲצָמִם מְקַדְדָּשִׁים אֲבָל הַבְּעֵיָה הִיא אִי בְּתַר מְקַבֵּל אֲזֵלֵינוּ לְגַמְרִי דְּשָׂמָא אִין לְחוּשׁ אֲלֵא שְׁיִקְבֵּל הַמְקַבֵּל ש"פ ע"כ וְכֵן הִיא הִסְכַּמַּת הַמְפָּרְשִׁים הָרִי בְּרוּר מְכָאֵן דְּבִתְרָא מְקַבֵּל אֲזֵלֵינוּ וְנֹתֵן לֹא אִיכְפַּת לָן וְכַנ"ד דְּהֲגִיעַ לִינְדָה פְּרוּטָה לִיכָא בְּעֵיָה כְּלָל דְּע"כ לֹא מְבַעֲיָא לָן הֵתֵם אֲלֵא מְשׁוּם דְּבִתְרָא דִּינָהוּ אֲזֵלֵינוּ וְלִיכָא לְכָל חֲדָא מִיְּנִיָּהוּ פְּרוּטָה וְכַגְדוּלָה מִזֵּו נִסְתַּפַּק הָר"ן ז"ל אִי נִתֵּן לָהּ שְׁוָה חֻצֵי פְּרוּטָה וְהִיא אֲמָרָה לְדִידִי ש"פ וְע"כ לֹא נִסְתַּפַּק אֲלֵא מְפִנִי שְׁלֵא קִבְּלָה שְׁוָה פְּרוּטָה אֲבָל הִיכָא שְׁקִבְּלָה ש"פ כַּנ"ד פְּשִׁיטָא לִיהַ דְּמְקַדְדָּשָׁת** (אָמַר הַכּוֹתֵב תְּשׁוּבָה זֶה הֵן לוֹ הוּבָאָה בְּס' מִשְׁל"ם פ"ה מְאִישׁוֹת ה"א וְשָׁם תְּמָה עַל רַבִּינוּ הַמְחַבֵּר דְּנִרְאָה כְּסוּמַר ע"ש בְּתְשׁוּבָה שְׁאֲחֲרֵי סְמוּךְ עִי"ע:)*.*

הַנְּלַע"ד כְּתַבְתִּי דוּד ו' זְמָרִי: לוֹ שְׁאֵלְתָּ מִמֶּנִּי אוּדִיעָה דְּעֵתִי עַל אֲשֶׁה חוּלָה וְצָרִיכָה סִימְנִים לְרַפּוּאָתָה וְהִבִּיא רְאוּבֵן סְמָנִים שְׁאֲסוּרִים בְּהִנְאָה וְאָמַר לָהּ הָרִי אִתְּ מְקַדְדָּשָׁת לִי כְּאֵלוּ אִם הִיא מְקַדְדָּשָׁת אוּ לֹא: תְּשׁוּבָה אֵע"ג דְּקִי"ל דְּאִיסוּרֵי הִנְאָה שְׁלֵא כְּדָרָה הִנְאָתֵן מוֹתְרִים לְחוּלָה כְּהִיא דְּרַבִּינָא דְּהִנָּה שְׁיִיף לְבִרְתִּיָה בְּגוּיְהֲרִי דְּעֵרְלָה וְאָמַר מִיֵּדִי דְּרָה הִנְאָתֵן עֵבִידָא.

מ"מ אִסוּר לְמוֹכְרֵן לְחוּלָה וְלִיטוּל דְּמִים מֵהֵם תַּדַּע דְּהָא אִפִּילוּ דְּרָה הִנְאָתֵן מוֹתֵר לְחוּלָה שְׁיֵשׁ בּוֹ סַפְנָה וְאִפ"ה אִסוּר לְמוֹכְרֵן לוֹ וְכִינּוּן שְׁכֵן לֹא חֲשִׁיב מְמוּנָא לְקַדְדָשׁ בּוֹ אֵת הָאֲשֶׁה וְאִפִּילוּ הִיא חוּלָה שְׁרְאוּיָה לִיקְנוֹת בְּהֵם אֵינָה מְקַדְדָּשָׁת דְּלֹאֵו מִיֵּדִי יְהִיב לָהּ וְאִין הַפְּרָשׁ כְּזֶה בֵּין שְׁיִהְיָה חוּלָה שְׁיֵשׁ בּוֹ סַפְנָה אֵע"פ שְׁמוֹתֵרִים לָהּ וְשְׁוִין אֲצֵלָה מְמוֹן מ"מ אִיהוּ לֹאֵו מִיֵּדִי יְהִיב לָהּ וְאֵינָה מְקַדְדָּשָׁת כְּלָל וְאִף ע"ג דְּקִי"ל הַמְקַדְדָשׁ בְּפִסּוּלֵי עֲדוֹת דְּרַבְּנָן מְקַדְדָּשָׁת מִן הַתּוֹרָה לֹא דְּמִי דְּהֵתֵם אִיכָא עֲדוֹת מְעַלְיָא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מְפַקְעֵי קְדוּשִׁין דְּאוּרִייתָא אֲבָל הִכָּא כִּינּוּן דְּאָמַר רַחֲמָנָא דְּלִיתִיב לָהּ מְמוּנָא וְמֵאִי דְּיְהִיב לָהּ הַשְּׁתָא לֹא שְׁוִי מְמוּנָא דְּהָא אִיסוּרָא דְּרַבְּנָן רַבִּיעַ עֲלֵיהָ לֹא מְקַדְדָּשָׁה כְּלָל** (אָמַר הַכּוֹתֵב עִי"ן מ"ש כְּזֶה

הר"ב המגיה' ס' משל"ם בפ"ה מהלכות אישות ה"א פשהעתיק תשובה זאת לרבינו
המחבר: (**).

כדאמרין בפסחים המקדש מו' שעות ולמעלה אפי' בחיטי קורדנניתא דשבירן ויבשי
שאינו חמץ מן התורה כלל אלא נוקשא בעלמא דרבנן אינה מקודשת הלכה בנ"ד נמי
אינה מקודשת כלל ואם אמר לה הרי את מקודשת לי באותה הנאה שנתתי ליה דבר
שתרפאי בו ויש באותו הנאה ש"פ מקודשת.

הנלע"ד כתבתי דוד ו' זמרא: לח שאלת ממני אודיעה דעתי בראובן שאמר לשמעון הא
לה פלי זה והחליף לי בתה בו ואז נטל שמעון הכלי ולא החזירו או שאמר לאשה עצמה
הרי את מוחלפת לי בכלי זה ועיקר השאלה היא אם מה שאמרו אין אשה נקנית בחליפין
הוא דוקא בקנין סודר שמחזיר את הסודר אבל אי תפיס את הסודר ואינו מחזירו
מקודשת דמה לי שאמר הרי את קנויה לי בכלי זה דנדאי הויא מקודשת ומה לי שיאמר
הרי את מוחלפת לי או דילמא בכל גוונא אין אשה נקנית בחליפין: תשובה לכאורה הנה
נראה לומר שהם קידושין גמורים דכינון דאין חוזר מה שנתן שפיר מקניא נפשה וכן
נראין דברי הר"ן ז"ל בנדריים פ"ק השנותפין וז"ל וילעגין הלכה לגבי סודר קי"ל כרב
דסודרא קני ע"מ לקנות הוא וכו' ואי ס"ר דאי תפיס מתפיס מאי גזרה דאפ"ה נקנית
היא בחליפין דאין לה פסוף גדול מזה אלא נדאי דר"א גופיה ס"ל דסודרא אי תפיס ליה
מקנא לא מתפיס והקא דחיה בעלמא הוא דדחי להו עכ' הרי כתב בהדיא דנקנית היא
בחליפין דלא הדרי דאין לה פסוף גדול מזה ולא קפיד אלישנא דחליפין וק"ל עלה אי
מתנה ע"מ להחזיר אע"ג דאית בה ש"פ גזר אטו חליפין כ"ש חליפין דלא הדרי דאית
לו למיגזר אטו חליפין דהדרי שזה חליפין וזה חליפין ותו דבכולי תלמודא משמע לשון
חליפין דלא הדרי פדתנו המחליף פרה בחמור ואדרבה הנה לא נקראו אלא קנין סודר
אלא שקונה מדין חליפין וגבי קדושין הא אמרינן דמנינא דרישא למעיטי חליפין סתם
ואמרינן נמי גבי הנותן מתנה לחבירו ע"מ שתחזירהו בכלהו קאי לבד מאשה לפי שאין
אשה נקנית בחליפין או לספרים דגרסי גזרה שפא יאמרו אשה נקנית בחליפין וסתם
אמרינן ומשמע שאין אשה נקנית בכל דרכי חליפין וכן משמע מדברי רש"י ז"ל שכתב
בריש קדושין וז"ל לא מקניא אפשר דגנאי הוא לה הילכה בטיל להו לתורת חליפין
בקדושין ואפי' בכלי שיש בו ש"פ אי יהיב לה בלשון חליפין עד דיהיב לה בתורת לשון
קנין או קיחה או קידושין עכ"ל הרי אתה רואה שתלה הדבר בלשון שאמר לה בתורת
חליפין ומ"ש הרב ז"ל חליפין קנין סודר היינו דהכי הני ארקה טפי אי נמי משום דק"ס
הוי עיקר טעם הגזרה משום דקונין בכלי אעפ"י שאין בו ש"פ ואתתא בפחות מש"פ לא
מקניא נפשה אי נמי משום דמתנה ע"מ להחזיר לחליפי סודר דמאי שזה חוזר וזה חוזר
וכן משמע נמי מדברי הרא"ש ז"ל שכתב וז"ל לפי שאין אשה נקנית בחליפין לפי שדרה
הוא להחזיר הסודר שמקנין בו הילכה אי אמרת דקני אתי למימר אשה נקנית בחליפין
עכ"ל משמע דס"ל דאתפיס מתפיס אלא שאין דרה לתופסו ואפ"ה נקראו חליפין ואין
אשה נקנית בהם וכן משמע מדברי התוס' בריש קדושין ע"ש וכן דקדקתי ג"כ מלשון
הריטב"א ז"ל שכתב וז"ל אלא נדאי אין בטול קנין חליפין באשה אלא לפי שאינם
בכלל פסוף כמו שאמרנו ולפיכה אפילו היא רוצה ואפילו הם שונים ממון גדול לא מקניא
בהו עכ"ל ומה לי שוין ממון גדול וחוזרים ומה לי אינם חוזרים ואע"ג דיש לדחות משום

דלאו בתורת ממון ינהיגהו ניהלה פינו דהדרי אבל היכא דלא הדרי בתורת ממון ינהיגהו ניהלה דמי לא עסקינו שנתנו לה ממון רב ע"מ שתראה בהם ותחזירם ונמצא יש בהם הנאת ממון ואפ"ה פעין חליפין ואינה מקודשת וכלשון הזה כתב הרשב"א ו"ל אלא קניה חדשה הוא זו שחדשה תורה שאינה בכלל פסר ואשה לא אמרה תורה קניה אלא פסר הילכה אין חליפין קונין בה עכ"ל וכינון שהם בתורת חליפין מה לי חוזרין ומ"ל אין חוזרין אין אשה נקנית בחליפין.

עוד יש ראיה דלשון חליפין כולל חליפי סודר וחליפין דעלמא ואם איתא דאשה נקנית בחליפין דעלמא הכי הו"ל למימר לפי שאין אשה נקנית בקנין סודר אלא ודאי בכל גונא אין אשה נקנית בחליפין אפי' דלא הדרי ומ"מ אם אמר לה קני פלי זה ותקני לי בו עצמה שהוא לשון הרגיל בקנין סודר פינו שלא החזירה את הכלי הרי היא מקודשת ואם נתן לה פלי ע"מ להחזיר ולא החזירתו אינה מקודשת דכל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה אם החזירה ואם לא החזירה אין פאן מתנה וע"כ לא פליגי אלא בקנין סודר אי תפסו מתפס או לא מתפס משום דיהיב ליה סתם ומ"מ רוב הפוסקים אשר אנו סומכים עליהם פסקו דאי תפס לא מתפס וחדר סודרא למאריה דאי אמרת אי תפס לסודר מתפס פינו דאמר לה בלשון קנין הרגיל בקנין סודר אין פסר גדול מזה ואשה נקנית בו אלא ודאי לא מתפס וכינון דחדר במאי מקניא נפשה אפילו דאמר לה בלשון קנין דאפילו יש באותה מתנה ש"פ לאו בתורת הכי יחבית לה וכדכתיבנא לעיל.

והשתא דאיתנא להכי גם הר"ן ו"ל להכי נתפונן דכתב ואי ס"ד דאי תפס מתפס מאי גזרה דאי הכי נקנית היא בחליפין פלומר בקנין סודר ולא בלשון חליפין אלא בלשון הרגיל בקנין סודר וא"כ אין לה פסר גדול מזה פינו שהלשון הוא לשון קנין ואי תפס לזה מתפס אלא ודאי אי תפס ליה לא מתפס.

פללא דמילתא דאין אשה נקנית בחליפין פלל לא בחליפין דלא הדרי פינו דאמר לה בלשון חליפין או משום יאמרו אשה נקנית בחליפין דהדרי או משום פחות מש"פ ואשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה או משום דגנאי הוא שתקנה עצמה בחליפין ולא בחליפין דהדרי אע"ג דאמר לה בלשון קנין אבל נקנית בחליפין דלא הדרי אם א"ל בלשון קנין דהני לאו חליפין ניהו אלא קנין גמור.

הנלע"ד כתבתי דוד ו' זמרא: אל שאלת ממני אודיעה דעתי בראובן שאמר לאשה הרי את מקודשת לי בשכר שאהיה לך ערב לשמעון שאת חגיבת לו מנה אם היא מקודשת או לא: תשובה לא ידעתי מה מקום לשאלה זו שאם עמד ראובן מאליו ויצא ערב לשמעון מה הנאה יש לאשה במאי קדשה והא לא יהיב לה מידי ואם היא אמרה לו שיהיה לה ערב פגון ששמעון אינו רוצה להלות אלא ע"י ערב או שהיה דוחק אותה שמעון ואמרה לראובן שיהיה ערב לשמעון וקדשה ראובן באותה הנאה פשיטא שהיא מקודשת דהא איכא הנאת ממון ע"י דבורה כהיא דאמר רבא תן מנה לפ' ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב וכתבו כל המפרשים דאית לה הנאה פינו שע"י דבורה וציוויה נתן זה מנה לפ' ואם ראובן עמד מאליו ויצא ערב לשמעון כדי שירויס לה זמן המלוה וא"ל הרי את מקודשת לי בהנאה שהרויס לך פ' זמן הלואתו זה תלוי במחלוקת המפרשים כהיא דאמרין בגמ' לא צריכה דארנוח לה זמנא ועיין עלה לפי שזמנא בה פמה פירושים

וילדעת רש"י ז"ל ודאי היא מקודשת דמה לי שירויח לה זמן הלואתו שיש לו עליה ומה לי שיעשה עם שמעון שירויח לה זמן בין הכי ובין הכי מטי לה הנאה וכן לפיר"ת ז"ל אבל לפי שיטת הרמב"ם ז"ל משמע דאינה מקודשת דהשתא לאו מידי יהיב לה דלא עדיף הרנחת זמן המלנה מהמלנה עצמה דיציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא והכא במאי עסקינו פגון דבשעת המלנה מרויח לה זמנא ומשו"ה מקודשת דהא בההוא זמנא מטי לה הנאה ואע"ג דלהלכה נראין דברי הרמב"ם ז"ל מ"מ למעשה יש לחוש לכל הפירושים לפי שהוא ענין אשת איש ואם בא אחר וקדשה צריכה גט משני ** (אמר הכותב עיין ש"ע אה"ע סי' כ"ח ס"י ומ"ש מור"ם בשם התוס' והמרדכי והר"ן ונראה דאין חולק בדבר ולכאורה אין סברא לחלק בין הנדונות דמה לי אם המלנה מרויח לה זמן בפרוטה שקבל משמעון או אם עשה לכבוד שמעון בלא כסף ואינו אלא כמזכיר אל כל חכם לב יגיע לפ' הנה קור"א בין יבין את אשר לפניו כי הן בעון הנני עומד היום חוץ למקומי וחוץ למחיצתי ואור עיני ספרי רב הם אין אתי ואפילו הש"ע פרגע קטן נ"ל בהלואה הרי שלף לפניך הבט וראה.

** (ואם לא רצו כופין את הראשון לגרש וישא שני דקדושי הראשון הם כמתחלוקת וקדושי שני לכ"ע ** (אמר הכותב לפום ריהטא משתמע מלוהי דרבינו המחבר מילי דסברא נכונה משיב דברים המתישבים על הלב טעם לשבח אמאי מגרש ראשון ונושא ב' ואולם אחר נשיקת הרצפה איפא למשדי ביה נרנא דגם דבעיקר קידושי שני אין שום פקפוק מ"מ השתא מיהא הן רבי"ם עתה בשריותא דהאי אתתא פי למ"ד דקידושין ראשון הווי קידושין גמורים ס"ל ולו תהי לאשה פנודע שאין קידושין תופסין באשת איש ולמ"ד דאין קידוש ראשון כלום מקודשת לשני דמאי דמשוינו לקדושי א' קידושי ספק לאו מדינא אלא מחמת אשר רבו עליה דלרבנותא הווי קידושין גמורים וילדעת החולקים אין פאן קידושין פלל נאנן משום חומרת א"א איפסיקא הילכתא לדידן דלא מצינו מיקם עליה דמילתא אנו נהגינן בה לחומרא לצאת ידי שניהם.

ועיין ש"ע אה"ע סי' מ"ו ס"ה וסי' ד' ס"א וכבר מילתי אמורה שלא באתי אלא להעיר אזן בלמודים לתלמידים שכמוני המה יביטו יראו אם יש ממש בדברי ובאמת אמרו אין ואמן בלא פלים ודי בהערה זו .

**הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: מ שאלת ממני אודיעך דעתי על האומר לאשה הרי את מקודשת לי והיה מונה והולך וכשהשלים לעשרה פסק ומיד השליכתם מידה לפניו אם יש חשש לאלו הקדושין: תשובה אין פאן בית מיחוש דתניא התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת ואמרינן בגמ' וה"ה אם השליכתו לפניו אינה מקודשת וכ"כ כל הפוסקים ותניא בתוספתא התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר אינה מקודשת דינר רע יחליף הנה מונה ומשליף לתוך ידה ראשון ראשון יכולה היא שתחזור כל שעה עד שיגמור וכתבה הריא"ף ז"ל פ"ק דקדושין הא למדת שכל זמן שלא נגמרו הקדושין יכולה היא לחזור בה ואין חזרה פהשליכת המעות מידם לפניו ואם נגמרו הקדושין אינה יכולה לחזור בה אפי' תכ"ד ואע"ג דפשוטא ידה ונתרצית להתקדש בו לא נתרצית אלא בממון יותר מזה שכן דרף הנשים להיות מקפידות וכיון שראתה שהוא מדקדק עמה לא רצתה להתקדש ומה שחלקו בגמ' בין במנה סתם למנה

זו היינו פשקבלה בשתיקה אבל אם השליכה אותם כנ"ד בכל גוונא אינה מקודשת פיון שעדיין לא נגמרו הקדושים ואין חילוק בין אם הנה מונה והולך סתם בין אם אמר לה התקדשי לי במעות אלו והנה הולך ומונה פיון שעדיין לא נגמרו יכולה היא לחזור בה ואין לה חזרה גדולה מהשלכת המעות מיזדה לפנינו.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: מא שאלת ממני אודיעה דעתי במי שאמר לחבירו זרוק מנה לים ואתחייב או שאמר לו לזרקו לכלדבר האבד ואתחייב אם מדין ערב מתחייב או לא: תשובה זו היא מחלוקת בין הראשונים בין לענין ממון בין לענין קדושים ומחלוקתן תלוי בהיא דפ"ק דקידושין דת"ר התקדשי לי במנה תנם על גבי הסלע אינה מקודשת ואם הנה הסלע שלה מקודשת בעי רב ביבי סלע של ב' מהו תיקו והאריכו בה כל בעלי החידושים הרבה יע"ש פי איני פנוי להעתיק דבריהם אבל דרף כלל אני אומר כי בממון ראוי לפסוק פדעת האומרים שאינו מתחייב מדין ערב אלא פשאמר לו ליתנם לכן דעת אבל היכא דא"ל ליתנם ע"ג הסלע או להשליכם לאיבוד או ליתנו לפלב אינו חייב לשלם דאין פון דעת שיצא זה עליו ערב אבל גבי קדושים משום חומרת א"א יש לחוש לדברי האומרים שהיא מקודשת מדין ערב לפיכך אם אמרה זרוק מנה לים ואקדש אני לה או תן מנה ע"ג הסלע או תן כפר לכלב אעפ"י שאינו רץ אחריה חיישינו לה וצריכה גט והנה מתניתא וכל דבעו עליהו איירי בדלא אמרה היא ואתקדש אני לה אלא שהוא אמר התקדש לי במנה ואמרה היא תנם ע"ג הסלע או השליכהו לכלב שאין אנחנו יודעים מה בדעתה.

כללא דמילתא בקדושים יש לנו להחמיר וצריכה גט ואם בא אחר וקדשה קדושי נדאי מקודשת לשני ומגרש ראשון אבל לענין קנין לא מתחייב מדין ערב אלא א"כ א"ל ליתנו לכן דעת הנלע"ד דוד ו' זמרא: מב שאלת ממני אודיעה דעתי במי שקדש אשה פקרקע או במקובר לקרקע אי הוי מקודשת או לא.

תשובה זו היא מחלוקת בין הראשונים דבעל העטור ז"ל פתב דאינה מקודשת כלל דכתיב ויצאה והיתה מקיש הנה ליציאה מה יציאה אם קבלה גט על הקרקע או על מקובר לקרקע אינה מגורשת אף הנה לא תהיה ע"ג קרקע והכי משמע נמי בפ"ק דגיטין דאקשינו התם והא איכא מקובר לקרקע דאינה מקודשת אבל הרשב"א והר"ן ז"ל ורוב הפוסקים פסקו דהוי מקודשת דהא שנה פספס הוא והוה דויציאה והיתה לאו ראיה היא דנדאי אם פתב על הקרקע או על המקובר לקרקע הרי את מקודשת לי אינה מקודשת דמקשינו הנה ליציאה אבל אם נתן לה את הקרקע בתורת פספס מקודשת דבהכי לא שייך היקשא וכן ההיא דגיטין בקדושים בשטר איירי ולא בשנתן לה בתורת פספס וכנ"ל שהוא דעת התוס' בריש קדושים דילפינו שנה פספס מע"ע ונזיקים ומה התם גבי נזיקין פתיב מיטב שדהו וכן גבי עבד עברי יוצא בגרעון פספס אפ"י שנתן לו קרקע דהא דוקא גבי פדיון הבן והקדשות דילפינו בכלל ופרט וכלל דשו"כ פכספס נתמצטו קרקעות עבדים ושטרות דאין פודין בהם את הקדשות ולא את הבכור אבל בכל דוקתא דלא ילפינו מפלל ופרט וכלל כל שו"כ פכספס הילקף אם נתן לה קרקע או במקובר לקרקע וקנתה באחד מדרכי הקנין הרי היא מקודשת וכן בעבד אם נתן לה עבד בתורת פספס הרי היא מקודשת והכי איתא בתוספתא דקדושים פ"ד באשירה ובפירוטה בעיר הגזחת

וביחוד שבדין ובמה שעליו וכל דבר שחל עליו איסור אעפ"י שמכרם וקדש בדמיהם אינה מקודשת קמני באשרה ובעיר הנדחת שהם קרקע ומחנפר לקרקע וטעמא משום שחל עליהם שם ע"ז אינה מקודשת הא בעלמא מקודשת ואע"ג דאם בא אחר וקדשה בכסף לדעת בעל העטור מקודשת לשני ולא לראשון לא תישינו להאי סברא להצריכה גט משני לפי שאני אומר שכל פוסק או גאון שלא הזכיר דין זה בהדיא ס"ל שהיא מקודשת דהא סתמא דמילתא דקרקע שו"כ הוא ושו"כ פכסוף הילכה מי שסובר הפך זה יש לו לכתוב בהדיא וכיון שלא ראינו שהזכירו דין זה משמע דס"ל דהמקדש בקרקע או במחנפר לקרקע מקודשת גמורה וכ"כ בתוס' בהדיא.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא. מג שאלת ממני אנדיעה דעתי במי שקדש במנה ונתן לה בהם תכשיטים ואינם שוים מנה והיא אומרת לדידי שוין לי מנה אם היא מקודשת או לא: תשובה ראיתי לפרש לאחד מן האחרונים של הדור שלפנינו שכתב דאינה מקודשת ודייק לה מדאמרין בפ"ק דקדושין אפולגתא דרבה ורב יוסף שראי אי צריכי שומא או לא אי דאמר בכל דהו כ"ע לא פליגי דלא צריכי שומא ואי דאמר לה ו' ולא שוין ו' הא לא שוין ומכאן דקדשו דהא ודאי לא צריכה למימר אלא ודאי אתא לאשמעינו דאפי' אמרה היא לדידי שוין לי ו' אינה מקודשת כיון דלא שוין ו' ואני אומר כי אין מכאן ראיה פלל דאדרבה דוק לאידך גיסא אי דא"ל ו' ולא שוין ו' הא לא שוין ו' פלל לא לדידה ולא לאחריני אבל אי שוין לדידה ו' לעולם אימא לה שהיא מקודשת ומנא אמינא לה מהא דרב פהנא דשקיל סודרא בפדיון הבן אמר לדידי חזיא לי ה' סלעים אמר ר' אשי לא אמרן אלא פגון רב פהנא דגברא רבא הוא ומבעי ליה סודרא ארישיה אבל כ"ע לא ומדברי הרמב"ם ז"ל פי"א מה' בכורים נראה דה"ה בקל פהן שכתב וז"ל נתן לו פלי שאינו שוה בשוק ה' סלעים וקבלו הפהן בה' סלעים הרי בנו פדוי עכ"ל.

משמע דכל פהן מצ"ל לדידי שוה לי ה' סלעים ואעפ"י שתקמה עליו למה לא חילק בין גברא רבא לאיניש אחרניא כדמשמע מדברי ר"א איפא למימר דה"ק פגון רב פהנא דגברא רבא הוא ומבעי ליה סודרא ארישיה שפן דרף ת"ח להתנאות ולהתכבד בטליתו וה"ה לכל אדם שהיה רגיל להתכבד ולהתניק בכינצא באותו חפץ מצי לומר לדידי שוה לי ה' סלעים וכ"ש בגדון דידן דמציא האי איתתא למימר לדידי שוה לי מנה שפן דרף הנשים להתנאות ולהתכבד בתכשיטין.

ואפי' לדעת החולקין על הרב ז"ל נ"ל דמודו בנ"ד דע"כ לא פליגי אלא גבי פדיון הבן דאין בנו פדוי בפחות מה' סלעים אבל האשה מתקדשת בש"פ והאי דא"ל התקדשי לי במנה ונתן לה פחות ממנה דאינה מקודשת מפני שהיא מקפדת אבל היכא דאיהי גופה אמרה לדידי שוה לי מנה ליכא קפידא ומקודשת תדע שאם קבלה הקדושין ואמרה בין שיהיו מנה או פחות אני מתרצה בכך מי נימא דאינה מקודשת הכא נמי לא שניא.

והר"ן ז"ל נסתפק במקדש בדבר שאינו שו"פ אי מציא אמרה לדידי שוה לי פרוטה דאפשר דכיון דלא שוה מידי לאו פל כמינה לתת עליו תורת כסף משמע בהדיא שאם היה עליו תורת כסף דמציא למימר לדידי שוה לי פי הך דרב פהנא ואפי' לדעת החולקים על הרב דבפחות מה' סלעים לפדיון הבן בפחות מש"פ בקדושי אשה אבל ביותר מש"פ והיא אומרת לדידי ש ה לי כף וכף לא נסתפקו דנדאי מקודשת.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא. מד שאלת ממני אודיעה דעתי בוגרת המתקדשת או המתגרשת ע"י אביה מדעתה וכתב לה בתוך השטר הרי את מקודשת לי או הרי את מקודשת ממני כמדבר עמה ובשעה שמסר לו את השטר א"ל בתי מקודשת לי או בתי מקודשת ממני דהוי מדבר עמו ולא עמה אם היא מקודשת או מגורשת או לא הואיל ואינן שוים לשון השטר עם לשון אשר מוציא מפיו בתי איזה מהם אזלינן בתי לישנא דשטרא או בתי לישנא דמפיק מפומיה בשעת מעשה: תשובה מה שכתוב בשטר הוא העיקר כי בשטר הוא מקדש או מגרש וכיון שכתב בשטר הלשון המתוקן בתי דידהו אזלינן שהרי ניכר יפה מתוך השטר שהיא מקודשת או מגורשת וגם הלשון שאומר לו בתי מקודשת לי או בתי מגורשת ממני דאע"ג דאין זה לשון שתקנו חכמים כיון שהיא בוגרת מ"מ אינו מכחיש מ"ש בשטר דהא קושטא היא שהיא בתו אלא שאינה ברשותו ואעפ"י שלא היה מדבר עמה תחילה על עסקי קדושה מסתברא לי שהיא מקודשת כי זה הלשון שאמר לו בתי מקודשת לי לא גרע מאם היה מדבר עמה על עסקי קדושה ואם היה הדבר בהיפך כגון שכתב לבוגרת בתי מקודשת לי או בתי מגורשת ממני אפי' שא"ל בשעת נתינה הרי את מקודשת לי או הרי את מגורשת ממני אינו פלוג דבתרהלשון הכתוב בשטר אזלינן דהא בשטר מתקדשת או מתגרשת ולא, בדבור.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: מה שאלת ממני אודיעה דעתי ואמסור לה איזה כלל לסמוך עליו על האי דחזינו דאיכא דוכתי דמסקינן חזקת שלים עושה שליחותו ואיכא דוכתי דמסקינן אין חזקת שלים עושה שליחותו תשובה זו מחלוקת רב נחמן ור' ששת פ' בכל מערבין ויש פוסקין כר"נ דאמר בשל תורה אין חזקת שלים עושה שליחותו בשל סופרים חזקת שלים עושה שליחותו ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה חזקת שלים עושה שליחותו ואיפליגו רבנן דאמרינן דאמרינן כר"נ דאמרינן בשל תורה אין חזקת שלים עושה שליחותו דוקא פשהדבר להקל אבל להחמיר אמרינן חזקת שלים עושה שליחותו והכי אמרינן בפ' התקבל וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ד מה' תרומות הילכף בכ"מ שתמצא חזקת שלים עושה שליחותו הוא במילתא דרבנן ואם הוא בשל תורה הדבר הוא להחמיר וכ"מ שתמצא אין חזקת שלים עושה שליחותו הוי בשל תורה ולהקל ואם תמצא מקום יוצא מן הכלל הנה הוי אליבא דר"ש או שום טעם לדבר וצריף לעינין למצוא הטעם.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: מה שאלת ממני אודיעה דעתי במי שקדש בביאה אם יכול לטעון טענת מומין או לא דחזקה אין אדם שותה בכוס אלא א"כ בודקו יפה יפה. תשובה שאלה זו לא תפול אלא א"כ כתב לה פתובה מן האירוסין או שכתבו קנס על מי שיחזור בו דאל"כ כיון שאין חפץ בה מפני המומין גרשנה ואם הוא במקום שיש מרחץ והולכות הבנות פניהם מגולות בארצות אדום אין יכול לטעון כלל אמומין שבסתר ובגלוי שהרי בודק ע"י קרובותיו ואם אין לו קרובות תליא בפלוגתא ולדעת הרמב"ם ז"ל יכול לטעון טענת מום וכן דעתי נוטה.

ואם הוא בארצות הישמעאלים שמנהגן ללכת פניהם מכוסות ואפי' במרחץ הבנות רוחצות במקום מוצנע בזה תפול השאלה ומסתברא דלעולם יכול לטעון טענת מומין דבשלמא ביאה שלאחר החופה שאין אחריה פלוגתא דממר אמר פשאכניסה לחופה

אבדקנה ותו שלא תחלוק בארוסות והכי משמע לישנא דברייתא דקתני שהרי אמרו חכמים ארוסת בת ישראל ומשמע כל ארוסה אינה אוכלת בתרומה משום דעולא ופריף עלה דלאו דוקא משום דעולא אלא משום סמפון ואית ספרי דגרסינן לה בהדיא משום [סמפון] וכו' יש לדקדק מלשון הרמב"ם ז"ל פ' כ"ה מאישות וז"ל בא על אשתו ושהא כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו עד עתה אפי' היה בין הקמטים או בכף הרגל אין שומעין לו חזקה שאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו יפה יפה וחקוקתו שינדע נרצה עכ"ל. ומדקאמר בא על אשתו משמע שכתב היא אשתו אבל אם עדיין אינה אשתו אינו בודקה יפה דהכי הו"ל בא עליה ושהא וכו' ואין זו בעילת זנות כיון שקדש אותה ונדעתו לישא אותה אבל לא מפני זה מחל המומין.

הנלע"ד כתבתי דוד ה' זמרא: מז שאלת ממני אודיעה דעתי על מעשה שהיה ראובן בא לקדש אשה והיה שם חכם קרוב לאשה ואמר לו תיחד עדים ותמהת על דבריו שהרי מעשים בכל יום שיש קרובים בשעת הקדושין ולא מצרכינן ליחד עדים: תשובה פן ראוי לעשות וכן נהגו במצרים והטעם דאיכא כמה גאוני עולם שכתבו דכל דאיכא ספיקא אי לאסהודי אתו או למחזי אתו בטלה כל העדות וכיון דאיכא קרובים בשעת הקידושין ואיכא למיחש שמה נתפוננו להעיד וכתלה כל העדות וכ"כ הרמב"ן והרמ"ה דאי איכא לספוקי אי לאסהודי אתו בטלה כל העדות ולפיכך כל דבר הנעשה ברב עם ולא יחד עדים שיילינן להו אי למחזי אתו או לאסהודי ואי אמרי דאתו לאסהודי, בטלה כל העדות שעדות שנמצא בה קרוב או פסול בטלה כל העדות והא דשייילינן להו לסהדי איכא מאן דמפרש לאסהודי אתיתו לב"ד או למחזי ואיכא מאן דמפרש לאסהודי אתיתו בשעת מעשה ותליא בפלוגתא דאיכא מ"ד דהגדה בב"ד דוקא פוסלת ולא הפוננה בשעת מעשה ואיכא מ"ד דכוננה להעיד בשעת מעשה פוסלת ומשום דחיישינן שמה אחד מן הקרובים תפוננו להעיד אמרו שצריף ליחד את העדים בכל דבר הנעשה ברב עם לצאת ידי ספק העדות.

ומ"מ כל שלא נתפוננו להעיד לד"ה אין הראיה פוסלת העדות וכ"כ הרשב"א וכן הורה הרמב"ן הלכה למעשה וכ"כ בפרק יש גוחלין דמעשים בכל יום בקדושין ובכתובות שיש קרובים ורחוקים ואינם חוששין עכ"ל.

ונראה שדעתו ז"ל אפילו שנתפוננו בשעת המעשה אינם נפסלים אא"כ נצטרפו בקיום דבר דכתיב ע"פ שנים או שלשה עדים יקום דבר ועל שעה שבאו לב"ד שייילינן להו למחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו ואם נסתפקו בדבר בטלה כל העדות פדכתיבנא לעיל.

וא"ת לדעת האומרים דכוננה לאסהודי בשעת ראית המעשה פוסלת א"כ כל דבר הנעשה ברב עם שיש שם קרובים ופסולים יהיה בטל דדילמא פינונו הם להעיד וי"ל דבעלי סברא זו אינם סוברים דספק פנונו להעיד בשעת מעשה שתהיה העדות בטלה פולה דתרתיה חומרי לא מחמרינן שיהיה נפסל משעת ראית המעיד ושיהיה ספקו להחמיר לא אמרינן וגדר הדבר כף הוא אם הנמינום לעדות מתחילה והיו בהם פסולי עדות או שגילו בדעתם שהם מכוננים להעיד פגון בדיני נפשות שהתרו גם הפסולים בעוברי העברה ובדיני ממונות ג"כ פגון ששואלים למה באתם ואמרו לראות המעשה פדי, להעיד אי נמי פגון שהלנה לחבירו מעות ובא הפסול ואמר תמנה המעות בפני איכא

גלוי דעתא דקא אתי לאסהודי אבל מן הסתם לא בטלה העדות ומ"מ לצאת מכל ספק טוב הדבר ליחד עדים אבל אם לא יחדו לא בטלה העדות אפי' שיש במעמד קרובים ופסולים ויתקנים המעשה ע"י הכשרים ודעת הרמב"ם ז"ל היא דכוננה לבד פוסלת וכ"ן דעת הרי"א ז"ל לכתובה ומ"מ שואלין אותו ואם אמר להעיד נתפוננתי בשעת המעשה בטלה כל העדות משמע שאם הדבר ספק לא בטלה העדות כדאמרן לעיל.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: מח שאלת ממני אודיעה דעתי בראובן שקידש אשה בפני שני עדים ואחד מהם אמר שמעולם לא הפיר את האשה ואינו יודע שמה וזה לשון קבלת העדות במוטב תלתא וכו' כד אתא קדמנא פלוני והעיד שהוא נמצא היום בבית פלוני והיו שם שלשה נשים ונכנס פלוני ועמו יהודי אחר שמו פ' וקרא המקדש לאחד מאותן השלשה נשים וא"ל בואי פה וכשפאת אצלו א"ל פתחי ידה ופתחה ידה ונתן לה חמשה פרחים וא"ל תהא מקודשת לי וקבלה המעות וחרו למקומם ושאלנו את העד הנזכר אם הוא מפיר את האשה והשיב שאינו מפירה רק אם חשב בין השתי נשים שהיו עמה יכול להפירה ע"י טביעות עין אבל בין נשים אחרות לא יוכל להפירה גם אמר שאינו יודע שמה ואינו יודע אם היא נשואה או פנויה ושללא היה שם אלא הוא והעד השני זהו שהעיד בפנינו וכו' ונסתפקת אם אשה זו מקודשת או לא ואם צריכה גט מספק או לא: תשובה איני רואה מקום לשאלה זו והרי היא מקודשת מן התורה כיון שראה אותה ופניה מגולות וכשרואה אותה אח"כ מפיר שזו היא האשה אשר קדש פלוני ומה לנו שיפיר אותה בתחילה ואת שמה ואת אביה ואם לא יפיר אותה בין נשים אחרות ומה בכך הרי הוא מפיר אותה לבדה ובתוך הנשים אשר ראה אותה והרי סופרי העיר אין מכירין את הבנות שהן צניעות ולא ראו אותן מימיהם והם מגלים את פניהם בשעת הקדושין ורואין אותם ויודעים אותם שנתקדשה פלוגית ואפשר שיפירו אותה אח"כ ואפשר שלא יפירו וכ"ש כנ"ד שאומר העד שיפיר אותה בין הנשים אשר היו עמה בשעת הקדושין ואין לה הפירה גדולה מזו והלא בדיני נפשות נמי הדין כן הרי שראו אותו שחלל שבת והתרו בו ולא היו מכירין אותו מתחילה ועתה כשפאו לב"ד אומרים זה חלל שבת והתרינו בזה"ז מת על פיהם אע"פ שלא הכירו אותו ואת שמו ודברים פשוטים הם ואם מפני שאינו יודע אם נשואה אם פנויה מה בכך זה הוא מעיד על אשה שנתקדשה בפניו ונחזי אנן אם נשואה לא תפסי בה קדושין ואם היא פנויה תפסי בה קדושין ואם נתערבה בנשים אחרות ואין העדים יכולים להפירה לפי שהיא מעורבת עם אחרות מעבירין אותם לפניהם אחת אחת אם מכירין אותה שזו היא מקודשת בנדאי והשאר אינן בספק אבל אם אין מכירים אותה אפילו לבדה זוהי ששנינו קדש אחת מחמשה נשים ואינו יודע איזו מהן קדש.

כ"ל לא דמילתא דבנ"ד כיון שהעדים מכירים עתה את האשה ואומרים זוהי שנתקדשה לפנינו הרי היא מקודשת גמורה מן התורה. הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: מט שאלת ממני אודיעה דעתי על מעשה שהיו ישראלים במסיבה ולקת א' פת לחם ונתן לחבירו וא"ל בתך מקודשת לי בפת לחם זה ולקח חבירו הלחם ואכלו ולא היה שם זולתי שני אחים ואחד מן השוק ושאלת אם הם קדושין או לא: תשובה תנן בפ"ק דמכות מה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג' וכו' אר"י בד"א בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקנים העדות בשאר רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בזמן

שְהִתְרוּ בָהֶם פְּלוֹמֵר הַקְּרוּבִים אוֹ הַפְּסוּלִים אָבֵל אִם לֹא הִתְרוּ בָהֶם מִה יַעֲשׂוּ ב' אַחִים
שָׂרָאוּ בְּאֶחָד שֶׁהֵרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ פְּלוֹמֵר עִם אֶחָד שֶׁבַשׁוּק וְכִי מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה הָאֶחָד רוֹאֶה
הַמַּעֲשֶׂה תִבְטַל עֲדוֹת הַשָּׂאָר שֶׁפְּנוּנוּ לְהַעֲדִיד וְשִׁיִּלִּינוּ עָלָה בְּגִמְרָא הֵיכִי אֶמְרִינוּ לְהוּ פְּלוֹמֵר
בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת נִיחָא דִּינְדְעִינוּ הַמְכַוֵּן לְהַעֲדִיד מִי הוּא ע"י הַהִתְרָאָה כִּי כָּל הַמַּתְרָה מְכַוֵּן
לְהַעֲדִיד אָבֵל בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת דְּלֹא בְּעֵי הַתְרָאָה בְּמֵה יוֹדַע מִי מְכַוֵּן לְהַעֲדִיד אָמַר רַבָּא הֵכִי
אֶמְרִינוּ לְהוּ לְמַחְזֵי אֲתִיתוּ אוֹ לְאַסְהוּדֵי אֲתִיתוּ אִי אֶמְרֵי לְאַסְהוּדֵי אֲתִינָא נִמְצָא אֶחָד קְרוֹב
אוֹ פְּסוּל עֲדוּתָם בְּטָלָה פְּלוֹמֵר עֲדוֹת כָּלָם בְּטָלָה שֶׁהָרִי נִשְׁתַּתְּפוּ בְּעֲדוֹת אִי אֶמְרֵי לְמַחְזֵי
אֲתִינוּ מִה יַעֲשׂוּ שְׁנֵי אַחִים שָׂרָאוּ בְּאֶחָד שֶׁהֵרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ לִישָׁנָא דְּמַתְנִיתִין נֶקֶט דְּבְדִינֵי
נִפְשׁוֹת לֹא הֵנָּה ק"ל מִיָּדִי אֲלֵא מִה יַעֲשׂוּ שְׁנֵי אַחֵי שָׂרָאוּ בְּאֶחָד שֶׁחָבֵל בְּחִבְיָרוּ אוֹ שֶׁהִלְהוּ
אֲלֵא מִי שֶׁבָּא לְרֵאוֹת וְלֹא נִתְפַּנֵּן לְהַעֲדִיד לֹא נִשְׁתַּתְּףָּ בְּעֲדוֹת וְיִתְקַנְיִים הַעֲדוֹת בְּאוֹתָם
שֶׁפְּנוּנוּ לְהַעֲדִיד וְאִיפְּלִיגוּ רַבְּנוֹתָא בְּהָאֵי פִירוּשׁ דְּהָאֵי סוּגְיָא אִיכָּא מֵאֵן דְּמִפְּרָשׁ דְּאַשְׁעַת
מַעֲשֶׂה שִׁיִּלִּינוּ לְהוּ דָּאז הוּא עֵיקַר הַעֲדוֹת וְכ"כ רש"י וְהַרְמַב"ם ז"ל וְרוֹב הַמְּפָרְשִׁים
וּי"א דְּאַשְׁעַת הַעֲדוֹת שִׁיִּלִּינוּ לְהוּ פְּלוֹמֵר עֲכָשְׁיוּ שֶׁבָּאתָם לִב"ד וְנ"מ דְּאִילּוּ לְפִי פִי
הִרְאִישׁוֹן אִם אֶמְרוּ לְאַסְהוּדֵי אֲתִינָא מִתְחַלְקָה וְכ"ש אִם הִנְמִינוּם לְהַעֲדִיד נִפְסְלָה כָּל הַעֲדוֹת
וּלְפִי הַפִּי הַשְּׁנֵי אֶפְּלוּ הַזְּמִינִים לְהַעֲדִיד וְכ"ש כְּשֶׁלֹּא הִזְמִינוּם אֲלֵא נִתְפַּנְנוּ הֵם לְהַעֲדִיד
אִין נִפְסְלִים אִם נִצְטָרְפוּ עִם הַכְּשָׁרִים בִּב"ד וְהִינּוּ דְּאֶמְרִינוּ לְהוּ לְאַסְהוּדֵי אֲתִיתוּ אוֹ
לְמַחְזֵי אֲתִיתוּ פְּלוֹמֵר אֲתִיתוּ עֲכָשְׁיוּ שֶׁאִין נִפְסְלִים אֲלֵא כְּשֶׁנִּצְטָרְפוּ בְּקִיּוּם דְּכָר שֶׁנֶּאֱמַר
ע"פ שְׁנֵי עֲדִים אוֹ שְׁלִשָּׁה עֲדִים יָקוּם דְּכָר וְזֶה דַּעַת ר"י וְכַתֵּב הַרְמ"ה ז"ל דְּהָא דְּאֶמְרִינוּ
אִי אֶמְרֵי לְמַחְזֵי אֲתִינָא עֲדוּתָם כְּשִׁירָה דְּנוֹקָא דְּלֹא אִסְהִידוּ בְּהִי הַדְּדִי בִּב"ד תַּכ"ד אָבֵל
אִם הַעֲדִידוּ כ"א תַּכ"ד שֶׁל חִבְיָרוּ עֲדוּתָם בְּטָלָה דְּעֵיקַר הַעֲדוֹת בְּשַׁעַת הַגְּדָה הוּא עַכ"ל
וְאֶמְרִינוּ בְּגִמְרָא אַר"י אַמ"ש הִלְכָה כַּר"י וְר"נ אָמַר הִלְכָה כַּרְבִּי וּפְסָקוּ רַבְּנוֹתָא כַּר"נ
הִלְכָה כַּרְבִּי זוּהִי הַצָּעַת הַסּוּגְיָא.

וּמַעֲתָה נִבְאָר נ"ד דְּלְפִי פִי הִרְאִישׁוֹן לֹא שִׁינָה לְמַשְׁיִילִינָהוּ שֶׁהָרִי הַמַּעֲשֶׂה נַעֲשֶׂה פְּתָאִים
וְלֹא יָשְׁבוּ לְהַעֲדִיד וְלֹא לְרֵאוֹת הַמַּעֲשֶׂה וּלְפִיכֹּךְ דְּכָר בְּרוּר דְּהוּוּ קְדוּשִׁין וְיִתְקַנְיִים הַעֲדוֹת
בְּאֶחָד מִן הָאֲחִים וְהִרְחוּק וְאֵע"ג שֶׁלֹּא נִתְפַּנְנוּ לְהַעֲדִיד בְּעַת הַמַּעֲשֶׂה עַתָּה יְבוֹאוּ לְפָנֵינוּ
וְיַעֲדִידוּ עַל מֵה שָׂרָאוּ שֶׁפִּינוּ שֶׁאִין כָּאֵן פְּסוּלֵי עֲדוֹת שֶׁכָּבֵר גְּסַתְלַק הָאֵחַ הָאֶחָד יְכוּלִים
לְהַעֲדִיד עַל מֵה שָׂרָאוּ בֵּין נִתְפַּנְנוּ לְהַעֲדִיד בֵּין לֹא נִתְפַּנְנוּ וְכֵן הַעֲלָה הַרְשָׁב"א בְּשֵׁם הַרְמַב"ן
ז"ל בְּתִשְׁבָּה ס' אֶלְפֵי קס"ט ו'ל ומ"מ כָּל שֶׁלֹּא נִתְפַּנְנוּ לְדַבְּרֵי הַכָּל אִין רֵאזִיתָם פּוֹסְלָת
וְכַמְדוּמָה אֲנִי שֶׁמַּעֲשֶׂה הִיָּה וְכֵן הוֹרָה הַרְמַב"ן ז"ל הִלְכָה לְמַעֲשֶׂה שֶׁכָּל שֵׁישׁ קְרוּבִים
וּרְחוּקִים אִין חוֹשְׁשִׁין עַכ"ל.

וְאִין לְחַלֵּק בֵּין הֵיכָא דְּאִיכָּא סְהַדֵי אַחְרֵינֵי לְקַנְיִים דְּכָר לִנ"ד שֶׁאִין שֵׁם אֲלֵא אֶחָד מִן הָאֲחִים
וְאֶחָד מִן הַשּׁוּק דְּהָא תֵּנּוּ בְּמַתְנִיתִין בְּהַדְּיָא מִה יַעֲשׂוּ שְׁנֵי אַחִים וְכַתֵּב רש"י ז"ל מִה יַעֲשׂוּ
שְׁנֵי אַחִים וְאֶחָד מִהַשּׁוּק שָׂרָאוּ בֵּא' שֶׁהֵרַג וְכו' וְהָרִי זֶה כִּנ"ד מִמֶּשׁ וְטַעֲמָא רַבָּא אִיכָּא
כִּינוּ שֶׁנִּחְלַק הַעֲדוֹת מִה לִי אֶחָד מִן הָאֲחִים מִה לִי אַחְרֵים וּמ"מ הַדְּבָר בְּרוּר אֶפְּלוּ לְבַעֲלֵי
שִׁטָּה זֹו דְּאֶפְּלוּ שֶׁלֹּא נִתְפַּנְנוּ בְּתַחֲלִילָה לְהַעֲדִיד כִּנ"ד אִם בָּאוּ לִב"ד שְׁנֵי אַחִים עִם הַרְחוּק
וְהַעֲדִידוּ לְפָנֵי ב"ד עַל הַמַּעֲשֶׂה תַּכ"ד נִפְסְלָה כָּל הַעֲדוֹת וְהִינּוּ דְּכַתִּיבָנָא לְעִיל בְּשֵׁם הַרְמ"ה
ז"ל וְאִם לֹא הַעֲדִידוּ עֲדִינּוּ אֲלֵא שֶׁשְׂאֵלָנוּם לְמָה בָּאתֶם וְאֶמְרוּ לְהַעֲדִיד בָּאֵנוּ דּוֹחִים אֶת
הָאֲחִים וְיִתְקַנְיִים הַעֲדוֹת בְּשָׂאָר וּבִנ"ד שֶׁאִין שֵׁם אֲלֵא עַד אֶחָד אִין חוֹשְׁשִׁין לְקְדוּשִׁין וּלְפִי

שיטה השני' שינה שפיר בנ"ד שאלה אע"פ שבתחילה לא נתפוננו להעיד שיילינו להו עתה שבאתם לב"ד למה באתם אם אמרו להעיד באנו כל העדות בטלה ואין פאן עדות ואין פאן קידושין ואם אמרו לראות באנו ולא להעיד מוציאין אחד מן האחים והשני מעידים מה שראו ונהרי היא מקודשת.

כללא דנקטינו מהאי שקלא וטריא לענין נ"ד שאם אמרו לראות באנו מתחילה ועד סוף נפסלה העדות ואין פאן קידושין לכ"ע וכן אמרינו אם העידו יחד תכ"ד לכ"ע. ואם בתחילה אמרו להעיד באלו ועדיין לא העידו פלוגתא ואע"פ שישיש לפסוק פדעת רש"י והרמב"ם ונפסל כל העדות ואין פאן קידושין הני מילי להלכה אבל למעשה יש להחמיר ולהצריכה גט משום חומרא דא"א ואין העדות נפסל עד שיעידו יחד הפסולים והכפשירים תכ"ד ואם אמרו בתחילה לראות באנו ונעשה המעשה בפניהם פתאום וכשבאו לב"ד אמרו להעיד באנו אבל עדיין לא העידו גם כן זו במחלוקת פי לפי השיטה ראשונה עיקר העדות הוא בשעת הראיה וכיין דבשעת עיקר העדות לא נתפוננו להעיד אע"פ שבאו להעיד בב"ד כיין שעדיין לא העידו ואין מצטרפין לתקנים העדות בשאר וכן בשני אחים לתקנים באחד מהם ואחד מן השוק ולפי השיטה השנייה כל העדות בטלה ולענין הלכה למעשה חיישינו לחומרת השנים פי' משום חומרת א"א.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: שאלת ממני אודיעה דעתי על ראובן שקדש אשה בראשית ובאו לפני ואמרה האשה שאנוסה היתה פי מעולם לא נתרצית בקדושין וחקרתי את העדים ואמר האחד שתפס את ידה בחזקה והניח לה מעות בתוך ידה וסגר הוא את ידה והוא תופס אותה והיא לא היתה רוצה ובין כף ובין כף יצא העד ויעד העד השני שקדשה קדושין גמורים מדעתה טען ראובן שכבר נתקבלה העדות בראשית והיא מקודשת גמורה וכיין שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ושלחנו להביא טופס העדות וזה תשובת החכם אשר בראשית לא פתבתי לפני העדות יען כלם הודו בענין האיש והאשה והעדים ומה שאני זוכר כי אז שאלתי את פי העדים איך היה ענין הקדושין ושנים אמרו דבר אחד וענינו שנתקדשה קדושין גמורין ואפשר שעתה שכחו העדים הענין והנה הכרחנו את האיש והאשה בנדוי על אשר עשו את את הדבר הרע הנה לקדש בלתי רשות הקהל גם פרע האיש לעניים קנס כ' פרחים זהב והעדים יען כי אמרו כי לא ידעו ההספקה כי הם מארץ נכריה פרעו לעניים פרח זהב בלבד עכ"ל וחתום עלה החכם ובעל תורה אחד ורצית לדעת מה היתה ההספקה בענין זה: תשובה האשה מקודשת קדושין גמורים שהרי הוחזקה מקודשת בראשית.

ותו דסתמא העידו שנתקדשה אשר כתבו ששמעו מפי העדים. ותו שאם לא היתה מקודשת גמורה לא היו מענישים אותם.

ותו שהעד הב' מסייע לחזקה. ותו דסתמא קבלו עדותם במעמד הקהל או לפחות ג' שהם ד"ד וכיין שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד הילכף מפל הני טעמי האשה מקודשת קדושי נדאי.

הנלע"ד פתבתי דוד זמרא. נא שאלת ממני אודיעה דעתי על מעשה שארע במצרים בכחור אחד שאמר שנתן מעות לנערה אחת לקדושין והעדים העידו שהם ראו שנתן לה המעות וזהו תופס העדות העדים הראשונים שהעידו במוטב תלתא פחדא הוינא נחנא

ב"ד דח"ל כד אָתוּר אַבְרָהָם פֶּרְמוֹנָא וּר' אַבְרָהָם יִשְׂרָאֵל וְהַעֲיָדוּ שְׁבִיּוֹם ה' שְׁעֵבֶר בְּשַׁעַה שְׁיִצְאוּ מִבַּהַכ"נ רָאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹקְלִינְיָא שְׁהִיָּה עוֹמֵד שָׁם עִם מוֹרְדוּוֹנְיָא אֲנִינְיָא בְּתוֹ שָׁל ר' מְאִיר צִרְפָּתִי בְּעֵבֶרָה הַגְּדוּלָּה שָׁל הַסְּוֹלָם שְׁהוּא בְּדַהֲלִיז שָׁל הַשַּׁעַר הַפּוֹנֶה לְמִבּוּי הַקְּרָאִים וְהוֹצִיא מִחֶקֶר ר"י הַנּוֹז' דִּינָר זָקֵב וַיִּנְיָצִיאָנוּ וְאָמַר לְהוֹרִידֵנָא הַנּוֹז' בְּחַיֵּי שְׁתַּקְּחִי זֶה הַדִּינָר בְּקִידוּשֵׁין לִי וְלַקְּחָה אוֹתוֹ וְהִלְכָה לָהּ וּמָה שְׁהַעֲיָדוּ לְפָנֵינוּ כְּתַבְנוּ וְחַתְּמָנוּ בְּיוֹם י"ג יָמִים לְחֹדֶשׁ נִיסָן שְׁנַת הַרפ"ג לִיצִירָה פֶּה מְצָרִים וְהַשּׁו"ק עכ"ל תּוֹפֵס הַעֲדָאָת עֲדוּת הַרְאִשׁוֹנָה.

וְזֶה תּוֹפֵס הַעֲדָאָת עֲדוּת הָאֲחֵרוֹנִים בְּמוֹתָב תְּלַמָּא כְּחֻדָּא הַוִּינָא נַחְנָא ב"ד דח"ל כד אָתָּא קְדַמְנָא ר' אַבְרָהָם וְ' עֲזָרָא וְהַעֲיָדוּ שְׁבִיּוֹם ה' שְׁעֵבֶר הִיָּה מְכַבֵּד שַׁעַר הַבַּיִת שָׁל הַבַּיִת שְׁהִיָּה דְרַפּוֹ הַיּוֹם הַר' יוֹסֵף גַּבְאִי אוֹתוֹ הַבַּיִת שַׁעַר הַפּוֹנֶה לְמִבּוּי הַקְּרָאִים וַיִּצְא הַחֶחֶם הַנּוֹז' לְלַקֵּחַ לְבַהַכ"נ וּפְתַח לוֹ הַדְּלָת וְאֲחֵר שְׁיִצְא הַחֶחֶם הַנּוֹז' בְּעוֹדוֹ מְכַבֵּד הַבַּיִת שַׁעַר הַנּוֹז' רָאָה אֶת רַבִּי אַבְרָהָם פֶּרְמוֹנָא וּר' אַבְרָהָם יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים מְחוּץ לְבַיִת שַׁעַר הַנּוֹז' וְאָמַר לָהֶם מָה אַתֶּם עוֹשִׂים פֶּה כִּי הָאֲבָק עוֹלָה עֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ לוֹ יֵשׁ לָנוּ מַעֲט עֵסֶק בְּכָאן וּמִיָּד סָגַר הַדְּלָת כְּדִי שְׁלֵא יִזְיָקֵם הָאֲבָק וְאֲחֵר שַׁעַה בָּא הַחֶחֶם הַנּוֹז' מִבַּהַכ"נ וּפְתַח לוֹ הַדְּלָת וְעָלָה לְבֵיתוֹ וְחִזַּר וְסָגַר הַדְּלָת וְאֲחִ"ז נִתְעַכַּב שָׁם כְּשִׁמְעִי שַׁעוֹת וְהוּא עוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ וּבְכָל זֶה הַזְּמַן לֹא נִכְנַס אָדָם בְּפִתַח הַנּוֹז' וְכֵן הַעֲיָדוּ ר' אַבְרָהָם אֵיל שְׁאָרְקִי שְׁבִיּוֹם ה' הַנּוֹז' שְׁהִיָּה מְכַבֵּד אֶת הַבַּיִת שַׁעַר הַנּוֹז' בְּחֻבְרַת רַבִּי אַבְרָהָם וְ' עֲזָרָא הַנּוֹז' וְשַׁעֲבָרוּ הַדְּבָרִים כְּמוֹ שְׁאָמַר רַבִּי אַבְרָהָם וְ' עֲזָרָא עכ"ל תּוֹפֵס הַעֲדוּת הַשְּׁנִיָּה וְרַצִּיתָ לְדַעַת דַּעֲתִי בְּזֶה: תְּשׁוּבָה דְּבָר זֶה נִשְׁאָל לְפָנֵי מוֹהַר"ר יַעֲקֹב בֵּי רַב נר"ו וְהַעֲלָה שְׁאֵין בֵּית מִיחּוּשׁ כָּלֵל אֶקִּידוּשֵׁין אֵלּוּ מִכְּמָה צָדְדִים וְהוּא הִיָּה אִזּוּ בְּצַפַּת ת"ו וְאֲנִי עִם שְׁאָר הַחֻבְרִים הַצְּרַכְנוּהָ גֵט קוֹדֵם זֶה וְאֲפ"ה לֹא חָשַׁשׁ הַחֶחֶם הַנּוֹז' וּמִתּוֹךְ דְּבָרָיו אֵלָּה יִתְבָּאָרוּ בַּע"ה כָּל רְאִיוֹתָיו וְאִם רָאוּי לְסַמּוֹךְ אוֹ לֹא וּמָה שְׁיֵשׁ לְחַקְוֹר הוּא זֶה.

תְּרִי וְתִרִי סַפְקָא דְאִוְרֵיִתָּא אוֹ דְרַבָּנָן. עוֹד אֵי עֲבִידִי אֲנָשִׁי דְטַעוּ כָּל הַאִי.

עוֹד אֵי הוֹיָא עֲדוּת מְוַכַּחֶשֶׁת אוֹ מוֹזְמָת עוֹד אִם אֶפְשָׁר לְקַיָּים ב' הַעֲדוּיוֹת. עוֹד אֵי תְּלִינָן טַעוּתָא בְּב' עֲדִים אוֹ בְּב' כְּתוּת.

עוֹד בְּלִשׁוֹן שְׁאָמַר שְׁתַּקְּחִי זֶה הַדִּינָר לְקִידוּשֵׁין לִי אִם הוּא לְשׁוֹן מוֹעִיל בְּקִידוּשֵׁין אוֹ לֹא. עוֹד יֵשׁ לְדַקְדַּק כִּי הַבְּחוּר הִיָּה מְשׁוֹנְדָּה עִם הַנְּעֵרָה כְּמָה שְׁנִים וְלִבּוֹ גַם בָּהּ אִם מוֹעִיל לְזֶה הַעֲנִין אוֹ לֹא.

עוֹד שְׁהִיָּה הַבַּת גְּדוּלָּה לְפָנֵינוּ שְׁדִים נְכוֹנֵי וְשַׁעֲרָה צִמְחָה וּוְאָמְרִים שְׁיֵשׁ שָׁם בְּצַפַּת עַד אֶחָד שְׁאֹמַר שְׁהִיא נַעֲרָה עַדִּין שְׁלֵא בְּגֵרָה בְּשַׁעַת קִידוּשֵׁין אִם נְחוּשׁ לוֹ. עוֹד אָה יִמְצָאוּ נָשִׁים מְעִידוֹת ע"ז אִם הֵם נְאֻמָּנוֹת אוֹ לֹא.

עוֹד אִם יֵשׁ לָהּ עֵתָה סִימָנִים אִם נֹאמַר כָּאן נִמְצָאוּ וְכָאן הָיוּ אוֹ דִּילְמָא עֵתָה נּוֹלְדוּ וְצָרִיךְ עוֹד ו' חֻדְשִׁים. עוֹד אִם יֵשׁ בְּמְצָרִים תְּקַנָּה שְׁלֵא יִקְדַּשׁ אֵלָּא בְּרִשׁוֹת ב"ד.

עוֹד אִם הַתְּקַנָּה תּוֹעִיל לְהַפְקִיעַ הַקִּדוּשֵׁין אוֹ דִּילְמָא לֹא הוּי אֵלָּא עֲבָרִין לְבַד. עוֹד חֶחֶם שְׁאָסַר אִם רִשְׁאֵי חֻבְרָו לְהַתִּיר.

עוד כי בעדות השני אין פתוב זמן וכתוב בו ביום חמישי ולא ידעינו איזה חמישי. עוד אם יש לחוש לעדים השנים מפני שהם משרתי הבית.

ומעתה אשיב עכ"ל אחת ואחת בעז"ה. לענן תרי ותרי אי אמרינו ספיקא דאורייתא או דרבנן.

ביבמות פ"ד אחין איפא תרי לישני חד לישנא תרי ותרי ספיקא דאורייתא וחד לישנא תרי ותרי ספיקא דרבנן וכתבו התוס' וא"ת פיון דמסקינן תרי ותרי ספיקא דרבנן וכו' משמע דמסקנא דתלמודא דתרי ותרי הוי ספיקא דרבנן וכ"כ ג"כ בכתובות פ' האשה שנתארמלה בד"ה ע"ש רישא ומ"ש סיפא וכו' מ"מ תרי ותרי ספיקא דרבנן כדמוכח פ' ד' אחין וכו' הרי סברי ותרי דתרי ספיקא דרבנן וכ"כ ה"ר"ן ו"ל ו"ל ומדאמרינו הפא עליה באשם תלוי קאי איפא מאן דבעי לאוכחי דהילכתא פהווא לישנא דאמרינו ביבמות פ"ד אחין דתרי ותרי ספיקא דאורייתא ולא אמרינו אוקי אתתא אחזקתא וכו' והא נדאי ליתא דמסקנא דיבמות סלקא דתרי ותרי ספיקא דרבנן משום דאמרינו אוקי אתתא אחזקתא עכ"ל וכ"כ בהגהה בשם מוהרי"ח דתרי ותרי ספיקא דרבנן וכ"כ ר' ירוחם ו"ל ו"ל ב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא ראינוה שנתקדשה לא תנשא ואם נשאת תצא דהוי להו תרי ותרי וכו' ולא אמרינו העמד אשה על חזקתה ובחזקת פנויה עומדת מדרבנן איתרע חזקה וכו' ונ"מ שאפ"י הוי במעמד אחד דליפא טעמא דעבידי אינשי דמקדשי בצניעא ונאמר דלא ראינוה הכחשה הוי כמ"ש למעלה מהרשב"א אפ"ה אם נשאת תצא עכ"ל והא דתניא לא תצא תרגמה אפ"י בעד א' אומר נתקדש' וע"א אומר לא נתקדשה ור"א אפ"י לה ותני ואם נשאת תצא וב' האוקמתות הביא הרי"ף ו"ל ותרנוייהו קושטא ניגהו משמע דלדעתו פל הני ספיקא דתרי ותרי הוי דרבנן ואע"ג שיש מי שפוסק תרי ותרי ספיקא דאורייתא ולישנא דהפא עליה מסייע להו הא תרגמה ה"ר"ן ו"ל בפ"י ההלכות והרשב"א ו"ל תירץ בה פמה תירוצים וחד מנייהו דהכא פריף אליפא דמ"ד תרי ותרי ספיקא דאורייתא ונ"ל ראיה פיון דאפ"י ורבא מהדרו לתרוצי תיר' אחרני משמע דב' פתי עדים ספיקא דרבנן היא והו"ל לאוקמה אחזקתא מידי דהנה אנכסי דבר שטיא ומש"ה מהדרי דלא תקשי אלא שעדיין י"ל מה סברת הריא"ף והרמב"ם ו"ל בהא וכי תימא למאי נ"מ נ"מ טובא דאי מדאורייתא לכ"ע אם נשאת תצא ואי מדרבנן איפא פלוגתא דאיפא מ"ד תצא ואיפא מ"ד לא תצא וכ"כ ריב"ש ו"ל בתשובה וז"ל ולמאן דאמר תרי ותרי ספיקא דאורייתא אם נשאת תצא אם לא נשאת לאחד מעדיה ולמ"ד תרי ותרי ספיקא דרבנן לכתחילה לא תנשא עכ"ל משמע אבל אם נשאת לא תצא וכן משמע לפי ה"ש מפרשים שהביאו התוס' ותו נ"מ דאי מדאורייתא פל ספק אחר שזולד אזלינן ביה לחומרא ואי איהו ספיקא דרבנן אזלינן לקולא והנה כתב הריא"ף ו"ל וכל תיקו דקדושין צריכה גט דהו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא עבדינו וגבי נתן הוא ואמרה היא כתב ו"ל חיישינן מדרבנן וצריכה גט וכ"כ הרמב"ם ו"ל בפ"ג הרי זו ספק מקודשת וכתב בפ"ד וכן פל קדושי ספק אם רצה לכנס חוזר ומקדש ודאי ואם לא רצה לכנס צריף גט ממנו מספק ולא ביאר הרב ו"ל אם ספק זה מדאורייתא או מדרבנן וגבי אם הנה פלב רץ אחריה כתב הרי זו ספק מקודשת והר"ן ו"ל בפירוש ההלכות בפ"ק דקדושין העלה בצ"ע אם בכל ספק מקודשת צריף גט מדאורייתא או לא וצריף לתת טעם מאי שנא מתרי ותרי דפשיטא ליה דהוי ספיקא

דַּרְבָּנוּ וְדוֹחֵק הוּא לֹמֵר דְּסִבְרַת נִפְשִׁיהָ הִי סְפִיקָא דַּרְבָּנוּ דְּאוּקֵי אֵיתְתָא אַחְזַקְתָּא וְהָכָא לֹא נִסְתַּפֵּק אֱלָא לְדַעַת הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם ז"ל שֶׁהֶלְשׁוֹן מוֹכִיחַ שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹ מְסוּפֵק שֶׁפֶתַח וּלְפִיכֶּךָ אֲנִי מְסַתְּפֵק בְּכָל סֵפֶק קִדּוּשִׁין וְכוּ' וְלְכַאוּרָה הִיָּה נ"ל דְּסִבְרַת הָרִי"ף ז"ל דִּתְרֵי וּתְרֵי סְפִיקָא דְּאוּרֵייתָא דְּכַתַּב בִּפ' הָאִשָּׁה וְעָרְעַר דְּגִזְלוֹנוֹת נְמִי לֹא אָמְרוּ אֱלָא דְקָא מְסִהְדִי תְרֵי דְגִזְלוֹנָא הוּא וְאָתוּ תְרֵי אַחְרֵינִי מְסִהְדִי דְהִזְדַּר בְּתַשׁוּבָה דְלֹא מִפְחִישִׁי אֶהְדָּדִי אֲבָל אִי אָתוּ תְרֵי אַחְרֵינִי וְאָמְרֵי לֹאוּ גִזְלוֹנָא הוּא דְמִכְחָשִׁי לְהִנָּה לֹא חֲתִים כָּלֵל דְהוּוּ לְהוּוּ תְרֵי וּתְרֵי וְהוּ"ל גְּבָרָא סֵפֶק פְּסוּל הִילְכֶּךָ לֹא מִחְתְּמִינוּ לִיהָ כָּלֵל עַכ"ל וּבִשְׁלֵמָא אִי ס"ל תְרֵי וּתְרֵי סְפִיקָא דְּאוּרֵייתָא הִיָּנוּ דְלֹא מוֹקְמִינוּ לְגְבָרָא אַחְזַקְתָּה אֲבָל אִם תְרֵי וּתְרֵי סְפִיקָא דַּרְבָּנוּ אוּקֵי תְרֵי לְהִדִּי תְרֵי וְאוּקֵי גְבָרָא אַחְזַקְתָּהּ.

אֲבָל כַּד מְעִינַת בָּהּ תִּשְׁפַח דְּאִין מִפְּאֵן רְאָיָה דְאַפִּי תִימָא תְרֵי וּתְרֵי סְפִיקָא דַּרְבָּנוּ לֹא אָמְרִינוּ אוּקֵי גְבָרָא אַחְזַקְתָּהּ לְאַפּוּקֵי מְמוּנָא וְזֵהוּ שֶׁהִשְׁלִים הָרַב ז"ל וְלֹא מִפְּקִינוּ מְמוּנָא אַפְּוּמִיָּה מִשְׁמַע דְּבִהְכִי תְלִי טַעְמָא וּמ"ש הָר"ן ז"ל וְאַחֲרִים מְסִיעִים עוֹד סִבְרַת הָרִי"ף ז"ל וְאוּמָרִים דְּכָל תְרֵי וּתְרֵי סְפִיקָא דְּאוּרֵייתָא מְסִיעִים דְּבָרֵי הָרַב ז"ל לְפִי סִבְרַתָּם אִין בְּהִכְרַח שִׁיבְוֹר הָרַב ז"ל כֵּן וּלְפִי שִׁיטָּה זוּ י"ל דְּכָל־סֵפֶק בְּקִדּוּשִׁין הִי דַּרְבָּנוּ כְּדַכְתַּב הָרַב גְּבִי נִתְּן הוּא וְאָמְרָה הִיא וּמ"ש גְּבִי כָּל תִּיקוּ דְּקִדּוּשִׁין צָרִיךְ גֵּט דְהוּ"ל סֵפֶק דְּאוּרֵייתָא וּלְחוּמָרָא הִכִּי פִירוּשׁ דְּהוּי סֵפֶק בְּדָבָר שֶׁהוּא דְּאוּרֵייתָא דְּהִיָּנוּ קִדּוּשִׁין וּמִש"ה אֲזַלִּינוּ בָּהּ לְחוּמָרָא לְאַפּוּקֵי שְׂאֵם הִיָּה סֵפֶק בְּדָבָר שֶׁאִי־סוּרוּ מְדַרְבָּנוּ אֲזַלִּינוּ בָּהּ לְקוּלָא וּלְגְבִי תְרֵי וּתְרֵי אִיכָּא טַעְמָא אַחְרֵינָא לֹמֵר דְּהוּי סְפִיקָא דַּרְבָּנוּ דְּהִתָּם לֹא נוֹלַד הַסֵּפֶק בְּגוּף הַמַּעֲשֵׂה וְגַם לֹא מִחְסְרוֹן יְדִיעָה אֱלָא הַעֲדִים הוֹלִידוּ הַסֵּפֶק הִילְכֶּךָ לֹא מִחְזַקִּינוּ אִי־סוּרָא דְּאִי־מִוֹר סִהְדִי בְּתָרָא קוּשְׁטָא אָמְרֵי וּמִש"ה אִסִּיק תַּלְמוּדָא דִּתְרֵי וּתְרֵי סְפִיקָא דַּרְבָּנוּ וְהִיָּנוּ דְּהָר"ן ז"ל נִסְתַּפֵּק בִּשְׂאָר קִדּוּשִׁין וְגְבִי תְרֵי וּתְרֵי לֹא נִסְתַּפֵּק אִם הִלְכָה כְּהַאֲרָה לִישְׁנָא.

כָּלֵלָא דְּמִילְתָא דִּתְרֵי וּתְרֵי סְפִיקָא דַּרְבָּנוּ לְדַעַת רֹב הַפּוֹסְקִים שְׂאֵנוּ נִמְשָׁכִים אַחֲרֵיהֶם וְאַפִּי יֵשׁ קֶצֶת שְׁדַבְּרֵיהֶם סְתוּמִים נִלְמַד סְתוּמִים מִן הַמְּפֹרָשׁ וְכִיּוֹן שְׂפֵן אִם יוֹלַד לְנוּ סֵפֶק אַחַד בְּתְרֵי וּתְרֵי גִיזַל לְקוּלָא כְּדִין כָּל סֵפֶק דְּדַבְּרֵיהֶם וּבְזֵה מְסִפִּים הִתְכַּם הַנְּ"ל אֱלָא שְׁעֵדִיין לְבִי מְהַסֵּס דְּדִילְמָא מְשׁוּם חוּמָרָא דֹא"א לֹא נִקַּל כָּל כֶּף דְּהָא אִפִּי לְמ"ד תְרֵי וּתְרֵי סְפִיקָא דַּרְבָּנוּ הַסֵּפִימוּ רֹב הַפּוֹסְקִים דְּאַפִּי נִשְׂאָת תַּצָּא וְכִיּוֹן דְּכּוּלִי הִיא אַחְמִירוּ בָּהּ דִּילְמָא אִם יֵשׁ סֵפֶק נְמִי לֹא יִתִּירוּהָ לִינְשָׂא לְכַתְּחִילָה בְּלֹא גֵט וּבִשְׁלֵמָא אִם נִשְׂאָת לֹא תַצָּא כִיּוֹן דְּאִיתְּנָהוּ תְרֵי לְטִיבוּתָא חֲדָא דִּתְרֵי וּתְרֵי סְפִיקָא דַּרְבָּנוּ וְעוֹד סֵפֶק אַחַר שְׁנוּלַד לֹא תַצָּא אֲבָל לְהַתִּירָה לִינְשָׂא לְכַתְּחִילָה בְּלֹא גֵט אֲנִי חוֹכֵךְ לְהַחְמִיר וְלֹא כְּתַבְתִּי זֶה אֱלָא לְעִלְמָא אֲבָל בִּנ"ד אִיכָּא כְּמָה טַעְמִי שְׁלָא לְהַתִּירָה בְּלֹא גֵט וְכִמוֹ שְׂאֵנִי עֲתִיד לְבָאָר בַּעֲזוּ"הּ.

עוֹד יֵשׁ טַעַם אַחַר לְהַחְמִיר שְׁלָא לְהַתִּירָה בְּלֹא גֵט אִפִּי שִׁיָּהִיָּה שְׂמ סֵפֶק אַחַר שֶׁהָרִי הָר"ן גּוֹפִיָּה נִסְתַּפֵּק בְּסִבְרַת הָרַמְב"ם וְהָרִי"ף ז"ל בְּכָל סֵפֶק קִדּוּשִׁין אִם הוּא דְּאוּרֵייתָא אוּ דַּרְבָּנוּ כְּדַכְתִּיבְנָא לְעִיל וְכֵן יֵשׁ פּוֹסְקִים דִּתְרֵי וּתְרֵי סְפִיקָא דְּאוּרֵייתָא וְכִיּוֹן שְׂפֵן יֵשׁ לְחוּשׁ לְהֶם לְהַחְמִיר שְׁלָא תִנְשָׂא לְכַתְּחִילָה בְּלֹא גֵט וְא"ת וְהִיכִי נִסְתַּפֵּק הָר"ן ז"ל בְּכָל סֵפֶק קִדּוּשִׁין וְהָרִי כְּתַב הָרַמְב"ם ז"ל גְּבִי מְקַדֵּשׁ בְּפְסוּלֵי עֲדוּת דַּרְבָּנוּ אוּ בְּעֲדִים שְׂהֶם סֵפֶק פְּסוּלֵי תוֹרָה וְכוּ' צָרִיךְ מְמוּנָא גֵט מְסַפֵּק מִד"ס וְכוּ' וְכֵן דִּין כָּל קִדּוּשִׁי סֵפֶק מִשְׁמַע בְּהִדְיָא דְּסִבְרַת הָרַב ז"ל דְּכָל סֵפֶק קִדּוּשִׁין אִינְהָ צָרִיכָה גֵט אֱלָא מְדַרְבָּנוּ וְלִיכָּא לְמִימַר שְׁלָא

נסתפק הר"ן ז"ל אלא לדעת הריא"ף ז"ל דא"כ מה לו להזכיר דברי הרמב"ם ז"ל ועוד מדברי הרמב"ם ז"ל הנה יכול להכריע סברת הריא"ף ז"ל שהרי בשיטתו הולך אלא במקומות ידועים ויש לומר דמפני שלא הזכיר הרב גבי נתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק מדרבנן כמ"ש הרי"ף ז"ל וכן בפנסקאות בגמ' נסתפק בדעת הרב ומ"ש צריף מד"ס אמקדש בפסולי עדות מדבריהם קאי ומ"ש וכן דין פל קדושי ספק לענן אם רצה לכנס שצריף לקדש ואם לא רצה לכנס צריף גט מספק קאי והיננו שלא הזכיר הרב למטה מדברי סופרים והתקם פסק ותני דסברת הרמב"ם ז"ל דתרי ותרי ספיקא דרבנן וכן פל שאר ספקות ולא כתב מנין לו דאי מהא לא איריא פדכתבנא ואין פאן מקום להאריף: ולענן אי עבידי אינשי דטעו פולי האי תנן בפ' היו בודקין את העדים אהד אומר בשלש ואחד אומר בחמש עדותם בטלה דר"מ רי"א עדותם קיימת ומייתי לה בפ"ק דפסחים ואיפא תרי לישני בגמ' בלישנא בתרא אמרינו דלר"י אדם טועה שלש שעות חסר משהו ולר"מ אדם טועה ב' שעות חסר משהו ומדמינו בדיקת העדים לחמץ בפסח ואר"נ עלה הלכה כר"י וכתב עליו רש"י ז"ל דתולין פל חמש משמע דלענן עדות אין הלכה כר"י ובה' עדות פ"ב כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל אמר א' בב' שעות ביום והב' אמר בג' שעות עדותם קיים שדרף העולם לטעות שעה אחת אבל אם אמר אחד בג' ואחד בה' עדותם בטלה ולענן חמץ בפסח פסק כר"י דאדם טועה ב' שעות היקף תולין פל חמש ובפירוש המשניות כתב דאין הלכה כר"י לענן עדות וי"ל עליו ז"ל דרבא ואב"י הלכה כרבא ואפ"י אי פסק כר"מ דמסתבר טעמיה בפלוגתא דעדות כי טעמיה דר"י בחמץ בפסח דב' שעות חסר משהו טעו אינשי יותר מזה לא טעו וא"כ היכי פסיק הרב ז"ל בעדות אשה בשעה א' טעו אינשי טפי לא טעו וי"ל דלעולם פסיק כר"י ופסיק פלישנא בתרא דאב"י ואע"ג דאב"י ורבא הילקתא כרבא איפא למימר היכא דפניני אליפא דנפשיהו אבל היכא דפליגי בפ"י דמתני' אליפא דר"י ור"מ האי פללא ליתא וסבר רבינו דהא דפריף רבא אלו דייקינו בהני סהדי וכו' ללישנא קמאי פריף אבל ללישנא בתרא ליפא קושיא פולי האי ודו"ק.

ותשפח. וטעמא דפסק איפא למימר דאי תלינו טעותא פולי האי נמצא אתה מצרף עדותם והורג את הנפש לגבי חמץ פל מאי דמרחקינן להו טפי עדיף שלא יבואו לידי איסור תורה הא למדת דלענן עדות אדם טועה שעה ומשהו וגם התקם הנזכר הוא מודה בזה אבל כתב בנ"ד דהוי עדות מוכחשת שהרי יש יותר משעה וחצי בין הכתות דכת אחת אמרה שאחר שיצא מבהכ"נ הנה הענין והאחרונה אמרה שאחר שנכנס התקם מבהכ"נ הנה הענין והא פשני שעות היתה סגורה הפתח ולא נכנס שום אדם משם שהם היו שומרי הפתח ועושים שם מלאכתם וכמ"ש בעדותם למעלה עכ"ל ובזה אין אני מודה לו מכמה טעמי חדא שהוא הוסיף משלו שהיו שומרי הפתח וזה לא היה כתוב בקבלת העדות ושפא עשו מה שהיה להם לעשות והלכו להם ובתוף פך נפתח הפתח ונעשה המעשה.

ותו דבשלמא אם שעת ביאת בהכ"נ היתה שעה מסוימת כמו ג' שעות ביום וזה אומר בב' הנה אפשר לומר שהוא עדות מוכחשת אבל שעת יציאת בהכ"נ מקצתם מאחרין ומקצתם מקדמין במקצתם קורין פסק ובמקצתם אין קורין פסק שהרי יש כמה בתי פנסיות במצרים ושפא ר' יוסף גבאי שהוא חכם לא נתעכב לשמוע הפסק והקדים לצאת

ועדי הקדושין נתאחרו בשמיעת הפסק ובדרך עד שנתפשו עם המקדש ועבר בין זה ב' שעות וקורין לו שעת יציאת בהכ"נ וא"כ לא נמצאו אחרונים מכחישים את הראשונים כלל כי גם האחרונים העידו שהיו שם כשני שעות משמע אפי' פחות והא שעה נחצי קרו אינשי ב' שעות ואלו שהעידו בשעה שיצאו מבהכ"נ הוא סוף השעה שיצאו וא"כ אין ביניהם אלא פחות משעה ואין פאן עדות מוכחשת וזה הדבר ראינו בעינינו שיש במצרים בהכ"נ מקדים לאחר יותר משעה נחצי ועוד שמא פת האחת נתאחרו לבא לבהכ"נ ועמדו שם שעה עד שגמרו תפלתם הילכף איני רואה שיהיה פאן הכחשת עדות.

ולא די לנו זה הצער אלא שהחכם הנזכר פתב שאלו אחרונים מזימין את הראשונים שהם עדי הקדושין והו"ל עדות מוזמת ואינה כלום. ואתה המעיין ראה גם ראה אם יש טעם לדברים אלו שהעדים האחרונים אומרים שעדי הקדושין היו בחוץ ואת הדלת סגרו ולא נכנס אדם לקדש ולא יצאת משם אשה להתקדש ועל העדים עצמן אינם מעידין מה היה להם אם הלכו או אם עמדו שהרי לא היו עמיהם וקורא אותה עדות מוזמת והנה לא ראיתי להביא ראיה משום דנכתא אלא מלשונו של החכם הנזכר שכתב ו"ל ונדמא להא דאמרין התם שאם העדים העידו בשעה פלוני הלך פלוני או הרג פלוני לפלוני ובאו ב' עדים אחרים ואמרו עמנו היה הלך או עמנו היה ההורג דהויא עדות מוכחשת דויק ותשפח ואנא דייקנא קנא ואשפחנא מהכא תיובתא לדבריו ובודאי שכח סגנון העדות ומ"ש למעלה וק"ל הא למדת שאין עדות זו מוזמת ולא מוכחשת דאפשר לקיים שנים כדברי רבא וכ"ש אם נקשה כי קושית רבא ומה אילו דייקין להני סהדי והני דקאמרי בשעה שיצאו מבהכ"נ היינו בסוף השעה שיצאו מבהכ"נ והני דקאמרי בב' היינו בתחילת ב' שעות וליכא ביניהם אלא משה ולכ"ע והאשה מקודשת ואנן ניקום ונימא דהאי דקאמר בשעה שיצאו מבהכ"נ בתחילת שעה קאמר והאי דקאמר בשני שעות סוף ב' שעות קאמר והויא לה עדות מוכחשת ונתיר א"א לעלמא ואע"ג דכתבו התוס' פרק אור לי"ד דלהתמיר ולקיים עדות לא דייקין להו היינו התם משום דאי מקיימת העדות נמצא הורג את הנפש אבל הכא אי לא דייקין לסונמצא אתה מתיר א"א לעלמא בלא גט ואע"ג דאמרין דעבידי אינשי דמקדשי בצניעא הלכף שנים אומרים לא נתקדשה אין עדותם כלום ככר פתבתי לעיל בשם רי"ג דמשפחת שפיר דכגון דאמרי דייקנא במלתא שפיר וכ"כ במרדכי בסוף מפות וז"ל תנן במס' עדיות לא ראיתי אינה ראיה וכתב העיטור והיכא דאיכא סהדי ואמרי הוינא תמן ודייקין במלתא שפיר ולא חזינן קידושין וגירושין צ"ע אי אמרינן בכה"ג לא ראיתי אינה ראיה ומסתברא דלא תנן לא ראינו אינה ראיה אלא היכא דאיכא למימר זה ראה וזה לא ראה כגון דדיירי בחצר א' וכי האי גוונא לאו הכחשה היא אבל היכא דתרוניהו פי הדדי נינהו פי אמר האחד לא ראיתי פאילו אומר לחבירו לא ראיתה והוי הכחשה והכי תנן עד א' אומר ראיתי ההורג וע"א אומר לא ראיתי ותנן גבי עגלה ערופה דהו"ל הכחשה עכ"ל הנך רואה פי בדוחק גדול אנו מקיימין עדות לא ראינו שגם בעל העיטור לא אמרה אלא מסברת נפשיה ולפיכך אני אומר שהשמיט הרמב"ם ו"ל האי דב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה משום דלא נתקדשה אינה עדות כלל דעבידי אינשי דמקדשי בצניעא כפשטא דתלמודא ואפילו אמרו לא וזה דינו מתוך ידה אינו עדות כלל וכ"כ הרשב"א ו"ל בתשובה וז"ל ואפילו העידו עלי' ב' אחרים ואמרו שהיו פשר מתחלה (ועס') ופסק] אין

בדבריהם פלוג דלא ראינו אינה ראיה ואפי' לא נזה ידם מתוך ידו דכל שאלו ראו שאכל אפשר שישנו אותם האחרים או נפרדו ממנו ובאותה שעה אכל אי נמי הצניע מהם עצמו ואכל דאפילו בדברים שיש בהם קול רוב הפעמים פגון קדושין וגרושין אפ"ה לא ראינו אינה ראיה פאותה שאמרו פ' האשה שנתארמלה אפי' דייורי בתצר א' דעבידי אינשי דמקדשי בצנינעא ומגרשי בצנינעא ולא דמיא להאיך דפ' האשה רבה דאמרי הוינו בהדיה מפי נפק מהכא ועד השתא דהתם אינו אלא בהפרת האישי זה שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן דאפילו נפרדו ממנו כמה פעמים בתוך העיר אין להסתפק בדבריהם עכ"ל.

הרי לה בהדיא שאין לסמוך על עדות לא ראינו אפילו אומרים לא נזה ידנו מתוך ידה וכ"ש להתיר א"א לעלמא: ולענין אי תלינן טעותא בב' עדים כתבו התוס' בפ"ק דפסחים בד"ה לר"מ יחבי להו וכו' הקשה וכו' ואומר ר"י דלא תלינן הטעות כלל בב' עדים ונ"ל תוס' הרא"ש וי"ל דכיון דב' מכוונים לומר שעה א' ודאי ל"א שטועים דהא דוקא בכוונתן שהאחד אומר בב' שעות וא' אומר בה' הוא דאמרינן שהם טועים כיון שאינם מכוונים לשעה אבל בזממין שהם מכוונים לשעה א' ל"א שטועים עכ"ל.

והחכם הנזכר פן העלה אבל הויכוח הקריח אותו מד"ה א' אומר בג' וא' אומר בה' ובמחילה אין משם הכרח כלל דמ"ש התוס' דאין לתלות הטעות בב' העדים היינו לומר שזה טעה לקמיה וזה טעה לאחוריה אבל טעות השנה בב' הוא דטעו בפשט הלשון שכתב הרמב"ם ז"ל שדרה העולם לטעות בו וכו' אבל מהדבור השני הוא מוכרח שפיר דלא תלינן טעות בב' העדים ואפשר שהחכם לא ראה הדבור השני של פסחים ומ"ש הרב דרה העולם לטעות כ"א לבדו קאמר אפי' בעדות שהיא מסורה לזריזין והשתא ניחא הא דאמרינן ב' אומרים במזרח הבירה הרג פ' את הנפש בשעה פ' וכו' ואם איתא דטעו ב' עדים אמאי מזמין אותם אימא דטעו בשעה ומ"מ הא ל"ק פולי האי דאיכא למימר דשאני התם דליכא מאן דמכחיש להו שיהי על גוף העדים הם מעידים עמנו הייתם בשעת פ' במערב הבירה והחכם הנז' רצה להוכיח מההיא ואם העידו בפוקר הרג פ' את פ' בירושלם ואמרו בערב ביום זה הייתם עמנו בלוד אם אינו יכול לילה מירושלם ללוד מבין קר עד ערב הרי אלו זוממים אף בנ"ד נמי כיון שהדלת סגור א"א שהיו לשם פאותה שעה שהם אומרים שהיו הקדושין ואגב שטפיה לא דק בה דגדר הזמה היא שיעידו על גוף העדים ויאמרו עמנו הייתם במקום פ' אפילו שלא יאמרו בשעה פ' כיון שהדבר דוע שבאותה שעה לא היה אפשר שהם ימצאו בירושלם הרי אלו עדים זוממין אבל הכא עיקר העדות הוא על המעשה שהעידו שהדלת היה סגור ולא נכנס אדם ולא נעשה המעשה ולא יהיה זה גדול מעמנו היה ההורג דאמרינן הויא הכחשה ונ"ל הרמב"ם הואיל והעדים שהזממום לא השגיחו על עצמה של עדות כלל אם היה אמת אם שקר מכאן אתה למד מהו גדר עדות מוזמת וכל מה שיצא מגדר זה הוי הכחשה דעד זומם חידוש הוא ואין לה בו אלא חידוש ואין לה לדמות לו.

ותו דהא הזימוס שלא בפניהם ולא הויא אלא הכחשה אפילו לדברי החכם וכו' ונדאי טעה טעות מפורסמת שאעפ"י שב' העדויות היו ביום א' לא היו אלו בפני אלו וכן מורה לשון קבלת העדות וזה פשוט מאד וגם מקבלי העדות לא נזכר אם הם בעצמם או ב"ד

אחר וכפי מה ששמעתי שהיו אחרים ומפני שאין זה נוגע בדבר לא חקרתי עליו הא למדת שאין זו עדות מוזמת.

גרסינו בפ' האשה שנתארמלה א"ר אבהו אין מזימין את העדים אלא בפניהם ומכחישין את העדים שלא בפניהם והזמה שלא בפניהם נהי דהזמה לא הניא הכחשה מיהא הניא ואע"ג דכתב רש"י ז"ל הכחשה הניא לבטל עדותו לאו למימרא דעדות הא' בטל והב' קיים וכ"מ לנ"ד אלא הכוונה היא שהעדות הא' בטל שהרי הוכחשו ואוקי ממונא בחזקת מאריה וכ"כ רש"י ז"ל גבי אין מכחישין את העדים אלא בפניהם פתב לבטל עדותם ולישנא דגמ' נמי הכי משמע דאמר דמכחישין את העדים שלא בפניהם ועלה קאמר נהי דהזמה לא הניא הכחשה מיהא הניא משמע הכחשה דאמרן ותו דהזמה והכחשה מצינו אבל זו שמקצתה הזמה לענן שתהא עדות הב' קיימת: ולענן העדים לא תהיה הזמה לא מצינו ותו דעדים זוממין חדוש הוא ואין לה בו אלא חדושו בזמן שהיא בפניהם הוי עדות בזמן שאינו בפניהם אוקי תרי להדי תרי ותו דחזיה הוא דלהוי הכחשה פיון שהוא שלא בפניהם לא הניא הזמה דיבא בעל השור ויעמוד על שורו ועל עצמו של עדות אינו מעידין דבר ומשו"ה הו"א דלא הניא הכחשה כלל ועדות הראשונה קיימת קמ"ל דהכחשה מיהא הניא ולשון מיהא הכי דייקא: ולענן הלשון שאמר בחיי שתקחי דינר זה לקדושיך לי אומר אני שזה לשון קדושיך ממש ולא נקרא זה דות כלל שהרי הלשון נאמר בלשון לעז והסופר לא היה ראוי להעתיקו ומי שהוא בקי בלשון לעז יכיר שזהו לשון קדושיך ואפי' בלה"ק מתפרש יפה שתקחי זה הדינר בקדושיך בתורת קדושיך לאפוקי מתנה ויהיו הקדושיך לי לצרכי פאילו אמר מקודשת לי.

וכ"כ הריטב"א ז"ל דשמעין מהכא שקדושיך שנאמר בכל לשון שמשמעו באותו לשון קדושיך הווי, קדושיך אעפ"י שאינו לשון תורה ואומר ללועזות בלעז ולעבריות בעברי ואפילו את"ל דהנין ידים הרי הם ידים מוכיחות וכ"ע מודו בה מפמה טעמי חזא דהיתה משודכת לו מפמה שנים ואין לה מדבר על עסקי קדושיך גדול מזה ותו שאבי הבת היה מזהירה שלא תקבל ממנו דבר והיו שומרים אותה ממנו ואין לה הוכחה גדולה מזו שהיא היתה יודעת דמהדר לקדשה ואעפ"י שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה דאין השדוכין כמדבר עמה על עסקי קדושיך כמה תשובות בדבר חזא שהוא בעצמו כתב פיון שמנהג המקום לשלוח את הסבלונות ואח"כ מקדשין ותו דהתם איירי פשנתן בחיקה סתם אבל הכא אמרה בקדושיך לה ותו דהכא יודעת דמהדר לקדשה שהרי לא היו רוצים ליתנה לו ואפילו בנתינה סתם הנין ידים כ"ש הכא דאמר בקדושיך לי ותדע דכולה מילתא תליא במלת לי דהא אמרינן בגמ' אם אמר הרי את מקודשת ולא אמר לי לא אמר פלום והתקם הנזכר כתב שאין זה לשון קדושיך כלל והביא ראיה לדבריו תשובת הרשב"א ז"ל ומפני שהוא מבואר לבעל עינים שהיא ראיה לדברינו תיובתא לדבריו פתבתייהו ז"ל לראובן גתו ללאה פספ וא"ל הריני נותן לה פספ זה בקדושיך ולא היו מדברים על עסקי קדושיך הוא לא אמר לה תהא לי מקודשת וכו' תשובה אעפ"י שקבלם שם קדושיך לשמואל דאמר בעינין ידים מוכיחות אין זו מקודשת אפילו אמרו ב' דלקדושיך נתפוננו מ"מ בשעת נתינת הפעות לא היו שם ידים מוכיחות ועוד דמקדש בלא עדים אפילו ב' מודים אינה מקודשת וכ"ש פאן דאין ידים מוכיחות למ"ד ידים שאין מוכיחות לא הנין ידים פמי שאין פאן עדים שלא נתקדשה לו אלא מפייהם שאומרים לכה נתפוננו ומיהו יש לחוש

להחמיר שְׁמָא בְּקַדוּשֵׁי וּבְעִנְיָן כְּנֵה לֹא בְּעִנְיָן יָדִים מוֹכִיחוֹת וְצָרִיכָה גַם וְאִם קָבְלָה קַדוּשֵׁי מֵאַחַר צָרִיכָה גַם מִשְׁנֵי וְאִם יִרְצוּ יִגְרַשׁ אֶחָד וְנוֹשֵׂא ב' אֲבָל לֹא יִגְרַשׁ ב' וְיִשָּׂא א' כְּעִנְיָן שְׁאֵמְרוּ בְּגִיטִין פ' הַמְּגַרֵּשׁ עכ"ל.

וְאַתָּה הַמְּעִין רָאָה גַם רָאָה אִם יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּאן לנ"ד שְׁאִין צָרִיכָה גַם כָּלֵל חֲדָא שְׁהָרִי הָרֵב בְּעִצְמוֹ הַחֲמִיר לְהַצְרִיכָה גַם אֶפְיָלוּ הֵיכָא שְׁקַדְשָׁה שְׁנֵי וְתוּ דְהָתָם לֹא אָמַר לִי אֲלֵא הַרְגִי נֹתֵן לָהּ זֹו בְּקַדוּשֵׁי וְאִין לְשׁוֹן זֶה כְּלוּם פְּדֻכְתִּיבְנָא לְעִיל וְתוּ דְהָתָא מְשׁוּדְכָת לֹו כְּמוֹ שְׁנֵים וְהִנֵּה מְהַדָּר לְקַדְשָׁה וְאִין לָהּ מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֶסְקֵי קַדוּשֵׁי גְדוֹל מְזָה וְקָרוּב אֲנִי לֹוּמַר דְּבנ"ד לֹא הָיוּ תוֹפְסִין קַדוּשֵׁי שְׁנֵי אֲלֵא מִשׁוּם דְּתָרִי וְתָרִי סְפִיקָא דְרַבְנָן עוֹד הֵבִיא רָאָה הַחֲכָם מִתְּשׁוּבַת הָרֵב דּוֹרָאן ז"ל בְּאָדָם שְׁאָמַר לְחַבְרֵי טוֹל טַבַּעַת זֹו וְהָשִׁיב לֹו לְמָה וְא"ל שְׁלַח יָדְךָ וְאָחֳזוּ בּוֹ אִז א"ל שְׁמַעוֹן קַדוּשֵׁי עַל בְּתָרָה וְהָשִׁיב ע"ז הַלְשׁוֹן שְׁאִינוּ כְּלוּם מִפְּנֵי שֶׁל"א בְּשַׁעַת קַדוּשֵׁי דְבָרִים שְׁהָאֲשָׁה מִתְּקַדְשַׁת בְּהֵם שְׁפִשְׁאוֹמַר קַדוּשֵׁי עַל בְּתָרָה אִינוּ מוֹכִיחַ בְּדָבָרִים אֲלוֹ שְׁהָאֲשָׁה הוּא מְקַדֵּשׁ עכ"ל וְאֲנִי לֹא רָאִיתִי לְשׁוֹן הַתְּשׁוּבָה בְּמִקּוּמָה אֲבָל מִכָּאן אִין רָאָה כָּלֵל דְהָתָם לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִם הָאֲשָׁה וְלִפְיָכָה אִינוּ מוֹכִיחַ שְׁהָאֲשָׁה הוּא מְקַדֵּשׁ אֲבָל הֵכָא שְׁמַדְבֵּר עִם הָאֲשָׁה וְאֹמַר תִּקְחִי זֶה בְּקַדוּשֵׁי לִי וְכ"ש שְׁאָמַר אוֹתוֹ בְּלִשׁוֹן לְעוֹ דְּנֻדְאֵי לְשׁוֹן קַדוּשֵׁי הוּא לְכ"ע וְזֶה בְּרוּר.

הַכָּלֵל הַעוֹלָה דְלִשׁוֹן זֶה מוֹכִיחַ וּמוֹעִיל בְּקַדוּשֵׁי כ"ש בְּהַצְטַרְף אֲלֵיוּ דְהִנֵּה מְהַדָּר לְקַדְשָׁה שְׁהָרִי אָמְרוּ שְׁקַדְשָׁה פַּעַם אַחֲרַת כְּמַעַט חֲלָאוּהָ דְרָף חֲלוֹן וְלֹא הוֹעִיל א"כ אִין לָהּ מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֶסְקֵי קַדוּשֵׁי גְדוֹל מְזָה וְכ"ש אִם נֶאֱמַין לְדָבָרִי הָאוֹמְרִים שְׁהַבַּת אוֹהֲבַת אוֹתוֹ וְאָבִיהָ וְקָרוּבֶיהָ אִין חִפְצִים בּוֹ שְׁאוֹמְרִים שְׁגַזְזִים עֲלֵיהֶם בְּדָבָרִים לְמִן סָרְסָר וְלְהַפְסִידֵם מְמוֹן: וְלַעֲנֵן אִם נִמְצָא עַד אוֹ נָשִׁים מְעִידוֹת שְׁהִיתָה קִטְנָה בְּזָמַן הַקַּדוּשֵׁי לֹא רָאִיתִי לְהַאֲרִיף בְּזֶה לְפִי שְׁהָאֲשָׁה גְדוֹלָה לְפָנֵינוּ וְהָעֵד וְהַנְּשִׁים שְׁאוֹמְרִים נֶגֶד זֶה אֲנִי לֹא רָאִיתִים אֲלֵא אַדְרָבָה אֲנִי דְקַדְשִׁי בְּחֻשְׁבוֹן כְּפִי זָמַן לְדַתָּה לְפִי מַה שְׁאָמְרוּ לִי וְנִמְצָאת גְדוֹלָה וְהַחֲכָם הַמַּתִּיר אוֹמַר דְּכִינּוֹן דְּתָרִי וְתָרִי סְפִיקָא דְרַבְנָן עַד א' אוֹ נָשִׁים נֶאֱמַנִים דְּהִמְנִינְהוּ רַבְּנָן בְּדָרְבָנָן וְהֵבִיא לְרָאָה תְּשׁוּ' הַר"מ ז"ל וְז"ל וְשָׂאֲלָתָ עַל יְתוּמָה שְׁנִתְקַדְשָׁה אִם יְכוּלָה לְמָאן אִי סְמַכִּינּוּ עַל עֵדוֹת נָשִׁים שְׁהִיא בַּת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְלֹא נִכְנְסָה לִי"ב שָׁנָה וְנֻדְאֵי סְמַכִּינּוּ כִינּוֹן שְׁלֹא כְּעַל וְאֶפְיָלוּ הִיא גְדוֹלָה אִין כָּאן אֲלֵא קַדוּשֵׁי דְרַבְנָן וְהִמְנִינְהוּ רַבְּנָן בְּדָרְבָנָן עכ"ל וְזוֹ הַתְּשׁוּבָה אִינָה כְּתוּבָה בְּסִפְרֵים שְׁלַנּוּ בְּסַגְנוֹן זֶה וְאֶפְי' לְפִי"ד אִין מִכָּאן רָאָה כָּלֵל דְּבְמִילְתָּא דְעֵיקְרָא מְדַרְבָּנָן כְּגוֹן קַדוּשֵׁי קִטְנָה הַמְנִינְהוּ רַבְּנָן אֲבָל בְּדָבָר שְׁעֵיקְרוּ מִן הַתּוֹרָה אַע"ג דְּתָרִי וְתָרִי סְפִיקָא דְרַבְנָן לֹא הַמְנִינְהוּ רַבְּנָן תַּדַּע דְּחַמִּיר סְפַק דְּתָרִי וְתָרִי דְהָא אֶפְיָלוּ לְמ"ד דְּהִנֵּי דְרַבְּנָן אִם נִשְׂאָת תַּצָּא לְדַעַת רֹוּב הַפּוֹסְקִים וְכ"ש לְפִי מ"ש לְמַעַלָּה דְאַפְשָׁר לְקַיֵּים ב' הַעֲדוּיוֹת וְאִין כָּאן תָּרִי וְתָרִי וְגַם הַחֲכָם הַנִּזְכָּר לֹא סָמַךְ ע"ז הַטַּעַם אֲלֵא עַל הַטַּעַם שְׁאָמַר שְׁהִיא עֵדוֹת מוּזְמָת: וְלַעֲנֵן הַסִּימָנִים אִי אֲמַרִינּוּ כָּאן נִמְצָאוּ וְכָאן הָיוּ ז"ל ר"י בְּמוֹצֵיאִין לָהּ ב' שְׁעָרוֹת אַח"ז מְחֻזְקִין לָהּ בְּגְדוֹלָה אֶפְיָלוּ לְחַלִּיצָה וְלֹא חִיּוּשֵׁינּוּ שְׁמָא כָּאן בְּתוֹף הַזָּמַן וְכ"ש לְדָבָרִי כְּעַל הַתְּרוּמָה שְׁכָתָב וְז"ל דְּבַזְמַן הָיָה אִינָה מְמַאֲנָת אַחַר י"ב שָׁנָה אַף עַפ"י שְׁלֹא כְּעַל מִשׁוּם דְּקִי"ל גְּנוּמוֹת אַעפ"י שְׁאִין שְׁעָרוֹת וְאִין אֲנוּ בְּקִיּאִין לְהַבְחִין בְּדָבָר זֶה שְׁלֹא יְהִיוּ בָּהּ גְּנוּמוֹת וְעוֹד שְׁמָא מְהַנִּי ב' שְׁעָרוֹת אֶפְיָלוּ א' בְּגַבְהָ וְאַחַת בְּכַרְיָסָה אוֹ עַל קִשְׁרֵי אֲצַבְעוֹתֶיהָ וְיָמֵי יוֹכַל לְבַדּוֹק כָּל הַגּוּף וְלַעֲמוֹד עַל אֲמִיתַת הַדָּבָר הַזֶּה עכ"ל.

והרי אתה דן ק"ו בן בנו של ק"ו בנ"ד דאמרינו פאן נמצאו וכאן הוי וגם התקם מודה בזה אלא שהוא אומר שיש קצת סוכרים שכ"ז שלא העידו שו' חדשים קודם הקידושין הוי לה ב' שערות הרי היא בספק קידושין: ולענין התקנת אי מהניא להפקיע הקדושין הנה התקם המורה פתב שאין לחוש באלו הקדושין ככל מפני התקנה והביא ראיה מתשובת הרב דוראן והריב"ש ז"ל ובשניהם כתוב היפה פי ריב"ש ז"ל הנה מצריכה גט לחומרא פשיש תקנה להפקיע הקדושין ונ"ל הרב דוראן ואם התקנה היא סתומה ולא פ"י דבר מזה אלא אמרו שלא יהא רשות ביד אדם לקדש אשה אלא בשעת הנישואין ודאי הוא שעובר על גדרן ראוי הוא לעונשין אבל מספקא ליה אי אפקעות לקדושין מיניה או לא ולא שאני מסופק אם יש פח בידם ע"ז דודאי יפה פתם בזה אלא שאני מסופק אם הנה דעת הצבור להפקיע הקדושין אם לא ואין הדבר יוצא מידי ספק עכ"ל.

הרי אתה רואה בעיניך שאפילו פשיש תקנה להפקיע הנה מצריכה ריב"ש גט כ"ש במדינה זו שתקנה זו לא ראינוה אלא שמענו עליה בזמן הנגידים שעברו ולעולם לא הזכירו להפקיע הקדושין והקדושין מעולם לא הרהר אדם בהם ומעשים בכל יום ע"ז והיו מענישים את עידי הקדושין ואעפ"י שמשתי התשובות שכתב התקם היא ראיה גמורה שהיא צריכה גט אכתוב לה תשובת הרשב"א ז"ל ונ"ל ששאלת יש תקנה בעיר הזאת בחרם וקנס שלא לקדש בת ישראל אלא בי ובש"ץ וכו' תשובה גט זה פוסל לכהונה חדא דמאן לימא לן דלא נתקדשה לו כהונגן אעפ"י שיש תקנה בחרם ובקנס שלא לקדש אשה אלא בי ובש"ץ דילמא עבר וקדש אי לא ידע וכו' הרי לה בהדיא דעברין הוי והקדושין קדושין ואם לא ידע בתקנה אפילו עברין לא הוי וכ"ש במצרים שאין תקנה זו ידועה ומפורסמת אפילו לחכמים: ולענין חכם שאסר אם חבירו רשאי להתיר מילתא דפשיעא היא דאינו רשאי להתיר אפילו גדול ממנו בתקמה ובמנין וכ"ש היכא (דבריים) [דרבנים] אסרו וא' מתיר דת"ר הנשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר כ' הרב"ד ז"ל דטעמא הוי משום דשניא פחתיכה דאיסורא דשוב אין לה היתר דאפי' התיר השני אינה ניתרת ואפילו הנה גדול ממנו בתקמה ובמנין ודוקא בדבר של שקול הדעת אבל טעה בדבר משנה ואסר רשאי חבירו להתיר אבל בחיוב וזכות המומחה ממנו חוזר ומוכח ולזה הסכים הרשב"א ז"ל והא דנפקי שיפורי דרבא ואסר וכו' לאו דוקא דתחילה נפקו שיפורי דשריא וכ"כ הרמב"ן ז"ל והר"ן ז"ל העלה דטעמא הוי משום פבודו של ראשון ונ"מ שאם הודה האחד לדברי השני רשאי להתיר אפילו בשיקול הדעת אי נמי לא הודה לו אלא שהשני גדול מן הראשון חוזר הודאתי של ראשון ומתיר מה שאסר כה"ל להלכה ולא למעשה פי אין בי פח לחלוק על אבות העולם עכ"ל.

הנה רואה בעיניך שהתקם לא היה רשאי להתיר ואפילו שיאמר שלא ידע שאסרו אחרים אין התרתו פלום ואפילו שידו לסברתו או לשקול דעתו דשניא פחתיכה דאיסורא כ"ש דאין מי שיודה לי ולא לשקול דעתו והאוסרים רבים והוא יחיד: ולענין התקמה אני פשר לעדות שאני נוגע בדבר: ולענין העדות שהרי אין זמן פתוב בקבלת העדות הדבר ברור שאין עדות זו פלום שאף על פי שבזמן העדות היא עדות שאמה יכול להזימה שהרי אמרו ביום ה' שעבר מ"מ אם יבואו עדים להזימם עכשיו אין יכולים להזימן מתוך קבלת העדות שהרי אין ידוע מתוכו איזה ה' הוא.

ותו דמזה הטעם בעצמו אין מכחישים עדות הראשונים דדילמא יום ה' מאוחר או מוקדם
היה למעשה הראשונים ונה הדבר שפרור פשמש לא השגיח עליו החכם בתקירת
השאלה ואעפ"י הדברבור שהוא ט"ס מ"מ לא נוכל ללמוד שהם מכחישים את
הראשונים עד שיקבלו עדותם פעם שניה או מקבלי העדות יאמרו כי ביום שנתקבלו
הראשונים נתקבלו האחרונים: וילענין אם משרתי הבית פשרים להעיד דבר ברור הוא
שלא נחשדו ישראל הפשרים להעיד שקר ואפי' האוהב והשונא דפסולים לדון פשרים
להעיד ולא יהיה משרת הבית גדול מאוהב שהוא פשר וזה פשוט.

הפלל העולה דצריכה האשה גט והכי הוה שהרצו אותו כמעות עד שנתן לה גיטה פאשר
ראוי לעשות.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: נב שאלת ממני אויעה דעתי בראובן שיש לו אשה ובנים
במקום אחר ובא למצרים ורצה לישא אחרת וב"ד מנעו אותו מזה כפי מנהג הפתנבות
שלא ישא אחרת עליה אלא מדעתה וכאשר ראה ראובן כה לקח את זונתו והלה לא
הפפרים שיש שם עשרה מישראל ונשא אותה בערפאות הגוים ועשה עם שופט הפפר
שינוף את ישראל לקדש אותה בפניהם ולעשות לו ז' קללות וכן היה ויש עדים שהיו
אנוסים בדבר אם יש לחוש לאלה הקדושים ואם היא אשתו לכל דבר או לא: תשובה
כפ' האשה העדים שאמרו כת"י הוא אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו
הרי אלו נאמנים ואמרינו עליה בגמ' א"ר בר חמא ל"ש אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת
נפשות אבל אנוסים היינו מחמת ממון אינם נאמנים מ"ט לפי שאין אדם משים עצמו
רשע הא קמן דאם היו אנוסים הפה שאסר הוא הפה שהתיר ועקרי לסהדותיהו אף הכא
נמי כיון דאיכא סהדי דאנוסים היו אין כאן עדות וה"ל כאילו קדש בלא עדים.

וא"ת בשלמא במתני' אנס אותם לחתום וכיון שהם אמרו שהיו אנוסים לא נתקנים
השטר אבל היכא דאנס אותם לראות המעשה לעולם אימא לה שהמעשה קיים ובשלמא
גבי עדות ממון שצריף שיאמר אתם עדי ואילו כיון שהם אנוסים לאו כלום הוא שהרי
לא רצו להיות עדים עד שאנס אותם ולפיכך המעשה בטל אבל לגבי קדושים שא"צ ליחד
עדים אלו אם ראו הקדושים הרי היא מקודשת אפי' שאנס אותם סוף סוף ראו קדושים
ויש לומר דכיון דהוצרך לכוף אותם ע"י עפ"ם משמע שלא היו רוצים להיות עדים
בדבר הגע עצמה שבא לקדש אשה בפני עדים והם אומרים אין אנו רוצים להיות עדים
ומיד נתן הקדושים ליד האשה וכי נאמר שהיא מקודשת) * * והלא כיון שהוא יודע
שאין רוצים להיות עדים ואחרים לא היו שם גמר ונתן לשם מתנה והיא ג"כ כיון שראתה
שלא רצו להיות עדים לא חששה להם משום קדושים והשתא הוא דאמרה דהו קדושים
ואנן קי"ל המקדש בלא עדים אעפ"י ששניהם מודים אין חוששים להם והכא נמי כיון
דהם אנוסים הני פאילו אין שם עדים ואע"ג דקי"ל תלויה וקדיש זבינה זבין וקדושו
קדושים לדעת רוב הפוסקים הני מילי היכא דאיכא קצת הנאה ואגב אונסי וזווי גמר
ומקנה וקונה אשה לשמשו גמר וקדיש אבל הני סהדי מה הנאה אית להו דאימא גמרי
וסהדי.

תו איכא טעמא אחרונה דהוא עשה שלא פהגן שאנס עדים לקדש אשה בפניהם עשו
בו שלא פהגן ואפקעינהו לקדושים מיניה והכי אמרינו במי שאנס אשה וקידשה דהויא

מקודשת מדינא אלא שאמרו רבנן הוא עשה שלא כהוגן לפיכך אפקעינהו לקידושין מינה וכן פסקו כל הפוסקים והכא נמי ל"ש אמר*) והא דאמרין דמדינא מקודשת היינו משום דאית לה הנאה דנשאת דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ואגב אונסיה והאי הנאה גמרא ומקניא נפשה אבל סהדי לית להו הנאה מידי וכדכתבנא.

והוי יודע שעל טעם זה אחרון אני סומך בהוראה זו וכינון שאין פאן קידושין אין פאן גישואין ואינה פאשתו לשום דבר ואינו יורשה ואינו מטמא לה ואין מפר נדרה. שוב גזרנו על כל בני הפפר ובאו פלם וחקרנו על הדבר ואמרו שהם לא קדשו אותם אלא שהראה להם הרשע השטר החתום שקדשה ולא ידעו אם הוא זניף או לא ונתברר אצלנו שפל מה שעשו באונס היה ופטרנום לשלום ומפני שיצא עליה קול מקודשת על ידי השטר ההוא הצרכנוה גט.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: נג שאלת ממני אודיעה דעתי בראובן שעשה שליח לקדש לו אשה במקום אחד וכתב לו שטר שליחות והחתים בו שני עדים אחד קרוב למקדש ואחד קרוב למתקדשת וקרבת המשלח לא אסיקו אדעתיהו אבל קרבת האשה ידעו אותה והיה במעמד אחד מהנבונים ואמר שאין ראוי לעשות כן פיון שהוא קרוב לאשה פסול לעדות והשיב החכם שהיה המעשה לפניו דאין לחוש פיון דאין אלו עידי קידושין אלא עידי שליחות מה בכך אפי' שיהיו נוגעין בעדות מה בכך: תשובה לא יפה עשה החכם להכשיר הקרובים לאביה לעדות שטר השליחות שהרי אם אפשר שיגמר הדבר ע"פ הקרובים פיצד הרי שאמרה קדשתי ע"פ שלוחה פ' והוא אמר מעולם לא עשיתי את פ' שליח לקדש אותה ותוציא שטר השליחות ותהיה מקודשת לו ע"פ קרובה ואם הגיע הזמן אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ואם כתב לה שטר מן האירוסין גובה פתובתה ע"י עדים אלו וכן לאידך גיסא הוא אומר קדשתי ע"י שלוחי פ' והיא אומרת לא היה שלוחה ומפני שלא היה שלוחה לא חששתי להתקדש לו פי ידעתי שאין אדם מקדש אשה לחבירו אלא א"כ עשאו שליח אע"ג דניחא ליה השתא קידושין למפרע לא אמרינן וזה מוציא השטר שעשה את פ' שליח לקדשה לו הרי היא מקודשת גמורה ואם זאת נהרגת עפ"י קרובים והתורה אמרה לא יומתו אבות על בנים וכו' ולא מבעיא לדעת הפוסקים שנהלקו על הרמב"ם ז"ל שכתב פ"ג מה' קידושין וז"ל אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אין צריך לעשותו בעדים שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמיתת הדבר לפיכך אם הודו השליח והמשלח אין צריך עדים כמו שליח הגט עכ"ל דפשיטא דלדעת החולקים פיון שהצריכו לעשות שטר שליחות ודאי צריך לעשותו פתיקונו בכשרים וברחוקים אלא אפי' לדעת הרמב"ם ז"ל ובעלי שיטתו דאין צריך לעשותו בעדים גרע שטר שליחות בעדים פסולים משליחות בלא שטר ועדים שאם יכחיש המשלח השליחות או האשה ויצטרכו להביא עדים ידקדקו ב"ד בעדים אם הם כשרים או פסולים קרובים או רחוקים אבל כשיראו שטר השליחות פתוב וחתום בעדים לא יתנו לב לחקור אם הם כשרים או לא דמימר אמרי סתמא דמילתא בכשרים נעשה ונמצאו אומרים וגומרים ענין הקידושין ע"י הקרובים הילקף אין רואה טעם להוראה זו אלא צריך הדין לראות אם מגיע איזה הנאה בעדות זו ואפי' בדרך רחוקה.

וּנ"ל הָרָמְב"ם ו"ל פט"ו מה' עדות פל עדות שְׁתָּבֵא לְאָדָם רְעָה מִמָּנוּ אִינוּ מַעֲיֵד בָּהּ שָׁנָהוּ
כְּמַעֲיֵד עַל עַצְמוֹ. וְעוֹד פְּתַח בַּפ' שְׁאַחֲרֵיו וּנ"ל דְּבָרִים אֱלוֹ אֵינֶם תְּלוּיִים אֱלָא בְּדַעַת הַדִּין
וּבְעוֹצָם בְּיָנְתוּ וְשִׁיבִין עֵינָקֵר הַמְשַׁפְּטִים וְנִדְעַ הַדְּבָר הַגּוֹרֵם לְדְבָר אַחֵר וַיְעַמִּיק לַרְאוֹת אִם
יִמְצָא שְׂיֵשׁ לְזֶה הַעֵד צַד הַנְּאִיָּה בְּעֵדוֹת זֹו וְאֶפְי' בְּדְבָרָה רַחוּקָה * (*) אָמַר הַפּוֹתֵב מ"כ
לֹא יַדְעָתִי טַעַם בְּדְבָרֵי הָרֵב לָמָּה פָּסַל קוּדוּשָׁיו שְׁנַעַשׂוּ ע"י עֵדִים שְׁנִאֲנָסוּ לַרְאוֹת דְּמָה
פְּיֹסוּל שְׂיֵיף בְּזֶה דְּהָא סוּף סוּף רָאוּ הַקּוּדוּשָׁיו וְאִין זֹו אֱלָא תוֹרָה חֲדָשָׁה וצ"ע.

(*) אָמַר הַפּוֹתֵב מִקְלֵתָּא דְתַמְיָה קַחְזִינָא הֵכָּא שְׁדְּבָרֵי רִבִּינוּ הִלְלוּ הֵם הִנְפֵּךְ תְּשׁוּבַת
הַרְשָׁב"א ס' אֶלְף קפ"ה דְּכַתֵּב לְהַדְיָא דְלֹא אֲמַרְיֵנוּ אֶפְקַעִינָהוּ רַבְּנָן לְקוּדוּשָׁיו מִיָּגִיה אֱלָא
הֵיכָּא דְאַתְמַר בְּש"ס אֶתְמַר וּמנ"ר רב חִילְיָה וְרַב גּוּבַרְיָה בְּמִמְרֵי קוּדוּשָׁיו תְּלָמוּד גְּדוּל
כְּאַשָׁר יִרְאֶה הָרֹאָה וְלֵעֵד"נ דְּגַם הַרִיטָב"א קָאִי בְּשִׁיטָה זֹו וְהָכִי מִשְׁמַע לִי מ"ש בְּתִירָץ
לְמַסְכַּת ע"א עַל ד' ס"ג בְּפִיסקָא הַמְתַּחֲלָת הָא דֵּא"ל הַתְּבַעְלִי לִי בְּטַלְהָ כְּאַשָׁר הָרֹאָה
יִרְאֶה וְכַעַת לְדַעַתִּי הַמְּעַט צ"ע) * * וְנִפְלְאָה הַזֹּו לֹא יַעֲיֵד בָּהּ עכ"ל.

וּבנ"ד לֹא נִפְלְאָת הִיא וְלֹא רַחוּקָה דְּנִיחָא לֵהוּ לְסֶהְדֵי קְרֹובֵי דְאַשָׁה שְׂיַתְקִינִים הַשְּׁלִיחוֹת
כְּדֵי שִׁע"י פּוֹה תִּהְיֶה הָאֲשָׁה מִקְּוִדְשָׁת לְפִי שְׂרָאוּבוֹן גְּדוּל וְעֲשִׂיר הַיֵּשׁ לֵךְ הַנְּאִיָּה גְּדוּלָה מִזֶּה.
וְלַעֲבָנִן הַדִּין אִם צָרִיף שְׁטַר שְׁלִיחוֹת אוֹ לֹא אַע"ג דְּרִשׁ"י וּר"י וְהַרְשָׁב"א וְהָרָא"ש
וְהַרְמְב"ם וְרַבִּים ו"ל פְּסָקוּ דַּאִין צָרִיף וְהָכִי מִשְׁמַע נְמִי בַּגְּמָרָא דְאַמְרִינוּ וְדִילְמָא שְׁלִיחָ
שְׁוִיָּא וְלֹא אֲמַרְיֵנוּ בְּעֵדִים וּבִירוּשְׁלַמִי נְמִי מִשְׁמַע הָכִי דְקָאֵמַר לֹא הִנְחֹזַק הַשְּׁלִיחָ בְּעֵדִים
מ"מ כְּדֵי שִׁלָּא יְבוּאוּ לְיָדֵי תַקְלָה צָרִיף לְכַתְחֻלָּה לַעֲשׂוֹתוֹ בְּעֵדִים כְּדֵי שְׂאִם יְכַחִישׁ אֶחָד
מֵהֶם יִתְבַּרֵּר ע"י שְׁטַר הַשְּׁלִיחוֹת שְׂאִם אִין שְׂטַר שְׁלִיחוֹת וְכַפֵּר הַמְשַׁלַּח אֵיפָּא מ"ד
דְּהוּי סְפִיקָא וְאֲזִלְיֵנוּ לְחֹוּמָרָא פִּינּוּן שְׂיַצָּא הַשְּׁלִיחוֹת מִתַּחַת יְדוֹ וְאֵיפָּא מ"ד דַּאִין קוּדוּשָׁיו
פְּלֵל כְּדְאַמְרִינוּ הִתָּם מִי קָא נְפִיק גִּיטָא מִתַּחוֹת יָדֵיהּ דְלַהִימְנִיָּה וְכִינוּ דְאֵיפָּא פְּלֹגְתָא רָאוּי
לְכַתְּנוּב שְׁטַר שְׁלִיחוֹת כְּדֵי שִׁלָּא יִבָּא הַדְּבָר לְיָדֵי תַקְלָה וְכָן אָנוּ נוֹהֲגִים וְכָן רֵאִיתִי בְּהִגְאוֹת
מִיְיָמוּנֵי וּנ"ל לְפִיכָּה אִם הוּדוּ הַשְּׁלִיחָ וְהַמְשַׁלַּח וְכו' וְכָן פִּי רִשׁ"י וּר"י ו"ל הִילְכָּה אִין
צָרִיף לְכַתְּנוּב הַרְשָׁאָה לְשְׁלִיחָ לֹא בְקִנְיֵן וְלֹא בְלְשׁוֹן שְׁטַר אֱלָא בְּפִנְיֵנוּ ח"מ כַּב"פ עֲשֵׂה
אֵת פ' שְׁלִיחָ לְקַדְּשׁ לוֹ אִשָּׁה פ' לְגַלוּי מִקְלֵתָּא בְּעַלְמָא עכ"ל.

הָא קָמוּ דְאַפְי' לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דַּאִין צָרִיף שְׁטַר מ"מ צָרִיף לְכַתְּנוּב לְבַרְר שְׂהוּא עוֹשֶׂה
אוֹתוֹ שְׁלִיחָ לְגַלוּי וְלְכַרוֹרֵי מִקְלֵתָּא כְּדֵי שִׁלָּא יְכַפּוֹר אֶחָד מֵהֶם וְיְבוּאוּ לְיָדֵי תַקְלָה. וְעוֹד
בְּהִגְאוֹת בְּמַרְדְּכֵי אָמַר עַל רָאוּבוֹן שְׁשַׁלַּח לְקַדְּשׁ לֵאָה וְכְאַשָׁר בָּא שְׁמָה הוֹשִׁיב שְׁמְעוֹן
הַשְּׁלִיחָ חֲשׁוּבֵי הִקְהֵל כְּמוֹ שְׁרַגִּילִים לַעֲשׂוֹת וְהָרָאָה לָהֶם הַהַרְשָׁאָה שְׁמִינְהוּ רָאוּבוֹן לְקַדְּשׁ
לוֹ לֵאָה וְכו' מִשְׁמַע דְּמִנְהָגָם הָיָה לְכַתְּנוּב שְׁטַר הַרְשָׁאָה וְכו"ש פִּי רַבִּים וְנִכְבְּדִים פְּסָקוּ
דְּצָרִיף שְׁטַר שְׁלִיחוֹת וְעֵינִין בְּפִי הַרְ"ן ו"ל בְּהַלְכוֹת רִישׁ פ' הָאוּמַר וְעוֹד רֵאִיָּה דְּהָא מֵאֵן
דְּסָבַר דְּבַעֲיֵנוּ עֵדִים בְּשְׁלִיחוֹת יְלִיף לָהּ מְשַׁלִּיחָ הָאֲשָׁה וְכִי הִיכִי דְהִתָּם צָרִיף לְמַנּוֹתוֹ בְּפִנְי
עֵדִים כְּדְכַתְּבוּ פֵּל הַמְּפָרְשִׁים שְׁלִיחָ דִּידִיהָ נְמִי בְּעֵי עֵדִים וּמִינָהּ נְמִי דְכִי הִיכִי דְהִתָּם בְּעֵינֵן
עֵדִים כְּשֵׁרִים דְּוּמִיא דְּגִירוּשָׁיו הֵכָּא נְמִי בְּעֵינֵן עֵדִים כְּשֵׁרִים וְכו"כ בְּעַל הָעֵיטוֹר וּנ"ל
שְׁלִיחוֹת מנ"ל כְּדַתְּנָא וְשִׁלַּח מְלַמֵּד שְׂהוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיחָ וְשַׁלְחָה מְלַמֵּד שְׂהַשְּׁלִיחָ עוֹשֶׂה
שְׁלִיחָ וְכַתִּיב וַיְצַאָה וְהִתְהַ מְקִישׁ יְצִיאָה לְהַנּוּהָ ש"מ דְּשְׁלִיחָ קוּדוּשָׁיו וְגִירוּשָׁיו דִּינָן שָׁנָה
וְכַבֵּר פִּי בְּעֵינֵן שְׁלִיחוֹת עכ"ל וְכִינוּן שְׂאַתָּה מוֹדָה דְּשְׁלִיחָ הוֹלְכֵת גֹּט צָרִיף שְׂיִהְיֶה בְּעֵדִים

פְּשָׁרִים לְאִשָּׁה ה"ה וְהוּא הַטַּעַם בְּשָׁלִיחַ הַחֲלֻכָה הַקִּדְוִישׁוּן צָרִיף עֲדִים פְּשָׁרִים לְאִשָּׁה דְהָא דִּינָם שְׁנָה.

וּא"ת שְׁלִיחַ הַחֲלֻכָה הַגָּט נָמִי אִפִּי' שִׁיְהִי קְרוּבִים לְאִשָּׁה פְּשָׁרִים הָא לִיתָא דְכִיּוֹן שְׁהִם קְרוּבִים לָה הָרִי הֵם קְרוּבִים לּוֹ דְהַבְּעַל פְּאֻשְׁתּוֹ וְנ"ל הַר"ן וְנ"ל וּדְבָרִים אֵלֶּה תְּמוּהִים בְּעֵינֵי הַרְבֵּה מֵהַ בֵּין שְׁלִיחַ קְבֻלָּה שְׁלִיחַ הַחֲלֻכָה שְׁלוֹ וְכִי הֵיכִי דְאִתָּה צָרִיף לְהוֹדוֹת דְשְׁלִיחַ קְבֻלָּה שְׁלִיחַ צָרִיף שִׁיְהִי בְּעֲדִים רְחוּקִים לְבַעַל שְׁאֵם הֵם קְרוּבִים לְבַעַל הָרִי הֵם קְרוּבִים לָה דְאִשָּׁה כְּבַעֲלָהּ כִּף עֲדִי שְׁלִיחַ הַחֲלֻכָה שְׁלוֹ צָרִיף שִׁיְהִי רְחוּקִים לְבַעַל עכ"ל.

הַנִּלְע"ד פְּתַבְתִּי דְדוֹד וְנִמְרָא: נִד שְׁאֵלְתָּ מִמֶּנִּי אֹדִיעָה דְעַתִּי עַל עֲנִין נְשׂוּאֵי יְקוּתָא: תְּשׁוּבָה לְשַׁעֲבַר פְּתַבְתִּי וְאַף עַתָּה מְקָרוֹב וְנ"ל שְׁאֵלְתָּ מִמֶּנִּי דְקָהוּ קְהִינְתָּא בְּמִלְי דְאֹרְיִיתָא עַל נְשׂוּאֵי אִיתְתָּא שְׁמָה יְקוּתָא דְאִיתְנַסְבַּת בְּקִטְנוּתָא מְגוּ תִּיגְרָא וְקִטְטָה כִּי מֵאן אָבִיָּה לְתַתָּה וְגַבְרָא אִשְׁתְּבָאִי אֲזַל וְלֹא אָתָּא וְאִשְׁכַּחנָּא סְהַדוּתָא עֲלָה דְהָאִי מִיְלְתָּא וְשָׁרִינָּא אִיתְתָּא וְאִנָּא הוֹינָּא בְּמִנְיָנָא וְאִמְטִינָּא שְׁיָבָא מְכַשׁוּרָא וְאִיתְנַסְבַּת כְּדִין וְכַשׁוּרָה אִיבְעִית אִימָא קְרָא אִיבְעִית אִימָא סְבָרָא וְהִשְׁתָּא אָתָּא גַּבְרָא רַבָּה וְאִיִּיתִי מִמְעָרְבָא אִיגְרָתָא וְכַתִּיב בָּהּ סְהַדוּתָא דְאִית בָּהּ רַעוּתָא לְאִפּוּקִי אִיתְתָּא וְנָא פֶּשֶׁר מִיְלְתָּא דְנִתְרַצָּה הָאֵב וְדִילְמָא בְּשִׁתְּיָקוּתָא וְאִית כְּמָה שְׁמַעְתָּתָא לְסִיעְתָּא מִמְתְּנִיתָן וּמִתְנִיתָא וְקָא פְּסִיק וְתִנִּי הָאִשָּׁה אֲסוּרָה וְכָל הַדְרָכִים הָאֵלֶּה בָּהּ וְאִיבְרָא דְקִטִּיר קָא חֲזִינָּא הָכָא דְלֹא סִימּוּהָ קַמִּיהָ וְלֹא יָדַע גּוֹפָה דְעַבְדָּא הֵיכִי הָנָה דְמֵאן דְשְׁאֵל אָמַר דְעַמְדָּה הָאִשָּׁה בְּמַצְרִים שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שָׁנָה בְּחֻזְקָת אִשָּׁת אִישׁ וְלֹא שְׁאֵל בְּעֲנִין דְלִיכָּא הָכָא חֻזְקָת אִשָּׁת אִישׁ כְּלָל וְאִפִּי' בְּאִתְרָא דִּינָּה דְכִיּוֹן דְקִטְטָה נִישְׂאָת וּמִקַּמִּי גְדוּלוּתָהּ אִישְׁתְּבָאִי גַּבְרָא וְלֹא אָתָּא לִיכָּא חֻזְקָה.

וְתוֹ דְכּוֹלְהוּ סְהַדֵּי קַמִּי וּבְתָרָאֵי דְבְּתָרָאֵי מוֹדוּ דְהִנּוּה שֵׁם תִּיגְרָא וְקִטְטָה וּבְרוּרָה לְהוּ דְבַתְחִיָּלָה לֹא הִנָּה אָבִיָּה מְרוּצָה אֲלָא דְתָרֵי מִינְיָהוּ אֲמָרִי לְבַסּוּף גְּתַרְצָה. וְתוֹ דְכּוֹלְהוּ מוֹדוּ דְנִישְׂאָת ע"י גַּבְרָא אֲלָמָא וְתִקִּיפָא דְהִנֵּי דְבִי רִישׁ גְּלוּתָא דְלֹא מְחֻזֵּיק וְלֹא מְחֻזְקִין בָּהּ וּמִהִנֵּי טַעְמֵי אִיכָּא לְמִימַר דְגָרִיעַ הָאִי חֻזְקָה מְקַלָּא דְבַעֲלָמָא וְאִפִּי' בְּלֹא סְהַדֵּי הוּמ"ל דְאִי אָתָּא אָבִיָּה וְאָמַר לֹא גְתַרְצִיתִי מְהִימָנָן לִיה וּמְבַטְלִינָּן קְלָא דְאִיכָּא כְּמָה אֲמַתְלָאוֹת דְלֹא גְתַרְצָה וְהָא דְקָא מְתַעַגְנָה וְאֲזַלָּא מְשׁוּם דְכ"ע לֹא דִינָּא גְמִירֵי עַד דְמְתַרְמִי לְהוּ חֻכְם הִילְכָף לִיכָּא הָכָא חֻזְקָת א"א אֲלָא חֻזְקָת עַגּוֹן בְּטַעוּתָא וְאִי מְשׁוּם הִנֵּי אֲנִימְדִי דְקָא מְכַנְיָף מְרִי דְשְׁמַעְתָּא לְמִיסַר אִיתְתָּא אֲנִימְדִי דְלֹא מוֹכַחֵי נִינְהוּ מְכַמָּה טַעְמֵי חֻזְקָת דְלֹא בַעֲלֵי תוֹרָה נִינְהוּ.

וְתוֹ דִּילְמָא טַעוּ בְּדִשְׁמוּאֵל דְאָמַר חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא גְתַרְצָה הָאֵב. וְתוֹ דִּילְמָא טַעוּ בְּדִר"ל וְסְבָרֵי דְקִטְטָה אִית לָה יָדָה וְיָד אָבִיָּה.

וְתוֹ כִּיּוֹן דְשִׁתִּיק הָאֵב סְבָרֵי שְׁנִתְרַצָּה וְלֹא הִיא דְמְרַתַּח הוּא דְקַרְתַּח וּמִרְתַּת קָא רְתַס. וְתוֹ דְנִישְׂאָת ע"י גַּבְרָא תִקִּיפָא וְיָא יוֹכַל לְדוֹן עַה מִי שְׁתִּקִּיף מְמַנּוּ וְעוֹבְדָא דְגַבְעַת בְּנִימִין מוֹכַחָא וְאִי מְשׁוּם דְהוּוּ בְּעִילוּתֵי בַע"ז הָא וְדָאִי לִיתָא כְּלָל דְכִיּוֹן דְנִסְכִּיב לָה ע"י חֻזְקָה וְקִדְוִישׁוּן שׁוּב אִין בְּעִילוּתֵי בַע"ז וְאִפִּי' בְּתַר דְעַרְעַר הָאֵב וְהַפֶּן כְּתִב רִיב"ש ו"ל וְאִפִּי' תִימָא דְדִיעָה דְרִיב"ש ו"ל לֹא גָמַר פּוּק חֻזִּי בְּשׁוּק שְׁל זִנּוּת כְּמָה עוֹבְרֵי עֲבִירָה וְאִפִּי' בְּעִירוֹת הַחֲמוּרוֹת וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְכ"ז וְכ"ש דְאִיכָּא לְמַתְלֵי לְטַעוּ וְסְבָרֵי דְאִשְׁתּוֹ הִיא כְּדַכְתִּיבָּנָא לְעִיל וְא"ת כִּיּוֹן דְהִי דִין מְרוּמָה לֹא הִנָּה רְאוּי לְדוֹן אוֹתוֹ הָא ל"ק כְּלָל דְהָא

מי שלבו שלם ראוי לדון אותו וכ"כ הרמב"ם ו"ל פכ"ד מהלכות סנהדרין והקא לב המתירים הנה שלם בדבר וא"ת הרי עידי נשים בעו חקירה ודרישה וי"ל דבדיעבד בעידי נשים פשיה והכי פתב ריב"ש ו"ל ותו דמאן לימא לן דמקבלי סהדותא לא עבוד דרישה וחקירה כמה דאפשר להו ובכהכי סגי וכ"כ הר"ם והרא"ם ו"ל והתימה על החכם האוסר היכי קביל סהדותא למיזק בטר ב"ד דהא אפילו במילתא דאיפא פלוגתא אמרו ב"ד בטר ב"ד לא דייק ועובדא דר' דוסא ור' יהושע במשנת אם אינן מכירין מוכח פן דויק ותשפח.

והשתא אתינא לברורי טעמא דשריותא דהאי איתתא בס"ד חדא דבסהדי אישתכח פסולה דבזוגא קמא איפא חד פסול וקי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואע"ג שפתבו הרא"ש ור"י ו"ל דאין עד פוסל את חבירו אלא א"כ כיונו להעיד בשעת מעשה הרי ר"ש סובר דהכוננה לבד פוסלת וכ"כ הרמ"ה ו"ל דהגדה גרידא או פנונה גרידא פוסלת דפשטא דמתני' דיש נוהלין הכי משתא וכ"ן מדברי הרמב"ם ו"ל פ"ה מהלכות עדות ואף הריא"ף ו"ל סתמו כפי בפשטא דמתני' והכי מוכח בתשובה דכוננה לבד פוסלת כ"ש הגדה בב"ד ותו דרוב המפרשים אמרי דהא דאמרינן דשיילינו להו לאסהודי איתו וכו' אשעה דאת לב"ד לאסהודי שיילינו להו בפשטא דמילתא והכי פתב הרשב"א ו"ל וכתב וזו פדעת רש"י ו"ל וכ"כ הר"ן ו"ל וכ"כ נמק"י ו"ל וכן דעת הרמב"ן ו"ל וכ"ז ה"פ"מ"ש החכם זה בשו"ר ההוראה ומעתה אפילו לא כיונו להעיד בשעת החופה הרי כיונו בשעת עדות בב"ד וכל העדות בטלה.

ותו דכל דאיפא ספקא אי לאסהודי בטלה כל העדות וכ"כ הרמ"ה. ותו דאפוליהו סהדי שיילינו וכ"כ המפרשים והקא חד מן סהדי ליתוהי דמת.

ותו דאיפא מ"ד דמקמי דאסהידו שיילינו להו אבל בטר דאסהידו לא שיילינו דלא לימרו דניטפלו לפסולין אף הם אמרי למחזי אתינא. ותו דכל דבר הנעשה ברב עם פגון קידושין ונישואין שיילינו להו אי למחזי אתו או לאסהודי והאי מילתא פתובה פלהפוסקים וכל בעלי חידושין והקשו על רשב"ם מפח סברא זו וא"כ מש"כ החכם אגן סהדי וכו' ליתא קלל דהא קמאי וקמאי דקמאי אסהידו איפכא ואפילו העידו אחר כדי דיבור עדותם בטלה וכ"ש דהאסת ידעי בהני והני ידעי בהני וכן דקדקתי מלשון קבלת העדות שפתוב ומהם אמרו שנמצאו במעמד וכו' ובר מן דין ובר מן דין בתרי סהדי קמאי אחר כדי דיבור ובתוהו כדי דיבור דמו וכ"כ ר"י בשם ר' ישעיה גבי נמצא אחד זומם ולא ראיתי בזה חולק דאפילו הראב"ד ו"ל לא השיג על הרב אלא בנמצא אחד מהם זומם אבל נמצא אחד מהם פסול מודה הוא וכן הוא בתוס' משום דצירופו משעת מעשה הרי לה לדעת כל הני רבנותא זוגא קמא לית בה ממשא ולא נשאר אלא עד אחד דזוגא בתרא ולדעת מקצת אף זוגא בתרא נפסל דהא ידעי הני בהני וכדתבתנא ותו דבזוגא בתרא נמצא אחד מהם זומם ולא חשחין אנחנא על דנא פתגם לאתבותיה כיון דאשכחנא הרמב"ם והרא"ש והר"י בנו ורי"ו תלמידו ונמק"י ובעל מגדל עז ו"ל שפתבו שאם נמצא אחד מהם זומם כל העדות בטלה אפילו אחר כדי דיבור והכי משמע לי מדקבע תלמודא מימרא דרבא עלה דרישא דמתניתין וא"כ לא נישא למה שהשיג הראב"ד ו"ל כי לשון הרב ו"ל מבואר יפה ומוכן ואדמתמי על הרב דמה עונש הנה ראוי להם יתמה על הר"י ו' גיאת שכתב שאם הוזמו שנים נהרגים שלשה ומדברי רש"י ו"ל ליכא סיעתא קלל גם

מ"ש התוס' ו"ל במפות לתרוצי קישאי פתבו פך א"נ ונקא לעגנן דברי ר"ש אכל לקידושין דקי"ל פנותיה ל"ש וכן משמע מדבריהם דסנהדרין יעי"ש ואפילו נימא דפליגי עליה דהרמב"ם ו"ל אתרא דמר הוא וכוונתיה עבדינו.

ומעתה אף לדברי החכם שהכשיר חבירו של הפסול עד אחד בהכחשה לאו פלום הוא ומה שפייע להא מילתא מתשובת ריב"ש לא סימוה קמיה דהא פתב פאותה תשובה בעצמה פעמים שלשה דעדות העד השני הנה תכ"ד של ראשון ומהאי טעמא למד הרב ו"ל דהנה מצי קמא למיהדר תכ"ד דסהדא בתרא ועיקר טעמא נקט דהמקדש בעד אחד לאו פלום הוא וק"ל וע"כ אית לן למימר הכי דהא בתרי סהדי קמאי אחר פדי דיבור תוף דיבור דמי וכתבתי לעיל וליפא למכשרינהו להני סהדי משום דאתו לאסהודי מפת הכרזה וטעמא משום דלא נתפגון אלא לכשרים חדא דלא הנת פדמשמע מתוף כת"י של החכם המורה ותו דאיפא מאן דפליג בה ר' שמואל והרמ"ה ו"ל ותו דהזמנה ומצנה להחרים שמענו אבל הכרזה לא שמענו ואי לחרם לא רמאי החרם לא חל אלא על הפשרים להעיד וכ"כ הרשב"א ו"ל בתשובה ומש"ה א"צ להוציא את הפסולים אבל המזמין עדים צריך להוציא את הפסולים וכ"כ כל הפוסקים ואיברא דלא זו הזמנה דאיירו בה רבנותא ו"ל אלא ההזמנה דשעת מעשה אבל הזמנה לבא לב"ד להעיד עביד לכולהו סהדי בבת אחת ואפילו העידו אחר פדי דיבור אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול או זומם לית מששא בהאי סהדותא ואי לאו דמסתפינא הו"א דאפילו למ"ד דכוונה לבדה והגדה לבדה אינה פוסלת מודה הוא דהזמנה פי האי להעיד יחד פוסלת אבל תרעא פינו דרנוח רנוח וליפא למכשרינהו נמי משום דכל חד לא הנה מכיר בפסולו של חבירו פדכתב הריא"ף ו"ל בתשובה חדא דהרא"ש והר"י והרי"ו ונמק"י ור"ח והמרדכי בפירק פיצד העדים חולקים על הריא"ף ו"ל ותו דהרב ו"ל לא אמרה אלא בזמן שאין רגילים זה בזה ואילו הכא בני עיר אחד והם דרים בירושלם והם מעט מזער וכולם בני מלאכה אחת רגילים הם אלו אצל אלו וזה מפורסם מאד במלכות הנה כי בני עיר אחת נעשים כאילו הם אחים נגד בני עיר אחרת ואפילו בגוים נמצא פן וברגילות תליא מילתא וטעמא ולא בבקיות הדיינים גם מדברי רש"י והרשב"א ו"ל בתשובה נראה שהם חלוקים על הריא"ף ו"ל ותו דלא אמרה ו"ל אלא בשטרא דאיפא טעמי דלמלוי חתמו ותו דמספקא לא מבטלינו שטרא אבל בסהדי דמסהדי על פה באפי ב"ד לא אמרה.

פללא דמילתא דלא מכשרינן להני סהדי דאתי בידיה ממערבא לא מטעמא דאתו למחזי ולא מטעמא דאסהידו אחר פדי דיבור ולא מטעמא דהכרזה ולא מטעמא דהזמנה ולא משום שלא הפירו זה את זה.

והשתא אתינא לברורי טעמא דפסולא דהני סהדי בס"ד. חדא דהא נתקבלו שלא בפני בע"ד ורוב הפוסקים הסכימו דבעינן ושלחו לו ולא בא בהדי הנך טעמי ומשום דפשע אפקיעוהו רבנן לממוניה וכ"כ הרא"ש והר"י ורי"ו ו"ל ונהעיד ו"ל על הרמב"ם דבעינן בכלן ושלחו לו ולא בא והתוס' ור"ח ונמק"י והמרדכי נהעיד על גירסת הריא"ף ו"ל ואביאסף והמאירי ואם קבלו עדות אינה פלום וכן דעת הפוסקים אשר ראיתי חוץ מראב"ן ו"ל.

ומ"ש הַחֲכָם בְּשִׁיּוֹר שָׁפָן דַּעַת הַרְמַב"ם ו"ל דְּבַדְיַעְבַּד הַעֲדוֹת פְּשִׁירָה הָא לִיתָא שְׁהָרִי
פְּתַב גַּם בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת וכו' ומ"ש אין מְקַבְּלִין בְּלִשׁוֹן לְכַתְּחִילָה לֹא שְׁמַעִינָן שְׂאָם הִיָּה
הוּא וכו' מְקַבְּלִין אֲפִילוּ לְכַתְּחִילָה וְזֵה בְּרוּר.

והחולקים הַרְאָב"ד לפי הפירוש השני ונמשכו אחריו הַרְשָׁב"א ובעל העיטור ואור זרוע
והרב דוראן ו"ל וכד מעיינת בה שפיר תשפח דאע"ג דלא בעו ושלחו לו ולא בא בהדי
הנה חזא מהנה מיהא בעו אבל היכא דאין התובע חולה ולא עדיו חולים ולא מבקשים
לילה למדינת הים לכ"ע לא מקבלינן אפי' היכא דהנתבע בעיר אחרת עד דשלחי
לאודועי.

והא דכתב באור זרוע והכא דמצא עידיו בעיר אחרת מצא שאני פמוצא מציאה ודמי
ממש להיו מבקשים לילה למדינת הים. והא דכתב בעל העיטור או שזה במקום רחוק
ונה במקום רחוק התם משמע דביודעים לו עדות בשטר איירי ולישנא דאין יודעים
לחתום הכי דייק ועד אחד בשטר אינו פלום ולפיכך באים לב"ד וכותבים לו קבלת עדות
במקום שטר ובכה"ג מקבלין שלא בפני בע"ד שְׁהָרִי יכולין לכתוב לו שטר שלא בפניו
תדע דאפילו במקום רחוק בעינן חזא מהנה שפתב הרב דוראן בשם הַרְשָׁב"א ו"ל אלא
א"כ היו העדים מבקשים לילה למ"ה והבע"ד הנה במקום רחוק ולא יכול לבא וכו' ואם
איתא דטעמא שהבע"ד במקום רחוק סגי אלמא תרי בעינן ואפילו תימא דהני רבנותא
סברי דמקבלין בעיר אחרת הני מילי במקום רחוק הרבה אבל מפאן עד ירושלים קרוב
הוא ושיירות מצויות ואפילו תימא דרחוק הוא הרי רוב הפוסקים והריא"ף והרמב"ם
והרא"ש ו"ל בכללם שאנו נוהגים בהם בכל דבר בעו ושלחו לו ולא בא.

ומ"ש הַחֲכָם דְּהָא דְּלֹא מְקַבְּלִינָן עֲדוֹת שְׁלֵא בְּפָנֵי בַע"ד בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת מְדַרְבְּנָן הוּא וקרא
אסמכתא בעלמא וכ"ש בעידי נשים ומוכח לה מדברי הַרְשָׁב"א ו"ל בְּפֶרֶק הַגּוֹזֵל עכ"ל
מאריה דאברהם מרא דשמעתא מסיק לה בצ"ע ואיהו עביד בה עובדא לאפוקי אתתא.

מתותי בעלה ולעשות בניה ממזרים אין זה פי אם רוח אחרת. ובעיקר קושיא של
הַרְשָׁב"א ו"ל איפא לתרוצי דמדין הפקר נגעו בה וכ"נ מדברי הרא"ש ו"ל בתשובה ותו
איפא למיפסל האי סהדותא משום דהני למיסר אתתא בתר דנשא' ודמי לדיני נפשות
ואפילו הוא חולה ושלחו לו ולא בא או בעיר אחרת לא מקבלין דלא גרע מדינו של שור
דאמרינן יבא בעל השור ויעמוד על שורו וכ"כ הַרְשָׁב"א בְּפֶרֶק הַגּוֹזֵל.

וההיא שפתב הרא"ש ו"ל בתשובה פירפוניאן וז"ל תחילה אני כותב דשלא פהוגן עשו
שקבלו עדות שלא בפני האשה ושללא בפני בעלה שנשא שייבא בעל השור ויעמוד על
שורו וכ"כ הַרְשָׁב"א ו"ל ועוד הנה ראוי שתקובל ע"י ישראל דבקיאי בדרישה וחקירה
שידרשו ויחקרו היטב בה שלא לאסור אשה על בעלה דתניא בשלהי יבמות אין בודקין
עדי נשים בדרישה וחקירה וכו' ובגדון שלנו לאסור אשה על בעלה הפל מודים דבעינן
דו"ח ולקבל העדות בפני בע"ד ובפני גדולי ישראל שיזעו וכו' הרי לה מפניך דמשום
דאתי למיסר אתתא על בעלה יצאו עדותם מפלל עידי נשים ואתי לכלל דיני נפשות
ובעינן בפני בע"ד ודו"ח ונהעדות אפילו בדיעבד בטלה כמו שביארנו.

ואע"ג ש'החכם המורה מפליג דברי הרא"ש לדברים אחרים קל להבין למי שיעמוד על כל לשון התשובה שאין הפנונה פו וכ"כ הרשב"א ו"ל בתשובה ונ"ל היא דאמרינן אין בודקין את עידי נשים בדו"ח היינו דבאים להעיד קודם שנשאת האשה אבל אם נשאת צריכים דו"ח עכ"ל וכ"נ מדברי הרמב"ן ו"ל בשלהי יבמות יע"ש.

ונ"ל המאירי ומקבלים עדות שלא בפני בע"ד לאפרושי מאיסורא פגון שיש עדים שנתקדשה פלונית משמע אבל אם נשאת לא מקבלינן דאלת"ה לשמעין דהוי רבותא טפי. והשתא מ"ש החכם המורה ומעשים בכל יום וכו' ל"ק דדילמא חזא עובדא אי נמי במי ששמעו שמת בעלה ונשאת דאי אתא לא מציא מכחישתו אבל הכא אסהדי קא סמכא וניחא נמי מהווא דקדיש באבנא דכוחלא דפרשי מינה רבנן דמקמי דנשאת הווי אמרי דאיכא סהדי אבל לבתר דנשאת לא והיינו דפרישו מינה לחומרא בעלמא ולא אפקוה אי נמי התם אי אתו סהדי דמאית ליכא דמכחיש להו אבל הכא אפי' דאתו מאה לעולם תרי ותרי הווי אי נמי התם קלא דמקמי אירוסין אבל לקלא דבתר אירוסין לא חיישינן וכ"כ הרמ"א ו"ל וכ"ש לקלא דלבתר נשואין לא חיישינן וחסוקת עיגונא בטעותא גריעא מקול ושוכרו עמו פדכתבנא לעיל והשתא ניחא נמי מה שרצה להוכיח מדברי הרמב"ן ו"ל דודאי סתם עדי נשים לא בעו דרו"ח ואפשר נמי דלא בעו בפני בע"ד דכ"ע בעלי הדין נינהו אבל לאסור אשה על בעלה ולהענישה ולהלקות את בניה אם יבואו בקהל לא אמרה אדם מעולם וניחוי נמי מה שהוכיח מתשובת הרשב"א ו"ל דהתם לא הוי אלא להתיר אשה לעלמא לא לאסור אשה על בעלה אי נמי דהתם לא הונוקו לשאול אם היא מגורשת אבל אם עבר על תקנת רגמ"ה וכ"כ ו"ל שזה אינו פא לדון בינו ובין האשה וכו' ומה שרצה להוכיח דבעיר אחרת מקבלינן שלא בפני בע"ד ליתא דשאני התם דקרוביה הוי בעלי זרוע ומה שעשו לשלוחים הראשונים יוכיח והוי פשלוהו לו ולא פא ותו דהוצרך לטרוח אחר העדים ושמה לא ימצאם עוד ותו שהיו יראים להתראות במקום שהאשה שם ותו שכל זה לא הוה אלא לפוטרו מעונש תקנת רגמ"ה ותו דאיכא למימר דלסניפין בעלמא כתבה עם שאר הטעמים וכן דרוך בעלי התשובות והשתא ניחא נמי מתשובת ריב"ש דמרת מירונא מקודשת היתה לא נשואה וזו א"צ לפנים דלאפרושי מאיסורא מקבלים שלא בפני בע"ד.

ומעתה יש לדון קושית אם למזון הקל לא נחוש לקלא פיון דאיכא סהדי לאסור אשה על בעלה ולדונה בכל הדרכים האלה לא כ"ש שלא נחוש ותו איכא למיפסל הני סהדי משום דלא הווי בדו"ח פיון דדמו לדניי נפשות פדכתבנא משם הרא"ש והרשב"א והרמב"ן ו"ל והעדויות פסולה בדיעבד ובנדאי דלא עבוד דו"ח דאי עביד שום דו"ח לא הוה מקבל עדות ו' תאמס שהוא דבר מפורסם מאד לכל בני המלכות הנה שיצא מטברלוס קודם שנולדה האשה ועוד לא חזר לשם.

פללא דמילתא דלית שום מששא וחששא בהאי סהדותא לאפוקי איתתא מתותי בעלה ואיכא למיזק דאפי' אתו תרי סהדי מסהדי סהדותא דמתקבלה לב"ד פהוגו וכהלכה ואמרי שנתרצה האב תרי ותרי נינהו והוי ספקא דרבנן לפי דעת רוב הפוסקים ואוקי איתתא אחזקת פנויה כשעת קידושין קמי סהדי דחזקה הכאה מפח עדות לא עדיפא מעדות וכיון דבטלה עדות בטלה החזקה וכ"כ הרשב"א בשם התוס' וכן העלה הרמב"ן והר"ן

ובעל ס' המאורות ז"ל בעבודת ד'ינאי מלכא וכ"ש בנ"ד דלא הוי חזקה אלא מחמת פרוסום בטעות דאפילו הוי חזקה אלימתא לא הוי אלא מדרבנן וכ"נ מדברי רש"י ז"ל בפ"י המשנה וכ"כ הריטב"א ז"ל בלי פקפוק ובכה"ג אפילו למ"ד אם נשאת תצא תרא לא תצא ונאעיקרא דדינא איכא פלוגתא אם תצא או לא בתוס' בפרק האשה איכא תרי לישני וכן בחידושי הרשב"א והריב"ש סבר דלא תצא וז"ל ולמדנו תרי ותרי ספקא דאורייתא אם נשאת תצא אם לא נשאת לאתד מעידיה ולמ"ד תרי ותרי ספקא דרבנן אם נשאת לא תצא ואם לא נשאת לא תנשא לכתחילה עכ"ל.

משמע דאם נשאת לא תצא ואנן קי"ל כמ"ד תרי ותרי ספק דרבנן וכן משמע פשוטא דברייתא דר"י בר מנחם ופשוטא דסוגיא דעלה אבל אין בידינו פח להכריע בין הראשונים ופשוטא דברייתא דב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה הכי משמע וכיון דאיכא פלוגתא אזלינן בה לקולא פיון דתרי ותרי ספקא דרבנן וכ"כ ה"חכם בעצמו בתירוץ אחריתי שפ"ל ספק שיולד אזלינן ביה לקולא מטעמא דכתובנא.

תו איכא טעמא אחריןא דע"כ לא פליגי אלא אם באו עדים ואח"כ נשאת דעברה אדרבנן וקנסיה אבל נישאת בהיתר ע"פ ב"ד ואח"כ באו עדים לכ"ע לא תצא דאפי' בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דמדינא איכא לאוקמא בחזקת א"א פתב הרשב"א ז"ל ונהיא דהאשה רבא דאמרו לו חילוף היו הדברים דאקשינן תרי ותרי ניהו וכו' מסתברא דהני תרי דאמרי חילוף היו הדברים לא באו עד שנתבמה הוא דאמרינן מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני שנתבמה על פיהם וכו' ותדע לה דהא ר' מנחם בר יוסי וכו' כ"ש בשנים אומרים לא נתקדשה ונשאת על פיהם ואח"כ באו עדים שנתקדשה לא תצא והדין מילתא ברירא היא ומסתברא דכיון דלא עבדא איסורא לא קנסין לה.

תו איכא טעמא אחריןא דשריותא דסהדי דקא שוהו לא אתו ברישא וכ"כ ר"י בר ברוך ואע"פ שהתוס' חלוקים עליו פדאי הוא לסמוך עליו היכא דנשאת דאין לה שע"ה גדול מזה כלל דמילתא ומאי דנקיטין מהאי שקלא וטריא דאתתא שריא ובניה פשרים מפמה טעמי חדא דבזוגא קמא דסהדי איכא חד פסול ופסיל לחבריה ותו דבזוגא בתרא איכא חד זומם ופסיל לחבריה ותו דנתקבלה שלא בפני בע"ד נהם לא חולים ולא מבקשים לילה למ"ה ולא למקום רחוק מאד ולא שלחו לו ולא בא ותו דהני פדיני נפשות פיון דאתו לאסור אותה על בעלה ולהענישה ולעשות את בניה ממזרים ותו דהני בלא דו"ח ותו דלא הנה לה חזקת א"א אלא חזקת עיגון בטעות וגרוע הוא מקול בעלמא ותו בתרי ספקא דרבנן ומוקמינן לה בחזקת פנויה ותו דאם נשאת איכא מ"ד לא תצא וכל ספק אזלי לקולא ותו דנישאת ואח"כ באו עדים האוסרים אותה ותו דסהדי דשרי לה אתו ברישא הרי איכא עשרה טעמים דשריותא וכל חד וחד סגי באפי נפשיה וכ"ש בהצטרפות כולם וכולם נכוחים למבין וישרים למנצאי דעת.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: נה שאלת ממני אודיעה דעתי באחד ששידך אשה ושלח לה מתנות ותכשיתין ואח"כ נתבטלו השידוכין ועמדה ונתקדשה לאחר ונהאחד הוציא עליה קול שקדשה והעדים הלכו למדינת הים אי חיישינן לה להצריכה גט או לא: תשובה כפר נשאלתי על פיוצא בזה והעלתי דמצרים אתרא דמסבלי נהדר מקדשי הוא ולא

חִיּוּשֵׁי לְקִידוּשֵׁי כָּלל וּמַהֲאֵי טַעְמָא יֵשׁ תַּקְנָה קְדוּמָה שְׁלֵא יִקְדָּשָׁה אֱלָא בְּשַׁעַת הַנְּיָשׁוּאִין וּפְשֻׁטָה תַּקְנָה זֶה נֶאֱמָר עַל פִּי שְׁאֲנוּ נוֹתְנִים רְשׁוֹת לֹא אוֹ לִב' לְקַדֵּשׁ בְּזִמְנָן.

שְׂיֵשׁ שֵׁם סִבָּה מִן הַסִּבּוֹת לֹא מִפְּנֵי כֹּף יִשְׁתַּנֶּה הַמְּנַהֵג וְאַפִּי מִיַּעוּטָא מְקַדְּשֵׁי וְהָדָר מְסַבְּלֵי לֹא הָיָה וְגַם אֵין זֶה לְעַבְרָן עַל הַתַּקְנָה לְפִי שְׁכַף הִיא הַתַּקְנָה שְׁלֵא יִקְדָּשׁוּ אֱלָא בְּרְשׁוֹת ב"ד וְכִינּוּן שְׁרָאוּ ב"ד לְתַת רְשׁוֹת לֹא אוֹ לִב' לֹא מִפְּנֵי זֶה נִתְבַּטְּלָה הַתַּקְנָה וְלֹא הַמְּנַהֵג הִילְכָה אַתְרִין מְסַבְּלֵי וְהָדָר מְקַדְּשֵׁי הוּא וְלֹא חִיּוּשֵׁינָן לְסַבְּלוֹנוֹת כָּלל וְלֹא פֶל פְּמִינָה לּוֹמֵר שְׁקַדְּשָׁה בְּפְנֵי עֲדִים וְהִלְכוּ לָהֶם וְאֵי מְשׁוּם קָלָא לֹא פְלוּם הוּא שְׁהָרֵי לֹא נִתְחַזַּק בִּב"ד וְזֶה הָאוֹיֵב מִפְּנֵי שְׁעַתָּה נִתְקַדְּשָׁה לְאַחַר מִפִּיק לִיָּה לְקָלָא וְלֹא חִיּוּשֵׁינָן לָהּ וְלֹא מְצָרִיכִינוּ לָהּ גִּיטָא כָּלל וְאַפִּי רְצָה לְגַרֵּשׁ אֵין שׁוּמְעִין לוֹ שְׁלֵא לְאַסֹּר אוֹתָהּ לְכַהֲנָה דְּאֵין כָּאֵן בֵּית מִיְחֻוֹשׁ כָּלל, וְ"ל הַרְשָׁב" א"ו"ל וּמִיַּעוּטָא דְּמְקַדְּשֵׁי וְהָדָר מְסַבְּלֵי דְּחוּשֵׁינָן דְּנוֹקָא בְּשֵׁישׁ שֵׁם מִיַּעוּט שְׁעוּשֵׁינָן כֹּן בְּרִגְלוֹת אֲבָל הֵיכָא דְּלַעֲתִים מְקַדְּשִׁים בְּמַקְרָה וְאַח"כּ מְסַבְּלִין אִפִּי מִיַּעוּט לֹא מְקָרֵי וּבְמַקְוֹמוֹת שְׁלָנוּ שְׁאֵין עוֹשִׁין כֹּן אֱלָא מְחַמַּת מְקָרָה שְׁמַתְחַדֵּשׁ אֵין חוּשֵׁינָן לְסַבְּלוֹנוֹת כָּלל וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם וְאֵין חוּשֵׁינָן לָהֶם כָּלל עַכ"ל וְהָרֵי זֶה כְּמוֹ שְׁפַתְבְּנוּ.

וְהָיָה יוֹדֵעַ שְׁאֲפִי הֵיךְ הַקּוֹל שְׁנִתְחַזַּק בִּב"ד לֹא פְלוּם הוּא דְּקִי"ל דְּלֹא חִיּוּשֵׁינָן לְקָלָא לְבַתֵּר נִיּוּשׁוּאִין וְה"ה לְקָלָא דְּלְבַתֵּר אִירוּסִין. הַנְּלַע"ד כְּתַבְתִּי דְּוֹד וְ זְמַרְא: נוֹ שְׁאַלְתָּ מִמֶּנִּי אוֹדִיעָה דְּעַתִּי בְּבִיאוֹר סְוִגִית סְבְּלוֹנוֹת כְּפִי הַגְּרָסָאוֹת: תְּשׁוּבָה אַתְמֵר רַב הוּנָא אָמַר חוּשֵׁינָן לְסַבְּלוֹנוֹת פִּירֵשׁ"י וְ"ל מִי שְׁשָׂדָה אִשָּׁה וְנִתְרַצָּה וְקָדָם וְשַׁלַּח סְבְּלוֹנוֹת בְּעֲדִים חוּשֵׁינָן שְׁמָא קִידוּשֵׁינָן הֵן וְאֵם נִתְקַדְּשָׁה לְאַחַר צָרִיף גִּט מְרֵאוֹנוֹ עַכ"ל וְקָשָׁה עָלָיו וְכִי שְׁדִיף מֵאֵי הָיָה וְהָא קִי"ל שְׁאֵם נְעַתְקוּ לְעֻנָּן אַחַר וְנָתַן לָהּ סְתָם לֹא הוּוּ קִידוּשֵׁינָן וְנִתְרַצָּה דְּלִפִּי שְׁיִטְתוֹ כִּינּוּן דְּשְׁדִיף הָיָה כְּאֵלוֹ מְדַבֵּר עָמָה עַל עַסְקֵי קִידוּשֵׁינָן וְאֵין זֶה נוֹס לִי דְּאֵם עֲבָרוּ כְּמָה שְׁנִים בֵּין זְמַן הַשְּׁדוּכִין לְסַבְּלוֹנוֹת מֵה יְדַעָה מֵאֵי קְאָמַר.

וְתוֹ קָשָׁה הֵיכִי סְתָם לְמִימְרָא כִּינּוּן דְּאִיְרֵי בְּדְשְׁדִיף וְתוֹ כִּינּוּן דְּשַׁלַּח לְהוּ לְסַבְּלוֹנוֹת ע"י עֲדִים כִּי דְּלִיְהוּוּ קִידוּשֵׁינָן הַעֲיָקֵר חֶסֶר מִן הַסֶּפֶר. וַיֵּשׁ לִיְיָשֵׁב לְפִי שְׁיִטַת רִש"י וְ"ל דְּמִימְרָא דְּרַב הוּנָא אֲמַתְנִי אַתְמֵרָא דְּקַתְנִי הַמְּקַדֵּשׁ ב' נְשִׁים בְּפְרוּטָה וְכו' אַעפ"י שְׁשַׁלַּח סְבְּלוֹנוֹת וְכו' וְכִי הֵיכִי דְּמַתְנִי אֵיכָא מִיְלַתָּא דְּקָדִים לְסַבְּלוֹנוֹת דְּהֵינּוּ קִידוּשֵׁינָן דְּפַחוֹת מִש"פ הֵכָא נְמִי אֵיכָא מִיְלַתָּא דְּקָדִים לְסַבְּלוֹנוֹת וְהֵינּוּ שְׁדוּכִין וְכִי הֵיכִי דְּבַתְנִי אֵיְרֵי כְּשֶׁשַׁלַּח אֵת הַסְּבְּלוֹנוֹת ע"י עֲדִים דְּאֵלִת"ה פְּשִׁיטָא דְּאֵין חוּשֵׁינָן לָהֶם הֵכָא נְמִי אֵיְרֵי כְּשֶׁשַׁלַּח אוֹתָם ע"י עֲדִים אוֹ שְׁלִיחַ וְנִתְנָם לָהּ ע"י עֲדִים כְּגוֹנוּנָא דְּמַתְנִי דְּעֵלָה קְאֵי וְה"ק אַע"ג דְּבַתְנִי לֹא חִיּוּשֵׁינָן לְסַבְּלוֹנוֹת מְשׁוּם דְּקָדָמוּ לָהֶם קִידוּשֵׁינָן כָּל דְּהוּ וְטַעוּ וְאַמְרוּ קִידוּשֵׁינָן הוּוּ וּמִש"ה לֹא שַׁלַּח לְהוּ לְשֵׁם קִידוּשֵׁינָן וְלֹא חִיּוּשֵׁינָן לְהוּ אֲבָל הֵיכָא דְּקָדָמוּ שְׁדוּכִין חִיּוּשֵׁינָן דְּמִידַע יְדַעֵי דְּשְׁדוּכִין לֹא הוּוּ קִידוּשֵׁינָן וְיָמָה שְׁהַקָּשָׁה עַל רִש"י וְ"ל דְּאֵם הֵיךְ מְדַבֵּר עָמָה עַל עַסְקֵי קִידוּשֵׁינָן וְנְעַתְקוּ לְעֻנָּן אַחַר וְכו' ל"ק כָּלל דְּמוּדָה הַר"ן וְ"ל דְּאֵינָה מְקוּדְּשֵׁת כָּלל אֱלָא חֲשָׁשָׁא בְּעֵלְמָא וְהֵתָם כִּינּוּן שְׁנַעְתְּקוּ לְעֻנָּן אַחַר וְנָתַן בְּשְׁתִּיקָה לֹא חִיּוּשֵׁינָן לָהּ כָּלל אֲבָל הֵכָא דְּשְׁדִיף וְשַׁלַּח בְּשְׁתִּיקָה כִּינּוּן דְּאֵגִידָא בִּיָּה קְצַת נְהִי דְּלֹא הוּוּ קִידוּשֵׁינָן גְּמוּרִים מ"מ יֵשׁ לְחוּשׁ וְכֹן אָמַר רַבָּא חוּשֵׁינָן לְסַבְּלוֹנוֹת וְכַתֵּב רִש"י וְ"ל הֵכִי וְכֹן אָמַר רַבָּה גְּרָסִי אֵיכָא לְמִדַּק לְפִי גְּרָסָא זֹאת דְּמֵאֵן פְּלִיג עֲלֵיהּ דְּרַב הוּנָא דְּבַעֵי

תלמודא מאי הוי עלה וכי תימא דלפום לישנא קמא משום תיובתא דרבה וליאפא דאמרי משום דחיה דאבני ליתא דהא לאו ארחה דתלמודא למבעי מאי הוי עלה אלא היכא דאיפא בעיא ושקיל וטרי בה תלמודא אבל הכא מותיב בה רבה אשמעתין ושפיר דחי ליה אבני וליאפא דאמרי אמר רבה מנא אמין לה ודאי לא תסייע ליה מהכא דלא מבעיא קאמר אבל אבני לא פליג בהדא ומשום האי קושיא הנה גרסינו ורבה אמר אין חוששין לסבלונות פשאר פלוגתא דאמוראי בכל דוכתא והיינו דתלמודא בעי מאי הנה עלה דאיפא סברא למר ואיפא סברא למר והא דקאמר רבה ומותבינו אשמעתין לאו אמירא דיליה קאמר אלא אשמעתא דקיימי עלה קאמר דהיינו שמתתא דסבלונות והיינו דקאמר רש"י ז"ל וכן אמר רבה גרסי' ומותבינו אשמעתין יש לי להשיב על דברי ודו"ק והאי דבעי תלמודא מאי הוי עלה אע"ג דליפא מאן דפליג בהדא משום דלא מסתבר ליה דלהוי האי דינא בכל דוכתא אפי' באתרא דמסבני והדר מקדשי והיינו דבעי מאי הוי עלה כלו' הוי דינא הכי בכל דוכתא או לא א"ל אבני התם פדקתני טעמא וכו' ורבה דקא מותיב מינה סבר דלא מבעיא קאמר פדדחי אבני לאידך לישנא וליאידך לישנא סבר אבני פדהוה סבר רבה ללישנא קמא וק"ל הכא הוא דטעו הא בעלמא הוו קידושין מכאן סייעתא לרש"י ז"ל דאמר דסבלונות גופניהו הוו קידושין והריטב"א ז"ל פתב לפי שיטת הגאונים ואפשר שהגאונים ז"ל היו גורסין הא בעלמא מקודשת אי נמי הא בעלמא חיישין עכ"ל והא דכתב ז"ל מקודשת לאו מקודשת גמורה קאמר דהא אם בא אחר וקדשה תפסי בה קדושין אלא מקודשת מספק קאמר ומ"מ קשה עלי להגיה הספרים.

והרשב"א ז"ל תירץ דכשהוא משלח סבלונות אותם הסבלונות מעידים שפבר קדש קדושין גמורים לפי שאין אדם שולח את הסבלונות אלא אחר שקדש בפני עדים ומפני שאין לנו לא עדים ולא ראיה על הקידושין אלא סבלונות אלו עשינו אותם כאילו הם עצמם קידושין עכ"ל ולי הדיוט נראה דה"ק הא בעלמא הוו קידושין פלומר קודם הסבלונות הוו קידושין ביניהו ולא על הסבלונות עצמן קאמר אלא אפילו היכא דנחית לתורת קידושין אימא הוו קידושין קמ"ל גם זה הלשון מסייע לרש"י ז"ל וצריף לתרץ לדעת הגאונים ז"ל פדתריצנא לעיל אמר רב פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישין ק"ל אמאי חיישין והרי לא עשה כמנהג מקומות דמקדשי והדר מסבלי והוא רוצה לעשות הפל ביחד דהני סבלונות ליהו לקידושין וסבלונות ולא די זה אלא דתלמודא פריף עלה פשיטא וי"ל דאנן מתורת חששא אתינא עלה ולא מתורת קידושין גמורים ואיפא למיחש דאע"ג דאנשי מקומו מקדשי והדר מסבלי דילמא קמצנא הוא וזכרון אהד יעלה לו לכאן ולכאן ומש"ה פריף פשיטא דחיישין דכיון דאית ליה הנאה בהכי איפא למיחש דלשם קידושין שלח ולישיטת הגאונים ניחא והאי קושיא דחיישין דילמא עשה פאנשי מקומו שקדש תחילה בעדים והלכו להם ועתה שולח הסבלונות מהו דתימא ניהוש למיעוטא קמ"ל הקשו על רש"י דהוי ניהוש לקולא ולאו ארחה דתלמודא לומר ניהוש אלא היכא דהוי להחמיר ונדחקו דאיפא פמה דוכתי דאמר תלמודא ניהוש והוי להקל ואפשר דהכא הוי טעמא הכי משום דאי אמרת דקידושין הוו קי"ל קדושין לטבועין נתנו ולא הדרי ואי אמרת סבלונות הוו הדרי והיינו דקאמר ניהוש להחמיר עלה דלא להוו קידושין אלא סבלונות והדרי קמ"ל דחיישין לקידושין נתנם לה ולא הדרי והוי ניהוש להחמיר לגבי דינא ולעגנו ממון ותו קשיא על רש"י ז"ל פיון דמיעוטא מסבלי

נהדר מקדשי היכא תסק אדעתיה למשדיה בטר מיעוטא ולקולא אדרבא נשדיה בטר
רובא ולחומרא וראיתי מי שכתב בזה דכיון דיהיב לה סבונות סתם ולא פ' לשם קידושין
סד"א לא זה הוא לשם קידושין קמ"ל דחיישין אי נמי נסמוך אמיעוטא לחזקה דגופא
אי נמי כיון דאמרה איהי לא קבלתי הסבלונות לשם קידושין ואנן שפא וניחוש להקל
קמ"ל.

ולי נראה דבשלמא היכא דליתיה קמן או דשיילי ליה ולא ידע ניחא אבל היכא דשיילי
ליה ואמר אנא למעוטא דמסבלי נהדר מקדשי אי נמי כגון דבני משפחתיה הוו ממיעוטא
דמסבלי נהדר מקדשי סד"א גיזל בטר פ' או בטר בני משפחתו ולא חיישין להו קמ"ל
דאפ"ה חיישין להו לסבלונות ושדינן ליה בטר רובא ומתוך קושיא זו גורסים הגאונים
ז"ל לא צריכא דרובא מסבלי נהדר מקדשי ומיעוטא מקדשי נהדר מסבלי מהו דתימא
לא ניחוש למיעוטא קמ"ל וטעמא דחיישין למיעוטא היינו משום חומרת א"א ולפי
שיטתם ז"ל בכולהו דוכתי חיישין לסבלונות בר מאתרא דכולהו מסבלי נהדר מקדשי.

וא"ת הא דאמר רב פפא באתרא דמסבלי נהדר מקדשי היינו דכולהו מסבלי נהדר מקדשי
וא"כ מאי למימרא וי"ל דמשום רישא נקט לה ונהכון אצלי דאי משום רישא הו"א דאם
איכא מיעוטא דמיעוטא דמקדשי נהדר מסבלי לא חיישי' להו להכי קאמר באתרא
דכולהו מסבלי נהדר מקדשי לא חיישין אבל אי איכא דמקדשי נהדר מסבלי אע"ג דהו'
מיעוטא דמיעוטא חיישין להו דוק ותשפח.

וא"ת לפי שיטת הגאונים דאסיקו דלא אזלינן בטר רובא והא קי"ל דהולכים אחר הרוב
בין הקל בין להחמיר ועוד דאיכא חזקה דגופא ותירץ דהיינו בדבר של חיוב או של טבע
אזלינן בטר רובא אבל במילתא דתל' במנהגא לא אזלינן בטר רובא דאפשר דזה נהג
בטר מיעוטא לקדש תחילה ואח"כ לשלוח הסבלונות שהרי בענין המנהג אדם נוהג כמו
שלבין חפץ וזה נכון ובתוס' תרצו דאשכחנא דחשו למיעוטא משום חומרת א"א כגון
גוסס ומים שאל"ס וק"ל לפי גירסת הגאונים דפריד' תלמודא מקדשי מסבלי פשיטא
ומשני לא צריכא דרובא מקדשי נהדר מסבלי וכו' ואתיא לתרוצי מילתא דרב פפא ור"פ
באתרא דמקדשי נהדר מסבלי קאמר וחישינן.

והתוס' הרגישו בקושיא זו והשתא הא דאמר ר"פ באתרא דמקדשי נהדר מסבלי היינו
שמיעוטן מקדשי נהדר מסבלי ואפ"ה חיישין למעוטא מסבלי נהדר מקדשי היינו שפולן
מסבלי נהדר מקדשי עכ"ל.

ואפתי ק"ל דעיקר התירוץ חסר מן הספר והכי הו"ל לתרוצי מי סברת דר"פ באתרא
דרובא מקדשי נהדר מסבלי קאמר לא ר"פ באתרא דמעוטא מקדשי נהדר מסבלי קאמר
מהו דתימא לא ניחוש למיעוטא קמ"ל חיישי' למיעוטא ויש לדחות דלא חש תלמודא
לתרוצי מילתא דר"פ אלא לאשמעין האי רבותא דאע"ג דבעלמא אזלי' בטר רובא
הכא לא אזלינן בטר רובא אלא חיישין למיעוטא מטעמי דאמרן לעיל.

הוחזק שטר כתובה בשוק מהו הקשו על רש"י ז"ל דהא לא דמיא להך דלעיל דאין אדם
מקדש בכתובה אלא בקידושין שקדמו לה וכן שהיא דלעיל דסבלונות היינו משום
קידושין שקדמו לה ולדידי הא ל"ק וכי פלהו בחדא מחתא מחתינהו הא כדאיתא והא

כדאיֵתא ומשום דְדָמִי לָהּ בְּמֵאֵי דְאָמַר אַבְיֵי בְּאַתְרֵי דְמְקַדְּשֵׁי וְהֵדֵר כְּתָבֵי כְּתוּבָה פְּרָכִינוּ
 עֲלֵהּ פְּשִׁיטָא דְפִירְכָּא דְלַעֲיֵל מְיִיתִינוּ לָהּ עֲלֵהּ דְהֵהִיא דְלַעֲיֵל וְהֵרַמְבִּין ו"ל תִּירַץ דְרַב
 אָחָא קָאֵי אֲדַלְעֵיל בְּאַתְרָא דְמִסְבְּלֵי וְהֵדֵר מְקַדְּשֵׁי דְלֵא חֲזִישִׁינוּ אִיתְחִזֵּק וְשֵׁטֵר כְּתוּבָה
 בְּשׁוּק מְאֵי דְאָמְרֵי כִּינּוּ דְכְּתַב לָהּ כְּתוּבָה ש"מ שְׁפָכְרָא קְדֻשָּׁה בְּאוֹתָם סְבָלוֹנוֹת אוֹ לֵא
 חֲזִישִׁינוּ וְאַסִּיקְנָא דְבְּאַתְרָא דְמְקַדְּשֵׁי וְהֵדֵר כְּתָבֵי כְּתוּבָה חֲזִישִׁינוּ מְשׁוּם דְּאֵי לֹא שְׁפָכְרָא
 קְדֻשָּׁה לֹא הָיָה כּוֹתֵב לָהּ כְּתוּבָה וּמַה שְּׁהַקֵּל עֲלֵיהּ מִסְבְּלֵי וְהֵדֵר מְקַדְּשֵׁי הַחֲמִיר עֲלֵיהּ מְקַדְּשֵׁי
 וְהֵדֵר כְּתָבֵי כְּתוּבָה וַיֵּשׁ לְזָה קֶצֶת דְּחִסְקָא דְּאֵי בְּאַתְרָא דְמִסְבְּלֵי וְהֵדֵר מְקַדְּשֵׁי אַע"ג דְּמְקַדְּשֵׁי
 וְהֵדֵר כְּתָבֵי כְּתוּבָה לֹא הָיָה פְּרִיָּהּ תַּלְמוּדָא פְּשִׁיטָא דְלֵא חֲזִישִׁי דְאוּקֵי חֲדָא לְבַהֲדֵי חֲדָא
 וְשִׁפִּיר אִיכָּא חִידוּשָׁא דְלֵא חֲזִישִׁינוּ וּלְדַעֲתֵי עֵיקַר קוּשְׁיָא לִיתָא וְכִמְהָ דְכְּתִיבְנָא לַעֲיֵל
 הַנְּלַע"ד כְּתָבְתִי דְּוֹד וְזָמְרָא: נוֹ שְׁאַלְתָּ מִמְּנֵי אוֹדִיעָה דַּעֲתֵי עַל עַנְיָן תְּרִי וְתִרִי אֵי הָוִי
 סְפָקָא דְאוּרְיִיתָא אוֹ דְרַבְּנָן: תְּשׁוּבָה תְּרִי לִישְׁנֵי נִינְהוּ בְּגַמ' וְרוּב הַפּוֹסְקִים אֲשֶׁר אָנוּ
 רְגִילִים לְסַמְוֵה עֲלֵיהֶם פְּסָקוּ דְתִרִי וְתִרִי סְפָק דְרַבְּנָן הוּא וְלֹא אֵלִים סְפָק דְרַבְּנָן לְאַפּוּקֵי
 מִלְתָּא מְחֻזְקָה קַמִּייתָא דְאִית לָהּ לְהַךְ מִלְתָּא וְלָמ"ד תְּרִי וְתִרִי סְפָק דְאוּרְיִיתָא אֵלִימָא
 הָאֵי סְפָקָא לְאַפּוּקֵי מִלְתָּא מְחֻזְקָה קַמִּייתָא וּמַהֲאֵי כְּלָלָא תּוּכַל לְהַבִּין מְאֵי אִיכָּא בֵּין הָנִי
 תְּרִי לִישְׁנֵי אִם ב' אוֹמְרִים נִתְקַדְּשָׁה וּב' אוֹמְרִים לֹא נִתְקַדְּשָׁה לָמ"ד, תְּרִי וְתִרִי סְפִיקָא
 דְאוּרְיִיתָא מוּקֵי לָהּ בְּסַפְקָא א"א וְהֵבָא עֲלֵיהּ בְּאַשְׁמֵם תְּלוֹי וְכֵן בְּב' אוֹמְרִים נִתְגַּרְשָׁה וּב'
 אוֹמְרִים לֹא נִתְגַּרְשָׁה מִפְּקַע לָהּ מְחֻזְקַת א"א וְהֵבָא עֲלֵיהּ בְּאַשְׁמֵם תְּלוֹי וְלָמ"ד תְּרִי וְתִרִי
 דְרַבְּנָן לֹא מְפִיק לָהּ מְחֻזְקַתָּה אִם הֵיִתָּה פְּנוּיָה וְאִם הֵיִתָּה א"א לֹא נְפָקָא לָהּ מְחֻזְקַתָּה וְהֵבָא
 עֲלֵיהּ בְּחֻטָּאת וּמִזָּה תּוּכַל לְהַבִּין כֹּל שְׁאָר נְפָקוּתוֹת וּכְבָר הָאָרִיכוּ הֵרָאוּנוּ לְהוֹכִיחַ
 דְּקִי"ל כִּהְוָה לִישְׁנָא תְּרִי וְתִרִי סְפִיקָא דְרַבְּנָן וְגַם אֲנִי הֵאָרַכְתִּי בָּהּ בְּתְשׁוּבָה עַל מַעֲשֵׂה
 שְׁבָא לִידְנוּ בְּב' אוֹמְרִים נִתְקַדְּשָׁה וּב' אוֹמְרִים לֹא נִתְקַדְּשָׁה וְהַעֲלַתִּי בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה דְכָל
 סְפָק שְׁיִנְלַד לָנוּ בְּאוֹתָם קִידוּשֵׁי אֲזִלְיָנוּ בְּהוּ לְקוּלָּא כְּכֹל סְפָק קִידוּשֵׁין שְׂאֵם נוֹלַד לָנוּ
 סְפָק אַחַר אִית לָנוּ לְמִיזַל לְקוּלָּא וְכֵן הוֹרָה בַּעַל הַדִּין חֲדָא דְתִרִי וְתִרִי כִּינּוּ דְקִי"ל סְפָקָא
 דְרַבְּנָן הוּא לֹא מְפָקֵי לָהּ מְחֻזְקַת פְּנוּיָה וְתוּ שְׁנוּלַד לָנוּ סְפָק אַחַר בְּאוֹתָם קִידוּשֵׁין הָרִי
 הִיא בְּחֻזְקַת פְּנוּיָה מ"מ אִם אִתָּה רוּצָה לַעֲמֹוד עַל עֵיקַר הַדְּבָרִים עֵינּוּ בְּאוֹתָהּ
 תְּשׁוּבָה** (אָמַר הַכּוֹתֵב הֲלֵא הִיא כְּתוּבָה לַעֲיֵל סִימָן נ"א וְכָתַב לָהּ נָא רְאָה וַיֵּשׁ בְּזָה ב' תְּשׁוּבוֹת
 בְּנֻדְפָּסוֹת כְּפַעַת לֹא יַדַּעֲתִי אַכְּנָה אִיפָּה הֵם.

(** הַנְּלַע"ד כְּתָבְתִי דְּוֹד וְזָמְרָא: נַח שְׁאַלְתָּ מִמְּנֵי אוֹדִיעָה דַּעֲתֵי בֵּא' שְׁבָא מְאָרְץ הַמַּעֲרָב
 וְהִבִּיא אַחֻתָּו עִמּוֹ וְכָא וְשָׂאל מִמָּה וְאָמַר קְדֻשְׁתִּי אֶת אַחֻתִּי פְּחוּתָה מִבַּת שֵׁשׁ שָׁנִים שְׁלֵא
 לַדַּעֲתָה אֵלָא אֲנִי קַבְּלַתִּי קִידוּשִׁיהָ וְעִדְיִין הִיא קְטַנָּה וְהָאָרוּס גְּשָׂאָר בְּאָרְץ הַמַּעֲרָב אִם
 צָרִיכָה לְמָאן אוֹ לֹא: תְּשׁוּבָה אִם הַדְּבָר כִּי אֵינָה צָרִיכָה לְמָאן לַדַּעַת כ"ע דְּאָפְי' לַדַּעַת
 רַש"י ו"ל וְגִירְסָתוֹ כֹּל שְׁנוֹתָנִים לָהּ אֲגוּז וְנוּטְלוֹ צָרוּר וְזוּרְקוֹ מִתְקַדְּשֵׁת לְמִיאוּן וְהִינּוּ
 פְּחוּתָה מִבַּת שֵׁשׁ מ"מ מוֹדָה הוּא דְבַעֲי' שְׁתַּתְקַדְּשׁ לַדַּעֲתָה אֲבָל שְׁלֵא לַדַּעֲתָה א"צ מִיאוּן:
 נַח שְׁאַלְתָּ עוֹד אִם מוֹתֵרַת לְאַחִיו שֶׁל מְקַדְּשׁ אֲמַרְתִּי לָהּ מוֹתֵרַת לְאַחִיו שְׂאִין כָּאֵן קִידוּשֵׁין
 וְהִלָּךְ וְשָׂדָה אֶת אַחֻתוֹ לְאַחִיו שֶׁל מְקַדְּשׁ וְשָׁבַח לֵאל שְׁלֵא אֵינְרַע תְּקַלָּה ע"י הוֹרָאֵתִי כִּי
 נְרָאָה וְדָאֵי שְׁהַשׂוּאֵל לָהּ הָיָה רִשְׁעָא מְאוֹתָם אֲשֶׁר כָּתַב עֲלֵיהֶם הֵרַמְב"ם ו"ל בְּכְתָבֵי
 הַשׁוֹכְנִים בְּמַעֲרָב שְׁהֵם יוֹתֵר רִשְׁעִים מִהַנְּפָרִים כִּי אַחַר שְׁשֻׁדְכָה לְאַחִיו יָצָא עֲלֵיהּ עֲרַעוּר
 שְׁהֵיִתָּה מְשׁוּדְכַת וּמְקוּדְשַׁת וְהִבְאֵתִי לְפָנֵי כָּל הַבָּאִים מִמְּדִינָתוֹ וְהַעֲיָדוּ שְׂמַת אָבִיו שֶׁל הַבַּת

זה י"ח שנה נהרי הבת גדולה עתה שוב אינה יכולה למאן וב' מהם העידו שיש פחות מב' שנים שקדשה שנמצא שאפי' בזמן הקידושין הייתה גדולה והם בעצמם העידו שקבלה היא עצמה קידושיה ונמצא לפי"ז שהיא מקודשת קידושי תורה ורצה הרשע השואל לה להתיר א"א ואשת אח אם יש רעה גדולה מזו ומיד אמרתי למשדך שיזהר ממנה שהיא אשת אחיו והכרזתי עליה שהיא עגונה עד שיבא ארוסה וכתבתי כל זה אעפ"י שהם דברים פשוטים להודיע לבעלי ההוראה כמה הם צריכים ליזהר ולישמר מאנשי הדור הזה כ"ש מהבאים מערי מערב כי אינם בעלי דת ולא בעלי אמונה ואצ"ל בעלי תורה.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: סא שאלת ממני אודיעך דעתי במ"ש הרשב"א ז"ל סי' תשע"ה במי ששדך את בתו וכתב על עצמו קנס כו"כ ובשבועה ואח"כ לא רצתה האשה לינשא לחתן ופטר אותו הרב ז"ל מטעם דאנוס הוא ואפי' קבל עליו לרצותה ואם לא שיתחייב קנס אפ"ה פטור דוכי תרקבא דדינרי יהיב לה וכו' וק"ל בשלמא משבועה פטור דהוי אנוס אבל הקנס יפרע פנין דאית ליה וכי תימא לא מגבינן קנס בבבל ואנו בתר בגי בבבל גרינן פטר כתב הרא"ש ז"ל כי דמי בןשמו הוא נוטל וע"ז אנו סומכין לגבות קנסות החתנים: תשובה בכל הדברים טענינן טענת אנוס בר מגיטין דקי"ל אין אנוס בגיטין וכיון שהוא אנוס לענין שבועה פן הוא אנוס לענין המזון ופטור דמאי הו"ל למעבד אדרבה ממקום שבאית יש ראיה גמורה לזה דהא מטעם בןשמו אתה בא למידן ואנו קי"ל דאין חייב בבןשמו עד שיכונן תדע דאנו קי"ל אדם מועד לעולם בין ער בין ישן ומ"מ אם נפל מן הגג ברוח מצויה והזיק חייב כ"ד דברים ופטור מן הבןשמו מפני שלא נתפונן וכן ב' שחבלו זה את זה אם אחד מהם מתפונן ואחד אינו מתפונן זה שאינו מתפונן פטור מן הבןשמו וזה דבר מוסכם הילכך בנ"ד נמי זה לא נתפונן לביישו שהרי רוצה הוא אלא שהבת אינה רוצה הילכך יפה פטר אותו הרשב"א ז"ל מפל וכל מטעמא דאנוס.

וא"ת הו"ל לאתנויי בהדיא תירץ הוא ז"ל דאנוסא דלא שכיח הוא דכל הבנות מתרצות למי שירצו אביהן או קרוביהן אפילו שכיח ולא שכיח דמת או חולה לית ליה לאתנויי ויש טעות אנוס ומיהו אם התנה בהדיא בין שיהיה העפכה מצידו או מצד הבת שיתחייב לתת כו"כ בתורת קנס ונשבע הפל לפי תנאו וכופין אותו לקיים שבועתו או אם זקף עליו הקנס בתורת מלנה חייב לקיים תנאו אבל אם לא היה שם שבועה ולא זקף עליו הקנס במלנה אלא קנס לבד אין גובין קנסות בבבל ואי משום דמי בןשמו הוא לא נתפונן לביישו פנין שהעפכה מצידה היא ביישמו ולא הוא אבל אי תפס לא מפקינן מיניה פדין כל שאר קנסות.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: סב שאלת ממני אודיעך דעתי בראובן שידך אחת מבנותיו ללוי והתנה עמו להכניס עמה סף ידוע לנדונתה בקנין ושבועה וקודם שנשאת נפטר האם תטול הבת והיא מה שקצב אביה לתת לה בנישואיה יותר על שאר אחיותיה ותחלוך עמהם בשאר הנכסים אף אם יהיו מרובים ויש בהם פשיעור הנדונתא והיא לכל אחת ואחת והותר אף אם יזונו לאלמנה של ראובן מהן או יתנו לה פתובתה כשתתבענה או אם יחלקו בשונה: תשובה פטר נשאלתי ע"ז וז"ל תשובתי בקוצר דברים פשוטים אני

רוֹאֵה פֶּאן שְׁהָרִי לֹא נִתְחַיֵּיב רְאוּבֵן אֶלָּא לְהַכְנִיס עִם בֵּיתוֹ הַסֵּף הַנִּזְכָּר בְּתוֹרַת נְדוּנָיָא
בְּשַׁעַת הַנִּישׁוּאִין וְכִינּוֹן שְׁלֹא נִשְׁאֵת בְּחֵייוֹ לֹא זָכְתָה הַבַּת הַמְשׁוּנְדָּכַת בְּשׁוּם דְּבָר דְּמִי
שְׁהִישִׂיא אֶת בֵּיתוֹ אֲמַרִינּוּן שְׁאֵם מֵת חוֹלְקוֹת בְּשׁוּהָ אֶבֶל בְּמִי שְׁשִׁידָהּ בֵּיתוֹ לֹא אֲמַרִינּוּן הִילְכָּהּ
שׁוֹרַת הַדִּין שְׁיִחְלְקוּ הַמָּמוֹן בְּשׁוּהָ וְתִטּוֹל הַמְשׁוּנְדָּכַת חֵלֶק אֶחָד אִם מְעַט וְאִם הַרְבֵּה וְתִנְשֵׂא
בּוֹ לְשִׁמְעוֹן כְּדִי לְקַיֵּים דְּבָרֵי הַמֵּת דְּהָא דְאֲמַרִינּוּן לְפַרְנֶסָה שְׁמִין בְּאָב לְפַחוֹת אֲמַרִינּוּן וְלֹא
לְהוֹסִיף.

אֲחֵר שְׁפִתְבִּיתִי זֶה הַקִּשָּׁה עָלַי אֶחָד מֵהַחֲכָמִים מִתְּשׁוּבַת רִיבִי שׁ"ו"ל סִימָן קכ"ט וְז"ל אִם
כְּשִׁידָהּ אֶת בֵּיתוֹ לְלוֹי וְנָדָר לָתֵת לוֹ בְּנְדוּנָיָא כו"כ וְנִשְׁתַּעֲבַד בְּזֶה בְּקִנְיָן הַדְּבָר פְּשׁוּט
שְׁגוּבָה לֶה מְנַכְסֵי רְאוּבֵן כָּל מָה שְׁנָדָר לָתֵת לוֹ וְאֶפְי' מִן הַמְשׁוּנְעָבְדִים כִּינּוֹן דְּהוּא רוֹצֵה
לְכַנּוֹס וְכו' וְה"ה אִם מֵת הָאָב עכ"ל.

אֲמַרְתִּי לוֹ אִין הַנְּדוֹן דּוּמָה לְרֵאָיָה מִכְּמָה טְעָמִים חָדָא דְמֵאֵן לִימָא לָן שְׁלֹא הִיָּה פְּתוּב
בְּאוֹתוֹ קִנְיָן מְעַכְשָׁיו אֶבֶל בנ"ד כִּינּוֹן דְּלֹא פְּתִיב מְעַכְשָׁיו לֹא הִקְנָה לוֹ דְּבָר אֶלָּא עַד שַׁעַת
הַנִּישׁוּאִין וּבְשַׁעַת הַנִּישׁוּאִין כְּבָר מֵת וְאֶפְי' תִּימָא שְׁלֹא הִיָּה פְּתוּב בְּאוֹתוֹ הַקִּנְיָן מְעַכְשָׁיו
וְסַמָּה רִיבִי שׁ"ו"ל עָלָה דְּהָא דְקִי"ל זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטֵר מוֹכִיחַ עָלָיו וְהַדְּבָר בְּרוּר שְׁאִין הַדְּבָרִים
אֲמוּרִים אֶלָּא הִיָּכָא שְׁלֹא הִיָּה צָרִיף לְכַתּוּב הַזְּמַן כִּי הָיָה דְּהַרִיבִי שׁ"ו שְׁהָרִי קִדְשָׁה מִיָּד וְלֹא
קִבַּע זְמַן לְנִישׁוּאִין אֶבֶל בנ"ד ע"כ הִיָּה צָרִיף לְכַתּוּב זְמַן לְקַבּוּעַ זְמַן לְנִישׁוּאִין וּבְכִי הָאִי
לֹא אֲמַרִינּוּן זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטֵר מוֹכִיחַ עָלָיו וְזֶה דְּבָר מְבֹאָר בְּעֶצְמוֹ וּבְדְבָרֵי הַפּוֹסְקִים וְז"ל וְכָל
דְּבָר שְׁאִינוֹ נִקְנָה מְעַכְשָׁיו אֶלָּא לְאַחֵר זְמַן אִין הַקִּנְיָן מוֹעִיל דְּהָא אֶהְדָּר סוּדְרָא לְמֵאֲרֵיָהּ
וְתוֹ דְּהֵתָם הָיוּ נִכְסֵי הַנְּדוּנָיָא מְצוּיִם בְּשַׁעַת מִתְּנָה כְּמִבְּוֹאָר בְּשִׂאלָה וְהִכָּא בנ"ד מֵאֵן לִימָא
לָן שְׁהָיוּ מְצוּיִם כִּינּוֹן בְּשַׁעַת הַמִּתְּנָה וְעַל הַמְשׁוּנְדָּכַת לְהַבִּיא רֵאָיָה כִּינּוֹן שְׁבָאָה לְהוֹצִיא
מִחֻזְקַת הַיּוֹרְשִׁים.

וְתוֹ דְּהָיָה עוֹבְדָא דְשִׂאֵלוֹ מִקְמִי רִיבִי שׁ"ו"ל הַבַּת הִיָּתָה גְּדוּלָּה וְזָכְתָה הַבַּת בְּנְדוּנָיָתָה מִכַּחַ
הַקִּנְיָן שְׁהַדְּבָר יְדוּעַ דְּלְעוֹלָם אוֹמְדִין דְּעַת הַנּוֹתָן וְדְעַת הַנּוֹתָן הִיָּתָה לָתֵת לְבֵיתוֹ כְּדִי שְׁתַּכְנִיס
נְדוּנָיָא עִם הַחֵתָן וְכִינּוֹן שְׁהִיא גְּדוּלָּה זָכְתָה לְעֶצְמָהּ וּמְזוּכָּה לְאַחֲרֵינִי אֶבֶל בנ"ד הַבַּת קִטְנָה
וְהַקִּטְנָה וְהַקְטָן אֵינָם זוֹכִים עַד שְׁתַּגִּיעַ מִתְּנָה לִידָם אוֹ עַד שְׁיִזְכָּה לָהֶם אֲחֵר וְכ"כ הַרְמַב"ם
פ"ג מֵה' זְכִיָּה וְאֶעֱפ"י שְׁהַרְאָב"ד וְז"ל חוֹלֵק הַדְּבָר יְדוּעַ שְׁעַל הַרְמַב"ם וְהַעוֹמְדִים בְּשִׁיטָתוֹ
אֵינוֹ סוֹמְכִים תְּמִיד וְא"כ לֹא זָכְתָה הַבַּת וְלֹא הִבָּא מִכְּחָהּ.

וְתוֹ דְּרִיבִי שׁ"ו"ל דְּעַתוֹ הוּא כְּדְעַת רַבּוּתֵיוֹ דְּמִשְׁעַת הַקִּנְיָן נִשְׁתַּעֲבַד וְקִנְיָה מְקַבֵּל הַמִּתְּנָה
אֶע"ג שְׁלֹא הִגִּיעַ הַשְּׁטֵר לִידוֹ אֶבֶל הַרִיא"ף וּר"ח וְרַבִּים וְז"ל פְּסָקוֹ שְׁצָרִיף שְׁיִגִיעַ הַשְּׁטֵר
לִיד הַמְקַבֵּל הַמִּתְּנָה וּבנ"ד הַדְּבָר בְּרוּר שְׁלֹא הִגִּיעַ שְׁטֵר הַקִּנְיָן לִיד הַבַּת וְלֹא לִיד הַמְשַׁדָּהּ
וְכִינּוֹן שְׁפָן מְצוֹ הָאֶפּוֹטְרוֹפּוֹס לֹמֵר קִי"ל כַּהֲרִיא"ף וְסִיעַתוֹ וְאִין בְּיַדֵּינוּ פַּח לְהוֹצִיא מִמּוֹן
מִיָּד הִיָּתוּמִים וּמִחֻזְקַתֶּם וּמִזֶּה הַטַּעַם עֲצָמוֹ אֲנִי אוֹמֵר שְׁאֶפְי' הָיוּ שְׁם קֶצֶת חֲכָמִים אוֹמְרִים
שְׁמִתְנָה זֶה הִיא מִתְּנָה מְצִי הָאֶפּוֹטְרוֹפּוֹס לֹמֵר קִי"ל כְּדְבָרֵי הָאוֹמְרִים מִתְּנָה זֶה אֵינָה כְּלוּם
כִּינּוֹן שְׁהֵם בְּנֵי סַמְכ' וּלְפִי טְעָמִים אֵלֵי אֶפְי' שְׁהִיָּה כְּתוּב בְּשְׁטֵר מְעַכְשָׁיו אֵינוֹ כְּלוּם וְכ"ש
שְׁלֹא הִיָּה כְּתוּב בּוֹ מְעַכְשָׁיו וְתוֹ דְּהֵתָם הִיָּה הַקִּנְיָן בְּשַׁעַת הַקִּדְוּשִׁין וְכִינּוֹן שְׁלֹא הִיָּה יְכוּל
לְחַזֵּר בּוֹ גָּמַר וּמִשְׁתַּעֲבַד אֶבֶל בנ"ד שְׁלֹא הָיוּ שְׁם קִדְוּשִׁין אֶע"ג דְּקִנּוּ מִיָּדוֹ לֹא גָּמַר
וְנִשְׁתַּעֲבַד כִּי שְׁמָא יִמְצָא טוֹב וְהִגּוֹן מִזֶּה תִּדְעַ שְׁהָרִי תְּלוּ הַדְּבָר וְהַקִּנְיָן בְּקִנְסָה שְׁאֵם יְחַזֵּר

בו מן הקננו יפרע כו"כ וכינון שנפלו הנכסים לפני היורשים יכול האפוטרופוס לומר לא נשתעבדו נכסיו לקננו פנה שהרי היה יכול לחזור בו והאפוטרופוס שהוא במקום אב יכול לחזור בו.

וא"ת יבא עליו המשדה מב' צדדין או תתנין קננו אביכם או יפרע הקנס ב' תשובות בדבר חדא כיון שהקננו אינו פלום גם הקנס אין חייבים בו והוי קנה את נחמור וכ"כ מוהר"ר ישראל ז"ל סי' קע"ג וז"ל דכיון דבקננו נעשה הוי כמו קנה את נחמור פדמספקא לן פ' מי שמת ותו שקנס דמי בןשמו הם ומזה הטעם גובין אותו בכל מקום וכ"כ הרא"ש ז"ל ובנ"ד לא ביישו שהרי מת ואנוס היה ולא נשתעבדו נכסיו אא"כ יהיה בחיים ויעבב בדבר ויכולות הבנות לומר נכסי אבינו אנו יורשים ואת קנסו אין אנו פורעין ודמיא קצת להא דאמרינו זו ה' בדיני ממונות שהבן מוציא מיד הלקוחות ואומר את זקני אני יורש וחובות אבי איני פורע.

ותו דבנ"ד הרי לזקנת כל מה שכתב לה אביה ואפשר יותר אבל בנדון של ריב"ש ז"ל לא פסק אלא שאם נמצאו שם נכסים יגבו מהם אבל בנ"ד שיש יותר ויותר שתגבה היא המתנה ותירש עם הבנות בשנה לא אמרה אדם מעולם וכל אחד מהני טעמי הנה מספיק לבטל מתנה זו כ"ש בהצטרפות כל הטעמים וכל האומר דבשעבוד פי האי הוי פגבוי לא ידע בדיני ממונות פלום דהא קי"ל כל שטר הוי שעבוד וקי"ל בד"ה האמור שטר העומד לגבות לאו פגבוי דמי וא"כ לא שייך למימר בנ"ד דשעבוד הוי פגבוי והיא מפורש בדברי הפוסקים הילכך שורת הדין בנ"ד שתחלוק בשנה עם אחיותיה ולא יותר.

הנראה לע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: סב שאלת ממני אודיעך דעתי אם מברכין ז' ברכות לאשה בימי לבונה לדעת הרמב"ם ז"ל: תשובה אם לא טבלה הרי היא בנדחה ממש כבתחילה וכ"כ הרב ז"ל פ"י מה' אישות ולא תנשא אשה עד שתטהר ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר עכ"ל וכן היא סברת רב"י ו' מיגאש ז"ל ומקצת הגאונים דכיון דאסור לבא עליה ואפ"ל להתניחוד עמה אין ראוי שתפנס לחופה מ"מ פתבו האחרונים ז"ל שבזמן הזה אנו מתירים להכניס נדות רק שיודיעו לחתן שהיא נדה ושתהיה ישנה בין הנשים והטעם מפני שאנו מתי מעט במקום אחד ויש לחוש שמא יקדמנו אחר ומיהו מסתברא שאפ"ל לדעת המחמירים אם טבלה לנדחה ונטהרה מנדה דאורייתא אע"ג דעדיין אסורה לבעלה מדרבנן עד שתמנה ז' נקיים שמכניסים אותה לחופה וחופה כזאת קונה כיון שהיא ראויה לביאה מן התורה וכ"ש ליחוד וכיון שהיא ראויה מן התורה מברכין לה ז' ברכות ובלבד שיודיעוהו שעדיין אסור הוא לבא עליה עד שתספור ז' נקיים והיא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים וכ"ש אם יש קצת צורך בדבר פגון שהיה גרא שמא ימות א' מקרוביו ויצטרף לאחר זמן החופה והוא לא קיים עדיין מצות פ"ו וקרוב אני להתיר אפילו בלא טבילה אם יש חששא כזו אע"ג דאתריה דמר הוא כיון דאיכא פמה גדולי עולם שמתירין והרא"ש ור"י בנו ז"ל מקללם ואם מתה אינו יורשה כנזכר בדברי הפוסקים הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: סג שאלת ממני אודיעך דעתי בשני חתנים העומדים בבית א' אי עדיף לברך לשניהם יחד ברכה אחת או לכל אחד ואחד עדיף טפי זה שלא בפני זה: תשובה בריש פתובות תניא ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין ומדנקע בלשון רבים משמע בהדיא דמברכין לב' חתנים ביחד וגדולה

מזו כתב הרמב"ם ז"ל פ"י מה' אישות יש לו לאדם לישא נשים רבות ומברך ברכת חתנים לכולם פאחת אבל לשמחה צריך לשמון עם כל אחת שמחה הראויה לה עכ"ל למדנו מדבריו שאין השמחה בשעת הברכה אלא בשעת אכילה ושתיה.

עוד למדנו דאפי' באדם אחד לא אמרינן בברכות אין מערבין שמחה בשמחה וכ"ש בשני חתנים שכל אחד שמח בעצמו דפשיטא דמברכין לשניהם יחד וכן עשה הרא"ש ז"ל הלכה למעשה וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה וכן היה נוהג ר' יחיאל ז"ל לעשות חופת יתום אויתומה עם אחד מבניו וכן היא הספמת הפוסקים אשר אנו רגילים לסמוך עליהם הילכך כיון שהשני חתנים הם בבית א' וכל אחד שמח לעצמו לא שייך בהא אין מערבין שמחה בשמחה דל"א הכי אלא בייעקב שנשא ב' נשים וכן הרגל ושמחת חופה שהפל לאדם אחד ולכך שייך עירוב שמחה אבל ב' חופות שעושים ב' אנשים עם ב' נשים לא שייך בזה עירוב שמחה ומכ"ש לענין הברכות וכיון שכן לא מפשינן בברכות כיון שאפשר בברכה אחת ואע"ג דכתב הריטב"א ז"ל בריש פתובות וז"ל והא דאמרינן חתנים מן המנין נקט לשון רבים משום חתונות רבות זו אח"ז וכדאמרינן התם מאי בוגרת בוגרת דעלמא אבל אין לברך ברכה אחת לב' חתנים בבית אחד שאין לערב שמחה בשמחה וכן קבלתי מרבינו ז"ל עכ"ל ורבו ז"ל הוא הרא"ה לא הרשב"א ז"ל שהרי הוא כתב להיפך מ"מ לא נניח סברת הראשונים והאחרונים מפני סברת רבו ותו דפשיטא דלישנא דחתנים מן המנין לא משמע הכי.

ומ"מ היכא דחתנים גופיהו מקפידים בהכי יש לסמוך על סברת הריטב"א ורבו ז"ל וכ"כ בהגהות מיימוניות ומוציאין את האחד לבית אחר ומברכין וחוזרין ומברכין לזה וכן עשיתי אני מעשה לפי שהיו החתנים מקפידים ע"ז אבל במקום דליכא קפידיא מברכין ברכה אחת והכי עדיף וגדולה מזו אני אומר דאפי' שאר הפוסקים מודים היכא דאיכא קפידיא דגדול השלום שהרי לא אמרו אלא דלא שייך בכה"ג עירוב שמחה בשמחה ונהי דאין ראוי לאפויי בברכות מ"מ כיון דליכא ברכה לבטלה היכא דאיכא קפידיא לא חיישינן לאפויי בברכות כיון שאין כל אחד מהם רוצה בברכה בשותפות אין כאן אפויי בברכות.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: סד שאלת ממני אודיעך דעתי במחזיר גרושתו אם צריך לשמח אותה פדיו אלמן שנשא אלמנה: תשובה אין שמחה בהחזרת גרושתו דאמרינן מחזיר גרושתו אין חוזר עליה מעורכי המלחמה דכתיב כי יקח איש אשה חדשה וכו' ושמח את אשתו אשר לקח משמע דאין שמחה בגרושה ותו דקי"ל מחזיר גרושתו במועד ואע"ג דאין נושאין נשים במועד דאין מערבין שמחה בשמחה משמע דאין שמחה במחזיר גרושתו.

ולענין ברכת הסעודה איכא פלוגתא דאיכא מ"ד דאין לברך לו ברכת חתנים והוא הולך למלאכתו וכיון דאיכא פלוגתא אני אומר שאין לברך ודמיא להא דאמרינן ספק ברכות להקל וכבר פתבתי עליה בתשובה אחרת יע"ש.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: סה שאלת ממני אודיעך דעתי על מ"ש הרב ז"ל בפי המשניות בסנהדרין פ"ד מיתות וז"ל ומותר להסתפל בכלה בשעת ברכה ואעפ"י שהיא א"א והיא ערנה ואסור להסתפל בה אח"כ וכו' וק"ל דאסיקנא עליה פ"ב דכתובות ולא

היא: תשובה אדק"ל על הרב ו"ל תקשה לה על הגיש אומרים שהביא הטור בשם אביו ונ"ל יש אומרים שפיוס הראשון מותר להסתפל בזה שהוא עיקר החבוב בזה פדי לחבבה על בעלה וליתא דאפילו שעה אחת אסרו עכ"ל וצריה לתרץ לפי שיטה זו דהא דאמרין בגמ' ולא היא לא קאי אפולה מילתא אלא אשאר ימים קאי ולא אשעת ברכה דאמרי מותר להסתפל בפני הכלה כל ז' פדי לחבבה על בעלה ולא היא דבשעת ברכה איפא טעמא חבוב בעלה ולא שאר ימים וראיתי מי שפתב להביא ראיה לי"א מהא דתנו שיעצת בהינומא וראשה פרוע משמע דבאותה שעה מותר להסתפל בזה פדי להעיד עליה ואינו נכון אצלי דראיה לחוד ולהסתפל לחוד שלא אסרו אלא להסתפל בפניה אבל ראות אותה אם יוצאת בהינומא וראשה פרוע מותר הוא דדבר זה אפשר הוא מבלי הסתפל בפניה.

ומיהו נ"ל שהרב ו"ל חזר בו בחיבור שלא הנפיר חילוק זה של פלה וסמך עמ"ש פכ"א מה' איסורי ביאה ונ"ל והמסתפל אפי' באצבע קטנה של אשה ונתכנון ליהנות פמי שסתפל במקום התנרף וכו' ומותר להסתפל בפנויה וכו' משמע שכל אשה שהיא ערוה אסור להסתפל בפניה וכן היא הסכמת רוב הפוסקים אפי' פלה בשעת הברכה אסור להסתפל בפניה כפשטא דסוגיא דאמרי' ולא היא דמשמע דקאי אפולה מילתא אפי' בשעת הברכה דאם איתא דאשאר ימים קאי הו"ל לפרושי מילתיה ולא לסתום.

הנלע"ד פתבתי דוד ו' זמרא: ** (אמר הכותב ה' בחסדיו אינה לידי עוד כמה שו"ת לשונות ש"ס ולשונות הרמב"ם ו"ל מרבינו הרדב"ז זיע"א ואולם לשונות הש"ס פעת אינם תחת ידי ומטעם זה לא העלתיים על מזבח הדפוס ואשר נמצא אתי על לשונות הרמב"ם ו"ל לו הביאתיו אליה והצגתי לפניה ה' יזכני ויעזרני ע"ד פבוד שמו.

וכשם שזכיתי להדפיס תשובות אלו של מו"ר הגאון מוהרדב"ז פן זכותו יעמוד לי ואזכה להדפיס ספרו הנורא שהוא ח"ב מיקר תפארת והוא חידושים על הרמב"ם ח"ג וח"ד יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניה ה' צורי וגואלי כיר"א.

** שו"ת לשונות הרמב"ם ו"ל סו שאלת ממני אודיעה דעתי במ"ש הרמב"ם ו"ל פ"ט מה' עבדים ונ"ל אחד מן האומות שפא על שפחה פנוענית שלנו הרי הבן עבד פנועני שנאמר אשר הולידו בארצכם אבל העבד שפא על אחת מן האומות אין הבן עבד שנאמר אשר הולידו בארצכם ועבד אין לו יחס עכ"ל.

וקשיא לה איך מתפרשת הסוגיא דקידושין פ' החומר לפי זה: תשובה פכר השיג עליו הראב"ד ו"ל והעלה פי יש טעות בדברי הרב ו"ל ותורה חדשה ובמה שאכתוב לה בס"ד יתבאר שאין פאן טעות ולא תורה חדשה דר"י וברייתא שפסוגיא איירו לענין לא תחיה כל גשמה כדפירש"י ו"ל והראב"ד ושאר המפרשים ו"ל וגם הרב ו"ל הכי מפרש לה אלא דהוא ו"ל איירי בדין אחר לדעת אם הבן עבד וסגיב במקצת מצות פדין שאר העבדים או אם הוא נכרי ולא קאי עלה דההו' ברייתא ואמר אחד מן האומות שפא על השפחה דכיון דנכרי אית ליה יחס שפיר קרינו ביה אשר הולידו בארצכם והיה מן הדין דשלהי פ' האומר דגרסינו עלה דמתני' ר' שיהיה אחר אביו דהא למשפחותם לבית אבותם פתיב ויהיה נכרי ולא עבד אלא משום דכתיב קרא אחרניא האשה וילדיה תהיה לאדוניה משמע דהולד פמוה עבד.

ומ"ש הרב ו"ל שנא' אשר הולידו בארצכם לאפוקי בבא דסיפא לא להביא ראיה על הרישא וזאת הבבא הראשונה מיימי בירושלמי בהדיא א"ר זעירא הדיא אמרה נכרי שפא על השפחה והוליד בן הולד עבד עכ"ל אבל העבד שפא על אחת מן האנמות אין הבן עבד דאע"ג דהנה מן הדין שיהיה נגרר אחר אביו דלמשפחותם לבית אבותם פתיב ויהיה עבד ולא גוי עבד אין לו יחס ואינו נגרר אחר אביו שנא' אשר הולידו בארצכם וזו לא נקראת הולדתו של עבד לפיכך אין הבן עבד אלא נכרי פאמו ואפשר שלמדוה מהסוגיא טרפון אומר יכולין ממזרים לטהר עצמם, ואיבעיא לן עלה ר"ט לכתחילה קאמר או בדיעבד קאמר ואתיא למפשטה מדאמרו ליה לר"ט טהרת הזכרים פלומר שיכולים לגלות למקום אחר וישאו שפחה ולאטהרת הנקבות שאין דרף לגלות ואי אמרת לכתחילה קאמר ממזרת נמי תנסיב לעבדא ומשני עבד אין לו יחס פלומר ואינו נגרר אחר אביו אלא אחר אמו שהיא ממזרת ואין לה תקנה הרי לה בהדיא דממזר נושא שפחה והולד עבד דאע"ג דהו"ל למימר למשפחותם לבית אבותם מ"מ האשה וילדיה תהיה לאדוניה פתיב ומש"ה הולד עבד פענה ועבד שנשא ממזרת פינו דעבד אין לו יחס ולא משפחה הולד הולך אחר אמו לגבי נכרי שנשא שפחה שלנו או עבד שלנו שנשא גויה נמי לא שנא דתרנוייהו חד טעמא אית להו ומפני שראה הראב"ד ו"ל דנקט לישנא דברייטא אחד מן האנמות ונקט קרא דברייטא אשר הולידו בארצכם חשב דאיירי הרב בדינא דברייטא ומשו"ה השיג עליו אבל לעניות דעתי לא איירי בדינא דברייטא לענין לא תחיה כל נשמה אלא לענין או הבן הוי עבד או נכרי אבל מודה הרב ו"ל דאי הוי עבד פנעני מותר לקיימו ואם הוא פנעני חפשי אסור לקיימו שהרי הוא בכלל לא תחיה כל נשמה ואם אביו משאר אנמות הולך אחר הזכר ומותר לקיימו ואם אביו פנעני אעפ"י שאמו משאר האנמות אסור לקיימו דהלך אחר הזכר ובמה שפתיבתי אין בדברי הרב ו"ל טעות ולא תורה חדשה.

הנלע"ד דוד ו' זמרא: סז שאלת ממני אודיעה דעתי במ"ש הרמב"ם ו"ל בה' איסורי ביאה פי"ט ה"ה כהן הבא על אחת מן העריות חוץ מן הנדה או על אחת מחייבי לאוין השוין בכל עצאם זונה וכו' משמע הא מחייבי עבה לא עצאה זונה וקשיא טובא דמי גרע מישראל הבא על אחת מחייבי עשה השוין בכל דקי"ל שעצאה זונה וכ"כ הוא ו"ל באותם ההלכות וכן נמצא בכל הספרים וכי בכל הספרים השמיטו או על אחת מחייבי עשה: תשובה ודאי לא גרע כהן מישראל וסמך על מ"ש בפרק שלפני זה והשמיט חייבי עשה משום דהנה משמעו דוקא חייבי עשה דשוין בכל עצאה זונה אבל עשה של כהונה לא פסקה והא ודאי ליתא דאפי' דלא עצאה זונה משום דאינו שונה בכל מ"מ חללה היא והולד מביאה ראשונה חלל דקי"ל כראב"י דאמר יש חלל מחייבי עשה של כהונה משא"כ בשאר חייבי עשה דשוין בכל דמביאה ראשונה עצאה זונה ובביאה שניה חללה אבל הדבר פשוט דכל כהן הבא על אחת מחייבי עשה דשוין בכל עצאה זונה דלא גרע מישראל ודו"ק.

הנלע"ד פתיבתי דוד ו' זמרא: סח שאלת ממני אודיעה דעתי במ"ש הרמב"ם ו"ל פ"ד מהל' אישות ה' י"ט וז"ל אם קדשה בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיצא בהם אם לא היו שוים פרוטה באותו מקום אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהיה שונה פרוטה ודבר של טעם הוא זה וראוי לסמוך עליו

עכ"ל וכתב עליו הרמב"ן ז"ל והדברים נראים ומתקבלים ויש חולקים וקשיא לה
דמשמע דטעמא דהוי ספק קידושין הוא מפני שיכול להוליכו למדי ואיך יוציא מנה על
פרוטה להוליכה למדי וכיון דאי אפשר להוציא עליו מנה אינו שנה פרוטה ולא די זה
אלא שקלסוהו: תשובה צריכה לתרץ לדעת הרב ז"ל דאם ינדמן לו דרף למדי יוליכנה
עמו ונמצא שנה פרוטה במדי ולפיכך הוי קידושין ומטעם זה אפילו ידעין בנדאי ששנה
פרוטה במדי אין כאן נדאי קידושין פי שפא לא ילה למדי וכן העלו המפרשים ז"ל לפי
שיטת התוס' שלא חלקו ממתקנים לשאין מתקנים שהם פירשו דהא דשמואל מדרבנן
היא פדי שלא יבא הדבר להקל במדי פ"א לפירושים פי שפא אחד ממדי ראה פאן שמקדש
בתמרה לא חיישינן לקידושין יבא להקל במדי שאם יקדש בתמרה יאמרו לשם לא
חששו הכא נמי לא נחוש לפיכך אמרו ספק מקודשת ותו הקשה על הרב ז"ל דהא
דאקשינן עליה דשמואל ממתניתין דתנן בפרוטה ובשנה פרוטה הו"ל לשנויי שקדשה
בדבר הנפסד ותירצו דקושטא דמילתא קאמר דאפילו בדבר המתקנים קידושי ספק הוי
ולא נדאי הילכף שפיר קלסוה דמסתבר הוא דטעמא משום שפא ינדמן לה דרף למדי
מקודשת ששנה פרוטה והא דמקדש בפחות משנה פרוטה והיא אומרת לדידי שנה לי
פרוטה והעלה הר"ן בספק התם ה' י"ט משום דנדאי לא שנה פרוטה בשום דוקתא אבל
הכא דספק שנה פרוטה הוי ספק מקודשת ואפילו ידעין דשנה פרוטה במדי אפתי מידי
ספק לא נפק בדכתובא והוה חששא דחששו לה שפא הרואה שלא חששו לה יבא להקל
במקום אחר לא חשש לה הרב ז"ל דכ"ע ידעי דאין לקידושין אלא מקום ושעתם ולא
יבואו לטעות במקום הילכף אם הוא דבר שאינו מתקנים אין חוששין לקידושין
והא דאמרינן בגמרא ולא משום דס"ל כשמואל דמשמע דאין הלכה כשמואל הכי
פירושו ולא משום דס"ל כשמואל לבד פרישו מיניה אלא משום דס"ל כאבני ורבא
ונפקא מינה אם קידשה בדבר שאינו מתקנים דאע"ג דליכא לדשמואל איכא דאבני ורבא
דוק ותשפח אי נמי לאותה אשה עצמה קי"ל כשמואל אבל לאסור משפחה צריכין נמי
לטעמייהו דאבני ורבא וזה יותר נכון.

הנלע"ד דוד ו' זמראי***(אמר הכותב עיין בהונ"י סי' כ"א.):** סט שאלת ממני אודיעה
דעתי במ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ז מה' אישות ה' ג' וז"ל הרי את מקודשת לי ע"מ שיש לי
מאתים זוז או בית כור עפר במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם אין לו
באותו מקום שאמר הרי זו מקודשת מספק שפא יש לו והוא מכונן לקלקלה עכ"ל וקשיא
לה בשלמא גבי זוזי איכא למימר ספק מקודשת שפא יש לו באותו מקום מוצנעים אבל
גבי קרקע פיון דסיים מקום נחקור אם יש לו או אין לו ונצא מן הספק ובשלמא היכא
דלא סיים מקום איכא למימר שפא יש לו במדי וכן מה שהשנה הרב דין זוזי וקרקע יש
להקשות בשלמא קרקע איכא למימר אם לית ליה באותו מקום לא קיים תנאו אבל גבי
זוזי מצי למימר אנא טרחנא ומיתנא להו התם והא דלא אמרינן הכי גבי קרקע משום
דנהי דפירות מצי למיטרח ולאתויניהו אבל קרקע לא ניחא לה שיהיה אלא במקום
שאמר.

ותו מנא ליה לרב ז"ל דספק הוא הא לא אמרינן בגמרא חיישינן שפא יש לו אלא היכא
דלא מסיים דוקתא אבל היכא דמסיים דוקתא אם יש לו מקודשת נדאי ואם אין לו אינה
מקודשת כלל שפן דעת המפרשים ז"ל: תשובה דע שיש להרמב"ם ז"ל גירסא במשנה

שאינה בספרים שלנו דגריסין נמי גבי זוזי הרי את מקודשת לי ע"מ שיש לי מאתים זוז במקום פ' אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ע"מ שאראף מאתים זוז וכו' וכן היא במשניות מדויקות ומעטה נסתלקה קושיותה מעל הרב ז"ל וחוזה על התנא וטעמא דמילתא דכי היכי דזוזי איפא למימר דילמא אצניעיהו באותו מקום והוא אומר שאין לו כדי לקלקלה הכי נמי בקרקע איפא למימר יש לו ונתנו במתנה ע"מ להחזיר או דילמא קנה קרקע בשם אחר וכתב השטר על שמו כדי שלא יחזיקו אותו בני אדם שיש לו קרקע שלא להשביע את עצמו הילקף אי אפשר לעמוד על אמיתות הדבר מצד החקירה שעושין כמה מיני תחבולות להצניע את עצמן והויא ספק מקודשת כי טעמא דזוזי ממש וכי היכי דבקרקע הוי ספק מקודשת ולא נדאי הכי נמי לגבי זוזי הוי ספק מקודשת דהא תנא תני להו גבי הדדי לומר דשוין הן ממש מה התם יש לו באותו מקום נדאי אין לו באותו מקום ספק ואע"ג דאית ליה בדינכתא אחריתי לא מצי למימר טרחנא ומייתינא להו התם דדילמא לא סמכה דעתה אלא על אותם שיש לו באותו מקום שיהא יודעת שהוא מקום בטוח אבל על מה שיש לו במקום אחר לא סמכה דעתה שמה יגבבו אי יאבדו ולא יוכל הוא להביאם הילקף הויא ספק מקודשת.

ומקשינו ארישא דמתני' וניחוש שמה יש לו ומתריצין הא בקידושי ספק ובתר דמוקמי לרישא ברב ה"ה סיפא ולא צריך תלמודא לפרושי דהא פריש ברישא ומכאן למד הרב דהו בבא נמי הוי ספק מקודשת שלא פדעת המפרשים שאומרים דהא דאמרינו בגמרא מהו דתימא מצי אמר אלא טרחנא ומייתינא קמ"ל דלא מצי אמר הכי ואינה מקודשת כלל ואיפא לסיועי לרבינו ממה ששנינו בתוספתא נמי שיש לי ביד פלוני אעפ"י שאמר אין לי מקודשת שמה עשו קנוניא עכ"ל והאי מקודשת ע"כ ספק מקודשת קאמר מדתלי טעמא בשמה עשו קנוניא.

וידעת המפרשים קשיא יאמר אני יש לי במקום אחר ואביאם ליד פ' ותהיה מקודשת בנדאי. ויש לתרץ לפי שיטתם ז"ל דבשלמא פשהמעות במקום אחר יוכל להביאם למקום אשר התנה שאין מי יעכב על ידו ולפיכך הויא נדאי מקודשת אבל גבי ע"מ שיש לי ביד פ' ואין לו אין יכול לומר אני אביאם אצל פ' דדילמא לא ירצה לקבלם ולפיכך הויא ספק מקודשת.

וא"ת בשלמא לשיטת המפרשים ולגירסת הספרים שלנו היינו דלא מצריכינן להו דלא תנינן להא בבא אלא גבי קרקע ולא גבי זוזי אבל לפי גרסת הרב ז"ל דתנינן להו לתרנוייהו תרתי למה לי.

וי"ל דאי תני גבי זוזי הו"א משום דמצי למימר אנא מייתינא להו התם הויא ספק מקודשת אבל גבי קרקע הוי קפידא טובא ולהוי מקודשת בנדאי קמ"ל דספק מקודשת ואע"ג דלא תנא בהדיא ספק מקודשת מ"מ כיון דתנא להו גבי הדדי משמע דשוו בדיניהו תדע דבסיפא איפא נמי חידושא ולא מפרש לה תלמודא דמוקמינן לה בדסתורא דהיינו אריס ומהו בבא דזוזי לא שמעינן הא דבשלמא התם זוזי דעיסקא בכל יום יכול בעל העיסקא לחלוף ואע"ג שיש ריגס הרבה בעיסקא שמגיע לחלקו יותר ממאתים זוז אינה מקודשת דהאי שעמא לית ליה מידי דרנוח לקרנא משתעבד אבל הכא מוקמינן לה אפי' בארסי בתי אבות דלא מסלקי להו וסד"א כמי שיש לו חלק בקרקע דמי קמ"ל והיינו

דנקט תלמודא דנקיט ארעא בדתורא ולא אמר באריס שלשון זה הנה רגיל אצלם לאריסי בתי אבות טעמא דאינה מקודשת דכל קרקע שאינו יכול להקדישו אינו שלו לא שני לן אם נתנוהו לו ע"מ להחזיר או מושאל או מושפר או ממשכן מ"מ לא פוניה זו אלא לראות משלו והיגו לישנא דרישא דקתני ויש לו פלומר משלו: ולעגן אם יש לו קרקע יותר קרוב מהמקום שסיים יש מחלוקת ונדעתי מסכמת שאם פירות הבקעה שונים והמקום שנה בריחוק וכ"ש אם הוא יותר קרוב שהיא מקודשת בנדאי שאין פאן קפידא של כלום ואע"ג דלגבי מרחץ אמרינן דהוי קפידא שאני התם דאיפא טעמא כדאמרינן בירושלמי מטברפסא ואזלא מטברפסא ואתיא אבל הכא הא לא אזלא היא לאתויי פרי אלא הבעל וכי ניחא לה לאשה שיטרח בעלה יותר להביא ממקום רחוק.

גם לפי הטעם שאמרו לגבי מרחץ לא ניחא לה שיהיה קרוב לבית מפני העשן וההבל שקשה לבית אבל הכא לא שייך האי טעמא. וא"ת אפתי איפא למימר דניחא לה בקרקע רחוק יותר מקרוב לעיר מפני עין הרע פי השדות הקרובים שולטת בהם יותר דשכיחי אינשי כדאמרינן אסור לעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת על קמותיה וי"ל דאדרבא מהאי טעמא גופיה ניחא ליה לאיניש פירוש לנשים דצחצחניות הן כדאמרינן בשבת והיא מתפארת שידעו העולם שיש שדה לבעלה: ולעגן אם יש נקעים או סלעים גבוהים י' אסיקנא בגמ' אם הם ראויים לזריעה מצי למימר אנא טרחנא ונרענא להו ומקודשת בנדאי שהרי נתקנים תנאו ואם אינם ראויים לזריעה פגון שיש בהם מים והסלעים קשים אם יש שם בית כור זולתם מקודשת ואם לאו אינה מקודשת כלל שהרי אין שם בית כור עפר ועפר הראוי לזריעה קאמר ואם אינם עמוקים עשרה וגבוהים עשרה אע"ג דאינם ראויים לזריעה מצטרפים עם השדה להשלים בית כור דאגני דארעא מקרו ואם הבית כור הוא מחולק לחלקים לגמרי אע"פ שיש בין כולם בית כור אינם מצטרפין ואינה מקודשת עד שיהיה בית כור עפר במקום אחד ואיפא קפידא בהכי אבל בנקעין או סלעים אע"פ שאינם ראויים לזריעה ונראין פשנים או שלשה מקומות אע"ג דלגבי מכר הויא קפידא לגבי קידושין לא הויא קפידא פיון דאיפא בית כור מלבד אלה הנקעים והכי אסיקנא בקידושין פ' האומר הנראה לע"ד כתבתי דוד ו' זמרא: ע שאלת ממני אודיעה דעתי במ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ז מה' אישות הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי היום באחת ובאחת לאחר שאגרשה הרי זו מקודשת וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שניה מן קדושי פרוטה שניה עכ"ל.

וקשיא לה דבעיא היא דר' אושעיא ולא איפשיטא והו"ל למימר ספק מקודשת: תשובה זו כבר עמדו עליה הראשונים ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל דאע"ג דלא נפשטה במקומה נפשטה במקום אחר מההיא דתנא האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לה לכשאקחנה ממך תהיה קדושה מי לא קדושה ומדאמר דר' תימא שמע מינה דמילתא דפשיטא היא לכולהו דקדושה והכא נמי ל"ש וכ"כ גם בעל מגיד משנה ז"ל אבל מה שצריך עיון בדברי הרב ז"ל דמשמע מקודשת בעל פרהה ומאי שנא מהא דאמרינן הרי את מקודשת לי מפאן ועד ל' יום שניהם יכולים לחזור בהם וכי תימא דהכא במאי עסקינן דאמר לה מעכשיו הו"ל לפרושי.

ותו דהך ברייתא דפשיטין מינה בעינן לא מתניא במעכשיו פשאגרישתה שחרי אי אפשר לחול מעכשיו לפי שפבר היא אשתו ובעיא דר' אושעיא נמי לא משמע דאמר מעכשיו והר"ן ו"ל פתב דלא מפשטא בעינן מהך ברייתא ע"ע.

ונראה לתרץ דהרב ו"ל סובר דנפשטה בעינן פדכתב הרשב"א ו"ל נכתב בפעיא התם וסמך על הפלל שאם אמר לה מעכשיו חלו ב' הקדושין מעכשיו וקדושין האחרונים מחלא חלו וקיימי דאי משפח הוכתא פגון דגרשה חזילי למפרע משעת נתינה שעדיין לא היתה אשתו בשעת חלות הקדושין השניים למפרע ואם נתן לה סתם לא הוי פאומר מעכשיו וכן הספימו הראשונים וחלו הקדושין לענין שאם גרשה ורצונה לשוב לו אינו צריך לקדשה פעם אחרת והוי פההיא דהרי את מקודשת לי לאחר ל' יום דאע"ג דיכולים לחזור בהם כל עוד שלא חזרו והגיע זמן חלו הקדושין ואין צריך לקדשה פעם אחרת.

ומ"ש הרב ו"ל וכשיגרש אותה תהיה מקודשת הכי פירושו אם אמר מעכשיו מקודשת גמורה ואם לא אמר מעכשיו מקודשת מדעתה ואם נתרצית צריכה גט מקדושי פרוטה שניה דמשמע שנתרצית הוי בהגעת זמן וחלו הקדושין דבזמן שנמתן לה השתי פרוטות עדיין לא היתה אשתו ולא דמי לאומר לאשתו הרי את מקודשת בפרוטה לאחר שאגרשה דאין קידושין תופסין באשתו ואחר שאגרשה לא מידי יחייב לה אלא בנ"ד בשעת נתינה עדיין לא היתה אשתו.

הנלע"ד פתבתי דודן זמרא: עא שאלת ממנו אודיעה דעתי במ"ש הרמב"ם ו"ל פ"ט מהלכות אישות ה' וז"ל קדש נשים רבות כא' וכו' ואם אמר הראויה מקם לביאה מקודשת לי הרי פלן מקודשות חוץ מאחיות וכו' וקשיא לה דלא מוקמי הכי בגמרא אלא לתרוצי לאפיי אי סבירא ליה פרב ששת דאמר קני את ונחמור לא קנה אבל לר"נ דקי"ל פנותי קני את ונחמור קנה מתני' בפשטא ולא צריכה לאוקמיה בדאמר הראויה מקם לביאה וכן פסק הרב ו"ל פכ"ב מה' מכירה: תשובה פבר דברו הראשונים בזה הרשב"א והריטב"א ו"ל העלו הדבר בצ"ע ובעל מגיד משנה ו"ל פתב ב' טעמים יע"ש אבל כפי הנראה לא נתיישבה דעתה וגם הר"ן ו"ל פתב טעם והעלה דאפתי לא מחנור רצית לדעת דעתי בזה.

דע דקושטא דקי"ל כר"נ דאמר קני את ונחמור קנה אבל קנה מחצה ותו לא ולא שני לן בין מפר לקדושין והילכף תרנוייהו צריכא דאי מטעמא דקנה את ונחמור בעינן שיהיה במחצית הפלפלה של התאנים ש"פ לכל אחת מהנשים דאל"כ הו"ל מקדש ב' בפרוטה אחת דאין אחת מהן מקודשת דהא קני את ונחמור לא קנה אלא מחצה ומש"ה מוקמי לה פגון שאמר הראויה מקם מקודשת לי לאשמועינן דבהאי לישנאנסתלקו האחיות מן הקדושין ולא הוי את ונחמור הילכף אפי' אין בקל הפלפלה אלא פרוטה לכל אחת מהנשים נכריות מקודשות דהא אחיות לא קנו פלוס פיון שאינן ראויות לביאה והנכריות מקודשות אם יש לכל אחת פרוטה ופרושי קא מפרש למתני' בד"א בזמן דאמר פלכם מקודשת צריך שיהיה במחצית הפלפלה שיעור לקדש הנכריות אבל אם אמר הראויה מקם לביאה מקודשת אפי' אין בקל הפלפלה אלא פרוטה לכל אחת מהנשים הנכריות הרי הן מקודשות וכיון דלרב ששת צריך לאוקמה בהכי ולרב נחמן נמי נפקא מינה להא דאמרן נקוט לה הרב ו"ל דהא קושטא היא וליכא מאן דפליג וכדעת הרמב"ם ו"ל פתב

כה"ג שְׁאָמַר וְאוֹמְרָא לְמַתְנִי דְאָמַר דְנִכְרִיּוֹת מְקוֹדְשׁוֹת פְּדָאֲמַר הָרְאוּיָה מִכֶּם לְבִיאָה וְכ"כ הֶרְמֵב"ם ד"ל בְּפִי הַמְשָׁנָה שְׁלוֹ פְּלָלָא דְמִילְתָא שְׁלֵא הִיְתָה פְּנוּנָת בַּה"ג וְהֶרְמֵב"ם ז"ל לְחֵלֶק בֵּין מְכַר לְקִידוּשֵׁין וְלֹא בֵּין הָאוּמָר קְנָה זֹאת וְחִמּוּר לְאוּמָר פְּלָכֶם מְקוֹדְשׁוֹת לִי וְיֵשׁ בָּהֶם שְׁתֵּי אַחֲיוֹת דְשָׁנִי הָעֲנִינִים שְׁוִים וְשְׁתֵּי הַלְשׁוֹנוֹת וּמִש"ה פְּרִיָה תְּלַמוּדָא בְּפִשְׁטוֹת אִי לִימָא דְאָמַר פְּלָכֶם קְנָה אֶת וְחִמּוּר הוּא לֹא קְנָה וּמִשׁוּם הָאִי פִּירְכָא מְתַרְץ לָה רְבָא לְטַעֲמָיָה וְאַבְיִי לְטַעֲמָיָה וְתַרְנוּנָיָהוּ מְחִסִּירִי לָה לְמַתְנִי וּמְתַרְצִי וְאִם אִיתָא דְיֵשׁ חִילּוּק בֵּין מְכַר לְקִידוּשֵׁין הו"ל לְתַרְצִי מְכַר אֶקִידוּשֵׁין קָא רְמִית שְׁאֲנִי קִידוּשֵׁין דְמִשׁוּם חֲנוּמְרָת אִשְׁתְּ אִישׁ אֶמְרִי דְנִכְרִיּוֹת מְקוֹדְשׁוֹת אַע"ג דְמְכַר בְּעֵלְמָא אֶת וְחִמּוּר לֹא קְנָה דְאוּקִי מְמוּנָא בְּחֻזְקָת מְאָרְיָה וּמְדֻלָּא מְשָׁנִי תְּלַמוּדָא הִכִּי וְדַחִיק וְחִסּוּר וְתַרְיָץ מִשְׁמַע דְמְכַר וְקִידוּשֵׁין שְׁוִין הֵם וּמ"ש הֶרַב ז"ל הוּא לְאִשְׁמַעֲיָי דְאִי אָמַר הָרְאוּיָה מִכֶּם לְבִיאָה לִיכָא קְנִי אֶת וְחִמּוּר וְנִתְקַדְשׁוּ הַנִּכְרִיּוֹת אַע"ג דְלִיכָא אֲלָא פְּרוּטָה לְכָל אַחַת מֵהֶן אֲבָל אִי לֹא א"ל הִכִּי הָוִי אֶת וְחִמּוּר וְלֹא קְנִי נִכְרִיּוֹת אֲלָא מְחַצָּה וְצָרִיף שְׁיִהְיֶה בְּכַלְפֵּלָה פְּדִי שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת לְכָל אַחַת מִן הַנִּכְרִיּוֹת פְּדִי שְׁיִזְכּוּ כָּל אַחַת בְּפְרוּטָה דְהִינּוּ מְחַצָּה.

הנלע"ד פְּתַבְתִּי דוֹד ן' זְמָרָא: עַב שְׁאַלְתָּ מִמְּנִי אוֹדִיעָךָ דַּעֲתִי בַמ"ש הֶרְמֵב"ם רַפ"ד מֵאִישׁוֹת וְכֵן הִסְפִּימוּ רַבֵּי הַפּוֹסְקִים מִי שְׁאַנְסוּהוּ לְקַדְשׁ אִשָּׁה קִידוּשֵׁין וְקִידוּשֵׁין וְקִידוּשֵׁין לָהּ בְּשֵׁלְמָא תְּלִיּוּה וְזַבִּין אַגַּב אֲוֹנְסִיָה וְזוּזִי גָמַר וּמְקַנָּה הִילְכָךָ זְבִינָה זְבִינִי אֲבָל מִי שְׁאַנְסוּהוּ לְקַדְשׁ הוּא יְהִיב זוּזִי וְאַמְאִי גָמַר וּמְקַנִּי: תְּשׁוּבָה הֶרַב בַּעַל הָעֵיטוּר ז"ל פְּתַב שְׁאִין קִידוּשֵׁין וְקִידוּשֵׁין דְתְּלִיּוּה וְזַבִּין אֶמְרוּ אֲבָל תְּלִיּוּה וְקַנִּי לֹא אֶמְרוּ וְכַתְּבַ עֲלִיו הֶרְשֵׁב"א ז"ל דְאִי אַגַּב אֲוֹנְסִיָה גָמַר וּמְקַנָּה כ"ש דְגָמַר וְקַנִּי עַכ"ל וּמְכָאן לְמַדְתִּי תִּירוּץ לְקוֹשְׁיָתָךְ דְכִינוּ דְקוֹנָה אֶת הָאִשָּׁה אַע"ג דְיִהִיב לָהּ פְּרוּטָה הִרִי הוּא קוֹנָה כְּנֶגֶד הַפְּרוּטָה אִשָּׁה לְשִׁמּוֹשׁ וְאַגַּב אֲוֹנְסִיָה וְהָאִי הִנְאָה דְאַתִּית לִיָּה שְׁקוֹנָה אִשָּׁה לְשִׁמּוֹשׁ וּלְזִכּוֹת בְּמַעֲשֵׂה יְדִיָּה וּמְצִיאָתָה וִירְוִשְׁתָּה גָמַר וְקַנִּי וְהִכִּי נָמִי אִם אֲנִס אִשָּׁה וְקוֹדְשָׁה מְדִינָא הָוִיא מְקוֹדְשָׁת דְאַגַּב אֲוֹנְסִיָה וְזוּזִי גָמַרָא וּמְקַנִּיא נְפֻשָׁה אֲלָא דְאַתָּא רַב אִשִּׁי וְאָמַר שְׁהוּא עֲשָׂה שְׁלֵא כַּהוֹגֵן לְפִיכָךָ עֲשׂוּ לוֹ שְׁלֵא כַּהוֹגֵן וְהַפְקִיעוּ הַקִּידוּשֵׁין וְקִי"ל כְּרַב אִשִּׁי וְאִינָה מְקוֹדְשָׁת.

פְּלָלָא דְמִילְתָא אֲנִס וְקִידְשׁ אִינָה מְקוֹדְשָׁת אֲנִסוּהּ וּוְקִידְשׁ קִידוּשֵׁין וְקִידוּשֵׁין. הַנְּלַע"ד פְּתַבְתִּי דוֹד ן' זְמָרָא: עַג שְׁאַלְתָּ מִמְּנִי אוֹדִיעָךָ דַּעֲתִי בַמ"ש הֶרְמֵב"ם ז"ל פ"ד מַה' נְחֻלוֹת מִי שְׁהִיְתָה לוֹ שְׁפָחָה וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן וְכו' אַעפ"כ אִינוּ נוֹשֵׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל עַד שְׁיָבִיא רְאֵיָה שְׁנִשְׁתַּחֲרָרָה אִמּוֹ וְאַח"כ יִלְדָה אוֹתוֹ שְׁהִרִי הוֹחֲזֵקָה שְׁפָחָה בְּפִנְיָנו עַכ"ל וְנִסְתַּפְקַת מִפְּנֵי מַה לֹא אָמַר הֶרַב ז"ל עַד שְׁיָבִיא גִט שְׁחֵרוּר אוֹ עַד שְׁיָבִיא רְאֵיָה שְׁנִשְׁתַּחֲרָר אוֹ שְׁחֵכְרוּ אוֹתוֹ אַחֲרָיו אוֹ יוֹרְשֵׁי אָבִיו: תְּשׁוּבָה הֶרְשֵׁב"א ז"ל נִשְׂאֵל עַל זֶה סִי' אֶלְף קכ"ג וְלֹא רְאִיתִי שְׁתִּירָץ בַּה כְּלוּם אֲלָא הַעֲלָה פִּי לְעַנְיָן לְהַתִּירוֹ בְּבֵת יִשְׂרָאֵל אִין חִילּוּק בֵּינֵיהֶם אֲבָל לְעַנְיָן בְּתוֹ יֵשׁ חִילּוּק לִינְשָׂא לְכַהֲנָה וְהֶרַב ז"ל לֹא אִיִּירִי הֵתֵם לֹא לְעַנְיָן בְּתוֹ וְלֹא לְעַנְיָן כַּהֲנָה וְנִרְאָה לִי לִינְשָׁב דְכָרִיו ז"ל דְנִקְטַ עַד שְׁיָבִיא רְאֵיָה שְׁנִשְׁתַּחֲרָרָה אִמּוֹ וְאַח"כ יִלְדָה אוֹתוֹ לְאִשְׁמוּעִינָן אִפִּי' הִיָּה אָבִיו אִינִישׁ דְעֵלְמָא וְאִיכָא לְמִיחַשׁ שְׁמָא בָּא עֲלֵיָה וְאַח"כ שְׁחֵרַר אוֹתָהּ וְנִמְצָאָת הוֹרְתוֹ שְׁלֵא בְּקוֹדְשָׁה וְלִידְתוֹ בְּקוֹדְשָׁה אִפִּי' הַ יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו דַּע"ג דְלְעַנְיָן לִינְשָׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל לֹא נְפָקָא מִינָהּ מִיָּדִי לְעַנְיָן יְרוּשָׁה נ"מ דְאִי הָנָה אָמַר עַד שְׁיָבִיא גִט שְׁחֵרוּר לֹא הָנָה יְדַעִינוּ דִּין הַיְרוּשָׁה דַּעַד כָּאֵן לֹא אֶמְרִי' שְׁאִם הִיְתָה הוֹרְתוֹ שְׁלֵא בְּקוֹדְשָׁה וְלִידְתוֹ בְּקוֹדְשָׁה אִינוּ יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו כַּהֲיָא דְרַב מְרִי בְּרִיָה דְאִיסוּר גִּיּוֹרָא דְהוֹרְתוֹ שְׁלֵא

בַּקְדוּשָׁה וְלִידְתּוֹ בַּקְדוּשָׁה וְאָמַר רַבָּא הֵיכִי לִיקְנִינְהוּ רַב מְרִי לְהִנּוּ זַוְיָ אִי בִירוּשָׁה לְאוּ
בֵּר יְרוּשָׁה הוּא לֹא אֲמַרִּינּוּ הֵכִי אֵלָא בְּגַר מִמֶּשׁ אַבְל יִשְׂרָאֵל הֵבָא עַל שְׁפָחְתּוּ פִּינּוּ דְחֻזִּינָא
דִּילְדָּה אוֹתוֹ וְהִיא מְשַׁחֲרַת מִסְתַּמָּא קוֹדֵם שְׂבָא עָלֶיהָ שְׁחַרְרָה וְיִוְרֵשׁ אֶת אָבִיו דְּאִיפָּא
כְּמָה טַעְמֵי חֲדָא דִּלָּא שְׂבִיק הִיתִירָא וְאָכִיל אִיסוּרָא וְתוּ דְרַגְלִים לְדָבָר דְּהָא חֻזִּינּוּ דְשְׁחַרְרָה
וְתוּ דְמוֹקְמִינּוּ וְלָד אֶחְזַקְתִּיהּ וּבַקְדוּשָׁה נוֹצֵר וְתוּ שְׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר שְׁהוּא בְּנוּ וּמְשַׁחֲרַת
הִיא אָמוּ.

כָּלְלָא דְמִילְתָּא פִּינּוּ דְאִיפָּא כָּל הִנּוּ טַעְמֵי אִפִּי הִנּוּ אָבִיו יִשְׂרָאֵל דְּעֵלְמָא שְׂאִינּוּ לֹא חֲכָם
וְלֹא כְּשֵׁר בְּנוּ הוּא לְכָל דְּבָר וְיִוְרֵשׁ אֶת אָבִיו וּמִשׁ"ה כְּתֹב הָרַב ז"ל וְאֵפְכִי"כ אִינּוּ נוֹשָׂא
בֵּת יִשְׂרָאֵל עַד שְׂבִיבָא רְאִיָּה שְׁנִשְׁתַּחֲרַרָה אָמוּ וְאֶחְזַק"כ יְלָדָה אוֹתוֹ שְׂאֵם הוּא כֵּן בְּנוּ לְכָל
דְּבָר וְאִפִּי כָּל אִישׁ שְׂאִינּוּ חֲכָם וְלֹא כְּשֵׁר.

הַנְּלַע"ד דְּוֹד וְזִמְרָא: אָמַר הַפּוֹתֵב חֲנִנִי אֱלֹקִים וַיִּתֵּן לִי גַם אֶת זֶה סֵפֶר יִקָּר תַּפְאָרֶת
לְמוֹ"ר הַרְדֵּב"ז ז"ל עַל הַרְמַב"ם ח"ג וּח"ד וְהִנֵּה הוּא בַעַה"ק יְרוּשָׁלַם תּוֹכֵב"א וּבְהִיּוֹתִי
מִדְּפֶס וְעוֹלָה תּוֹרָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֲשֶׁתְּכַח בְּאִמְתַּחֲתִין מְוַעֲתֵק אֲצִלִּי דְבָרֵי הָרַב עַל פֶּרֶק ד' מֵה'
מְמָרִים אֲמַרְתִּי וַיְהִי מֵה לְהַעֲלוֹתוֹ עַל סֵפֶרוֹ מְחַנְבֵּר לְלִשׁוֹנוֹתֵי יִשְׁמַחֵהוּ הַחֲכָמִים וַיִּגְיִלוּ
הַלּוֹמְדִים לְשִׁמְעֵ בְלִמּוּדִים וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיו כִּי מִלֵּאָה ה' צְבָאוֹת הוּא וְאֲזַפָּה לְמַעַבְד
נַחַת רוּחַ לְהָרַב ז"ל וְזִכּוֹתוֹ וְזִכּוֹת תּוֹרָתוֹ יַעֲמֹד לִי וְאֲזַפָּה לְהַדְפִּיס סֵפֶרוֹ הַנְּכַבֵּד הַנְּזַכָּר
כִּיר"א: עַד זֶה שְׁחַלַק עַל ב"ד וְכו' זוּ פְּלוּגְתָּא דְתַנְיָא וּכְבָר כְּתֹב לְמַעְלָה דְּפֶסֶק כִּר' יֵאֲשִׁיָּה
דְּאָמַר מְשִׁמְיָה דְזַעֲרִיא דְאָמַר דְּעַל זְקוֹן מְמָרָא לֹא הוֹדוּ לוֹ כְּדִי שְׂלֵא יִרְבוּ מַחְלֻקוֹת
בִּישְׂרָאֵל הִילְכָהּ בְּכָל גְּוֹנָא עוֹשָׂה ז"מ.

וְכֹן אִם חֲלַק עָלֵיהֶם וְכו' נִרְאָה שְׂיַצָּא זֶה לְרַבֵּינוּ מֵהָא דְאָמַר רַב כְּהֵנָּא הוּא אָמַר כְּהָ בְּעִינֵי
וְהֵם אוֹמְרִים כְּהָ הוּא בְּעִינֵינוּ וְכו' פִּינּוּ שְׂהֵם רָאוּ לְגִזּוֹר שְׂעָה שְׂשִׁית בְּאִכּוּלָּהּ וּלְהַתִּיר
שְׂעָה ה' בְּהֵנָּה וְהוּא חוֹלַק עָלֵיהֶם נַעֲשֶׂה ז"מ פִּינּוּ דְעֵיקָר חֲמִיז יֵשׁ בּוֹ פֶּרֶת אַע"ג שְׂכַמָּה
שְׂנַחֲלִקוּ אִין בּוֹ פֶּרֶת אֵלָא גְזֵרַת חֲכָמִים נִהְרַג הוּא טַעְמָא הִנּוּ כְּדִי שְׂלֵא יִרְבוּ מַחְלֻקוֹת
בִּישְׂרָאֵל.

אַחַד דְּבָר שְׂחִיבִים עַל זְדוּנוֹ פֶּרֶת וְכו' כְּבָר כְּתִבְתִּי לְמַעְלָה דְמוֹדָה ר"י לר"מ אֵלָא שְׂבָא
לְהוֹסִיף דְּבָר שְׂעִיקְרוּ מְדַבֵּר תּוֹרָה וּפִי מִד"ס דְּהִינּוּ תַּפְּיָלָה כְּדֵאִיתָא בְּגַמְרָא וְהֵכִי מְשַׁמַּע
מִדְּתַנְיָא ר"י אוֹמֵר עַל דְּבָר שְׂעִיקְרוּ וְכו' וְלֹא קִתְּנִי אִינּוּ חִיב אֵלָא עַל דְּבָר שְׂעִיקְרוּ מִד"ת
וְכו' לֹא אָמַר כֵּן לְמַעַט דְּבָר שְׂזָדוּנוֹ פֶּרֶת וְשַׁגְּתוּ חֲטָאֵת אֵלָא בָּא לוֹמֵר דְּהָא דְאָמַר ר"י
עַל דְּבָר שְׂעִיקְרוּ מִה"ת וְכו' כְּגוֹן שְׂיֵשׁ בּוֹ לְהוֹסִיף וְאִם הוֹסִיף גּוֹרַע וְלֹא מְשַׁכַּחַת אֵלָא
תַּפְּיָלָה וְאַלְיָבָא דִּר"י וְהָא דְאָמַרִּי וּר"י עִפ"י הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּף עַד דְּאִיפָּא תּוֹרָה וְיִוְרוּף
ה"ק בְּשַׁאֲרַ מְצוֹת עֲשֶׂה אִינּוּ חִיב עַד דְּאִיפָּא תּוֹרָה יוֹרוּף וְהָא דֵּא"ל רַב הוֹנָא בֵּר חִינְנָא
לְרַבָּא תְּרַגּוּמָה לְהָא מִתְּנִי אֲלִיבָא דִּר"מ מִשּׁוּם דִּר"מ אֲמַרָה בְּהַדְיָא א"ל הֵכִי וְלֹא נַחִית אִי
פְּלִיג בְּהָ ר"י אוֹ לֹא וְכִתְבְּתִי זֶה מִשּׁוּם דְּקָשָׁה דְּאִי פֶּסֶק כִּר"מ אֲמַאי כְּתֹב הָאִי דְתַפְּיָלָה
דְּאֵתִיא כִּר"י וְתוּ דִּר"מ וּר"י הִלְכָהּ כִּר"י.

עוֹד י"ל דִּר"י פְּלִיג אֲר"מ וּפֶסֶק לִר"מ מִשּׁוּם דְּמִתְרַגֵּם ר"פ מִתְּנִי אֲלִיבָא דִּר"מ וּבְתַפְּיָלָה
פֶּסֶק כִּר' אוֹשְׁעָא דְאָמַר וְאִנּוּ אִין לְנוּ אֵלָא תַּפְּיָלָה וְאַלְיָבָא דִּר"י וְשְׂקִיל וְטָרִי תְּלִמוּדָא בְּהָ
וְהָא אִיפָּא לוֹלֵב וְכו' וְהָא אִיפָּא צִיצִית וְכו' וְכִיצַד הַדְּבָר הַמְּבִיא לִידֵי דְבָר שְׂחִיבִים עָלָיו

פָּרַת וכו' שֵׁם יוֹעֵץ זֶה שְׂיֻדַּע לַעֲבֹר שְׁנַיִם וְלִקְבֹּעַ חֲדָשִׁים כְּדַתְנֵן הֵם הַעִידוּ שְׁמַעְפְּרִין אֶת הַשְּׁנָה כֹּל אֲדָר שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים עַד הַפּוֹרִים אֵי לְהָאֵי גִיסָא קָא שְׂרִי חֲמִין בְּפִסְחָא.

וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּדִין וְכו' שֵׁם בֵּין דִּין לְדִין בֵּין דִּינֵי מְמוֹנוֹת בֵּין דִּינֵי נְפֻשׁוֹת בֵּין דִּינֵי מַפּוֹת דִּינֵי מְמוֹנוֹת בְּפִלְגֻגְתָּא דְשִׁמוּאֵל וְכו' דִּינֵי נְפֻשׁוֹת בְּפִלְגֻגְתָּא דְר' יִשְׁמַעְאֵל וְרַבְּנָן דְתַנְיָא רַבִּי אוֹמֵר וְנִתְמַתְּ נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ מְמוֹן וְכו' דִּינֵי מַפּוֹת בְּפִלְגֻגְתָּא דְר' יִשְׁמַעְאֵל וְרַבִּי דַתְנֵן מַפּוֹת בְּג' מִשּׁוּם ר"י אָמְרוּ בְכ"ג.

וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּעַרְכֵין וְכו' שֵׁם אֵלּוּ הָעַרְכֵין וְהַחֲרָמִין וְהַקְדָּשׁוֹת הָעַרְכֵין בְּפִלְגֻגְתָּא דְר"מ וְרַבְּנָן דַתְנֵן הַמְעַרְיָה וְכו' הַתְרָמִים בְּפִלְגֻגְתָּא דְר"י בֶן בְּתִירָא וְרַבִּי דַתְנֵן רִיב"ב אוֹמֵר חֲרָמִים לְבָדֵק הַבַּיִת וְכו' הַקְדָּשׁוֹת בְּפִלְגֻגְתָּא דְר"א בֶן יַעֲקֹב וְרַבִּי דַתְנְיָא רַאב"י אוֹמֵר אִפִּי צְרוּרָה שֶׁל הַקְדָּשׁ צְרִיף עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם לְפָדוּתָהּ וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּעַרְיִפַת הָעֲגֻלָּה וְכו' שֵׁם עַרְיִפַת הָעֲגֻלָּה בְּפִלְגֻגְתָּא דְר"א וְר' עֲקִיבָא דַתְנֵן מֵאִין מוֹדְדִין ר"א אוֹמֵר מְטִיבוֹרוּ רַע"א מְחוֹטְמוּ וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּעַרְלָה וְכו' זֹו לֹא נִזְכְּרָה בְּאוֹתָהּ סוּגְיָא וּפְשׁוּט הוּא שְׁהָרִי הָעַרְלָה אֲסוּר בְּהִנָּאָה וְאִם קָדַשׁ בּוֹ אִשָּׁה אֵינָה מְקוֹדֶשֶׁת וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּלֶקֶט וְכו' שֵׁם בְּשַׁעְרֵיף לֶקֶט שְׂכַחָה וּפְאָה וּמְפָרֵשׁ לְהוּ וְאֲזִיל וְכֵן אִם חֵלֵק עָלָיו בְּאֵב מַאֲבוֹת הַטְּוֹמָאָה שֵׁם בֵּין נִגְעַת לִנְגַע בֵּין נִגְעֵי אָדָם בֵּין נִגְעֵי כָלִים וְנִגְעֵי בְּגָדִים וּמְפָרֵשׁ לְהוּ וְאֲזִיל.

וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּטַהֲרַת מְצוֹנָרַע וְכו' שֵׁם טַהֲרַת מְצוֹנָרַע בְּפִלְגֻגְתָּא דְר"ש וְרַבִּי דַתְנֵן וְכו' וְכֵן אִם נִחְלְקוּ בְּהַשְׁקָאֵת סוּטָה וְכו' רִיבּוֹת זֹו הַשְׁקָאֵת סוּטָה וְעַרְיִפַת עֲגֻלָּה וְטַהֲרַת מְצוֹנָרַע בֵּין שְׁהִיָּה הַזָּקֵן מִיָּקָל וְכו' כִּינּוֹן דְטַעֲמָא הָנִי שְׁלֹא יִרְבוּ מַחְלּוֹקוֹת בִּישְׁרָאֵל וְתַעֲשֶׂה תוֹרָה כְּשִׁמִּי תוֹרוֹת הַיִּלְכָף אֵין חִילּוּק אִפִּי הִיָּה הוּא מַחְמִיר וְהֵם מְקַלִּין.

וְאִם לֹא תִבְיָא הַמַּחְלּוֹקָת וְכו' שֵׁם א"ר אֶלְעָזָר א"ר הוֹשַׁעְיָא אֵינּוּ חֲזִיב אֶלָּא עַל דְבָר שְׁעִיקְרוּ מִד"ת וּפִי' מִד"ס וַיֵּשׁ בּוֹ לְהוֹסִיף וְאִם הוֹסִיף גּוֹרַע וְאֵין לָנוּ אֶלָּא תְּפִילָה וְאֶלְיָבָא דְר"י וּפְרִיף מְלוּלָב וּמְשַׁנֵּי וּפְרִיף מְצִיצִית וּמְשַׁנֵּי אֵי הָכִי תְּפִילִין נְמִי אֵי עֲבִיד ד' בְּתִי וְאֵיִתִּי אַחֲרִינָא וְאַנַּח גְּבִיָּהּ הָאֵי לְחוֹדְיָה קָאֵי וְהָאֵי לְחוֹדְיָה קָאֵי וְאֵי עֲבִיד ה' בְּתִי גְרוּעַ וְעוֹמֵד הוּא וּמְשַׁנֵּי הָא אִמ"ר זִירָא בֵּית הַחִיצוֹן שְׁאֵינּוּ רוּאָה אֶת הָאֹוִיר פְּסוּל וְנִתְבְּאָרוּ דְבָרֵי רַבִּינוּ.

וְהָנִי יוֹדַע דְלֹא דַחֲיִנּוּ הָאֵי דְלוּלָב וְצִיצִית מִשּׁוּם דְלִית בְּהוּ בַל תּוֹסִיף אֶלָּא דְלֹא הָנִי ז"מ בְּכַף אֶבֶל לְעוֹלָם אֵיכָּא בַל תּוֹסִיף בְּלוּלָב וְצִיצִית וְתְּפִילָה וְא"ת אֵי פְּסִק כְּר"מ אִמָּאֵי פְּסִק הָךְ דְתְּפִילָה דְאֶתְיָא כְּר"י וְאֵי פְּסִק כְּר"י אִמָּאֵי חֲזִיב בְּחֲזִיבֵי פְּרִיתוֹת אַעֲפ"י שְׁאֵין בְּהֵם זֶה הַדְּקָדוּק שְׁאֵין רָאוּי לְדְקָדֵק אֶלָּא בְּמַצְנֵת עֲשֶׂה וְכו' עוֹד י"ל דְפִסְק כְּר"מ וּבְתְּפִילָה פְּסִק כְּר"א וְאֶלְיָבָא דְר"י וּמָה שְׁהַעֲלָה הָרָאב"ד ז"ל כְּר"מ נַעֲשֶׂה גַם בְּלוּלָב וְצִיצִית הוּא דְחוּק מְאֹד בְּסוּגְיָא חֲדָא שְׁהוּא צְרִיף לֹוֹמֵר דְר"א וְר"א תְּלַמִּידוֹ לֹא אָמְרוּ דְבָר אַחַד וְז"ל רַש"י וְאֶלְיָבָא דְר"י אָמְרָה ר' אוֹשַׁעְיָא לְמַלְתִּיהָ מִשְׁמַע דְר' אוֹשַׁעְיָא גּוֹפִיָּה אָמְרָה לְכוּלָּהּ מִקְלֵתָא וְתוּ דְפְרִיף תְּלַמוּדָא וְהָא אֵיכָּא לּוּלָב וְכו' וְלְדְבָרֵינוּ לֹא פְּרִיף לְעִיקָר הַדִּין אֶלָּא שְׁאֵין דוּמָה לְתְּפִילָה אֶלָּא דְבָרֵי רַבִּינוּ נְכוּנִים כְּפִי פֶשֶׁט דְסוּגְיָא שְׁאֵין בְּכֹל מַעֲשֶׂה שְׁיַעֲשֶׂה עֲלֵיהֶם ז"מ אֶלָּא תְּפִילָה לְבַד וְחֲזִיב ז"מ וְכו' דְהָא דְאָמֵר ר' זִירָא בֵּית הַחִיצוֹן שְׁאֵינּוּ רוּאָה אֶת הָאֹוִיר פְּסוּל אֵין לְזֶה רְאִיָּה מִן הַפְּתוּב אֶלָּא כְּף הִיָּה מְקוּבָּל מִפִּי רַבּוּ הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַמִּיתָה וְכו'

דעתו ז"ל שאם ראו ב"ד להענישו אעפ"י שהוא פטור מן המיתה הרשות בידם כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל ומעשה תורה כשתי תורות ע"כ: